

Wakans Stolicy Apostolskiej w 2013 roku

Wybrane zagadnienia ustrojowo-historyczne

Uniwersytet Warszawski
Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych
Instytut Nauk Politycznych

Wojciech Jakubowski

Wakans Stolicy Apostolskiej w 2013 roku

Wybrane zagadnienia ustrojowo-historyczne

Warszawa 2013



Projekt okładki
Zakład Graficzny UW

Redakcja
Zespół

Skład i łamanie
Zakład Graficzny UW

Recenzenci:

prof. dr hab. Marek Jabłonowski (UW)

dr hab. Piotr Załęski (Instytut Filozofii i Badań Polityczno-Prawnych Narodowej Akademii Nauk Republiki Kirgiskiej)

© Copyright by Wojciech Jakubowski, Warszawa 2013

© Copyright by Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych
Uniwersytet Warszawski, Warszawa 2013

Wszelkie prawa zastrzeżone. Każda reprodukcja lub adaptacja całości bądź części niniejszej publikacji, niezależnie od zastosowanej techniki reprodukcji (drukarskiej, fotograficznej, komputerowej i in.), wymaga pisemnej zgody Autora i Wydawcy.

Ilość arkuszy: 17,5

Wydawca:

Wydział Dziennikarstwa i Nauk Politycznych

Uniwersytet Warszawski

ul. Krakowskie Przedmieście 26/28, 00-046 Warszawa

tel./fax (48-22) 55 22 952

www.wydawnictwo.wdinp.uw.edu.pl

ISBN: 978-83-63183-39-4

Druk i oprawa: Zakład Graficzny UW. Zam. 311/2013

Spis treści

WPROWADZENIE	11
------------------------	----

CZĘŚĆ I. HISTORIA I WSPÓŁCZESNOŚĆ

Rozdział I <i>Sede vacante</i> – zarys problematyki.	15
--	----

1. Wakans Stolicy Apostolskiej	15
2. Wybór papieża przed ustanowieniem konklawe.	18
3. Okoliczności ustanowienia konklawe i rozwój prawa dotyczącego wakansu Stolicy Rzymskiej	19
4. Kodyfikacje i inne regulacje dwudziestowieczne	24

Rozdział II Stolica Apostolska w czasie <i>Sede vacante</i>	29
---	----

1. Zagadnienia ogólne	29
2. Uprawnienia Kolegium Kardynalskiego w czasie <i>Sede vacante</i>	30
3. Kongregacje Kolegium Kardynalskiego w okresie przygotowania wyboru papieża.	31
4. Kuria Rzymska w czasie wakansu Stolicy Apostolskiej.	35
5. Państwo Miasta Watykańskiego w czasie wakansu Stolicy Apostolskiej	38

Rozdział III Wybór Biskupa Rzymskiego	39
---	----

1. Elektorzy Biskupa Rzymskiego.	39
2. Miejsce wyboru	42
3. Początek czynności związanych z wyborem	43
4. Przebieg wyboru.	45
5. Przyjęcie i ogłoszenie wyboru oraz rozpoczęcie posługi nowego papieża	52

A N E K S

POLSCY ELEKTORZY BISKUPA RZYMSKIEGO (1439–2013)

1. Członkowie Świętego Kolegium wg promocji	54
2. Członkowie Świętego Kolegium w służbie Stolicy Apostolskiej	59
3. Członkowie Świętego Kolegium wg diecezji	59
3.1. Polska organizacja kościelna	59
3.2. Inni hierarchowie	62

4. Elektorzy Biskupa Rzymskiego	62
4.1. Stolica Apostolska	62
4.2. Kreacje kardynalskie i wybór papieża	70

CZĘŚĆ II. PODSTAWOWE AKTY PRAWNE

DZIAŁ I OBOWIĄZUJĄCE NORMY SPECJALNE DOTYCZĄCE SEDE VACANTE I WYBORU BISKUPA RZYMSKIEGO.	83
1. Constitutio Apostolica <i>De Sede Apostolica vacante deque Romani Pontificis electione</i> „Universi Dominici Gregis”	83
2. Litterae Apostolicae <i>De nonnullis mutationibus in normis ad electionem Romani Pontificis attinentibus</i> „Normas nonnullas”	155
3. Deklaracja papieża Benedykta XVI o rezygnacji z posługi Biskupa Rzymskiego ogłoszona na konsystorzu dnia 11 lutego 2013 roku „Declaratio”	161
DZIAŁ II NORMY SPECJALNE DOTYCZĄCE SEDE VACANTE I WYBORU BISKUPA RZYMSKIEGO WYDANE W LATACH 1904–1975	163
1. Constitutio Pii PP. X „Vacante Sede Apostolica” 25 Decembris 1904.	163
2. Letterae Apostolicae Motu Proprio datae Pii PP. XI <i>De praescriptionibus Constitutionis Pianae “Vacante Sede Apostolica” aliqua ex parte innovandis</i> „Cum proxime”	188
3. Constitutio Pii PP. XII <i>De Sede Apostolica vacante et de Romani Pontificis electione</i> „Vacantis Apostolicae Sedis”	190
4. Letterae Apostolicae Motu Proprio datae <i>Quaedam praecipuntur vacante Sede Apostolica valitura</i> Ioannes PP. XXIII „Summi Pontificis electio”.	216
5. Letterae Apostolicae Motu Proprio datae <i>Patrum Cardinalium aetas ad maioris momenti munera exercenda statuitur</i> Pauli PP. VI „Ingravescentem aetatem” . . .	227
6. Constitutio Apostolica <i>De Sede Apostolica vacante deque electione Romani Pontificis</i> „Romano Pontifici eligendo”	231
BIBLIOGRAFIA SELEKTYWNA	275
STRESZCZENIE W JĘZYKU ANGIELSKIM	279
STRESZCZENIE W JĘZYKU WŁOSKIM	280

Table of Contents

INTRODUCTION	11
------------------------	----

PART I. HISTORY AND CONTEMPORARY TIMES

Chapter I <i>Sede vacante</i> – The Outline of the Subject-matter	15
---	----

1. The Vacancy of the Holy See.	15
2. Papal Election Before the Creation of Conclave.	18
3. Circumstances of Establishing Conclave and Development of the Law Regarding the Vacancy of the Holy See	19
4. Codifications and Other 20 th Century Regulations	24

Chapter II The Holy See in the Time of <i>Sede vacante</i>	29
--	----

1. General Issues	29
2. Powers of the College of Cardinals during <i>Sede vacante</i>	30
3. Congregations of the College of Cardinals in the Time of Preparation to Papal Election	31
4. The Roman Curie during the Vacancy of the Holy See	35
5. The State of Vatican City during the Vacancy of the Holy See	38

Chapter III The Bishop of Rome Election	39
---	----

1. Electors of the Bishop of Rome	39
2. The Place of Election	42
3. Beginning of the Actions Regarding Election	43
4. Election Process	45
5. Admitting a New Pope and Announcing the Choice, Beginning of His Service	52

APPENDIX

POLISH ELECTORS OF THE BISHOP OF ROME (1439–2013)

1. Members of the Holy Collage according to promotion	54
2. Members of the Holy Collage in the service of the Holy See	59
3. Members of the Holy Collage according to dioceses	59
3.1. Polish Church Organization	59
3.2. Other Hierarchies	62

4. Electors of the Bishop of Rome	62
4.1. The Holy See	62
4.2. Cardinal Creations and Papal Election	70

PART II BASIC LEGAL ACTS

SECTION I CURRENT SPECIAL NORMS REGARDING SEDE VACANTE AND THE ELECTION OF THE BISHOP OF ROME	83
1. <i>Constitutio Apostolica De Sede Apostolica vacante deque Romani Pontificis electione „Universi Dominici Gregis”</i>	83
2. <i>Letteræ Apostolicæ Motu Proprio datæ De nonnullis mutationibus in normis ad electionem Romani Pontificis attinentibus „Normas nonnullas”</i>	155
3. Declaration of Resignation of Pope Benedict XVI declared at the Consistory on 11 th February 2013 „Declaratio”	161
SECTION II SPECIAL LEGAL NORMS REGARDING SEDE VACANTE AND THE ELECTION OF THE BISHOP OF ROME WRITTEN IN THE YEARS 1904–1975	163
1. <i>Constitutio Pii PP. X „Vacante Sede Apostolica” 25 Decembris 1904.</i>	163
2. <i>Letteræ Apostolicæ Motu Proprio datæ Pii PP. XI De praescriptionibus Constitutionis Pianaë “Vacante Sede Apostolica” aliqua ex parte innovandis „Cum proxime”</i>	188
3. <i>Constitutio Pii PP. XII De Sede Apostolica vacante et de Romani Pontificis electione „Vacantis Apostolicæ Sedis”</i>	190
4. <i>Letteræ Apostolicæ Motu Proprio datæ Quædam præcipiuntur vacante Sede Apostolica valitura Ioannes PP. XXIII „Summi Pontificis electio”.</i>	216
5. <i>Letteræ Apostolicæ Motu Proprio datæ Patrum Cardinalium ætas ad maioris momenti munera exercenda statuitur Pauli PP. VI „Ingravescentem ætatem”</i>	227
6. <i>Constitutio Apostolica De Sede Apostolica vacante deque electione Romani Pontificis „Romano Pontifici eligendo”</i>	231
SELECTIVE BIBLIOGRAPHY	275

Indice

PREFAZIONE	11
----------------------	----

PARTE I. STORIA E CONTEMPORANEITÀ

Capitolo I <i>Sede vacante</i> – introduzione al problema	15
1. Sede apostolica vacante	15
2. L'elezione dei papi prima del conclave	18
3. Le circostanze dell'organizzazione del conclave e lo sviluppo del Codice di diritto canonico.	19
4. Codici e le altre norme del Novecento	24

Capitolo II La Santa Sede durante <i>Sede vacante</i>	29
1. Genere.	29
2. I compiti del Collegio Cardinalizio durante <i>Sede vacante</i>	30
3. Congregazioni del Collegio Cardinalizio durante la preparazione dell'elezione del Papa.	31
4. La Curia romana durante la sede apostolica vacante	35
5. Stato della Città del Vaticano durante la Sede Apostolica vacante	38

Capitolo III L'elezione del Romano Pontefice	39
1. Elettori del Romano Pontefice	39
2. Luogo dell'elezione.	42
3. Inizio delle attività legate all'elezione	43
4. Il processo di elezione.	45
5. L'annuncio della scelta e l'inizio del pontificato del nuovo Papa	52

APPENDICE

ELETTORI POLACCHI DEL ROMANO PONTEFICE (1439–2013)

1. I membri del Sacro collegio cardinalizio per la promozione	54
2. I membri del Sacro collegio cardinalizio al servizio della Santa Sede	59
3. I membri del Sacro collegio cardinalizio per la diocesi	59
3.1. L'organizzazione della chiesa cattolica polacca.	59
3.2. Altri gerarchi.	62

4. Elettore del Romano Pontefice	62
4.1. Sede Apostolica vacante	62
4.2. Creazione di cardinali ed elezione dei Papi	70

PARTE II NORMATIVA DI BASE

CAPITOLO I LE NORME ATTUALI E SPECIALI PER LA SEDE VACANTE ED ELEZIONE DEL ROMANO PONTEFICE	83
1. Constitutio Apostolica <i>De Sede Apostolica vacante deque Romani Pontificis electione</i> „Universi Dominici Gregis”	83
2. Letteræ Apostolicæ Motu Proprio datæ <i>De nonnullis mutationibus in normis ad electionem Romani Pontificis attinentibus</i> „Normas nonnullas”	155
3. Dichiarazione di Papa Benedetto XVI di rinunciare al ministero del Vescovo di Roma annunciata nel concistoro ordinario dell'11 febbraio 2013 „Declaratio” . . .	161

CAPITOLO II LE NORME SPECIALI PER LA SEDE VACANTE ED ELEZIONE DEL ROMANO PONTEFICE 1904–1975	163
1. Constitutio Pii PP. X „Vacante Sede Apostolica” 25 Decembris 1904.	163
2. Letteræ Apostolicæ Motu Proprio datæ Pii PP. XI <i>De praescriptionibus Constitutionis Pianae “Vacante Sede Apostolica” aliqua ex parte innovandis „Cum proxime”</i>	188
3. Constitutio Pii PP. XII <i>De Sede Apostolica vacante et de Romani Pontificis electione</i> „Vacantis Apostolicæ Sedis”	190
4. Letteræ Apostolicæ Motu Propriodatæ <i>Quædam præcipiuntur vacante Sede Apostolica valitura</i> Ioannes PP. XXIII „Summi Pontificis electio”.	216
5. Letteræ Apostolicæ Motu Proprio datæ <i>Patrum Cardinalium ætas ad maioris momenti munera exercenda statuitur</i> Pauli PP. VI „Ingravescentem ætatem” . . .	227
6. Constitutio Apostolica <i>De Sede Apostolica vacante deque electione Romani Pontificis</i> „Romano Pontifici eligendo”	231

BIBLIOGRAFIA	275
------------------------	-----

WPROWADZENIE

Ustąpienie Biskupa Rzymskiego (*renuntiatio*)¹ jest wydarzeniem o doniosłości dziejowej. Nie bez przyczyny na konsystorzu w dniu 11 lutego 2013 roku papież Benedykt XVI² mówił do zdumionych kardynałów o „decyzji mającej wielką wagę dla życia Kościoła”³. Niewiele bowiem razy w historii papież składali godność pontyfikalną⁴. Ostatnio miało to miejsce w przypadku papieża Grzegorza XII (1415), w epoce Soboru w Konstancji⁵, na którego forum Polska toczyła słynny spór z Zakonem Krzyżackim⁶. W wyborze Następcy⁷ po raz pierwszy wziął naówczas

¹ CIC, can. 332, § 2; CCEO, can. 44 § 2. Cf. CIC/1917, can. 221.

² Benedykt XVI (Joseph Ratzinger, ur. 16 IV 1927, Marktl am Inn, Bawaria), duchowny katolicki i teolog. W latach 1981–2005 był prefektem Kongregacji Nauki Wiary oraz przewodniczącym Papieskiej Komisji Biblijnej i Międzynarodowej Komisji Teologicznej. Od 1998 roku był subdziekanem, a od 2002 roku dziekanem, Kolegium Kardynalskiego. W 2005 roku, po śmierci Jana Pawła II, został wybrany papieżem. Jest jednym z głównych teologów chrześcijańskich XX i XXI wieku. Jest uznawany za współtwórcę współczesnej teologii fundamentalnej i dogmatycznej. W 2013 roku złożył godność Biskupa Rzymu.

³ *Deklaracja papieża Benedykta XVI o rezygnacji z posługi Biskupa Rzymskiego ogłoszona na konsystorzu dnia 11 lutego 2013 roku* (publikowana w niniejszej pracy).

⁴ Zdarzyło się to w dotychczasowej historii Kościoła, włączając rezygnację Benedykta XVI, jedynie pięć razy.

⁵ Sobór Powszechny XVI Konstancjański (*Concilium Constantinense*), sess. XIV, 14.07.1415: „[III. Sobór uznaje rezygnację Grzegorza XII] Prześwięty synod generalny w Konstancji, prawomocnie zgromadzony w Duchu Świętym, występujący w imieniu powszechnego Kościoła katolickiego, przyjmuje, uznaje i zatwierdza w imię Ojca i Syna i Ducha Świętego, ustąpienie, zrzeczenie się i rezygnację ze strony tego, który w swej obediencji nazywany był Grzegorzem XII, z prawa, tytułu i posiadania, które miał pełnić godność papieską oraz tych, które mógłby wówczas mieć; powyższe akty uczyniono za pośrednictwem szlachetnego i wielmożnego pana Karola de Malatesta, tu obecnego nieodwoływalnego prokuratora wyznaczonego dla przeprowadzenia tej procedury przez tego, którego nazywano Grzegorzem XII”. Cyt. za: *Dokumenty Soborów Powszechnych* t. III, ks. A. Baron, ks. H. Pietras SJ (oprac.), Kraków 2003, s. 115.

⁶ Cf. F. Bécheau, *Historia soborów*, Kraków 1998; K. Schatz, *Sobory Powszechne. Punkty zwrotne w historii Kościoła*, Kraków 2001; *Dokumenty Soborów Powszechnych*, op.cit.

⁷ Przed 1417 rokiem polscy hierarchowie nie uczestniczyli w wyborze Biskupa Rzymskiego. Pierwszy polski kardynał został kreowany w 1439 roku.

(1417) udział polski duchowny, o dziwo nie-kardynał, pierwszy prymas Królestwa abp Mikołaj Trąba (elektor-adiunkt)⁸.

Po kilkuset latach na tak wyjątkowy krok, „rozważywszy po wielokroć rzecz w sumieniu przed Bogiem”, zdecydował się Benedykt XVI. „Aby kierować łodzią św. Piotra i głosić Ewangelię w dzisiejszym świecie, podlegającym szybkim przemianom i wzburzanym przez kwestie o wielkim znaczeniu dla życia wiary, niezbędna jest siła zarówno ciała, jak i ducha, która w ostatnich miesiącach osłabła we mnie na tyle, że muszę uznać moją niezdolność do dobrego wykonywania powierzonej mi posługi” – stwierdził papież⁹. We współczesnej, skomercjalizowanej i nastawionej na karierę za wszelką cenę, rzeczywistości można to odczytać jako *akt pokory doskonałej*. Decydując się – wzorem św. Celestyna V, na którego sarkofagu złożył swój palusz metropolitalny – spędzić resztę życia w klasztorze, Benedykt XVI zadeklarował pragnienie służenia „całym sercem, całym oddanym modlitwie życiem, świętemu Kościołowi Bożemu”¹⁰.

W ten – jak by nie rzec – nadzwyczajny sposób, w dniu 28 lutego 2013 roku o godzinie 20.00 zakończył się wybitny pontyfikat a Stolica Apostolska zawakowała (*Sede vacante*). Nieodczwone tedy stało się zwołanie konklawe. Zgodnie z decyzją Kolegium Kardynalskiego¹¹, które *pro tempore* sprawuje władzę w Kościele, rozpoczęło się ono w dniu 12 marca 2013 roku¹². Zostanie zainaugurowane uroczystą Mszą *pro eligendo Papa*, celebrowaną w Bazylice św. Piotra pod przewodnictwem

⁸ Sobór Powszechny XVI w Konstancji uznał ważność nominacji kardynalskich wszystkich obediencji. W listopadzie 1417 roku było 30 kardynałów, w tym 21 należących w chwili rozpoczęcia Soboru do obediencji pizańskiej, 5 z obediencji rzymskiej i 4 z obediencji awiniońskiej. W konklawe wzięło udział 23 purpuratów, w tym 19 z obediencji pizańskiej i 4 z obediencji rzymskiej. Do grona elektorów nie dopuszczono uwiecznionego Baldassare Cossy, byłego antypapieża Jana XXIII (kardynał diakon S. *Eustachio*). Kardynałowie elektorzy (*cardinales electores*), stanowiący odrębną kurię wyborczą, dopuścili do udziału w konklawe prałatów (*adiuncti electores*) reprezentujących pięć „nacji” (każda nacja stanowiła odrębną kurię wyborczą) – italską, galijską, germańską, angielską i hiszpańską. Każda nacja liczyła 6 hierarchów. Warunkiem wyboru było otrzymanie 2/3 głosów w każdej z sześciu kurii. Antypapież obediencji awiniońskiej – Benedykt XIII – do śmierci odmawiał uznania legalności wyboru Marcina V.

⁹ *Deklaracja...*, op.cit.

¹⁰ Ibidem.

¹¹ Reprezentantem i wykonawcą decyzji Kolegium Kardynalskiego jest Kardynał Kamerling. Aktualnie funkcję tę sprawuje były sekretarz stanu Tarcisio kard. Bertone.

¹² Na Kongregacji Generalnej w dniu 8 marca kardynałowie, poza ustaleniem daty rozpoczęcia konklawe, uznali za usprawiedliwioną nieobecność indonezyjskiego purpurata Juliusa kard. Riyadi Darmaatmadja z przyczyn zdrowotnych oraz prymasa Szkocji Keitha kard. O'Briena – „z przyczyn osobistych”. Uzasadniona absencja purpurata, nawet z przyczyny „uznanej za słuszną”, nie oznacza jednak wykluczenia z grona elektorów. Jak się zdaje Kolegium Kardynalskie dokonało, w trybie n. 5 UDG, wykładni autentycznej n. 37 UDG („si constat omnes Cardinales electores adesse”), w brzmieniu nadanym *Motu Proprio Normas nonnullas*, ustalając datę rozpoczęcia konklawe bez zachowania terminu 15 pełnych dni (n. 40 UDG nie ma tu zastosowania).

dziekana Świętego Kolegium Angelo kard. Sodano¹³. Potem pozostanie tylko oczekiwanie na wybór Następcy¹⁴.

* * *

Wśród nowszej literatury przedmiotu należy zauważyć przede wszystkim prace: P. Majer, «*Universi Dominici Gregis*». *La nueva normativa sobre la elección del Romano Pontífice*, „*Ius canonicum*”, XXXVI, nr 72, 1996, s. 669–712 (tamże kompetentny przegląd piśmiennictwa obcego); J. Miñambres, *Cost. Ap. Universi Dominici Gregis commento di J. Miñambres*, [w:] J.I. Arrieta, J. Canosa, J. Miñambres, *Legislazione sull'Organizzazione Centrale della Chiesa*, Milano 1997; M. Sitarz, *Procedura zarządzania Kościołem w sytuacjach nadzwyczajnych*, [w:] *Teka Kom. Praw.* – OL PAN, 2010, s. 182–191; *Sede Apostolica vacante (storia-legislazione-riti-luoghi e cose)*, Città del Vaticano 2005 oraz M. Sitarz, P. Wiśniewski, *Wybór Biskupa Rzymu*, [w:] A. Mezglewski, P. Stanisławski, K. Warchałowski (red.), *Studia z prawa wyznaniowego*, t. 4, Lublin 2002.

Tłumaczenia polskie aktów prawnych zamieszczonych w dziale II części II za: *Posoborowe prawodawstwo kościelne. Normy specjalne i źródła uzupełniające do Universi Dominici Gregis* za: *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus. Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez Papieża Jana Pawła II*, (tłum.) ks. L. Adamowicz, M. Dyjakowska, Lublin 2002.

W niniejszym opracowaniu, poza syntetyczną analizą problematyki *Sede vacante* i wyboru papieża w obowiązującym prawie kościelnym (cz. I)¹⁵, zamieszczono podstawowe akty prawne normujące problematykę wakansu Stolicy Rzymskiej w 2013 roku (cz. II). W dziale I zaprezentowano zatem Konstytucję Apostolską bł. Jana Pawła II *Universi Dominici Gregis* (tekst jednolity) oraz nowelizujące ją Motu Proprio *Normas nonnullas* Benedykta XVI, jak również *Deklarację* o złożeniu godności pontyfikalnej. W dziale II zamieszczono akty prawne z lat 1904–1975, do których odwołuje się ustawodawca kościelny w Konstytucji *Universi Dominici Gregis*. Są one jednocześnie świadectwem interesującej ewolucji myśli ustrojowej Stolicy Świętej w tym zakresie.

¹³ Z tytułu wieku ani dziekan Kolegium Kardynalskiego, ani subdziekan, nie wezmą udziału w wyborze papieża. Konklawę będzie przewodniczył pierwszy kardynał-biskup Giovanni Battista kard. Re.

¹⁴ W dniu zawakowania Stolicy Apostolskiej do Kolegium Kardynalskiego należało 207 purpuratów, spośród których 117 miało uprawnienia elektorские (w trakcie *Sede vacante* jeden z elektorów ukończył osiemdziesiąty rok życia – nie tracąc jednak prawa do udziału w konklawie). Kardynałów kreowanych przez Benedykta XVI było 83, przez bł. Jana Pawła II – 122, a dwóch przez Pawła VI – Paulo Evaristo Arns i William Wakefield Baum (w gronie 90 kardynałów, którzy z tytułu wieku nie uczestniczyli w konklawie było: 16 kreowanych przez Benedykta XVI, 72 – przez bł. Jana Pawła II oraz dwóch – przez Pawła VI).

¹⁵ Podstawą niniejszego opracowania jest *Wprowadzenie do Konstytucji Apostolskiej Universi Dominici Gregis*, [w:] W. Jakubowski (oprac.), *Podstawowe akty ustrojowe Państwa Miasta Watykańskiego*, Pułtusk-Warszawa 2004. Tekst został znacząco zmieniony i uzupełniony zgodnie z aktualnym stanem prawnym. Cf. W. Jakubowski, *O Roma felix. Geneza, specyfika i przeobrażenia instytucji politycznych Państwa Miasta Watykańskiego*, Warszawa 2005.

Cz. I

HISTORIA I WSPÓŁCZESNOŚĆ



ROZDZIAŁ I

Sede vacante – zarys problematyki

1. Wakans Stolicy Apostolskiej

Pojęcie „sediswakancja” (łac. *Sede vacante*) oznacza okres pomiędzy końcem jednego pontyfikatu a wyborem nowego papieża. Wakans Stolicy Apostolskiej ma zazwyczaj miejsce wraz ze śmiercią papieża¹⁶. Wakans może nastąpić także w razie zrzeczenia się godności papieskiej¹⁷, dla ważności którego wymaga się, by zostało dokonane w sposób wolny i było odpowiednio ujawnione; nie wymaga zaś niczyjego przyjęcia¹⁸.

W dotychczasowych dziejach Kościoła było pięć przypadków rezygnacji z godności papieskiej. Benedykt IX¹⁹, który zrzekł się tiary 1 maja 1045 roku, „przekazując urząd” prałatowi Janowi Gracjanowi, kanonikowi S. *Giovanni a Porta Latina*²⁰.

¹⁶ N. Del Re, *La Curia Romana. Lineamenti storico-giuridici*, Città del Vaticano 1988, s. 461. Praca Del Re ma charakter, dla niniejszej problematyki, podstawowy. Poza niniejszymi rozważaniami pozostaje interesujący skądinąd problem utraty zdolności świadomego działania, która nastąpiłaby w wyniku obłożnej choroby lub starości. Ciekawie na ten problem spogląda T. Reese: *Watykan od wewnątrz. Polityka i organizacja Kościoła katolickiego*, Warszawa 1999, s. 95–97.

¹⁷ Prawo kanoniczne nie zna pojęcia abdykacji. Akt rezygnacji papieża CIC/1917 określał mianem „renuntiatio” (can. 221). Analogicznie w CIC, can. 332 § 2.

¹⁸ CIC, can. 332 § 2.

¹⁹ *I Sommi Pontifici Romani*, [w:] *Annuario Pontificio 2012*, Città del Vaticano 2012. Benedykt IX, Teofilakt z Tusculum (ok. 1014–1055/56), został papieżem w wieku 18 lat. Był bratankiem poprzednich papieży Benedykta VIII i Jana XIX. Zasiadał na tronie papieskim w latach 1032–44, 1045, 1047–48. Pochodził z rzymskiej rodziny hrabiów Tusculum. Zasłynął z gorszących obyczajów. Początkowo był sojusznikiem politycznym cesarzy salickich. Został wygnany z Rzymu przez powstanie ludowe i Krescencjuszy, którzy osadzili na tronie Sylwestra III (13 lub 20 I 1045–III 1045). Powrócił na tron dwukrotnie – w latach 10 III 1056–1 V 1045 – po usunięciu Sylwestra III i X 1047–VII 1048 – po śmierci Klemensa II. W 1048 roku został ostatecznie usunięty przez cesarza Henryka III.

²⁰ Benedykt odsprzedał godność papieską za tysiąc funtów srebra. Jan Gracjan panował jako Grzegorz VI. W tym samym czasie rządili w Rzymie trzej papieże – jeden u Św. Piotra w Watykanie, drugi u Św. Jana na Lateranie, trzeci w *Santa Maria Maggiore*. Na wniosek Henryka III wszyscy trzej zostali pozbawieni urzędu. Sylwester mógł pozostać w Rzymie, Grzegorz został deportowany do Kolonii, nowo wybrany Klemens zmarł już w 1047 roku. R. Fischer-Wollpert, *Leksykon papieży*, Kraków 1990, s. 73; A. Mathis, *Il pontefice Benedetto IX*, Roma 1916, s. 25–30.

Grzegorz VI²¹ zmuszony był ustąpić 20 grudnia 1046 roku na zwołanym przez cesarza Henryka III synodzie w Sutri²². Celestyn V zaś, chcąc wrócić do swojego eremu – za radą Benedetto kard. Caetanego, przyszłego Bonifacego VIII – złożył insygnia papieskie 13 grudnia 1294 roku na konsystorzu odbywającym się w Neapolu²³. Grzegorz XII, złożony już z urzędu przez Pseudosobór Pizański 5 czerwca 1409 roku, podpisał formalny akt zrzeczenia 4 lipca 1415 roku w Rimini²⁴. Po kilkuset latach, w 2013 roku, rezygnację ogłosił Benedykt XVI.

Papież św. Celestyn V, w celu rozwiania wątpliwości co do możliwości zrzeczenia się urzędu przez Biskupa Rzymskiego, sformułował zasadę *Romanum Pontificem posse libere resignare*. Została ona później potwierdzona przez jego bezpośredniego następcę Bonifacego VIII, który dołączył ją do zbioru tekstów prawnych, promulgowanego 3 marca 1298 roku i znanego jako *Liber Sextus*²⁵, w którym czytamy: „Nos igitur ne statutum huiusmodi per temporis cursum oblivioni dari, aut dubitationem eandem in recidivam disceptationem ulterius deduci contingat, ipsum inter constitutiones alias ad perpetuam rei memoriam, de te fratrum nostrorum consilio, duximus redigendum”²⁶.

Na przestrzeni wieków papieże wydawali sukcesywnie coraz ściślejsze przepisy dla uregulowania spraw związanych z zarządzaniem Kościołem i Państwem Kościelnym na czas wakatu Stolicy Apostolskiej²⁷. Normy te ujęte są w specjalnych dokumentach dotyczących wyboru papieża²⁸, między innymi konstytucjach Mikołaja II

²¹ Grzegorz VI, *Giovanni Graziano* (?–1047), papież w latach 1045–46. Objął tron papieski po rezygnacji Benedykta IX, przy poparciu zwolenników reformy Kościoła. Zmarł na wygnaniu w Kolonii.

²² N. Del Re, op.cit., s. 461.

²³ Celestyn V (*Pietro Angeleri*, zw. *Piotrem z Morrone*, ur. 1209 lub na pocz. 1210, Isernia, zm. 19 V 1296, Fumone k. Ferentino, Lacjum), włoski mnich. W młodości wstąpił do benedyktynów, następnie był pustelnikiem na górze Morone w Apeninie Abruzijskim. Skupił wokół siebie grono uczniów, zwanych celestynami. W 1294 roku został wybrany na papieża (pontyfikat 5 VII–13 XII 1294) po przeszło dwuletnim wakansie Stolicy Apostolskiej jako kandydat kompromisowy. Zrezygnował z posługi Biskupa Rzymskiego. W 1313 roku został kanonizowany pod imieniem Piotr Celestyn. Autor dzieł: *Relatio vitae suae*, *De hominis vanitate*, *De exemplis*.

²⁴ Grzegorz XII (*Angelo Correr*, ur. ok. 1325, Wenecja, zm. 18 X 1417, Rečanati k. Ankony), papież w latach 1406–1415. W okresie 1380–1390 był biskupem Castello, a później łacińskim patriarchą Konstantynopola. W 1405 roku został kreowany kardynałem prezbiterem. W 1406 roku został wybrany na papieża. Złożył urząd na ręce Ojców Soboru Konstancjańskiego, który zalegalizował, w 1415 roku. Został mianowany kardynałem-biskupem Porto. Zmarł nie doczekawszy wyboru następcy.

²⁵ Bonifacy VIII zlecił trzyosobowej komisji sporządzenie nowego zbioru praw kościelnych. Praca kodyfikacyjna trwała dwa lata (1296–1298). W dniu 3 marca 1298 roku papież promulgował zbiór bulli *Sacrosanctae*, określając go jako „autentyczny i ekskluzywny”. Wykluczył on pięć wcześniejszych zbiorów wydanych po *Dekretalach*. Nowy otrzymał nazwę księgi szóstej (*Liber Sextus*), jako że miał być uzupełnieniem pięciu ksiąg *Dekretalów* Grzegorza IX. E. Szafrowski, *Podręcznik prawa kanonicznego*, Warszawa 1985, t. I, s. 64.

²⁶ N. Del Re, op.cit., s. 461.

²⁷ Cf. M. Sitarz, P. Wiśniewski, *Wybór Biskupa Rzymu*, [w:] A. Mezglewski, P. Stanisławski, K. Warchałowski (red.), *Studia z prawa wyznaniowego*, t. 4, Lublin 2002, s. 121–140.

²⁸ N. Del Re, op.cit., s. 462.

In nomine Domini z 13 grudnia 1059 roku²⁹, Aleksandra III *Licet de vitanda* z 1179 roku³⁰, Grzegorza X *Ubi periculum* z 7 lipca 1274 roku³¹, Juliusza II *Cum tam divino* z 14 stycznia 1505 roku³², Pawła IV *Cum secundum Apostolum* z 16 grudnia 1558 roku³³ i Grzegorza XV *Aeterni Patris* z 15 listopada 1621 roku³⁴. Inne dokumenty regulowały niektóre procedury konklawe, jak konstytucja Klemensa VI *Licet* z 6 grudnia 1351 roku³⁵, inne wreszcie ściślej określały kompetencje Świętego Kolegium oraz różnych dykasterów i urzędów Kurii Rzymskiej, jak konstytucje Klemensa V *Ne Romani* z 1311 roku³⁶, Piusa IV *In eligendis* z 9 października 1562 roku³⁷, chirograf Klemensa XII *Avendo Noi* z 24 grudnia 1732 roku³⁸ i konstytucje Benedykta XIV o jednakowej treści *Pastor bonus* i *In apostolicae* z 13 kwietnia 1744 roku³⁹.

Do podstawowych źródeł prawa na okres sediswakancji zaliczyć należy również cztery konstytucje Piusa IX *Cum Romanis* z 4 grudnia 1869 roku⁴⁰, *In hac sublimi* z 23 sierpnia 1871 roku⁴¹, *Licet per Apostolicas* z 8 września 1874 roku⁴² i *Consulturi Nostri* z 10 października 1877 roku⁴³ oraz konstytucję Leona XII *Praedecessores Nostri* z 24 maja 1882 roku, do której ustawodawca dołączył specjalną *Instructio a Sacro Cardinalium Collegio observanda vacante Sede Apostolica donec extraordinaria perduret conditio in qua nunc ipsa versatur*⁴⁴.

Wszystkie przepisy dotyczące sediswakancji, w każdym jej aspekcie, rozproszone w dokumentach uprzednio przywołanych, zostały zebrane przez św. Piusa X w Konstytucji Apostolskiej *Vacante Sede Apostolica* z 25 grudnia 1904 roku⁴⁵, na mocy której uchylono wszystkie normy w tej materii wydane przez jego poprzedników, za wyjątkiem *Praedecessores Nostri* wraz z dołączonym regulaminem oraz *Comissum Nobis* z 20 stycznia 1904 roku⁴⁶ wydaną przez niego samego.

²⁹ *Decretum Gratiani*, c. I, D. XXIII.

³⁰ *Concilium Lateranense*, cap. 6, *de electione*, I, 6.

³¹ C.3. *De electione*, I, 6, in *Sexto*.

³² *Bullarium Romanum*, V, Torino 1860, s. 405–408.

³³ *Bullarium Romanum*, VI, Torino 1860, s. 545–548.

³⁴ *Bullarium Romanum*, XII, Torino 1867, s. 619–627.

³⁵ *Bullarium Romanum*, IV, Torino 1859, s. 501.

³⁶ C. 2, I, 3, in *Clem*.

³⁷ *Bullarium Romanum*, VII, Torino 1862, s. 230–236.

³⁸ *Bullarium Romanum*, XXIII, Torino 1872, s. 456–463.

³⁹ *Benedicti XIV P.M. Bullarium*, I, Prato 1845, s. 354–363 i 363–373.

⁴⁰ *Pii X P.M. Acta*, I, 5, Roma 1871, s. 102–108.

⁴¹ L. Lector: *Le conclave*, Paris 1894, aneks n. I.

⁴² Ibidem, aneks, n. II.

⁴³ Ibidem, aneks, n. III.

⁴⁴ *Pii X P.M. Acta*, III, Roma 1908, s. 293–314.

⁴⁵ Ibidem, s. 239–288

⁴⁶ Ibidem, s. 289–292. Wszystkie trzy wspomniane konstytucje zostały później dołączone jako *Documenta I–III* do CIC/1917, lecz konstytucja Leona XIII stała się bezprzedmiotowa w związku z Traktatem zawartym przez Stolicę Apostolską i Włochy 11 lutego 1929 r., kiedy to wygasły nadzwyczajne uwarunkowania sytuacji Stolicy Apostolskiej „sub hostili dominatione constituta”. N. Del Re, op.cit., s. 463.

Zmieniona w kilku punktach przez Piusa XI na mocy motu proprio *Cum Proxime* z 1 marca 1922 roku⁴⁷, konstytucja Piusa X z 1904 roku została uchylona przez Piusa XII, który promulgował Konstytucję Apostolską *Vacantis Apostolicae Sedis* z 8 grudnia 1945 roku⁴⁸. Pewne innowacje zostały wprowadzone przez bł. Jana XXIII na mocy motu proprio *Summi Pontificis electio* z 5 września 1962 roku⁴⁹. W 1975 roku papież Paweł VI uregulował problematykę sediswakancji i konklawe w Konstytucji Apostolskiej *Romano Pontifici eligendo* z 1 października⁵⁰, zastąpionej ostatnio przez Jana Pawła II Konstytucją Apostolską *Universi Dominici Gregis* z 22 lutego 1996 roku⁵¹. Stosowne zmiany wprowadził papież Benedykt XVI w 2007 i 2013 roku.

2. Wybór papieża przed ustanowieniem konklawe

Pismo Święte nie określa, w jaki sposób mają być wybierani następcy św. Piotra. Brak też źródeł mogących świadczyć, że uczynił to *Księgę Apostołów*. Pierwszymi Następcami byli jego współpracownicy – Lin, Anaklet i Klemens. Wybór zaś, którego formalnie dokonali współbracia i wierni, zawdzięczali bliskości, w jakiej żyli ze św. Piotrem⁵².

Przed tym jak Mikołaj II, dekretem *In nomine Domini* z 13 kwietnia 1059 roku, ustalił że elekcja papieża ma być dokonywana przez Kolegium Kardynalskie, Biskup Rzymski wybierany był przez duchowieństwo i lud rzymski, chociaż brakuje źródeł historycznych co do sposobu wyboru w pierwszych wiekach chrześcijaństwa. Jest prawdopodobne, że odbywała się ona według tych samych zasad jak elekcja jakiegokolwiek innego biskupa. Faktycznie, z pism św. Cypriana, biskupa Kartaginy, wynika iż wyboru – przynajmniej w III wieku – dokonywali biskupi przebywający w Rzymie, którzy następnie powiadamiali o wyborze inne Kościoły⁵³. W pierwszych wiekach chrześcijaństwa wyboru dokonywało duchowieństwo, lud natomiast proponował, postulował kandydata oraz wyrażał zgodę na dokonany wybór⁵⁴.

Elekcje często odbywały się w warunkach zamieszek spowodowanych niezgodą między wyborcami. Prowadziło to niekiedy do wyboru kilku papieża w tym samym czasie. Sytuacja taka stwarzała okazję do ingerencji władzy świeckiej. Przykładem

⁴⁷ AAS, XIV [1922], pp. 145–146. Motu proprio Piusa XI zostało dołączone jako *Documentum IX* we wszystkich wydaniach CIC/1917 wydanych po 1922 roku. N. Del Re, ibidem.

⁴⁸ AAS, XXXVIII [1946], pp. 65–99.

⁴⁹ AAS, LIV [1962], pp. 632–640.

⁵⁰ AAS, LXVII [1975], pp. 609–645.

⁵¹ AAS, XLVXXXVIII [1996], pp. 305–343. Przy wykładni Konstytucji Apostolskiej *Universi Dominici Gregis* [dalej: UDG] jako miarodajny przyjmuję komentarz J. Miñambres: *Cost. Ap. Universi Dominici Gregis commento di J. Miñambres*, [w:] J.I. Arrieta, J. Canosa, J. Miñambres, *Legislazione sull'Organizzazione Centrale della Chiesa*, Milano 1997, s. 2–101.

⁵² M. Sitarz, P. Wiśniewski, op.cit., s. 122; T.J. Reese, op.cit., s. 100–101.

⁵³ N. Del Re, op.cit., s. 463.

⁵⁴ M. Sitarz, P. Wiśniewski, op.cit., s. 123.

interwencji cesarskiej w wybór papieża jest ustawa cesarza Honoriusza, do którego zwrócił się w 419 roku Bonifacy I z prośbą o pomoc przeciwko antypapieżowi Eulaliuszowi. Gdyby zatem elektorzy nie byli zgodni i wybraliby dwóch kandydatów, elekcję przeprowadzi się powtórnie, a cesarz uzna tego, za którym opowie się duchowieństwo, a ogół wiernych zaakceptuje. W 769 roku synod laterański zastrzegł wybór papieża dla duchowieństwa rzymskiego, eliminując wpływy monarchów i ludu.

Poczynając od Justyniana I, który w sankcji pragmatycznej (*Pragmatica sanctio pro petitione Vigili*) wydanej w Konstantynopolu 13 kwietnia 554 roku, uznał roszczenia władców Gotów – zasada potwierdzania wyboru przez cesarza, obowiązywała do 731 roku, kiedy to Grzegorz III był ostatnim papieżem, który poprosił o sankcję cesarską. Potwierdzenie takie nie oznaczało jednak bezpośredniej interwencji państwa w wybór papieża, ale zapewniało tylko, że procedura wyboru odbyła się zgodnie z zasadami. Elekcja nigdy nie została odrzucona, nawet jeśli potwierdzenie przychodziło z opóźnieniem⁵⁵.

Zwyczaj ingerencji cesarskiej bądź królewskiej w zdarzenie, którego ranga przeraża władzę świecką, stał się w konsekwencji nie tyle stwierdzeniem legalności aktu wyboru, co aktem politycznym. Święte Cesarstwo nadal rościło sobie prawo nominowania i usuwania papieży. I tak Otton I w 963 roku, usunął Jana XII, a poparł elekcję Leona VIII. Również Otton III zdecydował o nominacji Grzegorza V, swojego kuzyna. Dzięki Henrykowi III w 1048 roku wybrano w Wormacji jego krewnego Brunona z rodu Egisheim-Dagsburg, który panował pod imieniem Leona IX do 1054 roku. Nawet, jeżeli nie dochodziło do otwartej ingerencji, to już samo potwierdzanie legalności aktu wyboru było wystarczającym nadużyciem władzy. Na domiar złego wielkie rody rzymskie walczyły między sobą o pontyfikat, uważając go niemal za własność rodzinną⁵⁶.

3. Okoliczności ustanowienia konklawe i rozwój prawa dotyczącego wakansu Stolicy Rzymskiej

Aby uwolnić się od wpływów władców niemieckich, jak i wobec zaciętości stronnictw rzymskich, papież Mikołaj II ustanowił precyzyjne normy dotyczące elekcji papieża, które zawarł w dekrete *In nomine Domini*, wydanym 13 kwietnia 1059 roku⁵⁷. Czynne prawo wyborcze przyznano jedynie kardynałom-biskupom, którzy

⁵⁵ N. Del Re, op.cit., s. 464.

⁵⁶ "Quodam hereditario iure viderentur sibi possidere pontificatum" *Liber ad amicum*, 1, V; cyt. za: N. Del Re, op.cit., s. 464. Czterech członków rodziny książąt Tusculum zostało papieżami: Jan XII w 955 r., Benedykt VIII w 1012 r., Jan XIX w 1024 r. i Benedykt IX w 1032 r.

⁵⁷ Istnieją dwie różne redakcje tego dokumentu – autentyczna z 1059 r., tzw. *papieska*, oraz zmieniona, którą stronnictwo cesarskie przeciwstawiało następnie tej pierwszej w 1080 r., w czasie elekcji antypapieża Klemensa III (Guiberto, arcybiskup Raveny), dokonanej z woli Henryka IV, przeciwko papieżowi Grzegorzowi VII. W wersji „cesarskiej” stwierdzano, że król Normanów musi brać udział wraz z kardynałami w pierwszej indykcji kandydata. Wersja w redakcji papieskiej

proponowali kandydata pozostałym kardynałom. Ci zaś dokonać mieli wyboru. Ludowi i duchowieństwu rzymskiemu pozostawiono prawo akceptacji⁵⁸. W razie zamieszek elekcja mogła mieć miejsce także poza Rzymem⁵⁹. Poprzez *Statutum de electione papae*, którym Mikołaj II zamierzał ostatecznie wyeliminować system przyjęty przez synod w Sutri (1046), na którym Klemens II uznał uroczyste prawo cesarza do wyznaczania nowego papieża (*principatus in electione papae*), udało się, po precedensie Sergiusza II (844–847), wyłączyć wybór papieża spod zatwierdzenia cesarskiego⁶⁰.

O ile dekret Mikołaja II winien był wyeliminować przyczyny wszelkiego nieładu, to jednak w rzeczywistości nie osiągnął zakładanego celu – już to z powodu nieprzestrzegania ustalonych norm podczas późniejszych elekcji, poczynając od Grzegorza VII w 1073 roku, już wskutek tego, że nie określał liczby głosów koniecznej dla ważności wyboru. Dochodziło więc do zamieszek. Przy elekcji Aleksandra III w 1159 roku doszło nawet do schizmy, zakończonej wyborem antypapieża Wiktora IV (1159–1164), po którym następowali inni, także i ci wybrani przez partię cesarską: Paschalis III (1164–1168), Kalikst III (1168–1178) oraz Innocenty III (1178–1180)⁶¹.

Aleksander III, promulgując – za zgodą Soboru Laterańskiego II – konstytucję *Licet de vitanda discordia* z marca 1179 roku, wyeliminował z procedury wyborczej elementy odwołujące się do dawnego sposobu kolektywnego wyboru papieża⁶². Kanon I „De electione summi pontificis” stwierdzał⁶³: „1. Chociaż nasi poprzednicy wydali wyraźne rozporządzenia w celu uniknięcia niezgody przy wyborze najwyższego pasterza⁶⁴, to jednak przez upór i zuchwałą ambicję Kościół często cierpiał później niebezpieczne podziały. Aby uchronić się przed tym złem, również my, za radą naszych braci i zgodą świętego Soboru, postanowiliśmy, że do powyższych ustaleń należy dodać klauzulę uzupełniającą. 2. Wydajemy zatem postanowienie, że jeżeli kardynałowie nie będą mogli osiągnąć pełnej jednomysłności co do ustanowienia papieża, ponieważ nieprzyjaciel człowieka nie przestaje wysiewać chwastu niezgody, i gdy dwie części osiągną zgodę, a trzecia część nie będzie chciała tego zaaprobować albo ośmieli się sama wybrać kogoś innego, wówczas za papieża⁶⁵ rzymskiego niech będzie uważany ten, który został wybrany i zaakceptowany przez dwie części. Jeżeli zaś doszłoby do sytuacji takiej, że ktoś spodziewał

wspominała jedynie o prawach kardynałów-biskupów. Na ten temat także: A. Melloni, *Das Konklave. Die Papstwahl in Geschichte und Gegenwart*, Freiburg-Basel-Wien 2002, s. 35; A.M. Piazzoni, *Storia delle elezioni pontificie*, Casale Monferrato 2003; tamże szczegółowa bibliografia, s. 303–324.

⁵⁸ O roli kardynałów od czasów starożytnych oraz o wyborze przez nich papieża cf. M.D. Knowles, D. Obolensky, *Historia Kościoła*, Warszawa 1988, t. II, s. 178–179.

⁵⁹ A. Melloni, op.cit., s. 36.

⁶⁰ N. Del Re, op.cit., s. 465.

⁶¹ Cf. *Annuario Pontificio* 2003, op.cit., s. 15*.

⁶² A. Melloni, op.cit., s. 41; T.J. Reese, op.cit., s. 104–105.

⁶³ A. Baron, H. Pietras (opr.), *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski*, Kraków 2002, t. 2, s. 168–169.

⁶⁴ W tłumaczeniu: „pontyfika”.

⁶⁵ Jak wyżej.

się własnego mianowania ze strony owej trzeciej części, a ponieważ doznał zawodu, przywłaszczył sobie bezprawnie tytuł biskupa, to zarówno on, jak i ci, którzy to uznają, podlegają ekskomunice oraz karze pozbawienia świętych funkcji. Odmówi się im komunii z wyjątkiem wiatyku udzielanego w chwili śmierci, a jeśli się nie opamiętają spotka ich ten sam los, co Datana i Abirama, których ziemia pochłonięła żywych⁶⁶. Ponadto, jeżeli ktoś zostałby wybrany na urząd apostolski głosami gremium liczącego mniej niż dwie trzecie, taki wybór w żaden sposób nie może zostać przyjęty, dopóki nie zaistnieje większa zgodność, a jeżeli kandydat nie będzie chciał z pokorą się wycofać, podlega karze wymienionej wyżej. 3. To postanowienie nie wyrządza żadnej szkody rozporządzeniom kanonicznym i kościelnym, zgodnie z którymi przeważać powinno zdanie większości, a jeśliby powstały tu jakieś wątpliwości, może je rozstrzygnąć władza wyższa. W Kościele rzymskim zachodzi sytuacja szczególna, to znaczy nie ma tu możliwości wniesienia odwołania do władzy wyższej”. W konstytucji nie ma mowy o sankcji cesarskiej. Oznaczało to przypieczętowanie wolności wyboru papieża.

Aczkolwiek wraz z przyznaniem prawa większości kwestia wydawała się być rozwiązana, to jednak nie udało się uniknąć okresów długiego wakansu Stolicy Apostolskiej. Było to spowodowane przede wszystkim brakiem zgody pośród elektorów, co doprowadziło w konsekwencji do ustanowienia konklawe. Źródłem tej instytucji należy się doszukiwać w zasadzie w przymusowym odosobnieniu kardynałów po śmierci Innocentego III przez mieszkańców Perugia w 1216 roku (klauzura „pod kluczem”, *cum clave*), aby uwolnić ich od jakichkolwiek nacisków zewnętrznych⁶⁷.

Wprowadzenie konklawe – w dzisiejszym rozumieniu tego słowa – Kościół zawdzięcza jednakże Grzegorzowi X, papieżowi wybranemu po wyjątkowej sediswakancji trwającej prawie trzy lata (29.XI.1268–1.IX.1271)⁶⁸, który regulację wyboru Biskupa Rzymskiego ujął w konstytucji *Ubi periculum*, wydanej 16 lipca 1274 roku, w trakcie piątej sesji Soboru Lyonńskiego⁶⁹. Jej nadzwyczajna waga wynika z określenia, po raz pierwszy na płaszczyźnie legislacyjnej, kompleksowej regulacji sediswakancji, oraz z ustalenia – wbrew doktrynie kanonicznej i dotychczasowej praktyce – ścisłych ograniczeń w sprawowaniu władzy przez Święte Kolegium podczas sediswakancji⁷⁰.

Konstytucja postanawiała, że jeśli papież umrze w mieście, w którym rezydował razem z Kurią, kardynałowie obecni tamże zobowiązani byli poczekać na nieobecnych tylko dziesięć dni⁷¹. Po ich upływie, niezależnie od tego, czy nieobecni przybyli,

⁶⁶ Cf. *Num.* XVI, 33 [przyp. W.J.].

⁶⁷ N. Del Re, *op.cit.*, s. 466; A. Melloni, *op.cit.*, s. 43.

⁶⁸ Konklawe w Viterbo.

⁶⁹ *Ubi periculum*, [w:] A. Baron, H. Pietras, *op.cit.*, t. 2, s. 414–423.

⁷⁰ A. Melloni, *op.cit.*, s. 44–46.

⁷¹ Gdyby zaś papież zmarł poza miastem, w którym rezydowała Kuria, kardynałowie zobowiązani byli zebrać się w mieście, na którego terytorium albo przynależącym obszarze zmarł papież, chyba że byłoby ono objęte interdyktem, albo pozostawało w otwartej rebelii przeciwko Kościołowi; *Ubi periculum*, n. 2.8.

czy też nie, mieli zebrać się na konklawe w pałacu, w którym mieszkał papież⁷². Wszyscy purpuraci mieli zamieszkać w tymże pałacu „razem w jednej i tej samej komnacie, niepodzielonej żadnymi ścianami ani kotarami, która – z pozostawieniem dostępu do pomieszczenia ustronnego – zamknięta niech będzie ze wszystkich stron, by nikt nie mógł do niej wejść, ani z niej wyjść”. Zakazano jakichkolwiek kontaktów ze światem zewnętrznym, z wyjątkiem osób, które za zgodą wszystkich kardynałów tam obecnych zostały wezwane w sprawach związanych z odbywającą się elekcją. W komnacie, o której mowa, należało „pozostawić okno, służące do dogodnego podawania żywności przeznaczonej dla kardynałów, przez które, jednakże, nikt nie może mieć do nich drogi dostępu”⁷³. Gdyby w przeciągu trzech dni po wejściu na konklawe, kardynałowie nie wybrali papieża, „przez następne pięć dni, zarówno na obiad, jak i na kolację, będą musieli zadowolić się tylko jednym daniem. Jeżeli po tym terminie nadal nie będzie elekcji, otrzymają zaledwie chleb, wino i wodę, tak długo, aż nie dokonają wyboru”. Podczas trwania elekcji kardynałowie nie otrzymywali żadnych dochodów ani z Kamery Apostolskiej, jak też niczego z dochodów, które wpłynęłyby z jakiegokolwiek źródła w czasie trwania wakatu⁷⁴.

Regulacje gregoriańskie, przyjęte z niechęcią przez kardynałów, zostały zawieszone przez Hadriana V i uchylone przez Jana XXI konstytucją *Licet* z 20 września 1276 roku⁷⁵. Doprowadziło to w konsekwencji do tego, że elekcje bez konklawe znów stały się długie: sześć miesięcy i pięć dni trzeba było czekać na wybranie Mikołaja III (1277), dokładnie sześć miesięcy dla wyboru Marcina IV (1281), dziesięć miesięcy i dziewiętnaście dni dla Mikołaja IV (1288), po śmierci którego – 4 kwietnia 1292 roku – nastąpił okres długiego wakatu dwóch lat trzech miesięcy i jednego dnia, kiedy wybrano Celestyna V⁷⁶.

Ustawy gregoriańskie zostały ponownie wprowadzone przez Celestyna V pod koniec 1294 roku, a potwierdzone przez Bonifacego VIII, który polecił je włączyć do swego kodeksu⁷⁷.

Kolejni papieże rewidowali regulacje dotyczące wyboru Biskupa Rzymskiego dostosowując je do wymogów swoich czasów. Konstytucja *Ne romani* Kemensa V z 1310 roku zmierzała do precyzyjnego uregulowania reżimu prawnego w czasie wakatu Stolicy Apostolskiej. Ustawa Klemensa VI *Licet in constitutione* z 6 grudnia 1351 roku prowadziła do osłabienia rygoryzmu konstytucji gregoriańskich. Juliusz II, konstytucją *Cum tam divino* z 15 stycznia 1505 roku⁷⁸, wystąpił przeciwko symonii podczas elekcji papieża⁷⁹, aby ustrzec się głośnych skandali podobnych do tych, które towarzyszyły wyborowi Aleksandra VI. Paweł IV, konstytucją

⁷² *Ubi periculum*, n. 2.2.

⁷³ *Ubi periculum*, n. 2.3.

⁷⁴ *Ubi periculum*, n. 2.4.–2.5.

⁷⁵ M. Sitarz, P. Wiśniewski, op.cit., s. 131.

⁷⁶ *Annuario Pontificio* 2003, op.cit., s. 16*.

⁷⁷ *Liber sextus* (C. 3, I, 6 w VI); N. Del Re, op.cit., s. 467.

⁷⁸ Opublikowana w październiku 1510 r. w Bolonii. Konstytucja Juliusza II została potwierdzona przez Sobór Laterański V na V sesji 16 lutego 1513 r.

⁷⁹ Wybór symoniacki był nieważny.

Cum secundum apostolum z 16 grudnia 1558 roku, zakazał wszelkich układów co do przyszłej elekcji za życia papieża i bez jego wiedzy⁸⁰.

Przepisy dotyczące konklawe zebrał w konstytucji *In eligendis* z 9 października 1562 roku Pius IV. Ustalono w niej⁸¹:

- okres 10 dni oczekiwania przed wejściem na konklawe, tak aby dać kardynałom możliwość zebrania się w jak największym gronie;
- jedno głosowanie dziennie;
- utratę prawa głosu przez kardynałów, którzy odmówili wejścia na konklawe albo którzy z niego wyszli, chyba że w wypadku stwierdzonej choroby;
- zawieszenie jurysdykcji papieskiej podczas sediswakancji;
- kompetencje kardynałów w sprawach tymczasowego zarządzania sprawami Kościoła;
- władzę trzech kardynałów stojących na czele stopni hierarchicznych Kolegium Kardynalskiego (biskupów, prezbiterów, diakonów), których zastępują inni kardynałowie zmieniając się co trzy dni, od najstarszych do najmłodszych;
- kompetencje kamerlinga i wielkiego penitencjariusza;
- specjalny nadzór dający gwarancję ściślejszego odosobnienia;
- bezwzględny zakaz komunikowania się ze światem zewnętrznym;
- przyjęcia na konklawe także kardynałów obłożonych cenzurą lub ekskomunikowanych;
- cztery możliwe sposoby wyboru – przez *inspirację* (aklamację), *kompromis* (przez ograniczoną liczbę superelektorów, to jest kardynałów wydelegowanych przez Kolegium, którzy w jego imieniu dokonują wyboru), *skrutinium* (głosowania powtarzane aż do uzyskania większości kanonicznej) i *akces* (przeniesienie głosu na innego kandydata po danym skrutinium, nowy głos doliczano do wymaganego *quorum*).

Przepisy dotyczące konklawe skodyfikował w XVII wieku Grzegorz XV, który – zrazu konstytucją *Aeterni Patris* z 15 listopada 1621 roku, a następnie konstytucją *Decet Romanum Pontificem* z 12 marca 1622 roku⁸² – ustalił definitywnie zarówno organizację, procedurę, jak i ceremoniał konklawe⁸³. Miało to na celu przede wszystkim osłabienie możliwości interweniowania w przebieg wyboru Głowy Kościoła

⁸⁰ N. Del Re, op.cit., s. 467; M. Sitarz, P. Wiśniewski, op.cit., s. 132.

⁸¹ L. Spinelli, *La vacanza della Sede Apostolica dalle origini al Concilio tridentino*, Milano 1955; N. Del Re, op.cit., s. 468; A. Melloni, op.cit., s. 55–56.

⁸² *Bullarium Romanum*, XII, Torino 1867, s. 619–627, 662–673.

⁸³ W celu przyspieszenia wyboru, Grzegorz XV w 1621 roku sprecyzował sposób głosowania przez akces (*per accessum*). Jeżeli w głosowaniach nikt nie uzyskał wymaganej większości 2/3 głosów, można było oddać głos na innego kandydata, który w poprzednim głosowaniu otrzymał przynajmniej jeden głos. Zebrane w formie akcesu głosy doliczano do poprzednio uzyskanych, co pomagało jednemu z kandydatów zdobyć wymaganą liczbę głosów. Jeśli głosujący chciał pozostać przy dotychczasowym kandydacie, pisał na kartce „*accedo nemini*”. Po każdym głosowaniu mógł się odbyć tylko jeden akces. Akces dopuszczano tylko wtedy, gdy głosowano za pomocą kartek. Wpisywano wówczas zarówno imię kandydata, jak i głosującego. W przeciwnym przypadku akces był zakazany, gdyż istniałaby możliwość oddania głosów na tego samego kandydata w skrutinium i poprzez akces. *Encyklopedia Katolicka*, op.cit., t. I, s. 229.

przez najpotężniejsze dwory katolickie – Austrię, Francję i Hiszpanię. Wybór miał następować w głosowaniu tajnym i systemem kartkowym (dwa razy dziennie)⁸⁴. Dwie zmiany wprowadzone przez Grzegorza XV miały szczególne znaczenie – przepis nakazujący przeprowadzanie elekcji tylko na konklawe (*feri aliter non posse quam in conclavi*), który przekreślał możliwość alternatywy (*sive intra, sive extra conclave*) pozostawionej przez Piusa IV oraz bezwzględny zakaz wybierania samego siebie obowiązujący każdego kardynała⁸⁵.

Regulacje Grzegorza XV pozostały zasadniczo niezmienione aż do początku XX wieku, poza pewnymi niewielkimi innowacjami wprowadzonymi przez Klemensa XII konstytucją *Apostolatus officium* z 4 października 1732 roku, która zawierała bardziej szczegółowe uregulowania dotyczące sytuacji prawnej w czasie sediswakancji, określając uprawnienia dykasteriów i innych instytucji Kurii Rzymskiej przy załatwianiu spraw bieżących⁸⁶. Potępił także ingerencję władzy świeckiej w wybór papieża (*veto* i *ekskluzywę*)⁸⁷.

Przepisy o charakterze szczególnym, dla zapewnienia wolności konklawe wydał – z powodu złożonej sytuacji politycznej w Italii – Pius IX, promulgując konstytucję *In hac sublimi* z 23 sierpnia 1871 roku. Zezwolił w niej kardynałom na odejście w razie potrzeby od tradycyjnego odosobnienia. Na mocy konstytucji *Licet per apostolicas* z 8 września 1874 roku wprowadził uproszczenie organizacji konklawe. Wprowadził też pewne zabezpieczenia przed ewentualną ingerencją rządu włoskiego. Konstytucją *Consulturi* z 10 października 1877 roku zezwalał na przeprowadzenie elekcji poza Włochami, w razie gdyby sytuacja polityczna uniemożliwiła zachowanie koniecznej wolności działania elektorów. Scałił wreszcie wszystkie dotychczasowe uregulowania w jeden dokument, noszący datę 10 stycznia 1878 roku, a opublikowany już przez następcę Leona XIII, który dołączył ją do swojej konstytucji *Praedecessores Nostri* z 24 maja 1882 roku⁸⁸.

4. Kodyfikacje i inne regulacje dwudziestowieczne

Papież św. Pius X skodyfikował regulacje prawne dotyczące sediswakancji w Konstytucji Apostolskiej *Vacante Sede Apostolica* z 25 grudnia 1904 roku, której postanowienia uwzględniają subtelne relacje między tradycją a odnową uwarunkowaną czasem⁸⁹. Uchyłono w niej poprzednie ustawodawstwo, z pominięciem wszakże konstytucji *Praedecessores Nostri* Leona XIII, wraz z dołączonym regulaminem, oraz konstytucji *Commissum Nobis* wydanej 20 stycznia 1904 roku, lecz opublikowanej

⁸⁴ Od 1406 roku stosowano przeważnie głosowanie kartkowe. Cf. *Encyklopedia Katolicka*, op.cit., t. IX, s. 632; ibidem, t. VI, s. 344.

⁸⁵ N. Del Re, op.cit., s. 468.

⁸⁶ *Bullarium Romanum*, XXIII, Torino 1872, s. 443–454.

⁸⁷ M. Sitarz, P. Wiśniewski, op.cit., s. 133.

⁸⁸ N. Del Re, op.cit., s. 469–470.

⁸⁹ A. Melloni, op.cit., s. 79–80.

w marcu 1909 roku. Pius X zakazał wszelkiej ingerencji zewnętrznej w wybór Biskupa Rzymskiego, potępiając prawo *veta* lub *ius exclusivae* oraz przyjmowanie instrukcji wyborczych od władców świeckich⁹⁰. Kardynałom, którzy ośmieliliby się oznajmić wobec Świętego Kolegium *veto* w jakikolwiek sposób, zagroził karą ekskomuniki *latae sententiae* zarezerwowaną w specjalny sposób przyszłemu papieżowi.

Tabela 1. Korzystanie przez mocarstwa katolickie z tzw. prawa ekskluzywy⁹¹

Konklawe	Kardynał wykluczony	Kardynał zgłaszający ekskluzywę	Monarcha, w imieniu którego zgłoszono ekskluzywę
1644	Giulo Cesare kard. Sacchetti ¹	Gil kard. Carrillo de Albornoz ²	Filip IV Habsburg król Hiszpanii
1721	Fabrizio kard. Paolucci ³	Michael Friedrich kard. Althann ⁴	Karol VI Habsburg cesarz rzymski
1730	Giuseppe Renato kard. Imperiali	Cornelio kard. Bentivoglio ⁵	Filip V król Hiszpanii
1758	Carlo Alberto kard. Guidoboni Cavalchini	Paul d' Albert kard. de Luynes	Ludwik XV król Francji
1823	Antonio Gabriele kard. Severoli	Giuseppe kard. Albani	Franciszek I cesarz Austrii
1830–1831	Giacomo kard. Giustiniani	Juan Francisco Marco y Catalán	Ferdynand VII król Hiszpanii
1903	Mariano kard. Rampolla del Tindaro ⁶	Jan kard. Puzyna ⁷	Franciszek Józef I cesarz Austrii

Źródło: L. Waehrmund, *Das Ausschlussungs-recht (jus exclusivae) der katholischen Staaten Österreich, Frankreich und Spanien bei den Papstwahlen*, Wien 1888.

⁹⁰ Ta też okoliczność w XX wieku, a nie utrzymanie ascezy wymuszającej szybszy wybór, motywowała prepisy dotyczące zachowania w czasie konklawe ścisłej klauzury.

⁹¹ W historii konklawe ekskluzywę *sensu stricto* zgłaszano siedmiokrotnie. Po trzy razy zgłaszały ją Hiszpania i Austria, a raz Francja.

⁹² Na konklawe w 1655 roku Hiszpanie oznajmili, że zgłoszone na poprzednim konklawe weto nie zostało wycofane i król Hiszpanii nadal nie akceptuje jego kandydatury. Jakkolwiek deklaracja ta nie miała uroczystej formy ekskluzywy, faktycznie odniosła taki sam skutek.

⁹³ Od 1632 roku pełnił funkcję kardynała-protektora Hiszpanii przy Stolicy Apostolskiej.

⁹⁴ W latach 1700–1721 kardynał sekretarz stanu Klemensa XI.

⁹⁵ Syn starosty Hrabstwa Kłodzkiego. W latach 1722–1728 wicekról Neapolu z nominacji Karola VI.

⁹⁶ Od 1726 roku ambasador króla Hiszpanii Filipa V przy Stolicy Apostolskiej.

⁹⁷ W latach 1887–1903 kardynał sekretarz stanu Leona XIII.

⁹⁸ W latach 1895–1911 był biskupem krakowskim.

Wśród podstawowych uregulowań wskazać należy następujące postanowienia⁹⁹:

- ograniczenie uprawnień ustawodawczych Kolegium Kardynalskiego;
- wyborcami mogli być wszyscy i tylko kardynałowie, także ci, których nominacja została ogłoszona, nawet jeżeli jeszcze nie zostali kreowani; prawa tego nie mógł przejąć sobór powszechny mimo, że jest podmiotem najwyższej władzy kościelnej;
- miejsce wyboru powinno być zamknięte od wewnątrz i praktycznie pozbawione komunikacji ze światem zewnętrznym;
- ustalenie *quorum funkcjonalnego* na 2/3 z wyłączeniem głosu, jaki kandydat ewentualnie oddał na siebie;
- podwojono liczbę głosowań w ciągu dnia – dwa przed i dwa po południu;
- usunięcie z systemu elekcji głosowania przez akces¹⁰⁰ – po bezskutecznym skrutinium miało następować drugie głosowanie¹⁰¹.

Tabela 2. Organizacja głosowań przy zmianie systemu wyborczego

System głosowania przez akces		→	System podwójnego głosowania dziennego	
Skrutinium 1	Faza I (rano)		Skrutinium 1	Faza I (rano)
Akces			Skrutinium 2	
Skrutinium 2	Faza II (po południu)		Skrutinium 3	Faza II (po południu)
Akces			Skrutinium 4	

Źródło: oprac. własne.

System głosowania przez akces podwyższał „w dogrywce” *quorum funkcjonalne* o kilkanaście procent. Załóżmy, że dwaj kandydaci otrzymali równą ilość głosów. Przy 120 elektorach daje to po 60 głosów. Następowala wtedy faza układów. Przez akces wybrany był ten, który otrzymał w drugim podejściu 2/3 głosów innego kandydata, to jest 1/3 Kolegium (40 głosów), bez utraty własnych (razem 100 głosów). W drugim przypadku oznaczało to, że kandydat – w drodze układów i porozumień – musiał przejąć 1/3 głosów innego (20 głosów), co z dotychczasowymi dawało większość 2/3 elektorów (razem 80 głosów). Taka metoda w większym zatem stopniu niż akces sprzyjała zawiązywaniu umów. Jeżeli kandydat przejmował większość ważnych punktów programowych małej grupy wyborców, o osobie elekta mogła zdecydować w praktyce 1/6 Kolegium.

⁹⁹ M. Sitarz, P. Wiśniewski, op.cit., s. 134–135.

¹⁰⁰ CIC/1917 nie uznawał głosowania przez akces; cf. can. 172 § 4; A. Petrani, *Zasada większości w prawie kanonicznym*, Lublin 1947, s. 60–62.

¹⁰¹ *Vacante Sede Apostolica*, n. 76.

Tabela 3. Różnice między systemem głosowania przez akces a systemem głosowania podwójnego

SYSTEM GŁOSOWANIA PRZEZ AKCES		→	SYSTEM PODWÓJNEGO GŁOSOWANIA	
Kandydat A	Kandydat B		Kandydat A	Kandydat B
Skrutinium 1 (quorum funkcjonalne – 2/3 głosów)			Skrutinium 1 (quorum funkcjonalne – 2/3 głosów)	
60	60		60	60
BRAK ROZSTRZYGNIĘCIA ↓ Akces (przeniesienie 2/3 głosów z kandydata B na kandydata A, to znaczy pozyskanie 2/3 części negatywnej Kolegium)			BRAK ROZSTRZYGNIĘCIA ↓ Skrutinium 2 (quorum funkcjonalne – 2/3 głosów)	
60+40=100	20		60+20=80	40
Dla ważnego wyboru potrzeba 83,3% głosów Kolegium.			Dla ważnego wyboru potrzeba 66,6% głosów Kolegium.	

Źródło: Oprac. własne.

Papież Juliusz II wprowadził zasadę, że elekcje, na których dopuszczonoby się symonii, są z mocy prawa nieważne. Kandydat zaś wybrany w taki sposób będzie uznany za apostatę. Pius X uchylił przepis o apostazji, a Paweł VI, choć przeciwny symonii w jakiegokolwiek postaci, odwołał całkowicie ten przepis, tak by nie dawał on pretekstu do kwestionowania kanoniczności wyboru papieża¹⁰².

Po dalszych zmianach wprowadzonych przez Benedykta XV, który zaostrzył rygory dotyczące zachowania tajemnicy konklawe, Pius XI wydłużył okres tzw. *novendiali* do 15 dni, aby dać czas kardynałom przybywającym z oddali na udział w konklawe, co było skutkiem spóźnienia kardynałów amerykańskich na konklawe w 1922 roku¹⁰³.

Prawodawstwo dotyczące sediswakancji oraz elekcji papieża zostało na nowo skodyfikowane za pontyfikatu Piusa XII, który konstytucją *Vacantis Apostolicae Sedis* z 8 grudnia 1945 roku wprowadził istotne zmiany. Dotąd, według tradycyjnej praktyki¹⁰⁴, dla ważności wyboru wymagano większości co najmniej 2/3 głosujących, wyłączając – po sprawdzeniu kart – głos, jaki ewentualnie wybrany oddał na samego siebie. Na przyszłość przyjęto warunek większości 2/3 plus jeden głos. Pius XII wyeliminował kontrolę każdej karty, którą wcześniej należało przeprowadzać w razie osiągnięcia większości dokładnie 2/3, dla sprawdzenia czy wybrany głosował na samego siebie. Unikano w ten sposób upokorzenia osoby, która nie

¹⁰² R.P. McBrien, op.cit., s. 258.

¹⁰³ N. Del Re, op.cit., s. 469–471.

¹⁰⁴ Wprowadził ją w 1179 roku papież Aleksander III.

przestrzegając powyższego zakazu, ponieważ nawet wtedy potencjalny elekt zachowywałby wymagane 2/3 głosów koniecznych dla jego wyboru¹⁰⁵. W kontekście postępu środków społecznego komunikowania, wprowadzono bezwzględny zakaz wprowadzania do konklawe urządzeń telegraficznych, telefonicznych, mikrofonów, aparatów fotograficznych, kinematograficznych oraz podobnego sprzętu¹⁰⁶.

Błogosławiony Jan XXIII wydał 5 grudnia 1962 roku motu proprio *Summi Pontificis electio* uzupełniające konstytucję piańską. Dokument składał się z dwudziestu artykułów, z których osiem (I–V, XVII, XIX–XX) zawierało uregulowania nowe, przez co dołączały się one do postanowień konstytucji *Vacantis Apostolicae Sedis*, podczas gdy pozostałe dwanaście zmieniałoby normy ogłoszone przez Piusa XII.

Wspólną cechą nowych dyspozycji wydaje się być złagodzenie rygorów konklawe¹⁰⁷. Zmniejszono ilość ekskomunik *latae sententiae*, które mogli na siebie ściągnąć zarówno elektorzy, jak i konklawiści¹⁰⁸. Ważna była poprawka dotycząca liczby głosów koniecznych do wyboru papieża. Przyjęto większość 2/3 głosujących, za wyjątkiem sytuacji, kiedy liczba obecnych kardynałów nie była podzielna przez trzy bez reszty, ponieważ wtedy, dla ważności wyboru nowego papieża, należało dodać jeszcze jedno głosowanie.

Po reformach Kurii Rzymskiej i Domu Papieskiego, dokonanych przez Pawła VI, odpowiednio w 1967 i 1968 roku, uważano za przydatne generalne zrewidowanie wspomnianych regulacji, by dostosować je do nowych warunków. 1 października 1975 roku Paweł VI promulgował więc konstytucję *Romano Pontifici eligendo*¹⁰⁹. Najważniejsze zmiany dotyczyły:

- składu ciała elektorskiego, które miało obejmować kardynałów w liczbie maksimum 120, z wykluczeniem tych, którzy ukończyli osiemdziesiąty rok życia, w zgodzie z motu proprio *Ingravescentem aetatem* z 21 listopada 1970 roku¹¹⁰;
- wprowadzenia zakazu posiadania przez kardynałów osób usługujących;
- szczegółowymi normami dotyczącymi zamknięcia konklawe od zewnątrz, co powierzono łącznie prefektowi Domu Papieskiego, delegatowi specjalnemu Papieskiej Komisji ds. Państwa Miasta Watykańskiego, którego zadaniem było przechowywanie kluczy, oraz komendantowi Gwardii Szwajcarskiej;
- ustalenia większości niezbędnej do wyboru papieża na 2/3 głosów plus jeden.

¹⁰⁵ *Vacantis Apostolicae Sedis*, n. 86.

¹⁰⁶ *Vacantis Apostolicae Sedis*, n. 64.

¹⁰⁷ N. Del Re, op.cit., s. 469–472; A. Melloni, op.cit., s. 104–108.

¹⁰⁸ Ekskomunik, które uprzednio nie mogły być zdjęte inaczej, jak tylko przez papieża i „nisi in mortis articulo”, zostały od tego momentu przekazane Stolicy Apostolskiej, zgodnie z cann. 2252–2254 CIC/1917, na podobieństwo wszystkich innych cenzur *latae sententiae* zastrzeżonych Stolicy Apostolskiej. Ich liczba została zmniejszona z 10 (*Vacantis Apostolicae Sedis*, n. 41, 60, 61, 62, 80, 92, 93, 94, 95 i 101) do 5, uchylając niektóre odnoszące się do kardynałów.

¹⁰⁹ AAS LXVII [1975], pp. 609–645; PPK, t. 8, z. 1, n. 14497–14572; dalej: RPE; cf. A. Melloni, op.cit., s. 120–122.

¹¹⁰ AAS LXII [1970], pp. 810–813.

Stolica Apostolska w czasie *Sede vacante*

1. Zagadnienia ogólne¹¹¹

Celem regulacji wprowadzonych przez błogosławionego Jana Pawła II w 1996 roku (Konstytucja Apostolska *Universi Dominici Gregis*)¹¹² oraz znowelizowanych przez Benedykta XVI w 2007 (Motu Proprio *Constitutione apostolica*¹¹³) i 2013 roku (Motu Proprio *Normas nonnullas*¹¹⁴) było dostosowanie do zmieniających się okoliczności – sposobu, w jaki powinno dokonać się wyznaczenie osoby powołanej do przyjęcia sukcesji Stolicy Apostolskiej¹¹⁵.

Istotne zasady wyboru papieża pozostają niezmienione: jedynymi elektorami są kardynałowie, których liczba nie powinna przekraczać 120 (w wyborze nie uczestniczą ci kardynałowie, którzy ukończyli w dniu rozpoczęcia wakatu Stolicy Apostolskiej osiemdziesiąty rok życia. Wybór ma nadal odbywać się podczas konklawe, a więc zgromadzenia elektorów otoczonego ścisłą tajemnicą, która gwarantuje im pełną niezależność; miejscem elekcji pozostaje Kaplica Sykstyńska).

Sytuacja prawna w czasie sediswakancji jest dosyć skomplikowana, gdyż specjalne przepisy przewidziane na tę okoliczność wprowadzają nadzwyczajne regulacje, których celem jest zapewnienie warunków nieskrępowanego wyboru Biskupa Rzymskiego, a zarazem zabezpieczenie praw doczesnych Stolicy Apostolskiej¹¹⁶. To samo dotyczy Państwa Miasta Watykańskiego (art. 1, ust. 2 *Ustawy Zasadniczej*).

¹¹¹ Zgodnie z Konstytucją *Universi Dominici Gregis* przeprowadzono konklawe w 2005 roku oraz – z zastosowaniem zmian wprowadzonych przez Benedykta XVI (dyspensa od piętnastodniowego terminu rozpoczęcia konklawe) – będzie przeprowadzone w 2013 roku.

¹¹² Konstytucja UDG zastąpiła Konstytucję Apostolską *Romano Pontifici eligendo* papieża Pawła VI, zgodnie z którą przeprowadzono dwa konklawe w 1978 roku (wybór Jana Pawła I oraz bł. Jana Pawła II) – vide infra.

¹¹³ Vide infra.

¹¹⁴ Vide infra.

¹¹⁵ C. Kramer von Reisswitz, *Die Papstmacher. Die Kardinäle und das Konklave*, München 2001, s. 108–115; W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego. Wybrane zagadnienia instytucjonalne*, Warszawa 2002, s. 49–53.

¹¹⁶ Ibidem, s. 83–86.

2. Uprawnienia Kolegium Kardynalskiego w czasie *Sede vacante*

W czasie wakatu Stolicy Apostolskiej Kolegium Kardynalskiego nie posiada żadnej władzy lub jurysdykcji w sprawach należących do papieża za jego życia, ani w wypełnianiu funkcji wynikających z jego urzędu. Wszystkie te sprawy muszą być wyłącznie zarezerwowane dla przyszłego papieża¹¹⁷. Przepisy Konstytucji Apostolskiej *Universi Dominici Gregis* unikają kwalifikowania władzy Kolegium jako delegowanej, własnej czy zastępczej¹¹⁸.

Podczas wakatu Stolicy Apostolskiej zarządzanie Kościołem należy do Kolegium Kardynalskiego, jednakże tylko w celu szybkiego załatwienia spraw zwyczajnych lub spraw, których załatwienia nie można odłożyć. Kolegium Kardynalskie w żaden sposób nie może decydować o uprawnieniach Stolicy Apostolskiej i Kościoła Rzymskiego, a tym bardziej, bezpośrednio lub pośrednio dopuścić do umniejszenia kogoś z nich, nawet w celu doprowadzenia do zgody lub przeciwdziałania poczynaniom nastawionym przeciw tymże prawom po śmierci lub prawowitym znaczeniu się urzędu przez papieża. Ewentualność zrzeczenia się urzędu przez papieża jest usankcjonowana w ustawodawstwie powszechnym¹¹⁹. Nieważność aktu zrzeczenia wynikać może z powodu poważnej obawy, podstępów lub zasadniczego błędu albo zrzeczenia poczynionego w warunkach symonii¹²⁰. Zrzeczenie musi być dokonane na piśmie bądź ustnie wobec dwóch świadków¹²¹ i staje się skuteczne w momencie zgodnego z prawem ogłoszenia (zakomunikowania)¹²². Zrzeczenie się urzędu Piotrowego przez Benedykta XVI spełnia oba powyższe warunki. Wersja pisemna, ogłoszona w stosownym publikatorze, została opatrzona datą 10 lutego 2013 roku, natomiast *Deklarację konsystorialną* papież wygłosił dzień później (*oracula vivae vocis*) i powtórzył na audiencji generalnej.

Ochrona przedmiotowych praw Kościoła jest obowiązkiem nie tylko Kolegium *in gremio*, lecz także każdego kardynała z osobna (*utnt singuli*). Uprawnienia Kolegium rozciągają się także na sprawy związane z osobowością prawną Kościoła oraz Stolicy

¹¹⁷ *Pastor Bonus* [dalej: PB], art. 18; *Regolamento generale della Curia romana* [dalej: RGCR], art. 111. Cf. J. Canosa, *Regolamento generale della Curia romana commento di J. Canosa*, [w:] J.I. Arrieta, J. Canosa, J. Miñambres, *Legislazione sull'Organizzazione Centrale della Chiesa*, Milano 1997, s. 377–459.

¹¹⁸ UDG, n. 1–4. Należy dodać, dyspozycje dotyczące wszystkiego, co poprzedza wybór Biskupa Rzymskiego, oraz jego przebieg, muszą być w całości zachowane także w przypadku, gdyby wakans Stolicy Apostolskiej nastąpił przez rezygnację papieża z urzędu (CIC, can. 332, § 2; CCEO, can. 44, § 2; UDG, n. 77.). Konstytucja *Universi Dominici* bierze więc pod uwagę wakans nie tylko z powodu śmierci papieża, lecz także złożenia urzędu, w sposób wyraźniejszy niż regulacje wcześniejsze (RPE, n. 34). Nie określa się przy tym podmiotowej pozycji prawnej papieża, który ustąpił z urzędu. Cf. J. Miñambres, op.cit., s. 87–88.

¹¹⁹ Cf. UDG, n. 77; CIC, cann. 187 i 332 § 2; CCEO, can. 44 § 2 i can. 967.

¹²⁰ CIC, can. 188 („Mocą samego prawa nieważna jest rezygnacja pod wpływem ciężkiej i niesprawiedliwej bojaźni, podstępów, błędów istotnego lub symonii”); CCEO, can. 968.

¹²¹ CIC, can. 189 § 1; CCEO, can. 968.

¹²² CCEO, cann. 189 § 3 i 969.

Apostolskiej¹²³, przede wszystkim w sferze międzynarodowej, lecz także w stosunkach z kościołami partykularnymi, nawet jeśli w ograniczonym zakresie dotyczą ochrony praw nabytych.

Kwestie, które – *Sede plena* – wymagają akceptacji przez papieża *in forma specifica* lub te, które wymagają jego specjalnego mandatu¹²⁴, nie mogą być podczas wakatu Stolicy Apostolskiej w żaden sposób poprawiane lub zmieniane, ani nie można dodać albo ująć czegokolwiek lub dyspensować chociażby od części z nich, przede wszystkim jeśli chodzi o przepisy dotyczące wyboru papieża¹²⁵. W przypadku, gdyby uczyniono lub usiłowanoby uczynić coś przeciwnego, z mocy samego prawa jest traktowane za niebyłe i nieważne.

Kolegium Kardynalskie jest władne dokonywać interpretacji przepisów Konstytucji Apostolskiej *Universi Dominici Gregis*, z uwzględnieniem wyjątku wynikającego z artykułu 154. Konstytucji Apostolskiej *Pastor Bonus*, który przyznaje uprawnienia do dokonywania wykładni prawa Papieskiej Radzie Tekstów Prawnych¹²⁶. Konstytucja jednoznacznie wyłącza z procedur zarządzania Kościołem, *ipso facto* także Państwem Miasta Watykańskiego, w czasie *Sede vacante* oraz elekcji papieża jakikolwiek inny organ, w tym Kolegium Biskupów i Sobór Powszechny.

Generalną zasadą, która od wieków normuje stan prawny sediswakancji jest klauzula *Sede romana vacante nihil innovetur* – w czasie opróżnienia Stolicy Świętej nie należy wprowadzać żadnych zmian w ustroju Kościoła Powszechnego oraz podejmować decyzji mogących wiązać przyszłego papieża.

3. Kongregacje Kolegium Kardynalskiego w okresie przygotowania wyboru papieża

W okresie poprzedzającym wybór papieża Kolegium Kardynalskie działa poprzez dwojakiego rodzaju kongregacje (zebrania) – ogólne, to znaczy całego Kolegium, oraz partykularne¹²⁷. Kongregacje kardynałów służą sprawnemu załatwieniu spraw związanych z uroczystościami pogrzebowymi Biskupa Rzymskiego, o ile Stolica Apostolska zawakowała wskutek śmierci papieża, oraz zorganizowaniu wyboru nowego Najwyższego Pasterza, a także sprawowaniu władzy Kolegium podczas

¹²³ CIC, can. 113 § 1.

¹²⁴ RGCR, art. 109 § 2 i art. 110.

¹²⁵ Co do regulacji ogólnych wykonywania w Kościele władzy ustawodawczej cf. can. 135 § 2 CIC i 985 § 2 CCEO; co do rozdziału praw, cf. cann. 85–93 CIC i 1536–1539 CCEO.

¹²⁶ Zadaniem Kolegium jest rozwiązywanie wątpliwych kwestii interpretacyjnych i wszystkich innych, które mogą się pojawić w okresie *Sede vacante*, poza dotyczącymi wyboru papieża, które – choć przepis n. 5 UDG nie mówi o tym wprost – wymagają *quorum* zwyczajnie przyjętego dla podjęcia jakiegokolwiek kanonicznej decyzji kolegialnej (can. 119,2° CIC i 924,1° CCEO): wymaga się obecności co najmniej połowy + 1 członków Kolegium i większości bezwzględnej (co najmniej połowa + 1) głosów „placet” obecnych (a nie głosujących). Co do ogólnego systemu dotyczącego interpretacji praw, cf. cann. 16–18 CIC i 1498–1500 CCEO.

¹²⁷ UDG, n. 7–13.

wakansu. Uprawnienia te są wykonywane kolegialnie. W kongregacjach ogólnych winni uczestniczyć wszyscy kardynałowie, którzy nie mają prawowitej przeszkody, gdy tylko zostaną poinformowani o zawakowaniu Stolicy Apostolskiej. Kardynałom, którzy nie posiadają prawa wyboru papieża, przysługuje prawo powstrzymania się od uczestnictwa w kongregacjach ogólnych¹²⁸.

Kongregację ogólną, w której mogą uczestniczyć wszyscy purpuraci, zwołuje i przewodniczy jej obradom Dziekan Kolegium, a jeżeli ma przeszkodę kanoniczną – Subdziekan. Jeśli jeden z nich lub obydwaj nie posiadaliby już prawa wyboru papieża¹²⁹, zebraniu kardynałów-elektorów będzie przewodniczył najstarszy elektor, według zwyczajnego porządku precedencji¹³⁰. Kongregacja zbiera się codziennie w miejscu wyznaczonym przez samych kardynałów. Do jej kompetencji należą, poza sprawami większej wagi, a także zmianą tego, o czym zadecydowała kongregacja partykularna, zatwierdzenie wydatków związanych z elekcją, zorganizowanie uroczystości pogrzebowych i pochówku zmarłego papieża, a także unieważnienie pierścienia i pieczęci oraz określenie początku głosowań przy wyborze nowego papieża.

Kongregację partykularną tworzą Kardynał Kamerling i trzech kardynałów-asystentów, po jednym z każdego porządku hierarchicznego – biskupów, prezbiterów i diakonów – wylosowanych spośród kardynałów-elektorów przybyłych już do Rzymu. Urząd kardynałów-asystentów ustaje po trzech dniach, a ich miejsce zajmują, zawsze przez losowanie, inni kardynałowie na ten sam okres, także po rozpoczęciu wyboru¹³¹.

Podczas kongregacji partykularnych winny być podejmowane decyzje w sprawach o mniejszym znaczeniu, jakie pojawiają się z dnia na dzień lub w danej chwili. Jeśli jednak zaistniałyby sprawy ważniejsze lub zasługujące na głębszą analizę, powinny zostać przedłożone kongregacji ogólnej. Decyzje podjęte na jednej kongregacji partykularnej, nie mogą być odwołane ani zmienione na drugiej. Prawo do tego należy wyłącznie do kongregacji ogólnej i przy zachowaniu zasady większości głosów¹³². Logicznie rzecz ujmując, jeśli chodzi o kwestie przyznane przez prawo

¹²⁸ UDG, n. 33.

¹²⁹ Taka sytuacja zaistniała w 2013 roku.

¹³⁰ Odnośnie obsadzania urzędów Dziekana i Subdziekana Kolegium Kardynalskiego ma zastosowanie can. 392 CIC. Wydaje się, iż w sytuacji przekroczenia przez nich wieku kanonicznego uprawniającego do elekcji Biskupa Rzymskiego, także oni mogą skorzystać z uprawnienia przewidzianego w n. 7 UDG, do nieuczestniczenia w kongregacjach ogólnych. Dla określenia najstarszego kardynała-elektora ma zastosowanie zwykły porządek pierwszeństwa, który wobec braku innych wskazań, musi być wyprowadzony z can. 350 CIC. Konstytucja *Universi Dominici Gregis* nie rozstrzyga sytuacji równowagi głosów przy wyborze Kamerlinga lub Wielkiego Penitencjariusza. Bierz się wtedy pod uwagę najpierw porządek hierarchiczny kardynałów i – w jego obrębie – datę kreacji kardynalskiej (cf. n. 15 UDG). Cf. J. Miñambres, op.cit., s. 30–31.

¹³¹ Do kongregacji partykularnej należy, ogólnie rzecz ujmując, rozwiązywanie kwestii mniejszej wagi (UDG, n. 8). Ponadto prawo przydziela jej konkretne zadania: cf. UDG, nn. 17, 42, 44, 46, 51, 55, 56, 71. Jeśli chodzi o urząd Kardynała Kamerlinga cf. PB, art. 6 i art. 171; RGCR, art. 44; cf. UDG, nn. 14, 15, 17, 19, 28, 30, 43, 48, 51, 55, 71.

¹³² UDG, n. 9. Ustawodawca stwarza przesłanki do zapewnienia skuteczności decyzji podjętych przez kongregację partykularną, której skład zmienia się co trzy dni, stąd też decyzje takie mogą

kongregacji partykularnej, będzie ona miała częste kontakty z dykasteriami Kurii Rzymskiej¹³³. Ustawa jednak nie przewiduje kontaktów ze światem zewnętrznym po tym, jak rozpoczną się działania elekcyjne, chyba że w sytuacjach wyjątkowych¹³⁴. Ponadto kongregacji partykularnej przysługuje prawo oceny, czy dana kwestia jest większej wagi i jako taka podlega kompetencji kongregacji ogólnej.

Głos w kongregacjach kardynałów, jeśli chodzi o sprawy o większym znaczeniu, nie powinien być dany ustnie, ale przekazany w formie tajnej¹³⁵. Tajność dla ważności głosu w systemie kanonicznym, a co najmniej na pewno przy elekcji, jest zasadą ogólną¹³⁶.

Kongregacje ogólne¹³⁷, które poprzedzają początek wyboru („kongregacje przygotowawcze”), powinny odbywać się codziennie, począwszy od dnia, który będzie ustalony przez Kardynała Kamerlinga i przez pierwszego kardynała z każdego stopnia hierarchicznego Kolegium¹³⁸. Kongregacje te winny się odbywać się w sposób umożliwiający Kamerlingowi wysłuchanie opinii Świętego Kolegium i przekazanie mu wiadomości uznanych za konieczne lub właściwe. O ile kongregację zwołuje i przewodniczy jej Dziekan Kolegium Kardynalskiego, to nie do niego należy określenie początku zebrań. Kamerling jest w tym przypadku wykonawcą podejmowanych kolegialnie decyzji kongregacji jako organ, do którego należy tymczasowe wykonywanie władzy rządzenia podczas wakatu Stolicy Apostolskiej.

Kardynałowie w trakcie jednej z pierwszych kongregacji składają przysięgę według następującej rotacji¹³⁹: „My, Kardynałowie Świętego Kościoła Rzymskiego, w stopniu biskupów, prezbiterów i diakonów, przyrzekamy, zobowiązujemy się i przysięgamy, wszyscy i każdy z osobna, ściśle i wiernie zachować wszystkie normy, Zawarte w Konstytucji apostolskiej *Universi Dominici Gregis* Papieża Jana Pawła II, i skrupulatnie dochować tajemnicy o tym wszystkim, co w jakikolwiek sposób miałoby związek z wyborem Biskupa Rzymskiego lub co ze swej natury, w czasie wakatu Stolicy Apostolskiej, wymagałoby takiej tajemnicy”. Potem każdy kardynał jest zobowiązany wypowiedzieć słowa: „I ja, N. Kardynał N., przyrzekam, zobowiązuję się i przysięgam”. Kładąc rękę na Ewangelii ma następnie dodać: „Tak mi dopomóż, Panie Boże i te Święte Ewangelie, których ręką moją dotykam”. Wraz ze złożeniem publicznej przysięgi, każdy kardynał – także osiemdziesięcioletni – uczestniczący w kongregacji ogólnej, bierze na siebie odpowiedzialność osobistą,

być wzruszone jedynie przez kongregację ogólną (kryterium równoległe do tego ustalonego przez can. 64 CIC dotyczącego łask udzielanych przez kongregacje Kurii Rzymskiej). Jeśli chodzi o większość stosuje się uregulowania ogólne (CIC, can. 119, 2° i CCEO, can. 924, 1°).

¹³³ UDG, n. 24–25.

¹³⁴ UDG, n. 44; cf. n. 7 akapit 3, który przyznaje kongregacji partykularnej prawo zajmowania się sprawami zwykłej wagi także podczas elekcji.

¹³⁵ UDG, n. 10.

¹³⁶ CIC, can. 172 §1 ust. 2; CCEO, can. 954§1 ust. 2.

¹³⁷ UDG, n. 11.

¹³⁸ Kryteria precedencji wylicza can. 350 CIC. Kardynałowie ci pomimo tego, że działają kolegialnie z Kamerlingiem, nie tworzą jednak kongregacji partykularnej, której członkowie zostali wylosowani.

¹³⁹ UDG, n. 12.

poza tą kolegialną¹⁴⁰, odpowiedzialność za przestrzeganie regulacji prawnych dotyczących wakatu Stolicy Apostolskiej i tajemnicy konklawe¹⁴¹.

Na jednej z pierwszych kongregacji ogólnych kardynałowie powinni¹⁴²:

- o ile Stolica Apostolska zawakowała wskutek śmierci Biskupa Rzymskiego – ustalić dzień, godzinę i sposób przeniesienia zwłok zmarłego papieża do Bazyliki Watykańskiej dla oddania czci przez wiernych;
- zdecydować o tym wszystkim, co konieczne dla ceremonii pogrzebowych zmarłego papieża, które powinny być celebrowane przez dziewięć kolejnych dni, oraz ustalić ich początek w taki sposób, by złożenie do grobu odbyło się między czwartym a szóstym dniem po śmierci, chyba żeby zaistniały inne szczególne racje;
- zadbać, aby Komisja, którą tworzą Kardynał Kamerling i kardynałowie pełniący dotąd funkcje Sekretarza Stanu Stolicy Apostolskiej i Przewodniczącego Papieskiej Komisji ds. Państwa Miasta Watykańskiego, przygotowała na czas zarówno pomieszczenia w Domu Św. Marty dla zamieszkania kardynałów elektorów, jak i mieszkania dla innych osób zaangażowanych w konklawe¹⁴³, i aby równocześnie zatroszczyła się o wszystko, co jest niezbędne do przygotowania Kaplicy Sykstyńskiej do czynności związanych z elekcją;
- powierzyć dwom duchownym zadanie przeprowadzenia dla kardynałów

¹⁴⁰ UDG, n. 1–6.

¹⁴¹ Przepis n. 12 UDG o dostarczeniu kopii tejże Konstytucji wszystkim kardynałom jest nowy w stosunku do Konstytucji Apostolskiej *Romano Pontifici eligendo* (n. 12). Jej publiczne odczytanie, które uprzednio miało charakter obligatoryjny, teraz jest jedynie zalecane. Także przysięga została zmieniona w sensie objęcia tajemnicą przede wszystkim samej elekcji, a w drugiej kolejności decyzji podjętych podczas wakansu Stolicy Apostolskiej. Wcześniejszy charakter przysięgi w obu aspektach był jednakowy.

¹⁴² UDG, n. 13. Przepis ten ustala, tak jak czyniła to Konstytucja Apostolska *Romano Pontifici eligendo* [dalej: RPE], katalog decyzji, które muszą zostać powzięte jak najszybciej przez kongregację ogólną. Jednakże określenie w lit. b) dnia pogrzebu zmarłego papieża jest nowe w stosunku do uregulowań poprzednich. Zmieniono także treść lit. c) i d). Nowy jest również przepis dotyczący udziału organów wymienionych w lit. e), to jest Administracji Dóbr Stolicy Apostolskiej i Gubernatoratu Państwa Miasta Watykańskiego (cf. RPE, n. 13). W lit. c) została powołana komisja kardynalska, której zadaniem jest przygotowanie miejsca elekcji oraz miejsca zamieszkania kardynałów. Określony został także jej skład (Kardynał Kamerling, dotychczasowy Sekretarz Stanu i Przewodniczący Papieskiej Komisji ds. Państwa Miasta Watykańskiego). W poprzedniej regulacji przewidywano istnienie dwóch komisji, a ustalenie ich składów pozostawiano kardynałom zebranych na kongregacji ogólnej (co do udziału Sekretarza Stanu cf. *Pastor Bonus*, art. 40). W lit. d) przewiduje się przeprowadzenie dwóch konferencji duchowych przed rozpoczęciem czynności elekcyjnych: pierwszej – kiedy ustalą to kardynałowie, drugiej – już w Kaplicy Sykstyńskiej po formule *extra omnes*. Zadanie przygotowania kosztorysu wydatków na czas wakatu (lit. e), które wcześniej było powierzone samym kardynałom, wchodzi teraz w zakres kompetencji, zgodnie z właściwościami, dwóch organów – Administracji Dóbr Stolicy Apostolskiej i Gubernatoratu, których pierwszy przynależy do Kurii Rzymskiej (cf. PB, art. 2 § 1 i 172 *sqq.*), a drugi jest organem Państwa Miasta Watykańskiego, lecz zawsze za zgodą kardynałów. Przechowanie, *sede plena*, pierścionka i pieczęci Rybaka jest zadaniem Sekcji ds. Ogólnych Sekretariatu Stanu Stolicy Apostolskiej (cf. *Pastor Bonus*, art. 42 ust. 3). Cf. J. Miñambres, op.cit., s. 26–27.

¹⁴³ UDG, n. 46.

dwóch rozważań dotyczących problemów Kościoła i trafnego wyboru nowego papieża;

- zaaprobować – na wniosek Administracji Dóbr Stolicy Apostolskiej lub, według kompetencji, Gubernatoratu Państwa Miasta Watykańskiego – wydatki wynikłe w okresie od śmierci papieża aż do wyboru Następcy;
- przeczytać dokumenty, jeżeli by takie były, zostawione przez zmarłego papieża dla Kolegium Kardynalskiego;
- zatroszczyć się o anulowanie Pierścienia Rybaka i ołowianej pieczęci, z jakimi były wysyłane listy apostolskie zmarłego papieża;
- przydzielić przez losowanie pokoje Kardynałom elektorom;
- ustalić dzień i godzinę rozpoczęcia głosowania.

Wraz z rozpoczęciem procedur elekcyjnych, kongregacja ogólna zostaje zastąpiona przez konklawe, to znaczy przez zebranie kardynałów-elektorów; natomiast kongregacja partykularna kontynuuje wykonywanie swoich zadań. Permanentne działanie kongregacji partykularnej rodzi też pytanie o postępowanie w przypadku, gdy Kardynał Kamerling skończył osiemdziesiąt lat, gdyż nie może on wtedy wejść w skład ciała elekcyjnego¹⁴⁴. Z tego powodu wydaje się konieczne złożenie urzędu Kamerlinga między 75 a 80 rokiem życia¹⁴⁵. Ponadto, mając na uwadze zadania, jakie stoją przed kongregacjami kardynalskimi – także w trakcie elekcji – przyjmuje się, iż warunki odosobnienia konklawe powinny umożliwić przepływ informacji niezbędnych dla podejmowania wszelkich koniecznych środków, jeśli chodzi o wykonywanie władzy rządzenia.

W czasie Kongregacji ogólnych i partykularnych, w okresie *Sede vacante*, kardynałowie winni nosić zwyczajną, oblamowaną czarną sutannę i czerwony pas, piuskę, krzyż i pierścień.

4. Kuria Rzymska w czasie wakansu Stolicy Apostolskiej

Z chwilą zawakowania Stolicy Apostolskiej¹⁴⁶ wszyscy przełożeni dykasteriów Kurii Rzymskiej, tak Kardynał Sekretarz Stanu, jak i kardynałowie prefekci, arcybi-

¹⁴⁴ UDG, n. 33.

¹⁴⁵ PB, art. 5 § 2. Cf. J. Miñambres, op.cit., s. 43–45.

¹⁴⁶ UDG, n. 14–23; Cf. PB, art. 6; RGCR, art. 42 (Artykuł ten jest powtórzeniem – z użyciem innych terminów – tego co przewidują art. 6 PB oraz art. 14 UDG). Jakkolwiek ustawodawca odnosi to do „śmierci papieża”, to *per analogiam* należy rozumieć, że przepis ma zastosowanie także w sytuacji prawowitego zrzeczenia się funkcji przez Biskupa Rzymskiego. Przywołana dyspozycja Konstytucji Apostolskiej *Pastor Bonus* wskazuje jednoznacznie, że dykasteriami na czas wakansu Stolicy Apostolskiej kierują ich sekretarze. Jeśli chodzi o urząd Kamerlinga, cf. PB, art. 171 i UDG, n. 7. Biorąc pod uwagę zakres jego działań, można dowodnie wnioskować, że w odniesieniu do urzędu Kamerlinga Kościoła ma zastosowanie norma dotycząca ograniczenia wiekowego przewidziana w art. 5 § 2 PB. Wielki Penitencjariusz kieruje Penitencjarią, to znaczy Trybunałem Penitencjarii Stolicy Apostolskiej, cf. PB, art. 117–120 oraz UDG, n. 15, 18, 44. Nowością w stosunku do regulacji poprzednich jest przepis dotyczący wikariusza generalnego Państwa Miasta Watykańskiego (RPE, n. 14).

skupi przewodniczący, jak również członkowie tych dykasteriów, przestają wypełniać swe urzędy. Wyjątek stanowi Kamerling Świętego Kościoła Rzymskiego i Wielki Penitencjariusz, którzy nadal załatwiają sprawy zwyczajne, przedstawiając Kolegium Kardynalskiemu to, co powinno być przedłożone *Sede plena* papieżowi¹⁴⁷. Nie zaprzestają wykonywania swego urzędu także Kardynał Wikariusz Diecezji Rzymskiej¹⁴⁸ oraz wikariusz generalny Watykanu (Kardynał Archiprezbiter Bazyliki Watykańskiej).

Jeśli w chwili zawakowania Stolicy Apostolskiej lub przed wyborem Następcy urząd Kamerlinga lub Wielkiego Penitencjariusza był nieobsadzony, Kolegium Kardynalskie winno wybrać jak najszybciej kardynała lub kardynałów, którzy przejmą ich zadania aż do wyboru nowego papieża¹⁴⁹. Za wybranego uważa się tego kardynała, który otrzyma większość głosów. W przypadku równości głosów zostanie wyznaczony kardynał, który należy do wyższego stopnia hierarchicznego, a w razie równego stopnia – ten, który został wcześniej kreowany. Dopóki nie zostanie wybrany Kamerling, jego funkcje wypełnia Dziekan Kolegium, a w przypadku jego nieobecności lub prawomocnej przeszkody, Subdziekan albo najstarszy kardynał według zwyczajnego porządku pierwszeństwa. Wybór Kamerlinga jest elekcją nadawaną, która przyznaje dany urząd za zgodą wybranego, nawet jeśli na czas ograniczony do okresu wakatu¹⁵⁰. Wydaje się, iż urząd Kamerlinga zawakuje *ex lege* w momencie wyboru nowego papieża, który nie będzie mógł więc potwierdzić wyboru dokonanego przez Kolegium Kardynalskie, lecz będzie musiał zająć stanowisko w sposób zwyczajny¹⁵¹.

O ile Stolica Apostolska zawakowała wskutek śmierci Biskupa Rzymskiego, bezpośrednio po otrzymaniu wiadomości o śmierci papieża, Kamerling winien stwierdzić oficjalnie ten fakt w obecności Mistrza Papieskich Ceremonii Liturgicznych, prałatów oraz Sekretarza i Kanclerza Kamery Apostolskiej i sporządzić dokument lub autentyczny akt zgonu. Kamerling powinien ponadto położyć pieczęć na pracownię i pokój papieża, polecając, aby personel mieszkający w apartamencie prywatnym mógł tam pozostać aż do zakończenia ceremonii pogrzebowych, po czym cały apartament papieski zostanie opieczętowany. O zgonie papieża Kamerling powiadamia Wikariusza Miasta, który specjalnym edyktem przekaże tę wiadomość wiernym, a także Kardynała Archiprezbitera Bazyliki Watykańskiej¹⁵². Kamerling

¹⁴⁷ W ten sam sposób nie ustaje urząd i władza legatów papieskich. Cf. CIC, can. 367; *Sollicitudo omnium Ecclesiarum* [dalej: SOE], III; *Regolamento per le Rappresentanze Pontificie*, art. 22.

¹⁴⁸ *Vicariae potestatis*, n. 2, § 1.

¹⁴⁹ UDG, n. 15.

¹⁵⁰ CIC, can 178. Zgoda wybranego, w Konstytucji UDG pominięta, jest bezwzględnie wymagana przy każdej elekcji, która nie wymaga potwierdzenia. Cf. CIC, can. 178 CIC i jeszcze wyrażonej CCEO, can. 958.

¹⁵¹ Procedura elekcyjna jest mniej rygorystyczna od przewidzianej w CIC, can. 119 ust. 1 i 164 sqq, przynajmniej jeśli chodzi o ilość głosowań, która tu wydaje się być zmniejszona do jednego. Przewiduje się także przejście *ex lege* zadań Kamerlinga, aż do jego wyboru przez Dziekana (Subdziekana) Kolegium. Nie przewiduje się jednak ewentualności, iż Kardynał Kamerling może przekroczyć wiek 80 lat. Cf. J. Miñambres, op.cit., s. 30–31.

¹⁵² *Per analogiam* czynności te powinny zostać podjęte także, gdy tron Piotrowy zawakuje wskutek rezygnacji Biskupa Rzymskiego.

ma objąć w posiadanie Watykański Pałac Apostolski i – osobiście lub za pośrednictwem swojego delegata – Pałac Laterański i w Castel Gandolfo, oraz pełnić nad nimi nadzór i zarząd¹⁵³.

Dziekan Kolegium Kardynalskiego ma obowiązek powiadomić o wakansie tronu Piotrowego wszystkich kardynałów. Informuje równocześnie o zawakowaniu Stolicy Świętej (śmierci papieża bądź rezygnacji) korpus dyplomatyczny akredytowany przy Stolicy Apostolskiej i najwyższe władze państw¹⁵⁴. Dziekan Kolegium pełni więc w czasie sediswakancji nadal zwyczajną funkcję wewnątrz Kolegium, także poprzez czynność prawną zwołania kardynałów na kongregacje. Jednakże musi działać w porozumieniu z Kamerlingiem, do którego należy wyznaczenie dnia rozpoczęcia zgromadzeń kongregacji¹⁵⁵.

Podczas wakansu Stolicy Apostolskiej Substytut Sekretariatu Stanu, jak również Sekretarz ds. Relacji z Państwami oraz sekretarze dykasteriów Kurii Rzymskiej nadal kierują swymi instytucjami i odpowiadają za nie przed Kolegium Kardynalskim¹⁵⁶. Łączność z Kolegium odbywa się przez Kamerlinga¹⁵⁷.

W okresie *Sede vacante* dykasteria Kurii Rzymskiej, z wyjątkiem Najwyższego Trybunał Sygnatury Apostolskiej i Trybunału Roty Rzymskiej, nie mają żadnej władzy w sprawach, w których nie mogą *Sede plena* podejmować lub wypełniać inaczej, jak tylko za aprobatą papieską¹⁵⁸. Nie ustają natomiast wraz ze śmiercią papieża władze zwyczajne właściwe każdego dykasterium, z których winni jednak korzystać tylko w rozwiązywaniu spraw o mniejszym znaczeniu, podczas gdy kwestie poważniejsze lub kontrowersyjne, jeśli mogą być odłożone, powinny być w sposób wyłączny zarezerwowane dla przyszłego papieża. Zgodnie tedy z wykładnią pozytywną, dykasteria mogą dokonywać czynności prawnych wchodzących w zakres ich zwykłych kompetencji¹⁵⁹, z wyłączeniem spraw większej wagi¹⁶⁰. Z drugiej zaś strony, w związku z koniecznością zwołania kongregacji plenarnej dykasterium, aby decydować o takich sprawach¹⁶¹, procedowanie stałoby się z chwilą zawakowania Stolicy Apostolskiej *ipso iure* niemożliwe¹⁶². Z tego samego powodu nie można

¹⁵³ UDG, n. 17.

¹⁵⁴ UDG, n. 19.

¹⁵⁵ UDG, n. 11. O doniosłości prawnej czynności zwołania na elekcję kanoniczną cf. CIC, can. 166 § 1 CIC; CCEO, can. 948 § 1.

¹⁵⁶ UDG, n. 20; PB, art. 6; RGCR, art. 44 § 2.

¹⁵⁷ UDG, n. 11.

¹⁵⁸ To znaczy *facto verbo cum SS.mo*, czyli *ex Audientia SS.mi*, lub *vigore specialium et extraordinarium facultatum*, jakich papież zwykł udzielać prefektom, przewodniczącym i sekretarzom dykasteriów kurialnych; UDG, n. 24.

¹⁵⁹ UDG, n. 25. Sprawy nie cierpiące zwłoki, w tym przypadki *in articulo mortis* dla dyspens, których zazwyczaj udziela papież, Kolegium Kardynalskie może powierzyć kardynałowi, który był dotychczas prefektem, lub arcybiskupowi pełniącemu do tego czasu obowiązki przewodniczącego oraz innym kardynałom tego dykasterium, któremu sprawę prawdopodobnie powierzyłby zmarły papież. W takich okolicznościach będą oni mogli podejmować decyzję *per modum provisionis*.

¹⁶⁰ PB, art. 18; RGCR, art. 111 § 2.

¹⁶¹ PB, art. 11 § 1.

¹⁶² UDG, n. 14; PB, art. 6; RGCR, art. 44.

procedować w przypadkach, w których wymagane jest zebranie kongregacji zwyczajnej¹⁶³. Organem, który kontynuuje prace dyksterium w czasie sediswakancji jest zatem kongres¹⁶⁴. Ustawa czyni rozróżnienie między władzą zwyczajną dyksterium a kompetencjami delegowanymi, przyznanymi *osobowo* niektórym z jego członków – prefektowi, przewodniczącemu lub sekretarzowi¹⁶⁵. Kompetencje te wygasają wraz z zawakowaniem Stolicy Świętej.

5. Państwo Miasta Watykańskiego w czasie wakansu Stolicy Apostolskiej

Podczas *Sede vacante* wszelka władza cywilna papieża dotycząca zarządu Państwem Miasta Watykańskiego spoczywa na Kolegium Kardynalskim, które nie będzie mogło jednak wydawać dekretów, chyba że w przypadku naglącej potrzeby i tylko na czas wakatu Stolicy Apostolskiej¹⁶⁶. Takie dekrety będą ważne w przyszłości, tylko jeśli zostaną potwierdzone przez nowego papieża¹⁶⁷. Konstytucja *Universi Dominici Gregis* powtarza zatem dyspozycje *Ustawy Zasadniczej Państwa Miasta Watykańskiego* z 1929 roku¹⁶⁸. Identyczne uregulowanie zostało zawarte w obecnie obowiązującej ustawie zasadniczej.

¹⁶³ PB, art. 11 § 2.

¹⁶⁴ RGCR, art. 102.

¹⁶⁵ CIC, can. 132 § 1.

¹⁶⁶ M. Sitarz, P. Wiśniewski, op.cit.; K. Urbaniak, *System wyborczy na urząd papieża w świetle Konstytucji Apostolskiej „Universi Dominici Gregis”*, [w:] B. Górowska (red.), *Przestrzeń polityki i spraw wyznaniowych*, Warszawa 2004.

¹⁶⁷ UDG, n. 23.

¹⁶⁸ *Legge fondamentale della Città del Vaticano*, AAS Suppl. I, (1929), nr 1.

Wybór Biskupa Rzymskiego

1. Elektorzy Biskupa Rzymskiego

Prawo wyboru Biskupa Rzymskiego przysługuje jedynie kardynałom¹⁶⁹, z wyjątkiem tych, którzy przed dniem śmierci papieża lub dniem, w którym Stolica Apostolska zawakowała, ukończyli osiemdziesiąty rok życia¹⁷⁰. Maksymalna liczba elektorów nie powinna przekroczyć stu dwudziestu. Liczba ta po raz pierwszy została ustalona przez Pawła VI¹⁷¹.

Ustawa absolutnie wyklucza czynne prawo wyboru z tytułu posiadania jakiegokolwiek innej godności kościelnej¹⁷². Skład Kolegium wybierającego papieża nie może zostać zmieniony przez żadną władzę, poza samym Biskupem Rzymskim. Postanowienia Konstytucji Apostolskiej *Universi Dominici Gregis* potwierdzają w tym przypadku wielowiekową tradycję prawodawstwa kościelnego¹⁷³.

¹⁶⁹ Dyspozycja can. 160 CIC/1917 wyłączała wyraźnie z regulacji ogólnej elekcji kanonicznej wybór papieża. Dyspozycja natomiast can. 164 CIC nie odnosi się do żadnego konkretnego przypadku elekcji i ogranicza się jedynie do ustalenia, że we wszystkich przypadkach muszą być przestrzegane dyspozycje kanonów 164–179: „W wyborach kanonicznych, jeśli prawo czego innego nie przewiduje, należy zachować przepisy kanonów, które następują”. W sposób dorozumiany chodzi ewidentnie o wybór papieża, cf. „Communicationes”, 23 (1991), 280. CCEO nie zawiera tego ogólnego przepisu (cf. CCEO, cann. 947 *sqq.*).

¹⁷⁰ *Ingravescentem aetatem*, AAS LXII [1970], pp. 810–813. Konstytucja *Romano Pontifici eligendo* zawierała już uregulowania zgodne z powołanym motu proprio i wyłączała z uczestniczenia w elekcji „tych, którzy w chwili wejścia na konklawe skończyli już 80. rok życia”. CIC nie wypowiedział się w tej kwestii, lecz UDG przyznaje kardynałom, którzy nie mają już czynnego prawa wyborczego zadania jednoczenia i przewodzenia społeczności chrześcijańskiej w czasie *Sede vacante* (UDG, n. 85). Obecna regulacja, w celu uniknięcia niepotrzebnej zwłoki w rozpoczęcia elekcji i możliwych dyskusji wewnątrz samego Kolegium, określa obiektywne terminy co do prawa wyboru papieża (termin jego śmierci lub początku wakatu Stolicy Świętej). Także możliwość uczestniczenia albo nie w konklawe posiadających czynne prawo wyborcze nie zależy już od kongregacji ogólnej, lecz zostaje ustalona *ex lege*. Kardynałowie, którzy przekroczyli osiemdziesiąty rok życia, jak już zaznaczono, mogą uczestniczyć w kongregacjach poprzedzających elekcję.

¹⁷¹ RPE, n. 33.

¹⁷² UDG, n. 33.

¹⁷³ Cf. CIC/1917, can. 229; CIC, can. 340; CCEO, can. 53 – dotyczące soboru powszechnego; CIC, can. 347 § 2; OS, n. 1, 7° i 17 § 4 – jeśli chodzi o Synod Biskupów.

Kolegium Biskupów, jako podmiot najwyższej władzy kościelnej wykonuje ją w sposób uroczysty na soborze powszechnym¹⁷⁴. Tu też istnieje możliwość konfliktu, gdyż regulacje dotyczące elekcji nie odwołują się do „najwyższej władzy kościelnej”, lecz wyłącznie do papieża. W przypadku więc, gdyby wakat Stolicy Apostolskiej nastąpił w czasie trwania soboru powszechnego lub obrad Synodu Biskupów, wybór nowego papieża może być dokonany jedynie i wyłącznie przez kardynałów-elektorów, a nie przez tenże sobór lub Synod Biskupów. Sam sobór lub Synod Biskupów, na jakimkolwiek etapie by się znajdowały, powinny uznać się natychmiast za zawieszone *ipso iure*, skoro tylko otrzymają wiadomość o wakacie Stolicy Apostolskiej. Muszą niezwłocznie przerwać jakiekolwiek zebranie, zgromadzenie lub sesję, oraz zaprzestać opracowywania lub przygotowania jakiegokolwiek dekretu lub kanonu, czy też ogłoszenia tych, które już zostały zatwierdzone, pod sankcją ich nieważności. Ani sobór, ani Synod Biskupów nie będą mogły być kontynuowane z żadnego powodu aż do chwili, gdy nowy papież nie zarządzi, aby zostały one podjęte lub kontynuowane¹⁷⁵.

Quorum strukturalne, to jest liczba obecnych elektorów, obejmuje wszystkich i tylko kardynałów, którzy nie ukończyli osiemdziesiątego roku życia. Z podmiotowego więc punktu widzenia, dyspozycja ta implikuje jedynie granicę wieku, nie precyzując niczego więcej. Żaden zatem kardynał-elektor nie może być z jakiegokolwiek powodu ani pod żadnym pretekstem wykluczony z wyboru tak czynnego, jak i biernego¹⁷⁶. Poprzednia regulacja odwoływała się *explicite* do kardynałów ekskomunikowanych, zawieszonych czy obłożonych interdyktem i ustalała, iż kary te powinny zostać uznane za zawieszone tylko dla celów elekcji papieża¹⁷⁷. Obecna regulacja może być interpretowana w ten sam sposób, nawet jeśli zawieszenie tych sankcji na okoliczność udziału w elekcji Biskupa Rzymskiego stanowi wyjątek od ogólnych ram ustalonych dla elekcji kanonicznych¹⁷⁸. Właściwie can. 1331 §1 zabrania ekskomunikowanemu:

- 1° jakiegokolwiek udziału posługiwania w jakichkolwiek obrzędach kultu;
- 2° sprawować sakramenty i sakramentalia oraz przyjmować sakramenty;
- 3° sprawować kościelne urzędy lub posługi albo jakiekolwiek inne zadania, bądź wykonywać akty rządzenia.

Konkludując, nawet jeśli obecna norma jest ogólniejsza i zawiera w swojej hipotezie wszystkie możliwe przypadki, poprzednio ustawodawca wyrażał się jaśniej, poprzez podanie egzemplów¹⁷⁹.

Kardynał, który został kreowany i ogłoszony na konsystorzu, ma tym samym prawo wyboru Biskupa Rzymskiego, nawet jeżeli jeszcze nie został mu nałożony biret ani przekazany pierścień, ani też nie złożył on przysięgi¹⁸⁰. Nie mają nato-

¹⁷⁴ CIC, can. 337 § 1; CCEO, can. 50 § 1.

¹⁷⁵ UDG, n. 34.

¹⁷⁶ UDG, n. 35.

¹⁷⁷ RPE, n. 35.

¹⁷⁸ CIC, can. 171 § 1, 3°.

¹⁷⁹ Cf. J. Miñambres, op.cit., s. 46–47.

¹⁸⁰ Przepis ten jest zgodny z can. 351 § 2, który określa procedurę kreacji kardynalskiej wraz z momentem opublikowania nominacji, niezależnie od późniejszych ceremonii. Nie mają prawa

miast tego prawa kardynałowie kanonicznie usunięci lub którzy zrezygnowali za zgodą Biskupa Rzymskiego z godności kardynalskiej¹⁸¹. W okresie *Sede vacante* Kolegium Kardynałów nie może ich na nowo przyjąć lub przywrócić do tej godności¹⁸². Rezygnacja kardynałów jest aktem, który wymaga przyjęcia¹⁸³, tak więc skład kolegium elektorskiego zostaje ustalony w chwili śmierci papieża albo zawakowania Stolicy Świętej z innej przyczyny¹⁸⁴.

Kardynałowie elektorzy powinni poczekać piętnaście pełnych dni od dnia zawakowania Stolicy Apostolskiej na kardynałów nieobecnych. Papież Benedykt XVI zmodyfikował ten warunek ustalając, że Kolegium Kardynalskie może podjąć decyzję o wcześniejszym rozpoczęciu konklawe, o ile zostanie stwierdzona obecność wszystkich elektorów. Z poważnych powodów zwłokę w rozpoczęciu konklawe można na kilka dalszych dni¹⁸⁵. Po upływie maksymalnie dwudziestu dni od rozpoczęcia wakatu Stolicy Świętej wszyscy obecni kardynałowie-elektorzy są zobowiązani przystąpić do wyboru¹⁸⁶.

Wszyscy kardynałowie-elektorzy, po otrzymaniu pism konwokacyjnych od Kardynała Dziekana, są zobowiązani do podporządkowania się ogłoszeniu o zwołaniu konklawe i do udania się na miejsce w tym celu wyznaczone, o ile nie wstrzyma ich choroba lub inna poważna przeszkoda uznana za słuszną przez Kolegium Kardynalskie¹⁸⁷. Uczestniczenie w elekcji papieża jest bowiem kanonicznym obowiązkiem kardynałów-elektorów¹⁸⁸.

Instancją właściwą do uznania przeszkód do uczestniczenia w elekcji jest kongregacja ogólna, która jest organem wyrażającym *Sede vacante* zdanie Kolegium Kardynalskiego. Nie jest jednak do końca jasny sens prawny takiego uznania¹⁸⁹. Wydaje się, że odmowa musi być wyraźna i okazana poprzez niedwuznaczne czynności. Nie zdaje się być wystarczające zwykłe bierne zachowanie, nawet jeśli jest opatrzone deklaracjami o nieuczestniczeniu w elekcji. Posiedzenie elekcyjne mogą

wyborczego tzw. kardynałowie *in pectore* (CIC, can. 351 § 2 i 3), którzy jednakże je nabywają wraz ze śmiercią papieża albo jego rezygnacją.

¹⁸¹ W XX wieku zdarzył się jeden taki przypadek.

¹⁸² UDG, n. 36.

¹⁸³ CIC, can. 189.

¹⁸⁴ Cf. UDG, n. 33.

¹⁸⁵ Nowelizacja n. 37 UDG (*Normas nonnullas*): „Praecipimus praeterea ut, ex quo Apostolica Sedes legitime vacat, antequam Conclave inchoetur, mora sit interponenda quindecim solidorum dierum, facta tamen Cardinalium Collegio potestate Conclavis initium anticipandi, si constat omnes Cardinales electores adesse, vel etiam proferendi per aliquot dies, si graves obstant causae; tamen viginti diebus ad summum elapsis ab initio Sedis vacantis, cuncti Cardinales electores praesentes ad electionis negotium procedant”.

¹⁸⁶ UDG, n. 37.

¹⁸⁷ UDG, n. 38.

¹⁸⁸ UDG, *Proemio*, n. 33.

¹⁸⁹ Czy jest ono warunkiem koniecznym dla nieuruchomienia sankcji wynikającej z n. 40 UDG (odmowa ponownego dopuszczenia do wyboru) czy też, wobec milczenia kardynała, winno się zareagować tak, aby skłonić go do wyrażenia swoich intencji co do uczestniczenia w elekcji? Cf. J. Miñambres, op.cit., s. 48.

opuścić tylko chorzy lub inni, zmuszeni do tego z poważnych powodów. Uznanie takich okoliczności jest kolegialnym aktem Zgromadzenia elektorów¹⁹⁰, kiedy działa ono swoją większością. Jeśli zaś zamiast wyjścia z zebrania, z poważnych powodów koniecznym byłoby skontaktowanie się z osobami z zewnątrz, organem właściwym do uznania takich okoliczności jest kongregacja partykularna¹⁹¹.

Data rozpoczęcia elekcji, wydaje się nie odnosić do kardynałów, dlatego też w każdym wypadku elekcja musi rozpocząć się nie później niż dwudziestego dnia od zawakowania Stolicy Apostolskiej. Również kardynałowie przybywający z opóźnieniem winni być dopuszczeni do wyboru¹⁹².

Kardynałom-elektorom, Sekretarzowi Kolegium oraz wszystkim innym uczestniczącym w przygotowaniu i wykonaniu tego, co jest konieczne do wyboru, pod karą ekskomunikacji *latae sententiae*, zabrania się przyjęcia, pod jakimkolwiek pretekstem, misji zgłoszenia *veta* lub ekskluzywy od jakiejkolwiek władzy cywilnej. *Veto* lub ekskluzywa było urzędowym sprzeciwem niektórych władców katolickich wobec elekcji danego kandydata, wygłoszonym publicznie do całego Kolegium przez ich zaufanego kardynała w momencie liczenia głosów. Sprzeciw taki został użyty po raz ostatni przy elekcji Piusa X (1903) i zakazany od razu po tym przez tegoż papieża. W celu ochrony wolności wyboru zakazuje się również wszelkich form pertraktacji, uzgodnień, obietnic lub innych zobowiązań jakiegokolwiek rodzaju, które mogłyby zmusić ich do dania lub odmówienia głosu na jednego lub niektórych kandydatów. Jeśli to zostałyby rzeczywiście uczynione, z mocy samego prawa jest niebyłe i nieważne¹⁹³.

2. Miejsce wyboru

Konklawe wybierające Biskupa Rzymskiego winno odbywać się w granicach terytorium Państwa Miasta Watykańskiego, w określonych sektorach i budynkach zamkniętych dla osób postronnych (*cum clave* – „pod kluczem”) ¹⁹⁴. W chwili

¹⁹⁰ UDG, n. 7.

¹⁹¹ UDG, nn. 44, 56.

¹⁹² UDG, n. 39. Cf. J. Miñambres, op.cit., s. 49.

¹⁹³ UDG, n. 81. Przysięga byłaby nieważna, nawet bez wyraźnej dyspozycji tego numeru; cf. CIC, 1201.

¹⁹⁴ Całe terytorium Państwa Miasta Watykańskiego, a także zwyczajna działalność instytucji mających siedzibę w jego granicach winny być zarządzane – w okresie sediswakancji – w taki sposób, by zapewnić tajność i swobodny przebieg wszystkich czynności związanych z wyborem papieża. Należy w szczególności dopilnować, aby nikt nie zbliżał się do kardynałów-elektorów, podczas gdy będą przewożeni z *Domus Sanctae Marthae* do Pałacu Apostolskiego. Czuwanie nad wewnętrznym zamknięciem zebrania elektorskiego należy do Kamerlinga. Ta sama funkcja zostaje przyznana na zewnątrz najwyższej władzy kurialnej nie będącej częścią kolegium elektorskiego (PB, art. 40; RGCR, art. 3). Dla przeprowadzenia czynności urzędowych związanych z z przebiegiem wyboru, winni być do dyspozycji, a więc i odpowiednio zakwaterowani w przystosowanych mieszkaniach: Sekretarz Kolegium Kardynalskiego, który pełni obowiązki Sekretarza zebrania wyborczego; Mistrz Papieskich Ceremonii Liturgicznych z dwoma ceremoniarzami i dwoma zakonnikami,

ustalanej na rozpoczęcie czynności wyboru papieża wszyscy kardynałowie elektorzy winni otrzymać i zająć odpowiednie mieszkanie w Domu św. Marty w Watykanie, a nie – jak to się działo do 1978 roku – celę w Pałacu Apostolskim¹⁹⁵.

Od chwili ustalenia początku czynności wyborczych (*extra omnes*) aż do publicznego ogłoszenia dokonanego wyboru papieża lub do chwili, o której zdecyduje nowy papież, pomieszczenia konklawe są objęte klauzurą. Kolegium Kardynalskie, działając pod władzą i odpowiedzialnością Kamerlinga, wspomaganego przez kongregację partykularną, zapewnia, z pomocą zewnętrzną Substytutu Sekretariatu Stanu, warunki prawidłowego wyboru i jego tajności. Obejmuje to rygorystyczne zabezpieczenie przed użyciem przez osoby niepowołane środków audiowizualnych mogących naruszyć tajność obrad¹⁹⁶. Poprzednie regulacje zabraniały wnoszenia urządzeń do transmisji i nagrywania także kardynałom, sankcjonując złamanie takiego zakazu usunięciem z konklawe oraz poważnymi karami wymierzonymi przez przyszłego papieża¹⁹⁷. Obecna regulacja, podtrzymując zakaz, nie grozi usunięciem z posiedzenia elekcyjnego, nie przewiduje też innych szczególnych kar.

3. Początek czynności związanych z wyborem

W dniu rozpoczęcia czynności elekcyjnych kardynałowie zbierają się w Bazylice św. Piotra w Watykanie lub gdzie indziej według potrzeby oraz konieczności czasu i miejsca, by uczestniczyć w uroczystej mszy wotywniej *pro eligendo Papa*¹⁹⁸. Powinna ona być sprawowana w miarę możliwości w godzinach porannych, tak by po południu mogły odbyć się dalsze czynności urzędowe¹⁹⁹. Jako że msza wotywna nie rozpoczyna właściwych czynności elekcyjnych, stąd kardynałowie nie są zobli-

pracownikami Zakrystii Papieskiej; duchowny wybrany przez Kardynała Dziekana lub przez kardynała, który pełni jego funkcję, aby pomagał mu w wykonywaniu urzędu. Winno ponadto być do dyspozycji kilku zakonników-sповідników, władających różnymi językami, jak również dwaj lekarze w przypadku ewentualnej nagłej potrzeby (UDG, n. 46). Przepisy dotyczące fizycznej izolacji posiedzenia elekcyjnego zostały bardzo zmienione w porównaniu z regulacją poprzednią (RPE, nn. 42 *sqq*), biorąc pod uwagę brak ciągłości między miejscem pobytu elektorów a miejscem posiedzeń. Uchylone przepisy stanowiły, że kardynałowie oraz inni urzędnicy i osoby wyznaczone (konklawiści) przebywają dzień i noc w pomieszczeniach objętych klauzurą, w których odbywa się elekcja papieża po tym jak zostaną zamknięte (RPE, n. 41), także z zewnątrz, po uważnym zbadaniu, przez Prefekta Domu Papieskiego, Delegata Specjalnego Papieskiej Komisji do spraw Państwa Miasta Watykańskiego i przez komendanta Gwardii Szwajcarskiej, w obecności Dziekana prałatów duchownych Kamery Apostolskiej, wraz z Sekretarzem wyznaczonym przez Kamerlinga, oraz z mistrzami ceremonii i architektami. Klucze były przekazywane temu samemu Delegatowi Specjalnemu (RPE, n. 53).

¹⁹⁵ UDG, n. 42.

¹⁹⁶ UDG, n. 51.

¹⁹⁷ RPE, nn. 55 i 61.

¹⁹⁸ Zgodnie z normami promulgowanymi przez papieża Benedykta XVI, we Mszy tej biorą udział wszyscy kardynałowie, a nie tylko kardynałowie-elektorzy.

¹⁹⁹ UDG, n. 49.

gowani do powstrzymania się od otrzymywania i wysyłania listów, rozmów telefonicznych i tak dalej aż do popołudnia tego dnia²⁰⁰. Z Kaplicy Paulińskiej²⁰¹, w której zbiorą się po południu o odpowiedniej godzinie, elektorzy przechodzą w stroju chórowym w uroczystej procesji – śpiewając *Litanie do Wszystkich Świętych*, a następnie hymn *Veni Creator* – do Kaplicy Sykstyńskiej, która jest miejscem *scrutinium*²⁰².

Kardynałowie-elektorzy, po przybyciu do Kaplicy Sykstyńskiej, składają przysięgę, której rotę odczytuje Dziekan²⁰³: „My, wszyscy i poszczególni kardynałowie-elektorzy, obecni przy tym wyborze papieża przyrzekamy, zobowiązujemy się i przysięgamy zachować wiernie i skrupulatnie wszystkie przepisy zawarte w konstytucji apostolskiej papieża Jana Pawła II, *Universi Dominici Gregis*, ogłoszonej 22 lutego 1996 r. Równocześnie przyrzekamy, zobowiązujemy się i przysięgamy, że jeśli ktokolwiek z nas, z Boskiego postanowienia, zostanie wybrany Biskupem Rzymskim, dołoży starań, by wiernie wypełniać *munus Petrinum* Pasterza Kościoła Powszechnego i nie ustanie w wysiłku zapewniania i bronięcia wytrwale praw duchowych i doczesnych oraz wolności Stolicy Świętej. Przede wszystkim przyrzekamy i przysięgamy zachować z największą wiernością i wobec wszystkich, tak duchownych, jak świeckich, tajemnicę związaną z tym wszystkim, co w jakikolwiek sposób odnosi się do wyboru Biskupa Rzymskiego i z tym, co odbywa się w miejscu wyboru i dotyczy bezpośrednio lub pośrednio liczenia głosów; nie naruszać w żaden sposób tej tajemnicy tak w czasie wyboru, jak i po wyborze nowego papieża, chyba że zostanie do tego udzielone wyraźne upoważnienie przez samego przyszłego papieża; nie dawać żadnego poparcia ani nie sprzyjać jakimkolwiek oddziaływaniom, sprzeciwianiu lub jakiegokolwiek innej formie interwencji, przez które władze świeckie jakiegokolwiek porządku i stopnia lub jakakolwiek grupa osób czy jednostki chciałyby ingerować w wybór Biskupa Rzymskiego”. Z kolei poszczególni elektorzy, według porządku precedencji, składają przysięgę według następującej formuły: „Ja, N. Kardynał N., przyrzekam, zobowiązuję się i przysięgam, a kładąc

²⁰⁰ Cf. UDG, n. 44.

²⁰¹ W 2005 roku procesja wyruszyła z Auli Błogosławieństw Bazyliki św. Piotra, gdyż Kaplica Paulińska była remontowana.

²⁰² Czynność ta, „święte wycofanie się” („sacro ritiro”), o czym w definicji konklawe w n. 24 RPE, rozpoczyna właściwą procedurę elekcyjną.

²⁰³ UDG, n. 53. Z przysięgi kardynałów wyeliminowano wzmiankę o prawie veta i ekskluzywie (cf. RPE, n. 49). Obie jednak sytuacje są wzięte pod uwagę w n. 80 i sankcjonowane karą ekskomuniki *latae sententiae*. Obowiązek tajemnicy wydaje się ograniczać do tego co dotyczy liczenia głosów. Kardynałowie składali już przysięgę zobowiązując się „skrupulatnie dochować tajemnicy o tym wszystkim, co w jakikolwiek sposób miałoby związek z wyborem Biskupa Rzymskiego lub co ze swej natury, w czasie wakatu Stolicy Apostolskiej, wymagałoby takiej tajemnicy” (UDG, n. 12). Między tymi dwiema przysięgami zachodzi fundamentalna różnica podmiotowa. O ile pierwsza jest składana przez wszystkich kardynałów obecnych, także tych którzy nie są elektorami (UDG, n. 7), ta jest składana wyłącznie przez elektorów. Nawet jeśli wszyscy wierni mają bierne prawo wyborcze, kardynałowie zobowiązują się w szczególności do sprawowania dobrze urzędu na wypadek gdyby, jak to było w zwyczaju, wybrali Biskupa Rzymskiego z własnego grona. Cf. J. Miñambres, op.cit., s. 64–65.

rękę na Ewangelię, dodadzą: Tak mi dopomóż, Panie Boże i te Święte Ewangelie, których moją ręką dotykam”.

Gdy złoży przysięgę ostatni z elektorów, Mistrz Papieskich Ceremonii Liturgicznych wydaje polecenie *extra omnes* i wszyscy nie biorący udziału w konklawe opuszczają Kaplicę Sykstyńską, w której pozostają Mistrz Papieskich Ceremonii Liturgicznych i wcześniej wybrany duchowny, by przeprowadzić rozważanie dla kardynałów-elektorów²⁰⁴. Poprzednie regulacje nie przewidywały rozważań duchowych przed elekcją, lecz tylko krótkie przemówienie Dziekana lub pierwszego kardynała z porządku hierarchicznego lub najstarszego wiekiem zachęcające elektorów do dokonania wyboru w sposób przepisany prawem i z prostą intencją, mając przed oczami wyłącznie dobro Kościoła²⁰⁵.

4. Przebieg wyboru

Jan Paweł II anulował dozwolone dotychczas praktyki wyboru przez aklamację (*per quasi ex inspiratione*), uznając ją za już nieadekwatną do wyrażenia opinii Kolegium Kardynalskiego, tak licznego i tak zróżnicowanego pod względem pochodzenia. Podobnie nakazał zaniechanie praktyki wyboru przez wybór kompromisowy (*per compromissum*), nie tylko dlatego, że jest trudna do zrealizowania – jak wykazała to wielość zawitych przepisów wydanych na ten temat w przeszłości – ale także dlatego, że powodowała ona w pewnym sensie zwolnienie z odpowiedzialności elektorów, którzy – w takim przypadku – nie byłoby powołani do osobistego oddania własnego głosu. Jediną formą, w której elektorzy mogą wyrazić swój głos w celu wybrania Biskupa Rzymskiego, jest tajne głosowanie (wybór *per scrutinium*)²⁰⁶.

W poprzednich regulacjach, elekcja „poprzez aklamację lub natchnienie miała miejsce wtedy gdy kardynałowie-elektorzy, natchnieni przez Ducha Świętego, spontanicznie i swobodnie, proklamują jednego, jednogłośnie i na głos, papieżem”²⁰⁷. Wybór kanoniczny poprzez ugodę następował „jeśli wyborcy jednomyślnie i poprzez zgodę na piśmie przekazują na ten raz uprawnienie wyboru jednemu lub kilku

²⁰⁴ UDG, n. 52.

²⁰⁵ RPE, n. 49.

²⁰⁶ Papież św. Pius X, kodyfikując regulacje prawne dotyczące sediswakancji, w Konstytucji Apostolskiej *Vacante Sede Apostolica* z 25 grudnia 1904 roku uchylił jeden z tradycyjnych sposobów wyboru – poprzez akces. System głosowania przez akces podwyższał „w dogrywce” *quorum funkcjonalne*, w stosunku do wyboru *per scrutinium*, o kilkanacie procent. Załóżmy, że dwaj kandydaci otrzymali równą ilość głosów. Przy 120 elektorach daje to po 60 głosów. Następowala wtedy faza układów. Przez akces wybrany był ten, który otrzymał w drugim podejściu 2/3 głosów innego kandydata, to jest 1/3 Kolegium (40 głosów), bez utraty własnych (razem 100 głosów). W drugim przypadku oznaczało to, że kandydat – w drodze układów i porozumień – musiał przejąć 1/3 głosów innego (20 głosów), co z dotychczasowymi dawało większość 2/3 elektorów (razem 80 głosów). Taka metoda w większym zatem stopniu niż akces sprzyjała zawiązywaniu umów. W razie, gdy kandydat przejmował większość ważnych punktów programowych małej grupy wyborców, o osobie elekta mogła zadecydować w praktyce 1/6 Kolegium.

²⁰⁷ RPE, n. 63.

zdatnym bądź ze swego grona, bądź obcym, którzy w imieniu wszystkich wybierają mocą otrzymanego mandatu”²⁰⁸. Konstytucja *Romano Pontifici Eligendo* wymagała aby superelektorzy, których liczba miała być nieparzysta – w ilości nie mniejszej od 9, a nie większej od 15 – przynależeli do kolegium elektorskiego i że procedowanie *per compromissum* może nastąpić za jednogłośną zgodą wszystkich kardynałów²⁰⁹.

Dla stwierdzenia *quorum strukturalnego* zlicza się wszystkich obecnych elektorów²¹⁰, dając tym samym znaczenie głosom nieważnym oraz głosom oddanym *in blanco*, z wyłączeniem wstrzymania się od głosu, które jest prawnie niedopuszczalne.

Dla ważnego wyboru Biskupa Rzymskiego (*quorum funkcjonalne*) wymaga się dwóch trzecich głosów, obliczanych w stosunku do ogólnej liczby obecnych elektorów. W przypadku, gdyby liczba obecnych kardynałów nie mogła być podzielona na trzy równe części, do ważności wyboru papieża – zgodnie z dyspozycją Jana Pawła II – był wymagany jeden głos więcej²¹¹. Dla określenia więc *quorum funkcjonalnego* Jan Paweł II powrócił do regulacji poprzedniej, którą Pius XII zmienił, wymagając zawsze „dwóch trzecich plus jeden”²¹². Ten warunek ostatecznie uchylił Benedykt XVI pozostawiając większość 2/3 głosów.

Procedura elekcyjna obejmuje trzy fazy następujące jedna po drugiej²¹³: czynności wstępne (*prae-scrutinium*)²¹⁴, właściwe głosowanie (*scrutinium*)²¹⁵ i czynności po głosowaniu (*postscrutinium*)²¹⁶.

Prae-scrutinium obejmuje:

- przygotowanie i rozdzielenie kart do głosowania;
- wylosowanie trzech kardynałów-skrutatorów, trzech wyznaczonych do zebrania głosów od chorych („pielęgniarze” – *Infirmarii*) oraz trzech rewizorów; losowania dokonuje publicznie najmłodszy rangą kardynał diakon;
- jeśli w losowaniu skrutatorów, pielęgniarzy i rewizorów wyłonią się imiona elektorów, którzy z powodu choroby lub innej przyczyny mają przeszkody w pełnieniu takich obowiązków, w ich miejsce winny być wylosowane imiona innych, nie mających przeszkód. Trzej pierwsi wylosowani pełnią obowiązki skrutatorów, następni trzej – pielęgniarzy, a ostatni trzej – rewizorów.

Prawo kanoniczne wymaga dla ważności głosu, obok wolności i tajności jego oddania, by był pewny, bezwarunkowy i określony²¹⁷. Z tego powodu, wskazanie na większą ilość osób unieważnia głos, tak jak unieważnia go także odnalezienie

²⁰⁸ Cf. CIC, cann. 174 i 175; CCEO takiej możliwości nie przewiduje.

²⁰⁹ RPE, n. 64.

²¹⁰ CIC, can. 119, 1°; CCEO, can. 956 § 1.

²¹¹ UDG, n. 62.

²¹² Const. Ap. *Vacantis Apostolicae Sedis*, AAS XXXVIII [1946], p. 87, n. 68; cf. RPE n. 65.

²¹³ Odnosnie ogólnego reżimu kanonicznego dla tej fazy cf. CIC, can. 173 § 2; CCEO, can. 955 § 2.

²¹⁴ UDG, n. 64–65.

²¹⁵ UDG, n. 66–69.

²¹⁶ UDG, n. 70.

²¹⁷ Cf. CIC, can. 172; CCEO, can. 954.

dwóch kart złożonych razem z innymi nazwiskami²¹⁸. Taki nieważny głos jest jednak doniosły prawnie, gdyż jest wliczany do ogólnej liczby oddanych głosów i przyczynia się do określenia, podobnie jak głosy *in blanco*, wymaganej większości dwóch trzecich.

Druga faza, to znaczy właściwe *scrutinium*, obejmuje:

- złożenie kart do głosowania do przygotowanej w tym celu urny;
- pomieszanie i liczenie kart;
- obliczenie głosów.

Każdy kardynał-elektor, w porządku precedencji, po zapisaniu i zgięciu karty, trzymając ją podniesioną, tak aby była widoczna, przynosi ją do ołtarza, przy którym stoją skrutatorzy i na którym jest postawiona urna. Po dojściu tam kardynał-elektor wypowiada głośnie następującą formułę przysięgi²¹⁹: „Powołuję na świadka Chrystusa Pana, który mnie osądzi, że mój głos jest dany na tego, który – według woli Bożej – powinien być, moim zdaniem, wybrany”. Po czym oddaje głos. Po wypełnieniu tych czynności kłania się przed ołtarzem i wraca na swoje miejsce.

Gdy wszyscy elektorzy złożą swoje karty do urny, pierwszy skrutator potrząsa nią kilka razy, by wymieszać karty i zaraz po tym ostatni ze skrutatorów przystępuje do ich liczenia, wyjmując w sposób widoczny każdą z osobna z urny i kładąc ją do innego pustego naczynia, przygotowanego wcześniej w tym celu. Jeśli liczba kart nie odpowiada liczbie elektorów, należy spalić je wszystkie i bezpośrednio po tym przystąpić do drugiego głosowania. Jeśli natomiast odpowiada liczbie elektorów, następuje obliczanie kart²²⁰.

Pierwszy ze skrutatorów bierze kartę, otwiera ją, spogląda na wypisane imię elekta i przekazuje drugiemu liczącemu, który – sprawdzwszy ponownie imię elekta – przekazuje kartę trzeciemu. Ten czyta je głośnie i zrozumiale tak, aby wszyscy obecni elektorzy mogli zaznaczyć głos na specjalnie przygotowanym arkuszu papieru. Jeśli przy otwieraniu głosów skrutatorzy znaleźliby dwie karty do głosowania zgięte w taki sposób, że wydawałoby się, że zostały wypełnione przez tego samego elektora i gdyby zawierały to samo imię, powinny być policzone tylko jako jeden głos. Jeśli natomiast zawierają dwa różne imiona, żaden z dwóch głosów nie będzie ważny. W żadnym z tych dwóch przypadków nie unieważnia się głosowania²²¹. Unieważnienie jednego albo większej ilości głosów nie czyni nieważnym całego *scrutinium*, ponieważ w momencie ostatecznego liczenia głosów nie rozważa się już ważności całego głosowania, lecz tylko poszczególnych *votów*. Przypadek dwóch kart złożonych „w dziwny sposób” jest niczym innym jak przytoczoną przez

²¹⁸ UDG, n. 69.

²¹⁹ Jest to trzecia publiczna przysięga kardynałów-elektorów.

²²⁰ UDG, n. 68. Przepis ten stawia wyższe wymogi, niż uregulowanie generalne odnoszące się do elekcji kanonicznej (CIC, can. 173 § 3; CCEO, can. 955 § 3), co do tego, że liczba kart mogłaby nie odpowiadać liczbie elektorów zarówno *in plus* jak *in minus*. Przepis wydaje się wyłączać możliwość wstrzymania się od głosu. Przepis n. 69 UDG przewiduje jednak przypadek, w którym po pierwszym liczeniu, które wydaje się prawidłowe, znalezienie większej ilości kart niż elektorów w chwili ostatecznego liczenia nie unieważnia głosowania.

²²¹ UDG, n. 69.

ustawodawcę egzemplifikacją. Rzeczywiście, w braku regulacji precyzyjniejszej, do wyboru papieża mają zastosowanie zasady ogólne dotyczące elekcji kanonicznej²²².

Faza końcowa (*post-scrutinium*) obejmuje²²³:

- sumowanie głosów;
- kontrolę oddanych głosów;
- spalenie kart do głosowania.

Skrutatorzy sumują wszystkie głosy złożone na poszczególne osoby. Jeżeli nikt nie osiągnął dwóch trzecich głosów w tym głosowaniu, to papież nie został wybrany. Jeżeli natomiast ktoś otrzymał dwie trzecie (obliczanych w stosunku do ogólnej liczby obecnych elektorów i mających czynne prawo wyborcze²²⁴), to dokonano kanonicznie ważnego wyboru Biskupa Rzymskiego.

W obydwu przypadkach – to znaczy czy wybór miał miejsce, czy nie – rewizorzy muszą przystąpić do kontroli zarówno kart do głosowania, jak i obliczeń dokonanych przez skrutatorów²²⁵. Natychmiast po kontroli, zanim kardynałowie elektorzy opuszczą Kaplicę Sykstyńską, wszystkie karty muszą być spalone przez skrutatorów z pomocą Sekretarza Kolegium i ceremoniarzy. Gdyby jednak musiano przystąpić bezpośrednio do drugiego głosowania, karty z pierwszego głosowania będą spalone dopiero na końcu, razem z kartami z drugiego głosowania. Nadmienić wypada, że stary Kodeks nakazywał palenie kart po każdej elekcji kanonicznej²²⁶. Ustawodawca kościelny uchylił w 1983 roku ten wymóg, w zasadzie w odniesieniu do Kościoła łacińskiego²²⁷, nawet jeśli przy poszczególnych elekcjach może mieć on zastosowanie na podstawie przepisów szczególnych, tak jak to ma miejsce właśnie w regulacji dotyczącej wyboru papieża.

W przypadku, gdyby kardynałowie zdecydowali się głosować już w pierwszym dniu konklawe, Konstytucja *Universi Dominici Gregis* pozwala odbyć tylko jedno *skrutinium*²²⁸. Jeśli wybór nie nastąpi w pierwszym głosowaniu, w następnych dniach należy przeprowadza się po dwa głosowania rano i po południu. W przypadku, gdyby elektorzy mieli trudności w uzyskaniu zgody odnośnie do osoby, którą należy wybrać, to wtedy po upływie trzech dni bez osiągnięcia rozstrzygającego wyniku

²²² Cf. J. Miñambres, op.cit., s. 80–81. Wymogi ważności głosu precyzuje can. 172 CIC, podczas gdy normy dotyczące ważności elekcji są ujęte w cann. 166 § 3, 169 i 170. Can. 171 § 2 przewiduje jedyny przypadek, w którym unieważnienie głosu pociąga za sobą unieważnienie głosowania. Ma to miejsce w przypadku, gdy jeden z głosujących był niezdolny do jego oddania, zgodnie z § 1 tegoż kanonu i – odejmując ten głos – wybrany nie uzyskałby wymaganej liczby głosów. Co do regulacji powszechnej dla kościołów wschodnich, w tej kwestii ma zastosowanie can. 953 § 2 CCEO.

²²³ UDG, n. 70.

²²⁴ UDG, n. 62.

²²⁵ Wyłącznym zadaniem rewizorów jest kontrola działań skrutatorów liczących głosy. Przepis n. 70 UDG potwierdza raz jeszcze, że *quorum funkcjonalne* wynosi dwie trzecie obecnych elektorów (cf. UDG, n. 62). Kanoniczną ważność elekcji warunkuje akceptacja wybranego (UDG, n. 87) oraz – na wypadek gdyby elekt nie był biskupem – przyjęcie święceń biskupich (UDG, nn. 88-90).

²²⁶ CIC/1917, Can. 171 § 4.

²²⁷ Can. 955 § 4 CCEO nakazuje, aby „karty zostają zniszczone”.

²²⁸ UDG, n. 72.

wybory zostaną zawieszone maksymalnie na jeden dzień w celu uzyskania przerwy na modlitwę, swobodną rozmowę między głosującymi i krótką medytację, przeprowadzoną przez pierwszego kardynała diakona. Potem ponownie przystępuje się do głosowania według tej samej formy i po siedmiu głosowaniach, jeśli nie nastąpi wybór, ustala się drugą przerwę na modlitwę, rozmowę i medytację, przeprowadzoną przez pierwszego kardynała prezbitera. Następnie przystąpi się do kolejnej ewentualnej serii siedmiu głosowań, po której będzie mieć miejsce, jeśli jeszcze nie osiągnięto rozstrzygnięcia, nowa przerwa na modlitwy, rozmowy i medytację, prowadzoną przez pierwszego kardynała biskupa. Po czym podjęte zostaną według tej samej formy głosowania, których będzie siedem, o ile nie nastąpi wybór²²⁹.

Tabela 4. Możliwa procedura głosowań [1]

1 dzień 1 →	2 dzień 2+2=4 →	3 dzień 2+2=4 →	4 dzień Przerwa	1+[2+2]+[2+2]=9
Medytacja przeprowadzana przez pierwszego w procedencji kardynała diakona				
↓				
I SERIA SIEDMIU GŁOSWAŃ				
5 dzień 1+2=3 →	6 dzień 2+2=4 →	7 dzień Przerwa	3+4=7 [razem: 9+7=16]	
Medytacja przeprowadzana przez pierwszego w procedencji kardynała prezbitera				
↓				
II SERIA SIEDMIU GŁOSWAŃ				
8 dzień 1+2=3 →	9 dzień 2+2=4 →	10 dzień Przerwa	3+4=7 [razem: 16+7=23]	
Medytacja przeprowadzana przez pierwszego w procedencji kardynała biskupa				
↓				
III SERIA SIEDMIU GŁOSWAŃ				
11 dzień 1+2=3 →	12 dzień 2+2=4 →	13 dzień Przerwa	3+4=7 [razem: 23+7=30]	
↓				
Zmiana procedury głosowania				

Źródło: oprac. własne.

Dyspozycja UDG stwierdzająca, że w przypadku, gdyby elektorzy mieli trudności w uzyskaniu zgody odnośnie do osoby, którą należy wybrać, to wtedy „po upływie trzech dni bez osiągnięcia rozstrzygającego wyniku wybory zostają zawieszone...” budzi wątpliwości interpretacyjne. Nie ma bowiem jasności, czy chodzi o trzy dni

²²⁹ UDG, n. 74.

głosowań, wliczając pierwszy, kiedy to może odbyć się tylko jedno skrutinium (wariant 1), czy też o trzy dni podwójnych głosowań dziennych (wariant 2)²³⁰.

Tabela 5. Możliwa procedura głosowań [2]

1 dzień 1 →	2 dzień 2+2=4 →	3 dzień 2+2=4 →	4 dzień 2+2=4 →	5 dzień Przerwa
Razem 1+4+4+4=13				
Medytacja przeprowadzana przez pierwszego w procedencji kardynała diakona				
↓				
I SERIA SIEDMIU GŁOSWAŃ				
6 dzień 1+2=3 →	7 dzień 2+2=4 →	8 dzień Przerwa	3+4=7 [razem: 13+7=20]	
Medytacja przeprowadzana przez pierwszego w procedencji kardynała prezbitera				
↓				
II SERIA SIEDMIU GŁOSWAŃ				
9 dzień 1+2=3 →	10 dzień 2+2=4 →	11 dzień Przerwa	3+4=7 [razem: 20+7=27]	
Medytacja przeprowadzana przez pierwszego w procedencji kardynała biskupa				
↓				
III SERIA SIEDMIU GŁOSWAŃ				
12 dzień 1+2=3 →	13 dzień 2+2=4 →	14 dzień Przerwa	3+4=7 [razem: 27+7=34]	
↓				
Zmiana procedury głosowania				

Źródło: oprac. własne.

Problematyczne jest również sformułowanie stwierdzające, że „po siedmiu głosowaniach, jeśli nie nastąpi wybór, ustala się drugą przerwę na modlitwę, rozmowę i medytację”. Nie jest jasne, czy wyrażenie „drugą przerwę” i – po kolejnej turze głosowań – „kolejną przerwę” należy rozumieć w ten sposób, że „wybory [ponownie] zostają zawieszone maksymalnie na jeden dzień w celu uzyskania przerwy na modlitwę, swobodną rozmowę między głosującymi i krótką medytację”, jak to było w przypadku pierwszej przerwy (wariant 1 i 2), czy też chodzi po prostu o przerwę w ciągu dnia głosowań (wariant 3).

²³⁰ A. Melloni, op.cit., s. 139.

Tabela 6. Możliwa procedura głosowań [3]

1 dzień 1 →	2 dzień 2+2=4 →	3 dzień 2+2=4 →	4 dzień 2+2=4 →	5 dzień Przerwa
Razem 1+4+4+4=13				
Medytacja przeprowadzana przez pierwszego w procedencji kardynała diakona				
↓				
I SERIA SIEDMIU GŁOSWAŃ				
6 dzień 2+2=4 →	7 dzień 2+1=3 →Przerwa		3+4=7 [razem: 13+7=20]	
Medytacja przeprowadzana przez pierwszego w procedencji kardynała prezbitera				
↓				
II SERIA SIEDMIU GŁOSWAŃ				
8 dzień 2+2=4 →	9 dzień 2+1=3 →Przerwa		3+4=7 [razem: 20+7=27]	
Medytacja przeprowadzana przez pierwszego w procedencji kardynała biskupa				
↓				
III SERIA SIEDMIU GŁOSWAŃ				
10 dzień 2+2=3 →	11 dzień 2+1=3 → zmiana <i>quorum</i>		3+4=7 [razem: 27+7=34]	
↓				
Zmiana procedury głosowania				

Źródło: oprac. własne.

Nowością wprowadzoną przez Jana Pawła II, jakkolwiek nie była znana jej motywacja, była możliwość zmiany *quorum funkcjonalnego* po bezowocnych 30 (34?) głosowaniach²³¹. Inicjatywa odnośnie tych decyzji należała do Kamerlinga²³². Margines wyboru Kolegium był ograniczony do dwóch alternatyw:

- głosowanie większością bezwzględną;
- głosowanie, również większością bezwzględną, tylko na dwóch kandydatów, którzy otrzymali największą liczbę głosów w poprzednim głosowaniu.

Kolegium podejmowało tę decyzję większością absolutną. Oznaczało to, że był potencjalnie możliwy wybór Biskupa Rzymskiego już nie tak zwaną *świętą większością*, lecz większością bezwzględną. Stanowiło to odejście od idei kompromisu, to znaczy wyboru kandydata akceptowanego przez zdecydowaną większość Kolegium.

²³¹ UDG, n. 75.

²³² Aczkolwiek na czele Kolegium Kardynalskiego stoi Dziekan, to jednak podejmowanie aktów urzędowych podczas wakatu należy do Kamerlinga, który działa jako organ Kolegium.

Dotychczas zapobiegało to wyborom skrajnym. Potencjalnie możliwy był zatem wybór elekta nieakceptowanego przez prawie połowę Kolegium²³³.

Papież Benedykt XVI w 2007 roku skasował tę procedurę, a w roku 2013 doprecyzował, nakazując głosowanie wyłącznie na dwóch kandydatów, którzy w ostatnim głosowaniu otrzymali kolejno największą liczbę głosów (ograniczenie prawa biernego). Obaj kandydaci tracą wtedy głos czynny (zmiana *quorum strukturalnego*), co skutkuje zmianą *quorum funkcjonalnego* (głosy oblicza się w stosunku do ogólnej liczby obecnych elektorów i mających czynne prawo wyborcze). Nie jest jednak możliwe odstępianie od większości 2/3 głosów.

5. Przyjęcie i ogłoszenie wyboru oraz rozpoczęcie posługi nowego papieża

Po dokonanych kanonicznie wyborze Dziekan Kolegium lub pierwszy z kardynałów w porządku starszeństwa, w imieniu całego Kolegium, prosi elekta o wyrażenie zgody następującymi słowami: *Acceptasne electionem de te canonice factam in Summum Pontificem?* (Czy przyjmujesz twój kanoniczny wybór na Biskupa Rzymskiego?) Po otrzymaniu zgody zadaje pytanie: *Quo nomine vis vocari?* (Jakie imię przyjmujesz)²³⁴.

Gdyby elekt nie był obecny w Kaplicy Sykstyńskiej zostanie tam doprowadzony zgodnie z unormowaniami *Ordo rituum conclavis*²³⁵. W przypadku, gdy elekt nie przyjmie wyboru, choć przepis w tej sprawie milczy, powinno się kontynuować procedurę głosowań.

Po przyjęciu wyboru elekt, który otrzymał już święcenia biskupie, staje się natychmiast Biskupem Rzymskim, Głową Kolegium Biskupów i Suwerenem Państwa Miasta Watykańskiego. Nabywa tym samym rzeczywiście pełną i najwyższą władzę w Kościele powszechnym i może ją wykonywać. Jeśli natomiast elekt nie posiada sakry biskupiej, winien zaraz otrzymać święcenia biskupie²³⁶. Kardynał protodiakon ogłasza dokonany wybór słowami: *Annuntio vobis gaudium magnum. Habemus papam* (Ogłaszam wam radość wielką. Mamy Papieża) i imię nowego papieża, który bezpośrednio potem udziela błogosławieństwa *Urbi et Orbi* (Miastu i Światu) z balkonu Bazyliki Watykańskiej²³⁷. Konklawe zakończy się natychmiast po przyjęciu wyboru przez nowego papieża, chyba że rozporządzi on inaczej.

²³³ UDG, n. 63 *sqq.*

²³⁴ UDG, n. 87. Przy wyborze papieża nie ma zastosowania unormowanie ogólne dotyczące akceptacji elekcji kanonicznej; cf. CIC, can. 177 § 1; CCEO, can. 957 § 1 i 2.

²³⁵ UDG, n. 90.

²³⁶ UDG, n. 88. Sakry biskupiej udziela kardynał protodiakon, któremu tego przywileju udziela can. 355 § 2 CIC.

²³⁷ Cf.: P. Poupard, *op.cit.*, s. 47–55. Prawo nie wyjaśnia kwestii, będącej przedmiotem dyskusji w doktrynie, tj. podmiotowej sytuacji prawnej elekta, który nie otrzymał jeszcze święceń (cf. n. 89), choć w n. 90 UDG nazywa się go papieżem (cf. CIC, can. 332 § 1; CCEO, can. 44 § 1; cf. J. Miñambres, *op.cit.*, s. 97).

Obrzęd koronacji papieża został zastąpiony w 1978 roku przez Jana Pawła I uroczystą Mszą świętą inaugurującą pontyfikat, jakkolwiek ani koronacja dawniej, ani inauguracja pontyfikatu współcześnie, nie mają istotnego znaczenia dla kwestii objęcia władzy papieskiej. Jedną z ostatnich decyzji papieża Benedykta XVI było natomiast przywrócenie ceremonii homagium całego Kolegium Kardynalskiego, którego to obrzędu – z Jego woli – zaniechano w 2005 roku. Otwartą kwestią pozostaje pytanie czy nowy papież tę dyspozycję utrzyma.

POLSCY ELEKTORZY BISKUPA RZYMSKIEGO (1439–2013)



Prawie sześć wieków mija, odkąd po raz pierwszy duchowny inkardynowany do diecezji wchodzącej w skład polskiej organizacji kościelnej został obdarzony godnością kardynalską. Przedmiotem niniejszego opracowania są hierarchowie kościołów partykularnych na ziemiach polskich obdarzeni godnością kardynała Świętego Kościoła Rzymskiego, a cezury historyczne określa data pierwszej kreacji kardynalskiej (1439) oraz najbliższe konklawe (2013).

1. Członkowie Świętego Kolegium wg promocji

EUGENIUSZ IV

† **Zbigniew kard. Oleśnicki** (bp krakowski) 18.12.1439 [† 1455, Sandomierz]
Prezbiter S. *Prisca* [św. Priscilla]

ANTYPAPIEŻ FELIKS V

† **Zbigniew Oleśnicki** 12.04.1440 (ogłoszenie 4.10.1441)²³⁸ [† 1455]
† **Aleksander z książąt mazowieckich** (bp Trydentu, patriarcha Akwilei²³⁹)
12.10.1440 [† 1444]
† **Wincenty Kot z Dębna** (abp gnieźnieński)²⁴⁰ 12.10.1440; ogłoszenie
11.03.1441 [† 1448]

ALEKSANDER VI

† **Fryderyk kard. Jagiellończyk** (abp gnieźnieński) 20.09.1493 [† 1503, Kraków]
Diakon S. *Lucia in Septisolo* [św. Łucja *in Septisolo*]

JULIUSZ II

† **Achilles kard. de Grotis (Grassi)** (bp Città di Castello, 1521 bp nominat pomezański) 10.03.1511 [† 1523, Rzym]

²³⁸ Kardynałat zatwierdził papież Mikołaj V, od którego otrzymał biret.

²³⁹ Papież Eugeniusz IV obsadził ten urząd innym kandydatem, którym był Ludwik Scarampi-Mezzarota.

²⁴⁰ Po podporządkowaniu się prawowitemu papieżowi uzyskał uwolnienie od kar kościelnych. Wobec rychłej śmierci nie uzyskał zatwierdzenia kardynałatu.

Prezbiter S. *Sisto* [św. Sykstus]

→Opcja na tytuł S. *Maria in Trastevere* [NMP na Zatybrzu] – 1517

LEON X

† **Nicolò kard. Ridolfi (Rodulfus)** (1523 bp nominat pomezański²⁴¹) 1.07.1517 [†1550, Rzym]

Diakon S. *Vito e Modesto*

PIUS IV

† **Stanisław kard. Hozjusz** (bp warmiński) 26.02.1561 [† 1579, Capranica (Diec. Sutri – Italia)]

Prezbiter S. *Lorenzo in Panisperna* [św. Wawrzyniec za Murami]

→Opcja na tytuł S. *Pietro in Vincoli* [św. Piotr w okowach] – 1578

→Opcja na tytuł S. *Maria in Trastevere* [NMP na Zatybrzu] – 1578

GRZEGORZ XIII

† **Jerzy kard. Radziwiłł** (bp wileński²⁴²) 12.12.1583 [† 1600, Rzym]²⁴³

Prezbiter S. *Sisto* [św. Sykstus]

† **Andrzej kard. Báthory** (koadiutor warmiński) 4.07.1584 [† 1599, Pasztorbuekk koło Csíkszentdomonkos]²⁴⁴

Diakon S. *Adriano* [św. Adrian]

KLEMENS VIII

† **Bernard kard. Maciejowski** (bp krakowski) 9.06.1604 [† 1608, Kraków]²⁴⁵

Prezbiter S. *Giovanni a Porta Latina* [św. Jan przy Bramie Łacińskiej]

URBAN VIII

† **Jan Albert kard. Waza SI** (bp krakowski²⁴⁶) 19.11.1629 rezerwacja *in pectore tacite*; ogłoszenie 20.12.1632 [† 1634, Padwa]

Diakon S. *Maria in Aquiro*

²⁴¹ Nie objął rządów w diecezji rezygnując wkrótce z urzędu.

²⁴² Przyjął sakrę biskupią dopiero w 1583 roku.

²⁴³ Nie uczestniczył w konklawe w 1585 roku, na którym wybrało papieża Sykstusa V; w 1590 roku, na którym wybrano papieża Urbana VII; II konklawe w 1590 roku, na którym wybrano papieża Grzegorza XIV. Uczestniczył w konklawe w 1591 roku, na którym wybrano papieża Innocentego IX; oraz w 1592 roku, na którym wybrano papieża Klemensa VIII.

²⁴⁴ Nie uczestniczył w konklawe w 1585 roku, na którym wybrano papieża Sykstusa V; w konklawe w 1590 roku, na którym wybrano papieża Urbana VII; w II konklawe w 1590 roku, na którym wybrano papieża Grzegorza XIV; w 1592 roku, na którym wybrano papieża Klemensa VIII.

²⁴⁵ Nie uczestniczył w konklawe w 1605 roku, na którym wybrano papieża Leona XI; w II konklawe w 1605 roku, na którym wybrano papieża Pawła V.

²⁴⁶ W chwili rezerwacji *in pectore* biskup warmiński.

INNOCENTY X

† **Jan Kazimierz kard. Waza** SI 28.05.1646 (rezygnacja i sekularyzacja²⁴⁷) [† 1672, opactwo św. Marcina, Nevers²⁴⁸]

Prezbiter [bez przyznanego tytułu]

† **Friedrich von Hessen-Darmstadt** O.S.Io.Hieros. 19.02.1652 – bp wrocławski²⁴⁹ [† 1682, Wrocław]

Diakon S. *Maria in Aquiro*

→Opcja na tytuł S. *Cesareo in Palatio* – 1661

→Opcja na tytuł S. *Nicola in Carcere* – 1668

→Opcja na tytuł S. *Agata in Suburra* – 1670

INNOCENTY XI

† **Augustyn Michał Stefan kard. Radziejowski** (bp warmiński) 2.09.1686 [† 1705, Gdańsk]

Prezbiter S. *Maria della Pace* [NMP Królowej Pokoju]

† **Jan Kazimierz kard. Denhoff** (Kuria Rzymska²⁵⁰) 2.09.1686 [† 1697, Rzym]²⁵¹

Prezbiter S. *Giovanni a Porta Latina* [św. Jan przy Bramie Łacińskiej]

BENEDYKT XIII

† **Philipp Ludwig kard. von Sinzendorf** (bp Győr, 1732 bp wrocławski²⁵²) 26.11.1727 [† 1747]

Prezbiter S. *Maria sopra Minerva*

KLEMENS XII

† **Jan Aleksander kard. Lipski** (bp krakowski) 20.12.1737 [† 1746, Kielce]²⁵³

Prezbiter [bez przyznanego tytułu²⁵⁴]

BL. PIUS IX

† Melchior Ferdinand Joseph kard. von Diepenbrock (bp wrocławski²⁵⁵) 30.09.1850 [1853, Johannisberg²⁵⁶]

Prezbiter (zmarł przed przyznaniem tytułu)

²⁴⁷ Zrezygnował z godności kardynalskiej w 1647 roku; rezygnacja została przyjęta przez papieża na konsystorzu w 1648 roku.

²⁴⁸ Po abdykacji w 1668 roku wyjechał do Francji (1669). W 1668 roku został *opatem* komendatariuszem paryskiego opactwa benedyktynów w Saint-Germain-de Près i w św. Marcina w Nevers.

²⁴⁹ Metropolia gnieźnieńska.

²⁵⁰ Referendarz Obojga Sygnatur; rezydent polski w Kurii Rzymskiej; od 1687 roku bp Ceseny.

²⁵¹ Uczestniczył w konklawe w 1689 roku, na którym wybrano papieża Aleksandra VIII; w 1691 roku, na którym wybrano papieża Innocentego XII.

²⁵² Metropolia gnieźnieńska.

²⁵³ Nie uczestniczył w konklawe w 1740 roku, na którym wybrano papieża Benedykta XIV.

²⁵⁴ Nie otrzymał kapelusza kardynalskiego.

²⁵⁵ Diecezja *ad nutum* S. *Sedis*. Do 1821 roku w Metropolii Gnieźnieńskiej.

²⁵⁶ Rezydencja biskupów wrocławskich.

† **Mieczysław kard. Halka Ledóchowski** (abp gnieźnieński i poznański) 15.03.1875²⁵⁷ [† 1902, Rzym]

Prezbiter *S. Maria in Aracoeli* [NMP na Ołtarzu Niebios]

→Opcja na tytuł *S. Lorenzo in Lucina* [św. Wawrzyńca *in Lucina*]

Kardynał protodiakon

† **Mihail kard. Lewicki** (abp lwowski obrz. gr.) 16.06.1856 [† 1858, Uniejów]
Prezbiter

LEON XIII

† **Włodzimierz kard. Czacki** (nunc. w Paryżu) 25.09.1882 (ogłoszenie 15.03.1883) [†1888, Rzym]

Prezbiter *S. Pudenziana* [św. Pudencjana]

† **Albin kard. Dunajewski** (bp krakowski) 23.06.1890 [† 1894, Kraków]

Prezbiter *Ss. Vitale, Gervasio e Protasio* [św. św. Witalis, Gerwazy i Protazy]

† **Georg kard. von Kopp** (bp wrocławski²⁵⁸) 16.01.1893 [† 1914, Troppau²⁵⁹]

Prezbiter *S. Agnes fuori le mura* [św. Agnieszka za Murami]

† **Sylwester kard. Sembratowicz** (abp lwowski obrz. gr.) 29.11.1895 [† 1898, Lwów]

Prezbiter *S. Stefano al Monte Celio*

† **Jan kard. Puzyna** (bp krakowski) 15.04.1901 [† 1911, Kraków]

Prezbiter *Ss. Vitale, Gervasio e Protasio* [św. św. Witalis, Gerwazy i Protazy]

BENEDYKT XV

† **Adolf kard. Bertram** 4.12.1916 – *in pectore*, ogł. 1919 (bp wrocławski²⁶⁰) [1945, Johannisberg]

Prezbiter *S. Agnes fuori le mura* [św. Agnieszka za Murami]

† **Edmund kard. Dalbor** 15.12.1919 (abp gnieźnieński i poznański) [† 1926, Poznań]

Prezbiter *S. Giovanni a Porta Latina* [św. Jan przy Bramie Łacińskiej]

† **Aleksander kard. Kakowski** (abp warszawski) 15.12.1919 [† 1938]

Prezbiter *S. Agostino* [św. Augustyn]

PIUS XI

† **August kard. Hlond** SDB (abp gnieźnieński i poznański) 20.06.1927 [† 1948, Warszawa]

Prezbiter *S. Maria della Pace* [NMP Królowej Pokoju]

PIUS XII

† **Adam Stefan kard. Sapieha** (abp krakowski) 22.02.1946 [† 1951, Kraków]

Prezbiter *S. Maria Nuova e S. Francesca Romana*

† **Stefan kard. Wyszyński** (abp warszawski i gnieźnieński) 12.01.1953 [† 1981,

²⁵⁷ Kreowany w czasie uwięzienia za sprzeciw wobec działań rządu pruskiego.

²⁵⁸ Diecezja *ad nutum* *S. Sedis*. Do 1821 roku w Metropolii Gnieźnieńskiej.

²⁵⁹ Tropawa – miasto w kraju morawsko-śląskim, na Śląsku Czeskim.

²⁶⁰ Do 1930 roku diecezja *ad nutum* *S. Sedes*, następnie archidiecezja metropolitalna.

Warszawa]²⁶¹

Prezbiter S. *Maria in Trastevere* [NMP na Zatybrzu]

PAWEŁ VI

† **Karol kard. Wojtyła** (abp krakowski) 26.06.1967 [† 2005, Watykan (Pałac Apostolski)]

Prezbiter S. *Cesareo in Palatio*²⁶²

† **Bolesław kard. Kominek** (abp wrocławski) 5.03.1973 [† 1974, Wrocław]

Prezbiter S. *Croce in via Flaminia* [św. Krzyż przy *via Flaminia*]

† **Bolesław kard. Filipiak** (Kuria Rzymska) 24.05.1976 [† 1978, Poznań]

Diakon S. *Giovanni Bosco in Via Tiburtina* [św. Jan Bosko przy *Via Tiburtina*]

BŁ. JAN PAWEŁ II

* **Franciszek kard. Macharski** (abp krakowski) 30.06.1979

Prezbiter S. *Giovanni a Porta Latina* [św. Jan przy Bramie Łacińskiej]

† **Władysław kard. Rubin** (Kuria Rzymska) 30.06.1979 [† 1990, Watykan]

Diakon *Santa Maria in Via Lata* [NMP przy *Via Lata*]

→Opcja na tytuł *Santa Maria in Via Lata* [NMP przy *Via Lata*]²⁶³

† **Józef kard. Glemp** (abp warszawski i gnieźnieński) 2.02.1983

Prezbiter S. *Maria in Trastevere* [NMP na Zatybrzu]

* **Henryk Roman kard. Gulbinowicz** (abp wrocławski) 25.05.1985

Prezbiter *Immacolata Concezione di Maria a Grottarossa* [Niepokalanego Poczęcia NMP w Grottarossa]

† **Andrzej Maria kard. Deskur** (Kuria Rzymska) 25.05.1985 [† 2011, Watykan]

Diakon S. *Cesareo in Palatio*

→Opcja na tytuł S. *Cesareo in Palatio*²⁶⁴

† **Kazimierz kard. Świątek** (abp mińsko-mohylewski – Białoruś) 26.11.1994

Prezbiter S. *Gerardo Maiella*

† **Adam kard. Kozłowiecki** SI (em. abp Lusaki – Zambia) 21.02.1998 [† 2007, Lusaka]

Prezbiter S. *Andrea al Quirinale* [św. Andrzej na Kwirynale]

* **Marian kard. Jaworski** (abp łac. Lwowa – Ukraina) 21.02.1998 *in pectore*; ogłoszenie 28.01.2001

Prezbiter S. *Sisto* [św. Sykstus]

Zenon kard. Grocholewski (Kuria Rzymska) 21.02.2001

Diakon S. *Nicola in Carcere* [św. Mikołaj w więzieniu]

→Opcja na tytuł S. *Nicola in Carcere*²⁶⁵

²⁶¹ Uczestniczył w konklawe w 1958 roku, na którym wybrano papieża bł. Jana XXIII; w 1963 roku, na którym wybrano papieża Pawła VI; w 1978 roku, na którym wybrano papieża Jana Pawła I; w II konklawe w 1978 roku, na którym wybrano papieża Jana Pawła II.

²⁶² Diakonia wyniesiona *pro illa vice*.

²⁶³ Diakonia wyniesiona *pro hac vice*.

²⁶⁴ Diakonia wyniesiona *pro hac vice*.

²⁶⁵ Diakonia wyniesiona *pro hac vice*.

* **Stanisław kard. Nagy** SCI (em. prof. KUL) 21.10.2003
Diakon S. *Maria della Scala*

BENEDYKT XVI

Stanisław kard. Dziwisz (abp krakowski) 24.03.2006
Prezbiter S. *Maria del Popolo*

† **Ignacy Ludwik kard. Jeż** (bp senior koszalińsko-kołobrzeski)
- pośmiertnie (17.10.2007) – kardynał nominat (*cardinalis electus*)

Stanisław kard. Ryłko (Kuria Rzymska) 24.11.2007
Diakon S. *Cuore di Cristo Re* [Najświętszego Serca Chrystusa Króla]

Kazimierz kard. Nycz (abp warszawski) 20.11.2010
Prezbiter Ss. *Silvestro e Martino ai Monti*

2. Członkowie Świętego Kolegium w służbie Stolicy Apostolskiej

† **Jan Kazimierz kard. Denhoff**
[→Gniezno-Poznań] † **Mieczysław kard. Halka Ledóchowski**
† **Włodzimierz kard. Czacki**
† **Bolesław kard. Filipiak**
† **Władysław kard. Rubin**
† **Andrzej Maria kard. Deskur**
Zenon kard. Grochowski
Stanisław kard. Ryłko

3. Członkowie Świętego Kolegium wg diecezji²⁶⁶

3.1. Polska organizacja kościelna²⁶⁷

ARCHIDIECEZJA GNIEŹNIEŃSKA
(stolica prymasowska)

- [1] † **Fryderyk kard. Jagiellończyk**
[2] [→Kraków] † **Bernard kard. Maciejowski**
[3] [→Warmia] † **Augustyn Michał Stefan kard. Radziejowski**

²⁶⁶ Uwzględniono (arcy-) biskupów wrocławskich, także po ustaniu zależności od metropolity gnieźnieńskiego, oraz mianowanych przez cesarza Austrii greckokatolickich arcybiskupów lwowskich.

²⁶⁷ Vide: W. Jakubowski, M. Solarczyk, *Organizacja Kościoła Rzymskokatolickiego na ziemiach polskich od X do XXI wieku*, Warszawa-Olsztyn 2011.

Unia aequae principaliter Gniezna i Poznania (1821–1992)²⁶⁸

[4] † **Mieczysław kard. Halka Ledóchowski** – abp gnieźnieński i poznański [→Kuria Rzymska]

[5] † **Edmund kard. Dalbor** – abp gnieźnieński i poznański

[6] † **August kard. Hlond** SDB – abp gnieźnieński i poznański

Unia ad personam Gniezna i Warszawy (1946–1992)

[6*] † **August kard. Hlond** SDB – abp gnieźnieński [i warszawski]

[7] † **Stefan kard. Wyszyński** – abp [warszawski i] gnieźnieński

[8] † **Józef kard. Glemp** – abp [warszawski i] gnieźnieński²⁶⁹

(ARCHI-) DIECEZJA KRAKOWSKA

[1] † **Zbigniew kard. Oleśnicki**

[2] † **Bernard kard. Maciejowski** [→Gniezno]

[3] † **Jan Albert kard. Waza**²⁷⁰ SI

[4] † **Jan Aleksander kard. Lipski**

[5] † **Albin kard. Dunajewski**

[6] † **Jan kard. Puzyna**

[7] † **Adam Stefan kard. Sapieha**

[8] † **Karol kard. Wojtyła** [→późniejszy papież **bł. Jan Paweł II**]

[9] * **Franciszek kard. Macharski**

[10] **Stanisław kard. Dziwisz**

DIECEZJA POMEZAŃSKA²⁷¹

[1] [→Bolonia**] † **Achilles kard. de Grotis (Grassi)**²⁷²

[2] [→Orvieto] † **Nicolò kard. Ridolfi (Rodulfus)**²⁷³ [→Florencja]

²⁶⁸ Papież Pius VII bullą *De salute animarum* z 1821 roku połączył Archidiecezję Gnieźnieńską z Archidiecezją Poznańską na zasadzie równorzędności prowincji kościelnych, stąd nadał tytuł „arcybiskup metropolita gnieźnieński i poznański” (a nie „gnieźnieńsko-poznański”). Unia ta została „uchylona czasowo” przez papieża Piusa XII (*pro hac vice*) 4 marca 1946 roku (ale jeszcze nie rozwiązana kanonicznie), gdy arcybiskup gnieźnieński i poznański, August kard. Hlond, został mianowany arcybiskupem gnieźnieńsko-warszawskim w związku z ustanowieniem unii *ad personam* aż do 1992 roku. Historyczne unie z Archidiecezją Gnieźnieńską zostały dopiero rozwiązane kanonicznie bullą papieską Jana Pawła II *Totus Tuus Poloniae Populus* z 25 marca 1992 roku: rozwiązano unię łączącą Archidiecezję Gnieźnieńską i Poznańską (tzw. *aeque principaliter*) oraz unię gnieźnieńsko-warszawską (*ad personam*).

²⁶⁹ Do czasu zniesienia w 1992 roku unii *ad personam* Archidiecezji Gnieźnieńskiej i Archidiecezji Warszawskiej. Pozostał prymasem Polski jako arcybiskup metropolita warszawski i kustosz relikwii św. Wojciecha. Po ukończeniu osiemdziesiątego roku życia zachował tytuł prymasa-seniora.

²⁷⁰ W chwili rezerwacji *in pectore* biskup warmiński. Ogłoszony jako biskup krakowski.

²⁷¹ Do sekularyzacji diecezji w Metropolii Ryskiej.

²⁷² W 1510 roku legat papieski do króla Polski. Bp nominat; nie objął urzędu.

²⁷³ Nie objął rządów w diecezji rezygnując wkrótce z urzędu.

DIECEZJA WARMIŃSKA

- [1] † *Enea Silvio kard. Piccolomini*²⁷⁴ [→późniejszy papież Pius II]
- [2] † *Stanisław kard. Hozjusz*
- [3] † *Andrzej kard. Báthory*²⁷⁵
- † *Jan Albert kard. Waza*²⁷⁶ SI [→Kraków]
- [4] † *Augustyn Michał Stefan kard. Radziejowski* [→Gniezno]

ARCHIDIECEZJA WARSZAWSKA

- [1] † *Aleksander kard. Kakowski* [prymas Królestwa Polskiego]
- [2] † *August kard. Hlond* SDB – abp gnieźnieński i warszawski [prymas Polski]
- [3] † *Stefan kard. Wyszyński* – abp gnieźnieński i warszawski [prymas Polski]
- [4] † *Józef kard. Glemp* – abp (gnieźnieński i) warszawski [prymas Polski]
- [5] *Kazimierz kard. Nycz*

DIECEZJA WILEŃSKA

† *Jerzy kard. Radziwiłł*

(ARCHI-) DIECEZJA WROCŁAWSKA²⁷⁷

- [1] † *Friedrich kard. von Hessen-Darmstadt*
- [2] † *Philipp Ludwig kard. von Sinzendorf*
- [3] † *Melchior Ferdinand Joseph kard. von Diepenbrock*
- [4] † *Georg kard. von Kopp*
- [5] † *Adolf kard. Bertram*
- [6] † *Bolesław kard. Kominek*
- [7] * *Henryk Roman kard. Gulbinowicz*

* * *

ARCHIEPARCHIA ŁWOWSKA OBRZ. BIZ.-UKR.

- [1] † *Michał Lewicki*
- [2] † *Sylwester Sembratowicz*

* * *

† *Jan Kazimierz kard. Waza* SI [król Polski Jan II Kazimierz] – rez. z kardynalatu
* *Stanisław kard. Nagy* SCI – em. prof. KUL
† *Ignacy Ludwik kard. Jeż* – *cardinalis electus*

²⁷⁴ Prekonizowany przez papieża. Nie objął diecezji.

²⁷⁵ Koadiutor *cum iure successionis*, nast. biskup warmiński.

²⁷⁶ W chwili rezerwacji *in pectore* biskup warmiński.

²⁷⁷ Do 1821 roku w Metropolii Gnieźnieńskiej. Od 1930 roku archidiecezja metropolitalna.

3.2. Inni hierarchowie

† **Kazimierz kard. Świątek** – abp mińsko-mohylewski

† **Adam kard. Kozłowiecki** SI – em. abp Lusaki

* **Marian kard. Jaworski** – abp łac. Lwowa

4. Elektorzy Biskupa Rzymskiego

4.1. Stolica Apostolska²⁷⁸

Wielka Schizma Zachodnia (1378–1417)

* * *

➤ Polska w obediencji rzymskiej

Urban VI (8. 18.IV.1378 – † 15.X.1389)

[*Klemens VII*, 1378 – 1394] – obediencja awiniońska

[*Benedykt XIII*, 1394 – † 1423] – obediencja awiniońska²⁷⁹

Bonifacy IX (2. 9.XI.1389 – † 1.X.1404)

Innocenty VII (17.X. 11.XI.1404 – † 6.XI.1406)

Grzegorz XII (30.XI. 19.XII.1406 – ren. 4.VII.1415²⁸⁰, † 18.X.1417)

➤ Polska w obediencji pizańskiej

Tzw. Sobór (Pseudosobór) Pizański (1409)²⁸¹

[*Aleksander V*, 26.VI.1409 Piza – † 3.V.1410] – obediencja pizańska²⁸²

[*Jan XXIII*, 17.V.1410 Bolonia – depozycja 29.V.1415, † 22.XII.1419] – obediencja pizańska²⁸³

Tzw. Sobór (Pseudosobór) w Konstancji (1414)²⁸⁴

²⁷⁸ Przy rozpoczęciu pontyfikatu biskupów rzymskich podano datę wyboru i datę koronacji (wzgl. od 1978 roku datę inauguracji pontyfikatu). W nawiasach kwadratowych podano imiona i daty pontyfikatów antypapieży.

²⁷⁹ Do śmierci odmawiał uznania legalności wyboru Marcina V.

²⁸⁰ Zalegalizował zwołany przez antypapieża Jana XXIII pseudosobór w Konstancji ogłaszając 4.07.1415 roku bullę o „zwołaniu” soboru, który *de facto* obradował od 16.11.1414 roku, oraz o zrzeczeniu się godności papieskiej. Od tego dnia Stolica Apostolska formalnie wakowała.

²⁸¹ Zwołany *via facti* (niekanonicznie) przez kardynałów obediencji rzymskiej i awiniońskiej dla zaradzenia Schizmie Zachodniej. Ogłosił depozycję papieża Grzegorza XII i antypapieża Benedykta XIII. Wybrano antypapieża Aleksandra V, co było równoznaczne z powstaniem trzeciej obediencji, tzw. „pizańskiej”.

²⁸² Franciszkanin, arcybiskup Mediolanu od 1402 roku. Wizytował domy zakonne w Polsce. Osobiście poznał Władysława Jagiełłę. Wybrany w 1409 roku na tzw. Soborze (Pseudosoborze) Pizańskim. Zyskał uznanie m.in. Polski.

²⁸³ Zyskał uznanie m.in. Polski. Pod presją Zygmunta Luksemburskiego zwołał w 1414 roku tzw. Sobór w Konstancji (rozpoczęty 16.11.1414 roku, kanoniczny od 4.07.1415 roku), który 29.05.1415 roku ogłosił jego depozycję. W 1419 roku podporządkował się legalnemu papieżowi. Na konsystorzu 23.VI.1419 roku został kreowany przez Marcina V kardynałem biskupem Frascati.

²⁸⁴ Ogłosił 29.05.1415 roku depozycję antypapieża Jana XXIII.

***Sobór Powszechny XVI w Konstancji* ([1414²⁸⁵] 1415 – 1417)**

* * *

Sede vacante (1415–1417)²⁸⁶

* * *

Marcin V (11, 21.XI.1417 – † 20.II.1431)
Eugeniusz IV (3, 11.III.1431 – † 23.II.1447)
[*Feliks V*, 1439 – 1449²⁸⁷]
Mikołaj V (6, 19.III.1447 – † 24/25.III.1455)
Kalikst III (8, 20.IV.1455 – † 6.VIII.1458)
Pius II (19.VIII, 3.IX.1458 – † 14.VIII.1464)
Sykstus IV (9, 25.VIII.1472 – † 12.VIII.1484)
Innocenty VIII (29.VIII, 12.IX.1484 – † 25.VII.1492)
Aleksander VI (11, 26.VIII.1492 – † 18.VIII.1503)
Pius III (22.IX, 8.X. – † 18.X.1503)
Juliusz II (1, 26.XI.1503 – † 21.II.1513)
Leon X (11, 19.III.1513 – † 1.XII.1521)
Hardrian VI (9.I, 31.VIII.1522 – † 14.IX.1523)
Klemens VII (19, 26.XI.1523 – † 25.IX.1534)
Paweł III (13.X, 3.XI.1534 – † 10.XI.1549)
Juliusz III (7, 22.II.1550 – † 23.III. 1555)
Marceli II (9, 10.IV. – † 1.V.1555)
Paweł IV (23, 26.V.1558 – † 18.VIII.1559)
Pius IV (25.XII.1559, 6.I.1560 – † 9.XII.1565)
Św. Pius V (7, 17.I.1566 – † 1.V.1572)
Grzegorz XIII (13, 25.V.1572 – † 10.IV.1585)
Sykstus V (24.IV, 1.V.1585 – † 27.VIII.1590)
Urban VII (15 – † 27.IX.1590)
Grzegorz XIV (5, 8.XII.1590 – † 17.X.1591)
Innocenty IX (29.X, 3.XI – † 30.XII.1591)
Klemens VIII (30.I, 9.II.1592 – † 3.III.1605)
Leon XI (1, 10 – † 27.IV.1605)
Paweł V (16, 29.V.1605 – † 28.VI.1621)
Grzegorz XV (9, 14.II.1621 – † 8.VII.1623)
Urban VIII (6.VIII, 29.IX.1623 – † 29.VII.1644)

²⁸⁵ Do 4.07.1415 roku obradował jako pseudosobór zwołany przez antypapieża Jana XXIII. Powtórnie zwołany przez papieża Grzegorza XII.

²⁸⁶ Mimo wakatu Stolicy Apostolskiej obradował Sobór Powszechny XVI. Papież Marcin V, wybrany w 1417 roku, nie podpisał uchwalonego przez sobór dekretu *Sacrosancta*, który tym samym nigdy nie nabrał mocy obowiązującej.

²⁸⁷ Uznawany przez część duchowieństwa polskiego. Kreował trzech pseudokardynałów polskich.

Innocenty X (15.IX, 4.X.1644 – † 7.I.1655)
Aleksander VII (, 18.IV.1655 – † 22.V.1667)
Klemens IX (20, 26.VI.1667 – † 9.XII.1669)
Klemens X (29.IV, 11.V.1670 – † 22.VII. 1676)
Bł. Innocenty XI (21.IX, 4.X.1676 – † 12.VIII.1689)
Aleksander VIII (6, 16.X.1689 – † 1.II.1691)
Innocenty XII (12, 15.VII.1691 – † 27.IX.1700)
Klemens XI (29, 30.XI, 8.XII.1700 – † 19.III.1721)
Innocenty XIII (8, 18.V.1721 – † 7.III.1724)
Benedykt XIII (29.V, 4.VI.1724 – † 21.II.1730)
Klemens XII (12, 16.VII.1730 – † 6.II.1740)
Benedykt XIV (17, 22.VIII.1740 – † 3.V.1758)
Klemens XIII (6, 16.VII.1758 – † 2.II.1769)
Klemens XIV (19, 28.V, 4.VI.1769 – † 22.IX.1774)
Pius VI (15, 22.II.1775 – † 29.VIII.1799)
Pius VII (14, 21.III.1800 – † 20.VIII.1823)
Leon XII (28.IX, 5.X.1823 – † 10.II.1829)
Pius VIII (31.III, 5.IV.1829 – † 30.IX.1830)
Grzegorz XVI (2.II.1831 – † 1.VI.1846)
Bł. Pius IX (16, 21.VI.1846 – † 7.II.1878)
Leon XIII (20.II, 3.III.1878 – † 20.VII.1903)
Św. Pius X (4, 9.VIII.1903 – † 20.VIII.1914)
Benedykt XV (3, 6.IX.1914 – † 22.I.1922)
Pius XI (6, 12.II.1922 – † 10.II.1939)
Pius XII (2, 12.III.1939 – † 9.X.1958)
Bł. Jan XXIII (28.X, 4.XI.1958 – 3.VI.1963)
Paweł VI (21, 30.VI.1963 – † 6.VIII.1978)
Jan Paweł I (26.VIII, 3.IX.1978 – † 28.IX.1978)
Bł. Jan Paweł II (16, 22.X.1978 – † 2.04.2005)
Benedykt XVI (19, 24.04.2005 – ren. 28.II.2013)

Konklawe w rozwoju historycznym

Konklawe w 2013 roku								
Imię panującego papieża	Data zawakowania Stolicy Apostolskiej	Czas trwania konklawe		Intronizacja (inauguracja pontyfikatu)	Długość konklawe w dniach	Sediswakcja w dniach	Liczba kardynałów-elektorów	Miejsce konklawe
		od:	do:					
Benedykt XVI	28.02.2013 ²⁸⁸	18.04.2005	19.04.2005	24.04.2005	2	18	115	Rzym, Sykstyna
Jan Paweł II	2.04.2005	14.10.1978	16.10.1978	22.10.1978	3	24	111	Rzym, Sykstyna
Jan Paweł I	28.09.1978	25.08.1978	26.08.1978	3.09.1978	2	28	111	Rzym, Sykstyna
Paweł VI	6.08.1978	19.06.1963	21.06.1963	30.06.1963	3	27	80	Rzym, Sykstyna
Jan XXIII	3.06.1963	25.10.1958	28.10.1958	4.11.1958	4	26	51	Rzym, Sykstyna
Pius XII	9.10.1958	1.03.1939	2.03.1939	12.03.1939	2	30	62	Rzym, Sykstyna
Pius XI	10.02.1939	2.02.1922	6.02.1922	12.02.1922	5	21	53	Rzym, Sykstyna
Benedykt XV	22.01.1922	31.08.1914	3.09.1914	6.09.1914	4	17	57	Rzym, Sykstyna
Pius X	20.08.1914	31.07.1903	4.08.1903	9.08.1903	5	20	62	Rzym, Sykstyna
Leon XIII	20.07.1903	18.02.1878	20.02.1878	3.03.1878	3	24	61	Rzym, Sykstyna
Pius IX	7.02.1878	14.06.1846	16.06.1846	21.06.1846	3	20	50	Rzym, Kwirynał
Grzegorz XVI	1.06.1846	14.12.1830	2.02.1831	6.02.1831	51	68	45	Rzym, Kwirynał
Pius VIII	30.11.1830	24.02.1829	31.03.1829	5.04.1829	36	54	50	Rzym, Kwirynał
Leon XII	10.02.1829	2.09.1823	28.09.1823	5.10.1823	27	46	49	Rzym, Kwirynał

²⁸⁸ Rezygnacja z urzędu.

Pius VII	20.08.1823	1.12.1799	14.03.1800	21.03.1800	104	204	34	Wenecja
Pius VI	29.08.1799	5.10.1774	15.02.1775	22.02.1775	134	153	48-44	Rzym, Watykan
Klemens XIV	22.09.1774	15.02.1769	19.05.1769	28.05.1769	94	115	57	Rzym, Watykan
Klemens XIII	2.02.1769	15.05.1758	6.07.1758	16.07.1758	53	74	44	Rzym, Watykan
Benedykt XIV	3.05.1758	18.02.1740	17.08.1740	21.08.1740	181	196	57-51	Rzym, Watykan
Klemens XII	6.02.1740	5.03.1730	12.07.1730	16.07.1730	130	145	54-52	Rzym, Watykan
Benedykt XIII	21.02.1730	20.03.1724	29.05.1724	4.06.1724	71	89	52	Rzym, Watykan
Innocenty XIII	7.03.1724	31.03.1721	8.05.1721	18.05.1721	39	60	56-54	Rzym, Watykan
Klemens XI	19.03.1721	9.10.1700	23.11.1700	30.11.1700	46	64	57-56	Rzym, Watykan
Innocenty XII	27.09.1700	12.02.1691	12.07.1691	15.07.1691	151	164	64-61	Rzym, Watykan
Aleksander VIII	1.02.1691	23.08.1689	6.10.1689	16.10.1689	45	65	52-51	Rzym, Watykan
Innocenty XI	12.08.1689	2.08.1676	21.09.1676	4.10.1676	51	74	65-63	Rzym, Watykan
Klemens X	22.07.1676	20.12.1669	29.04.1670	11.05.1670	131	153	66-65	Rzym, Watykan
Klemens IX	9.12.1669	2.06.1667	20.06.1667	26.06.1667	19	35	61-64	Rzym, Watykan
Aleksander VII	22.05.1667	18.01.1655	7.04.1655	18.04.1655	80	101	62-61	Rzym, Watykan
Innocenty X	7.01.1655	9.08.1644	15.09.1644	4.10.1644	38	67	54-51	Rzym, Watykan
Urban VIII	29.07.1644	19.07.1623	6.08.1623	29.09.1623	19	83	54-53	Rzym, Watykan
Grzegorz XV	8.07.1623	8.02.1621	9.02.1621	14.02.1621	2	17	51	Rzym, Watykan
Paweł V	28.01.1621	8.05.1605	29.05.1605	29.05.1605	22	32	61	Rzym, Watykan
Leon XI	27.04.1605	14.03.1605	1.04.1605	10.04.1605	19	38	60	Rzym, Watykan
Klemens VIII	3.03.1605	10.01.1592	30.01.1592	9.02.1592	21	41	54-53	Rzym, Watykan

Innocenty IX	30.12.1591	27.10.1591	29.10.1591	3.11.1591	3	18	53	Rzym, Watykan
Grzegorz XIV	16.10.1591	8.10.1590	5.12.1590	8.12.1590	59	72	53	Rzym, Watykan
Urban VII	27.09.1590	7.09.1590	15.09.1590	?	9	19?	54	Rzym, Watykan
Sykstus V	27.08.1590	21.04.1585	24.04.1585	1.05.1585	4	21	41	Rzym, Watykan
Grzegorz XIII	10.04.1585	12.05.1572	13.05.1572	25.05.1572	2	24	53	Rzym, Watykan
Pius V	1.05.1572	20.12.1565	7.01.1566	17.01.1566	19	39	52-49	Rzym, Watykan
Pius IV	9.12.1565	5.09.1559	25.12.1559	06.01.1560	112	141	56-53	Rzym, Watykan
Paweł IV	18.08.1559	15.05.1555	23.05.1555	25.05.1555	9	25	56	Rzym, Watykan
Marceli II	30.04.1555	5.04.1555	9.04.1555	10.04.1555	5	18	57	Rzym, Watykan
Juliusz III	23.03.1555	29.11.1549	7.02.1550	22.02.1550	71	104	51-49	Rzym, Watykan
Paweł III	10.11.1549	11.10.1534	13.10.1534	3.11.1534	3	39	33	Rzym, Watykan
Klemens VII	25.09.1534	1.10.1523	19.11.1523	26.11.1523	50	73	39	Rzym, Sykstyna
Hadrian VI	14.09.1523	27.12.1521	9.01.1522	31.08.1522	14	273	39	Rzym, Watykan
Leon X	1.12.1521	4.03.1513	9.03.1513	19.03.1513	6	27	25	Sykstyna
Juliusz II	20.02.1513	31.10.1503	1.11.1503	26.11.1503	1	39	38	Rzym, Watykan
Pius III	18.10.1503	16.09.1503	22.09.1503	8.10.1503	7	51	37	Rzym, Watykan
Aleksander VI	18.08.1503	6.08.1492	11.08.1492	26.08.1492	6	32	23	Rzym, Watykan
Innocenty VIII	25.07.1492	26.08.1484	29.08.1484	12.09.1484	4	31	24	Rzym, Watykan
Sykstus IV	12.08.1484	6.08.1471	9.08.1471	25.08.1471	4	30	18	Rzym, Watykan
Paul II	26.07.1471	27.08.1464	30.08.1464	16.09.1464	4	32	19	Rzym, Watykan
Pius II	15.08.1464	16.08.1458	19.08.1458	3.09.1458	4	28	17	Rzym, Watykan

Kalikszt III	6.08.1458	4.04.1455	8.04.1455	20.04.1455	5	27	15	Rzym, Watykan
Mikołaj V	24.03.1455	4.03.1447	6.03.1447	19.03.1447	3	24	18	Rzym, Minerwa
Eugeniusz IV	23.02.1447	2.03.1431	3.03.1431	11.03.1431	2	19	13	Rzym, Minerwa
Marcin V	20.02.1431	8.11.1417	11.11.1417	21.11.1417	4	870	23 (+30) ²⁸⁹	Konstancja
Grzegorz XII	18.10.1417	18.11.1406	30.11.1406	19.12.1406	13	43	14	Rzym, Watykan
Innocenty VII	6.11.1406	10.10.1404	17.10.1404	11.11.1404	8	41	9	Rzym, Watykan
Bonifacy IX	1.10.1404	25.10.1389	2.11.1389	9.11.1389	9	25	13	Rzym
Urban VI	15.10.1389	7.04.1378	9.04.1378	18.04.1378	3	23	16	Rzym, Watykan
Grzegorz XI	26.03.1378	29.12.1370	30.12.1370	5.01.1371	2	17	18-17	Awinion
Urban V	19.12.1370	22.09.1362	28.10.1362	6.11.1362	37	55	21	Awinion
Innocenty VI	12.09.1362	16.12.1352	18.12.1352	30.12.1352	3	24	25	Awinion
Klemens VI	6.12.1352	5.05.1342	7.05.1342	19.05.1342	3	24	17	Awinion
Benedykt XII	25.04.1342	13.12.1334	20.12.1334	8.01.1335	8	35	24	Awinion
Jan XXII	4.12.1334	1.05.1314	7.08.1316	5.09.1316	829	868	24	Lyon
Klemens V	20.04.1314	10.07.1304	5.06.1305	14.11.1305	321	495	15	Perugia
Benedykt XI	7.07.1304	21.10.1303	22.10.1303	27.10.1303	2	16	18	Rzym, Św. Piotr
Bonifacy VIII	11.10.1303	23.12.1294	24.12.1294	23.01.1295	2	41	22	Neapol
Celestyn V	19.05.1296 ²⁹⁰	5.04.1292	5.07.1294	29.08.1294	822	877	12-11	Perugia
Mikołaj IV	4.04.1292	4.04.1287	22.02.1288	22.02.1288	325	325	12-10	Rzym, Pałac Savelli

²⁸⁹ W wyborze wzięli udział także elektorzy spoza Kolegium Kardynalskiego (elektorzy-adiunkci). Konkławe odbyło się w czasie trwania Soboru Konstancjańskiego.

²⁹⁰ Rezygnacja z urzędu.

Honoriusz IV	3.04.1287	29.03.1285	2.04.1285	20.05.1285	5	53	15	Perugia
Marcin IV	28.03.1285	22.09.1280	22.02.1281	23.02.1281	154	185	13-11	Viterbo
Mikołaj III	22.08.1280	30.05.1277	25.11.1277	26.12.1277	149	220	6	Viterbo
Jan XXI	20.05.1277	19.08.1276	8.09.1276	20.09.1276	21	33	10-9	Viterbo
Hadrian V	18.08.1276	2.07.1276	11.07.1276	Nie był koronowany	10	57	12	Rzym
Innocenty V	22.06.1276	20.01.1276	21.01.1276	22.01.1276	2	12	12	Arezzo
Grzegorz X	10.01.1276	30.11.1268	1.09.1271	27.03.1272	1006	1214	20-16	Viterbo
Klemens IV	29.11.1268	12.10.1264	5.02.1265	15.02.1265	117	136	18	Perugia
Urban IV	2.10.1264	26.05.1261	29.08.1261	4.09.1261	96	102	7	Viterbo
Aleksander IV	25.05.1261	8.12.1254	12.12.1254	20.12.1254	5	13	9	Neapel
Innocenty IV	7.12.1254	15.06.1243	25.06.1243	28.06.1243	11	595	10	Anagni
Celestyn IV	10.11.1241	22.08.1241	25.10.1241	Nie był koronowany	65	80	13-12	Rzym
Grzegorz IX	22.08.1241	19.03.1227	19.03.1227	21.03.1227	2	3	18	Rzym
Honoriusz III	18.03.1227	16.07.1216	18.07.1216	24.07.1216	3	8	27 lub 19	Perugia

Źródło: oprac. na podst. www.vaticanhistory.de

4.2. Kreacje kardynalskie i wybór papieży

Konklawe w 1417 roku (MARCIN V – *Oddone Colonna*)

Hierarchowie nie będący kardynałami – *adiuncti electores* (prałaci nacji niemieckiej)

[† *Johann von Wallenrode* – abp ryski]

† *Mikołaj Trąba*²⁹¹ – abp gnieźnieński

Elekcja w 1423 roku (antypapież KLEMENS VIII)

(brak polskich elektorów)

Elekcja w 1425 roku (antypapież BENEDYKT XIV)

(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1431 roku (EUGENIUSZ IV – *Gabriele Condulmer*)

(brak polskich elektorów)

KREACJA KARDYNAŁSKA ZA PONTYFIKATU EUGENIUSZA IV

† Zbigniew kard. Oleśnicki²⁹² (bp krakowski) 18.12.1439 [† 1455, Sandomierz]

Prezbiter S. *Prisca* [św. Priscilla]

Elekcja w 1439 roku (antypapież FELIKS V)

(brak polskich elektorów)

KREACJE PSEUDOKARDYNAŁÓW ZA PONTYFIKATU ANTYPAPIEŻA FELIKSA V²⁹³

† *Zbigniew Oleśnicki* 12.04.1440 (ogłoszenie 4.10.1441) [† 1455]

† *Aleksander z książąt mazowieckich* (bp Trydentu, patriarcha Akwilei) 12.10.1440 [† 1444]

† *Wincenty Kot z Dębna* (abp gnieźnieński) 12.10.1440; ogłoszenie 11.03.1441 [† 1448]

²⁹¹ Pierwszy polski duchowny biorący udział w wyborze papieża.

²⁹² Pierwszy polski duchowny wyniesiony do godności kardynalskiej.

²⁹³ Wybrany w opozycji do Eugeniusza IV w 1439 roku na soborze w Bazylei. W 1449 roku zrezygnował z pretensji do tiary. Eugeniusz IV mianował go wówczas kardynałem-biskupem Sabiny, dziekanem Kolegium Kardynalskiego, papieskim wikariuszem Sabaudii oraz potwierdził go jako administratora apostolskiego Diecezji Genewskiej.

Konklawe w 1447 roku (MIKOŁAJ V – *Tommaso Parentucelli*)

Kardynał nie uczestniczący w konklawe:

† *Zbigniew kard. Oleśnicki* – bp krakowski

Konklawe w 1455 roku (KALIKST III – *Alfonso Borja*)

(brak polskich elektorów)

KREACJA KARDYNAŁSKA ZA PONTYFIKATU KALIKSTA III

† *Enea Silvio kard. Piccolomini* (bp Sieny, późniejszy bp nominat warmiński – 1457; późniejszy papież Pius II – 1458) 18.12.1456 [†1464 Ankona]
Prezbiter *S. Sabina*

Konklawe w 1458 roku (PIUS II – *Enea Silvio Piccolomini*)

(brak polskich elektorów)

[† *Enea Silvio kard. Piccolomini* – bp warmiński]

Konklawe w 1464 roku (Paweł II – *Pietro Barbo*)

(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1471 roku (SYKSTUS IV – *Francesco della Rovere*)

(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1484 roku (INNOCENTY VIII – *Giovanni Battista Cibo*)

(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1492 roku (ALEKSANDER VI – *Rodrigo de Borja y Borja*)

(brak polskich elektorów)

KREACJA KARDYNAŁSKA ZA PONTYFIKATU ALEKSANDRA VI

† *Fryderyk kard. Jagiellończyk* (abp gnieźnieński) 20.09.1493 [† 1503, Kraków]

Diakon *S. Lucia in Septisolo* [św. Łucja *in Septisolo*]

I konklawe w 1503 roku (PIUS III – *Francesco Todeschini Piccolomini*)

(brak polskich elektorów)

II konklawe w 1503 roku (JULIUSZ II – *Giuliano della Rovere*)

(brak polskich elektorów)

KREACJA KARDYNAŁSKA ZA PONTYFIKATU JULIUSZA II

† **Achilles kard. de Grotis (Grassi)** (bp Città di Castello, późniejszy bp nominat pomezański – 1521) 10.03.1511 [†1523, Rzym]

Prezbiter *S. Sisto* [św. Sykstus]

→Opcja na tytuł *S. Maria in Trastevere* [NMP na Zatybrzu] – 1517

Konklawe w 1513 roku (LEON X – *Giovanni de Medici*)

(brak polskich elektorów)

[† **Achilles kard. de Grotis (Grassi)** (bp Bolonii, późniejszy bp nominat pomezański – 1521)]

KREACJA KARDYNAŁSKA ZA PONTYFIKATU LEON X

† **Nicolò kard. Ridolfi (Rodulfus)** (późniejszy bp nominat pomezański – 1523) 1.07.1517 [†1550, Rzym]

Diakon *S. Vito e Modesto*

Konklawe w 1521/1522 roku (HADRIAN VI – *Adriaan Florenszoon Dedel*)

(brak polskich elektorów)

[† **Achilles kard. de Grotis (Grassi)** (bp nominat pomezański)]

[† **Nicolò kard. Ridolfi (Rodulfus)** (późniejszy bp nominat pomezański – 1523)]

Konklawe w 1523 roku (KLEMENS VII – *Giulio de Medici*)

(brak polskich elektorów)

[† **Achilles kard. de Grotis (Grassi)** (bp nominat pomezański)]

[† **Nicolò kard. Ridolfi (Rodulfus)** (późniejszy bp nominat pomezański – 1523)]

Konklawe w 1534 roku (PAWEŁ III – *Alessandro Farnese*)

(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1550 roku (JULIUSZ III – *Giovanni Maria Ciocchi del Monte*)

(brak polskich elektorów)

I konklawe w 1555 roku (MARCELI II – *Marcello Cervini*)
(brak polskich elektorów)

II konklawe w 1555 roku (PAWEŁ IV – *Gian Pietro Carafa*)
(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1559 roku (PIUS IV – *Giovanni Angelo Medici*)
(brak polskich elektorów)

KREACJA KARDYNAŁSKA ZA PONTYFIKATU PIUSA IV

† **Stanisław kard. Hozjusz** (bp warmiński) 26.02.1561 [† 1579, Capranica (Diec. Sutri – Italia)]

Prezbiter *S. Lorenzo in Panisperna* [św. Wawrzyniec za Murami]

→ Opcja na tytuł *S. Pietro in Vincoli* [św. Piotr w okowach] – 1578

→ Opcja na tytuł *S. Maria in Trastevere* [NMP na Zatybrzu] – 1578

Konklawe w 1565 roku (św. PIUS V – *Michele Ghislieri*)

Kardynał nie uczestniczący w konklawe:

† **Stanisław kard. Hozjusz** – bp warmiński

Konklawe w 1572 roku (GRZEGORZ XIII – *Ugo Boncompagni*)

† **Stanisław kard. Hozjusz** – bp warmiński

KREACJE KARDYNAŁSKIE ZA PONTYFIKATU GRZEGORZA XIII

† **Jerzy kard. Radziwiłł** (bp wileński) 12.12.1583 [† 1600, Rzym]

Prezbiter *S. Sisto* [św. Sykstus]

† **Andrzej kard. Báthory** (koadiutor warmiński) 4.07.1584 [† 1599, Pasztorbuekk koło Csíkszentdomonkos]

Diakon *S. Adriano* [św. Adrian]

Konklawe w 1585 roku (SYKSTUS V – *Felice Peretti Montalto OFM Conv.*)

Kardynałowie nie uczestniczący w konklawe:

† **Jerzy Radziwiłł** – bp wileński

† **Andrzej kard. Báthory** – koadiutor warmiński

I konklawe w 1590 roku (URBAN VII – *Giambattista Castagna*)

Kardynałowie nie uczestniczący w konklawe:

† **Jerzy Radziwiłł** – bp wileński

† *Andrzej kard. Báthory* – bp warmiński

II konklawe w 1590 roku (GRZEGORZ XIV – *Niccolò Sfondratti*)

Kardynałowie nie uczestniczący w konklawe:

† *Jerzy Radziwiłł* – bp wileński

† *Andrzej kard. Báthory* – bp warmiński

Konklawe w 1591 roku (INNOCENTY IX – *Giovanni Antonio Facchinetti de Nuce*)

† *Jerzy Radziwiłł* – bp wileński

Kardynał nie uczestniczący w konklawe:

† *Andrzej kard. Báthory* – bp warmiński

Konklawe w 1592 roku (KLEMENS VIII – *Ippolito Aldobrandini*)

† *Jerzy Radziwiłł* – bp wileński

Kardynał nie uczestniczący w konklawe:

† *Andrzej kard. Báthory* – bp warmiński

KREACJA KARDYNALSKA ZA PONTYFIKATU KLEMENSA VIII

† **Bernard kard. Maciejowski** (bp krakowski) 9.06.1604 [† 1608, Kraków]

Prezbiter S. *Giovanni a Porta Latina* [św. Jan przy Bramie Łacińskiej]

I konklawe w 1605 roku (LEON XI – *Alessandro Ottaviano de Medici*)

Kardynał nie uczestniczący w konklawe:

† *Bernard kard. Maciejowski* – abp gnieźnieński

II konklawe w 1605 roku (PAWEŁ V – *Camillo Borghese*)

Kardynał nie uczestniczący w konklawe:

† *Bernard kard. Maciejowski* – abp gnieźnieński

Konklawe w 1621 roku (GRZEGORZ XV – *Alessandro Ludovisi*)

(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1623 roku (URBAN VIII – *Maffeo Barberini*)

(brak polskich elektorów)

KREACJA KARDYNALSKA ZA PONTYFIKATU URBANA VIII

† **Jan Albert kard. Waza** SI (bp krakowski) 19.11.1629 rezerwacja *in pectore tacite*; ogłoszenie 20.12.1632 [† 1634, Padwa]
Diakon *S. Maria in Aquiro*

Konklawe w 1644 roku (INNOCENTY X – *Giambattista Pamphilj*)

(brak polskich elektorów)

KREACJE KARDYNALSKIE ZA PONTYFIKATU INNOCENTEGO X

† **Jan Kazimierz kard. Waza** SI 28.05.1646 (rezygnacja i sekularyzacja²⁹⁴)
[† 1672, Nevers], późniejszy król Polski **Jan Kazimierz**
Prezbiter [*bez przyznanego tytułu*]
† **Friedrich von Hessen-Darmstadt** O.S.Io.Hieros. 19.02.1652 (bp wrocławski²⁹⁵) [† 1682, Wrocław]
Diakon *S. Maria in Aquiro*
→ Opcja na tytuł *S. Cesareo in Palatio* – 1661
→ Opcja na tytuł *S. Nicola in Carcere* – 1668
→ Opcja na tytuł *S. Agata in Suburra* – 1670

Konklawe w 1655 roku (ALEKSANDER VII – *Fabio Chigi*)

(brak polskich elektorów)

[† **Friedrich von Hessen-Darmstadt** O.S.Io.Hieros. – bp wrocławski]

Konklawe w 1667 roku (KLEMENS IX – *Giulio Rospigliosi*)

(brak polskich elektorów)

[† **Friedrich von Hessen-Darmstadt** O.S.Io.Hieros. – bp wrocławski]

Konklawe w 1669/1670 roku (KLEMENS X – *Emilio Bonaventura Altieri*)

(brak polskich elektorów)

[† **Friedrich von Hessen-Darmstadt** O.S.Io.Hieros. – bp wrocławski]

Konklawe w 1676 roku (bł. INNOCENTY XI – *Benedetto Odescalchi*)

(brak polskich elektorów)

Kardynał nie uczestniczący w konklawe:

[† **Friedrich von Hessen-Darmstadt** O.S.Io.Hieros. – bp wrocławski]

²⁹⁴ Zrezygnował z godności kardynalskiej w 1647 roku; rezygnacja została przyjęta przez papieża na konsystorzu w 1648 roku.

²⁹⁵ Metropolia gnieźnieńska.

KREACJE KARDYNALSKIE ZA PONTYFIKATU INNOCENTEGO XI

† **Augustyn Michał Stefan kard. Radziejowski** (bp warmiński) 2.09.1686
[† 1705, Gdańsk]

Prezbiter *S. Maria della Pace* [NMP Królowej Pokoju]

† **Jan Kazimierz kard. Denhoff** 2.09.1686 [† 1697, Rzym]

Prezbiter *S. Giovanni a Porta Latina* [św. Jan przy Bramie Łacińskiej]

Konklawe w 1689 roku (ALEKSANDER VIII – *Pietro Vito Ottoboni*)

† **Jan Kazimierz kard. Denhoff** – bp Ceseny

Kardynał nie uczestniczący w konklawe:

† **Augustyn Michał Stefan kard. Radziejowski** – abp gnieźnieński

Konklawe w 1691 roku (INNOCENTY XII – *Antonio Pignatelli del Rastrello*)

† **Jan Kazimierz kard. Denhoff** – bp Ceseny

Kardynał nie uczestniczący w konklawe:

† **Augustyn Michał Stefan kard. Radziejowski** – abp gnieźnieński

Konklawe w 1700 roku (KLEMENS XI – *Gianfrancesco Albani*)

Kardynał nie uczestniczący w konklawe:

† **Augustyn Michał Stefan kard. Radziejowski** – abp gnieźnieński

Konklawe w 1721 roku (INNOCENTY XIII – *Michelangelo Conti*)

(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1724 roku (BENEDYKT XIII – *Vincenzo Maria Orsini*)

(brak polskich elektorów)

KREACJA KARDYNALSKA ZA PONTYFIKATU BENEDYKTA XIII

† **Philipp Ludwig kard. von Sinzendorf** (bp Győr, 1732 bp wrocławski²⁹⁶)
26.11.1727 [† 1747]

Prezbiter *S. Maria sopra Minerva*

Konklawe w 1730 roku (KLEMENS XII – *Lorenzo Corsini*)

(brak polskich elektorów)

[† **Philipp Ludwig kard. von Sinzendorf** – bp Győr²⁹⁷]

²⁹⁶ Metropolia gnieźnieńska.

²⁹⁷ Późniejszy biskup wrocławski.

KREACJA KARDYNALSKA ZA PONTYFIKATU KLEMENSA XII

† Jan Aleksander kard. Lipski (bp krakowski) 20.12.1737 [† 1746, Kielce]
Prezbiter [bez przyznanego tytułu]

Konklawe w 1740 roku (BENEDYKT XIV – *Prospero Lambertini*)

[† *Philipp Ludwig kard. von Sinzendorf* – bp wrocławski²⁹⁸]

Kardynał nie uczestniczący w konklawe:

† Jan Aleksander kard. Lipski – bp krakowski

Konklawe w 1758 roku (KLEMENS XIII – *Carlo Rezzonico*)

(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1769 roku (KLEMENS XIV – *Lorenzo Ganganelli* OFM Conv.)

(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1774/1775 roku (PIUS VI – *Giovanni Angelo Braschi*)

(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1799/1800 roku (PIUS VII – *Georgio Barnaba Chiaramonti* OSB Cas.)

(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1823 roku (LEON XII – *Annibale della Genga*)

(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1829 roku (PIUS VIII – *Francesco Xaverio Castiglioni*)

(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1830/1831 roku (GRZEGORZ XVI – *Mauro Cappellari* OSB Cam.)

(brak polskich elektorów)

Konklawe w 1846 roku (bł. PIUS IX – *Giovanni Maria Mastai Ferretti*)

(brak polskich elektorów)

²⁹⁸ Metropolia gnieźnieńska.

KREACJE KARDYNAJSKIE ZA PONTYFIKATU BŁ. PIUSA IX

† Melchior Ferdinand Joseph kard. von Diepenbrock (bp wrocławski²⁹⁹)
30.09.1850 [1853, Johannisberg³⁰⁰]

Prezbiter (zmarł przed przyznaniem tytułu)

† Mieczysław kard. Halka Ledóchowski (abp gnieźnieński i poznański)
15.03.1875 [† 1902, Rzym]

Prezbiter *S. Maria in Aracoeli* [NMP na Ołtarzu Niebios]

→Opcja na tytuł *S. Lorenzo in Lucina* [św. Wawrzyńca *in Lucina*]

† Mihail kard. Lewicki (abp lwowski obrz. gr.) 16.06.1856 [† 1858, Uniejów]
Prezbiter

Konklawe w 1878 roku (LEON XIII – *Gioacchino Pecci*)

† Mieczysław kard. Halka Ledóchowski – abp gnieźnieński i poznański, prymas Polski

KREACJE KARDYNAJSKIE ZA PONTYFIKATU LEONA XIII

† Włodzimierz kard. Czacki (nunc. w Paryżu) 25.09.1882 (ogłoszenie
15.03.1883) [†1888, Rzym]

Prezbiter *S. Pudenziana* [św. Pudencjana]

† Albin kard. Dunajewski (bp krakowski) 23.06.1890 [† 1894, Kraków]

Prezbiter *Ss. Vitale, Gervasio e Protasio* [św. św. Witalis, Gerwazy i Protazy]

† Georg kard. von Kopp (bp wrocławski³⁰¹) 16.01.1893 [† 1914, Troppau³⁰²]
Prezbiter *S. Agnes fuori le mura*

† Sylwester kard. Sembratowicz (abp lwowski obrz. gr.) 29.11.1895 [† 1898,
Lwów]

Prezbiter *S. Stefano al Monte Celio*

† Jan kard. Puzyna (bp krakowski) 15.04.1901 [† 1911, Kraków]

Prezbiter *Ss. Vitale, Gervasio e Protasio* [św. św. Witalis, Gerwazy i Protazy]

Konklawe w 1903 roku (św. PIUS X – *Giuseppe Sarto*)

[† Georg von Kopp – bp wrocławski³⁰³]

† Jan kard. Puzyna – bp krakowski³⁰⁴

²⁹⁹ Diecezja *ad nutum S. Sedis*. Do 1821 roku w Metropolii Gnieźnieńskiej.

³⁰⁰ Rezydencja biskupów wrocławskich.

³⁰¹ Diecezja *ad nutum S. Sedis*. Do 1821 roku w Metropolii Gnieźnieńskiej.

³⁰² Tropawa – miasto w kraju morawsko-śląskim, na Śląsku Czeskim.

³⁰³ Diecezja *ad nutum S. Sedis*. Do 1821 roku w Metropolii Gnieźnieńskiej.

³⁰⁴ Kard. Puzyna złożył – w imieniu cesarza Franciszka Józefa – ekskluzywę (*ius exclusivae*) przeciw kandydaturze kard. Mariano Rampolli del Tindaro, co było ostatnim historycznie udowodnionym przypadkiem ingerencji władzy świeckiej w wybór Biskupa Rzymskiego.

Konklawe w 1914 roku (BENEDYKT XV – *Giacomo della Chiesa*)

(brak polskich elektorów)

KREACJE KARDYNAŁSKIE ZA PONTYFIKATU BENEDYKTA XV

† **Adolf kard. Bertram** 4.12.1916 – *in pectore*, ogł. 1919 (bp wrocławski³⁰⁵)
[1945, Johannesburg]

Prezbiter S. *Agnes fuori le mura*

† **Edmund kard. Dalbor** 15.12.1919 (abp gnieźnieński i poznański) [† 1926, Poznań]

Prezbiter S. *Giovanni a Porta Latina* [św. Jan przy Bramie Łacińskiej]

† **Aleksander kard. Kakowski** (abp warszawski) 15.12.1919 [† 1938]

Prezbiter S. *Agostino* [św. Augustyn]

Konklawe w 1922 roku (PIUS XI – *Achilles Ratti*)

[† **Adolf kard. Bertram** – bp wrocławski³⁰⁶]

† **Aleksander kard. Kakowski** – abp warszawski, prymas Królestwa Polskiego

† **Edmund kard. Dalbor** – abp gnieźnieński i poznański, prymas Polski

KREACJA KARDYNAŁSKA ZA PONTYFIKATU PIUSA XI

† **August kard. Hlond** SDB (abp gnieźnieński i poznański) 20.06.1927
[† 1948, Warszawa]

Prezbiter S. *Maria della Pace* [NMP Królowej Pokoju]

Konklawe w 1939 roku (PIUS XII – *Eugenio Pacelli*)

[† **Adolf kard. Bertram** – bp wrocławski]

† **August kard. Hlond** SDB – abp gnieźnieński i poznański, prymas Polski

KREACJE KARDYNAŁSKIE ZA PONTYFIKATU PIUSA XII

† **Adam Stefan kard. Sapieha** (abp krakowski) 22.02.1946 [† 1951, Kraków]

Prezbiter S. *Maria Nuova e S. Francesca Romana*

† **Stefan kard. Wyszyński** (abp warszawski i gnieźnieński) 12.01.1953
[† 1981, Warszawa]

Prezbiter S. *Maria in Trastevere* [NMP na Zatybrzu]

Konklawe w 1958 roku (bł. JAN XXIII – *Angelo Giuseppe Roncalli*)

† **Stefan kard. Wyszyński** – abp gnieźnieński i warszawski, prymas Polski

³⁰⁵ Do 1930 roku diecezja *ad nutum* S. *Sedes*, następnie archidiecezja metropolitalna.

³⁰⁶ Diecezja *ad nutum* S. *Sedis*. Do 1821 roku w Metropolii Gnieźnieńskiej.

Konklawe w 1963 roku (PAWEŁ VI – Giovanni Battista Montini)

† **Stefan kard. Wyszyński** – abp gnieźnieński i warszawski, prymas Polski

KREACJE KARDYNALSKIE ZA PONTYFIKATU PAWŁA VI

† **Karol kard. Wojtyła** (abp krakowski) 26.06.1967 [† 2005, Watykan (Pałac Apostolski)]

Prezbiter *S. Cesareo in Palatio*³⁰⁷

† **Bolesław kard. Kominek** (abp wrocławski) 5.03.1973 [† 1974, Wrocław]
Prezbiter *S. Croce in via Flaminia* [św. Krzyż przy *via Flaminia*]

† **Bolesław kard. Filipiak** (Kuria Rzymska) 24.05.1976 [† 1978, Poznań]
Diakon *S. Giovanni Bosco in Via Tiburtina* [św. Jan Bosko przy *Via Tiburtina*]

I konklawe w 1978 roku (JAN PAWEŁ I – Albino Luciani)

† **Stefan kard. Wyszyński** – abp gnieźnieński i warszawski, prymas Polski

† **Karol kard. Wojtyła** – abp krakowski

Kardynał nie uczestniczący w konklawe z tytułu choroby:

† **Bolesław kard. Filipiak** – Kuria Rzymska

II konklawe w 1978 roku (bł. JAN PAWEŁ II – Karol Wojtyła)

† **Stefan kard. Wyszyński** – abp gnieźnieński i warszawski, prymas Polski

† **Karol kard. Wojtyła** – abp krakowski

Kardynał zmarły w dniu rozpoczęcia konklawe:

† **Bolesław kard. Filipiak** – Kuria Rzymska

KREACJE KARDYNALSKIE ZA PONTYFIKATU JANA PAWŁA II

* **Franciszek kard. Macharski** (abp krakowski) 30.06.1979

Prezbiter *S. Giovanni a Porta Latina* [św. Jan przy Bramie Łacińskiej]

† **Władysław kard. Rubin** (Kuria Rzymska) 30.06.1979 [† 1990, Watykan]
Diakon *Santa Maria in Via Lata* [NMP przy *Via Lata*]

→Opcja na tytuł *Santa Maria in Via Lata* [NMP przy *Via Lata*]³⁰⁸

† **Józef kard. Glemp** (abp warszawski i gnieźnieński) 2.02.1983

Prezbiter *S. Maria in Trastevere* [NMP na Zatybrzu]

* **Henryk Roman kard. Gulbinowicz** (abp wrocławski) 25.05.1985³⁰⁹

Prezbiter *Immacolata Concezione di Maria a Grottarossa* [Niepokalanego Poczęcia NMP w Grottarossa]

† **Andrzej Maria kard. Deskur** (Kuria Rzymska³¹⁰) 25.05.1985³¹¹ [† 2011, Watykan]

³⁰⁷ Diakonia wyniesiona *pro illa vice*.

³⁰⁸ Diakonia wyniesiona *pro hac vice*.

³⁰⁹ Utracił prawa elektorskie w 2003 roku.

³¹⁰ Emerytowany przewodniczący Papieskiej Rady Środków Społecznego Komunikowania.

³¹¹ Utracił prawa elektorskie w 2004 roku.

Diakon S. *Cesareo in Palatio*

→Opcja na tytuł S. *Cesareo in Palatio*³¹²

† **Kazimierz kard. Świątek** (abp mińsko-mohylewski – Białoruś) 26.11.1994³¹³

Prezbiter S. *Gerardo Maiella*

† **Adam kard. Kozłowiecki** SI (em. abp Lusaki – Zambia) 21.02.1998
[† 2007, Lusaka]³¹⁴

Prezbiter S. *Andrea al Quirinale* [św. Andrzej na Kwirynale]

* **Marian kard. Jaworski** (abp łac. Lwowa – Ukraina) 21.02.1998 *in pectore*;
ogłoszenie 28.01.2001³¹⁵

Prezbiter S. *Sisto* [św. Sykstus]

Zenon kard. Grocholewski (Kuria Rzymska) 21.02.2001

Diakon S. *Nicola in Carcere* [św. Mikołaj w więzieniu]

→Opcja na tytuł S. *Nicola in Carcere*³¹⁶

* **Stanisław kard. Nagy** SCI (em. prof. KUL) 21.10.2003³¹⁷

Diakon S. *Maria della Scala*

Konklawe w 2005 roku (BENEDYKT XVI³¹⁸ – *Joseph Ratzinger*)

Franciszek kard. Macharski – abp krakowski

† **Józef kard. Glemp** – abp warszawski, prymas Polski

Marian kard. Jaworski – abp łac. Lwowa

Zenon kard. Grocholewski – Kuria Rzymska

Kardynałowie nie uczestniczący w konklawe z tytułu wieku³¹⁹:

Henryk kard. Gulbinowicz – em. abp wrocławski

† **Andrzej Maria kard. Deskur** – Kuria Rzymska

† **Kazimierz kard. Świątek** – abp mińsko-mohylewski

† **Adam kard. Kozłowiecki** SI – em. abp Lusaki

Stanisław Kazimierz kard. Nagy SCI – em. prof. KUL

KREACJE KARDYNALSKIE ZA PONTYFIKATU BENEDYKTA XVI

Stanisław kard. Dziwisz (abp krakowski³²⁰) 24.03.2006

Prezbiter S. *Maria del Popolo*

³¹² Diakonia wyniesiona *pro hac vice*.

³¹³ Został kreowany po ukończeniu kanonicznego wieku uprawniającego do udziału w konklawe.

³¹⁴ Został kreowany po ukończeniu kanonicznego wieku uprawniającego do udziału w konklawe.

³¹⁵ Utracił prawa elektorskie w 2006 roku.

³¹⁶ Diakonia wyniesiona *pro hac vice*.

³¹⁷ Został kreowany po ukończeniu kanonicznego wieku uprawniającego do udziału w konklawe.

³¹⁸ Złożył urząd Biskupa Rzymskiego (*renuntiatio*) z dniem 28.02.2012 roku (CIC, can. 332, par. 2). Stolica Apostolska zawakowała o godz. 20.00.

³¹⁹ *Universi Dominici Gregis*, n. 33.

³²⁰ Były II Prefekt Domu Papieskiego i sekretarz osobisty papieża bł. Jana Pawła II.

† **Ignacy Ludwik kard. Jeż** (bp senior koszalińsko-kołobrzeski)
– pośmiertnie (17.10.2007) – kardynał nominat (*cardinalis electus*)
Stanisław kard. Ryłko (Kuria Rzymska) 24.11.2007
Diakon *S. Cuore di Cristo Re* [Najświętszego Serca Chrystusa Króla]
Kazimierz kard. Nycz (abp warszawski) 20.11.2010
Prezbiter *Ss. Silvestro e Martino ai Monti*

Konklawe w 2013 roku – kardynałowie elektorzy

Zenon kard. Grocholewski (Kuria Rzymska)

Stanisław kard. Dziwisz (abp krakowski)

Kazimierz kard. Nycz (abp warszawski)

Stanisław kard. Ryłko (Kuria Rzymska)

Kardynałowie nie uczestniczący w konklawe z tytułu wieku³²¹:

Franciszek kard. Macharski (em. abp krakowski)

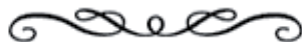
Henryk kard. Gulbinowicz (em. abp wrocławski)

Stanisław Kazimierz kard. Nagy SCI (em. prof. KUL)

³²¹ *Universi Dominici Gregis*, n. 33.

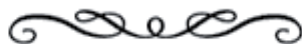
CZĘŚĆ II

PODSTAWOWE AKTY PRAWNE



DZIAŁ I

OBOWIĄZUJĄCE NORMY SPECJALNE DOTYCZĄCE SEDE VACANTE I WYBORU BISKUPA RZYMSKIEGO



1.

IOANNES PAULUS PP. II CONSTITUTIO APOSTOLICA

De Sede Apostolica vacante deque Romani Pontificis electione

JAN PAWEŁ II PAPIEŻ KONSTYTUCJA APOSTOLSKA

O wakansie Stolicy Apostolskiej i wyborze Biskupa Rzymskiego

„Universi Dominici Gregis”

* * *

Źródło: AAS, LXXXVIII (1988), pp. 305–343, z uwzględnieniem zmian wprowadzonych na mocy *Motu Proprio* Benedykta XVI *Normas nonnullas „De nonnullis mutationibus in normis ad electionem Romani Pontificis attinentibus”* z 22 lutego 2013 roku³²². Zmiany te zaznaczono, w tekście łacińskim, drukiem pogrubionym.

* * *

*Ioannes Paulus PP. II Servus
servorum Dei ad perpetuam
rei memoriam*

Universi Dominici Gregis Pastor est Romanae Ecclesiae Episcopus, in qua Beatus Petrus Apostolus, divina disponente Providentia, Christo per martirium extremum sanguinis testimonium reddidit. Plane igitur intellegitur legitimam apostolicam in hac Sede successionem, quacum « propter potentio-rem

*Jan Paweł Biskup
Sługa sług Bożych
na wieczną rzeczcy pamiątkę*

Pasterzem całej owczarni Pańskiej jest Biskup Kościoła Rzymskiego; w nim bowiem, z najzupełniej wolnego postanowienia Opatrzności Bożej, św. Piotr Apostoł złożył Chrystusowi przez męczeństwo najwyższe świadectwo krwi. Jest więc zrozumiałe, że przedmiotem szczególnej uwagi była zawsze prawowita

³²² Por. dokument nr 2 w niniejszym opracowaniu.

principalitatem, necesse est omnem convenire Ecclesiam » [1], usque peculiari diligentia esse observatam.

Hanc propter causam Summi Pontifices, saeculorum decursu, suum ipsorum esse officium aequae ac praecipuum ius existimaverunt opportunis normis Successoris electionem moderari. Sic, proximis superioribus temporibus, Decessores Nostri Sanctus Pius X [2], Pius XI [3], Pius XII [4], Ioannes XXIII [5] et novissime Paulus VI [6], pro peculiaribus temporum necessitatibus, providas congruentesque curaverunt regulas de hac quaestione ferendas, ut convenienter procederent apta praeparatio atque accurata evolutio consessus electorum cui, vacante Apostolica Sede, grave omninoque difficile demandatur officium Romani Pontificis eligendi.

Si quidem nunc et Ipsi hoc aggredimur negotium, id certe facimus haud parvi aestimantes normas illas quas e contrario penitus colimus quasque magna ex parte confirmandas censemus, saltem quod ad praecipua elementa et principia primaria attinet quae eas informarunt. Ad hoc suscipiendum movemur propterea quod Nobis sumus conscii mutatas esse condiciones in quibus hodie Ecclesia versatur, atque proinde esse necesse ut canonica lex, funditus retractata, prae oculis habeatur, quae feliciter, cunctis plaudentibus Episcopis, primum Codicis Iuris Canonici deinde Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium per editio-

sukcesja apostolska na tej Stolicy, z którą aż „z powodu wzniesłego pierwszeństwa powinien pozostawać w zgodzie każdy Kościół” [1].

Dlatego też w ciągu wieków papieże uważali za swój ścisły obowiązek, co więcej, za swoje szczególne prawo, aby przez odpowiednie normy regulować wybór Następcy. W bliskich nam czasach moi poprzednicy św. Pius X [2]³²³, Pius XI [3]³²⁷, Pius XII [4]³²⁵, [bł.]³²⁶ Jan XXIII [5]³²⁷ i jako ostatni Paweł VI [6], odpowiadając na potrzeby epoki, zatroszczyli się o wydanie w tym względzie mądrych i stosownych reguł w celu pokierowania godnym przygotowaniem i uporządkowanym przebiegiem uroczystego zebrania elektorów, którym – w przypadku wakatu Stolicy Apostolskiej – jest powierzony ważny i trudny obowiązek wyboru Biskupa Rzymskiego.

Jeśli dzisiaj i ja z kolei podejmuję ten problem, to nie ze względu na brak poszanowania dla tamtych norm, odnośnie się bowiem do nich z głębokim szacunkiem i w dużej części zamierzam je potwierdzić, przynajmniej co do ich istoty i fundamentalnych zasad, jakie nimi kierowały. Do ponownego zajęcia się tą sprawą skłania mnie świadomość zmienionej sytuacji, w jakiej żyje dzisiaj Kościół, a ponadto konieczność uwzględnienia generalnej rewizji prawa kanonicznego, pomyślnie doprowadzonej do końca przy aprobachie całego Episkopatu poprzez publikację i promulgację najpierw Kodeksu Prawa Kanonicznego,

³²³ Dział II, dok. nr 1 (Constitutio Pii PP. X *Vacante Sede Apostolica*).

³²⁴ Dział II, dok. nr 2 (Lettera Apostolica Motu Proprio datae Pii PP. XI *Cum proxime*). Przywołana w przypisie ustrojodawcy Konstytucja Apostolska *Quae divinitus* o ustroju Penitencjarii Apostolskiej została, jako mniej istotna dla tematu, pominięta).

³²⁵ Dział II, dok. nr 3 (Constitutio Pii PP. XII *Vacantis Apostolicae Sedis*).

³²⁶ Przyp. red.

³²⁷ Dział II, dok. nr 4 (Motu Proprio Ioannis PP. XXIII *Summi Pontificis electio*).

nem et promulgationem ad effectum est adducta. Huic retractationi, quam Concilium Vaticanum II suasit, Nobis deinceps fuit curae ut Romana Curia Constitutione Apostolica «Pastor Bonus» [7] accommodaretur. Ceterum id quod canon 335 Codicis Iuris Canonici statuit, quodque canon 47 Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium confirmat, officium innuit ferendi atque ad praesentia accommodandi peculiare leges quae canonicam Romanae Sedis provisionem, quavis ratione vacantis, moderentur.

In nova constituenda disciplina, quamquam nostrae aetatis postulata respeximus, ne in re a via declinarem sapientis et venerandae traditionis usque adhuc servatae curavimus.

Sine controversia illud videtur principium cuius vi Romanorum Pontificum est proprium modum definiendi, congruentem cum temporum mutatione, secundum quem persona designanda est, quae in Romana Sede ad Petri successionem vocatur. Id ante omnia personarum coetum respicit, cui officium concreditur Romani Pontificis eligendi: secundum millenariam consuetudinem, quam definitae canonicae leges sanxerunt quae expressa vigentis Codicis Iuris Canonici norma quoque confirmantur [8], ipse e Cardinalium Sanctae Romanae Ecclesiae Collegio constat. Si quidem doctrina est fidei Summi Pontificis potestatem ab ipso Christo oriri, cuius ipse in terris est Vicarius [9], illud etiam pro certo est habendum talem supremam in Ecclesia potestatem eidem tribui legitima electione ab ipso acceptata una cum episcopali consecratione seu ordinatione [10]. Gravissimum ideo est officium coetus

a następnie Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich. W następstwie tej rewizji, zainspirowanej przez Sobór Watykański II, dokonałem reformy Kurii Rzymskiej poprzez Konstytucję apostolską *Pastor Bonus* [7]. Zresztą właśnie to, co jest zlecone przez kanon 335 Kodeksu Prawa Kanonicznego i ponownie postanowione w kanonie 47 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich, uzasadnia obowiązek wydawania i stałego dostosowywania specjalnych praw regulujących kanoniczne powierzenie Stolicy Rzymskiej, wakującej z jakiegokolwiek powodu.

W sformułowaniu nowych norm dołożyłem starań, przy uwzględnieniu wymogów naszych czasów, by nie odstąpić w istotny sposób od linii ustalonej przez mądrą i czcigodną tradycję, obowiązującą do dzisiaj.

Rzeczywiście, jako bezdyskusyjna jawi się zasada, że do Biskupów Rzymskich należy określenie – i dostosowanie do zmieniających się czasów – sposobu, w jaki powinno dokonać się wyznaczenie osoby powołanej do przyjęcia sukcesji Piotrowej na Stolicy Rzymskiej. Na pierwszym miejscu dotyczy to organu, któremu jest powierzone zadanie wyboru Biskupa Rzymskiego: na podstawie tysiącletniej praktyki usankcjonowanej przez określone normy kanoniczne, potwierdzone także w wyraźnym zaleceniu obowiązującego Kodeksu Prawa Kanonicznego [8], organem tym jest Kolegium Kardynalskie Świętego Kościoła Rzymskiego. Choć prawdą jest, że zgodnie z nauką wiary władza papieża pochodzi bezpośrednio od Chrystusa, którego jest On Zastępcą na ziemi [9], to nie ulega również wątpliwości, że taka najwyższa władza w Kościele jest mu przyznawana «przez zgodny

huic electioni deputati. Quapropter admodum certae perspicuaeque esse debent normae quae processum temperant, ut electio ipsa quam dignissime explicetur et ea consentanea sit officio summae auctoritatis, quam electus per divinam immissionem suo assensu suscipere debet.

Confirmantes idcirco vigentem Codicis Iuris Canonici regulam [11], in qua plane apparet millenarius Ecclesiae agendi mos, denuo iteramu electorum Summi Pontificis Collegium solummodo constitui ex Patribus S.R.E. Cardinalibus. In iis, quodam quasi mirabili compendio, duae rationes habentur quae figuram officiumque Romani Pontificis designant: scilicet *Romani*, quia idem est ac Episcopus Ecclesiae quae est Romae, idoque inter Ipsum et huius Urbis Clerum, cuius personam ferunt Cardinales titulorum presbyteralium et diaconalium Romae nec non Cardinales Episcopos Sedium suburbicarum, arta intercedit necessitudo; *Pontificis Ecclesiae universalis*, quoniam visibiliter ad sustinendas partes vocatur invisibilis Pastoris, qui ad vitae aeternae pascua ducit integrum gregem. Ecclesiae porro universalitas ipsa Patrum Cardinalium Collegii compositione demonstratur, quod singulorum continentium Purpuratos amplectitur.

In hodiernis historicis adiunctis facies universalis Ecclesiae a Collegio centum et viginti Cardinalium electorum satis iam significari videtur, quod

z prawem i zaakceptowany przez niego wybór wraz z konsekracją biskupią» [10]. Dlatego obowiązek spoczywający na organie wyznaczonym do dokonania takiego wyboru jest bardzo poważny. Także i normy regulujące jego działanie powinny być niezwykle precyzyjne i jasne, aby sam wybór dokonał się w sposób jak najbardziej godny i stosowny dla urzędu o najwyższej odpowiedzialności; jaki elekt z Boskiego nadania powinien przyjąć przez wyrażenie swojej zgody.

Potwierdzając zatem normę obowiązującego Kodeksu Prawa Kanonicznego [11], w którym odzwierciedla się już tysiącletnia praktyka Kościoła, jeszcze raz stwierdzam, że kolegium wyborców papieża składa się jedynie z kardynałów Świętego Kościoła Rzymskiego. Wyrażają oni, jakby w przedziwnej syntezie, dwa aspekty, które charakteryzują postać i urząd Biskupa Rzymskiego: jest on *Biskupem Rzymskim*, ponieważ jest utożsamiony z osobą Biskupa Kościoła, który jest w Rzymie, a więc pozostaje w ścisłej relacji z duchowieństwem tego Miasta, reprezentowanym przez kardynałów z tytułami prezbiterów i diakonów Rzymu oraz przez kardynałów biskupów kościołów podmiejskich; jest *Biskupem Kościoła powszechnego*, ponieważ jest powołany do zastępowania w sposób widzialny Pasterza niewidzialnego, który prowadzi całą owczarnię na pastwiska życia wiecznego. Powszechność Kościoła jest więc dobrze przedstawiona w samym składzie Kolegium Kardynalskiego, obejmującym purpuratów ze wszystkich kontynentów.

W aktualnych uwarunkowaniach historycznych wymiar uniwersalny Kościoła wydaje się wystarczająco ukazany przez Kolegium stu dwudziestu kar-

constat ex Purpuratis undique terrarum oriundis diversissimisque culturis. Hunc igitur absolutum Cardinalium electorum numerum confirmamus, dum interea plane dicimus minoris aestimationis argumentum illud videri non debere, servatum scilicet praescriptum a Decessore Nostro Paulo VI statutum, cuius vi electioni non intersunt ii qui ipso die inceptae vacationis Sedis Apostolicae octoginta vitae annos iam expleverunt [12]. Huius namque legis ratio in illa tantum voluntate exquirenda est ne venerandae aetatis ponderi aliud addatur onus, quod secum fert responsalitas eum eligendi qui Christi gregem convenienter secundum temporum necessitates regere debeat. Id tamen non obstat quin Patres Cardinales, qui octoginta annos excesserunt, congressionibus Conclave praeuntebus intersint, prout infra disponitur. Ab iis proinde peculiariter requiritur ut, Sede vacante ac potissimum Summi Pontificis electione eveniente, quasi duces Dei Populi facti in Patriarchalibus Urbis Basilicis coadunati perinde ac aliis un dioecesium ecclesiis ubique terrarum dispersis, plurima prece et Divino Spiritui supplicationibus electorum opus iuvent, pro eis necessarium lumen deprecantes, ut suum eligendi officium obeant Deum tantum ob oculos habentes et solummodo spectantes ad «salutem animarum, quae in Ecclesia suprema semper lex esse debet» [13].

Peculiari modo ad Conclavis antiquissimum institutum cogitationem Nostram intendimus: leges latas pariter ac de hac re usus sanxerunt et definirunt sollemnia complurium Decessorum Nostrorum quoque praecepta. Diligens

dynałów wyborców, pochodzących ze wszystkich części świata i bardzo zróżnicowanych kultur. Potwierdzam zatem tę liczbę kardynałów wyborców jako maksymalną, wyjaśniając równocześnie, że nie jest bynajmniej oznaką braku szacunku utrzymanie normy ustanowionej przez mojego poprzednika Pawła VI, według której w wyborze nie uczestniczą ci, którzy ukończyli w dniu rozpoczęcia wakatu Stolicy Apostolskiej osiemdziesiąty rok życia [12]. Racją takiej dyspozycji jest bowiem chęć nieobarczania tak czcigodnego wieku dodatkowym ciężarem, jakim jest odpowiedzialność za wybór tego, który będzie musiał kierować owczarnią Chrystusa w sposób odpowiadający wyzwaniom czasu. Nic jednak nie stoi na przeszkodzie, by kardynałowie, którzy ukończyli osiemdziesiąty rok życia, uczestniczyli w zebraniach przygotowawczych do konklawe zgodnie z tym, co niżej postanowiono. W szczególności oczekuje się od nich, by w czasie *Sede vacante*, a przede wszystkim podczas trwania wyboru papieża, stawali się jakoby przewodnikami Ludu Bożego zgromadzonego w bazylikach patriarchalnych w Rzymie, jak również w kościołach innych diecezji rozproszonych po całym świecie, i wspomagali zadanie elektorów przez żarliwe modlitwy do Ducha Świętego, wypraszając dla nich światło konieczne, aby mogli dokonać wyboru, mając przed oczami tylko Boga i wyłącznie «zbawienie dusz, które zawsze winno być w Kościele najwyższym prawem» [13].

Chciałbym zwrócić szczególną uwagę na starożytną instytucję konklawe – normy i praktyka w tym względzie zostały uświęcone i określone także w uroczystych postanowieniach wielu moich poprzedników. Uważna analiza

autem historica inquisitio non modo opportunitatem confirmat, quae hoc institutum respicit, propter adiuncta in quibus tempore progrediente ipsum ortum est atque lege definitum, verum etiam eius constantem utilitatem ad eandem electionem ordinate, sollicite et composite agendam, temporibus potissimum occurrentibus contentionis et perturbationis.

Hac prorsus de causa, quamvis conscii Nobis simus de theologorum et omnium aetatum canonistarum iudicio, qui communi sententia hoc institutum putant non necessarium suapte natura ad validam Romani Pontificis electionem, hac Constitutione iubemus eius essentialem structuram manere, quibusdam additis immutationibus, ut eius disciplina hodiernis postulatis accommodetur. Praecipue opportunum esse iudicavimus ut, toto electionis tempore, Cardinalium electorum domicilia et illorum qui ad opera praestanda vocantur quibus electio ordinate evolvatur, in convenientibus locis Civitatis Vaticanae collocentur. Quamvis parva, Civitas Vaticana par est, aptis adhibitis quae infra significabuntur rationibus, ad segregationem illam et ideo meditationem intra ipsius moenia conciliandas, quas actus tanti ponderis cuncta pro Ecclesia ab electoribus postulat.

Spectata simul sacra actus indole ideoque etiam necessitate ut idem expleatur convenienti in sede, in qua hinc liturgicae actiones scite cum iuridicalibus formulis coniungantur, atque illinc ut electoribus facilius animos disponendi ad interiores Spiritus Sancti motus suscipiendos potestas detur, decernimus ut electio in Sacello Sixtino futurum in tempus etiam explicetur, ubi omnia Dei

historyczna potwierdza nie tylko jakąś przypadkową celowość takiej instytucji, wynikającą z okoliczności, w jakich powstała i w jakich z czasem została określona odpowiednimi przepisami, ale ponadto jej stałą użyteczność służącą uporządkowanemu, szybkiemu i prawidłowemu przebiegowi samego wyboru, szczególnie w chwilach napięć i niepokojów.

Właśnie dlatego, choć jestem świadom opinii teologów i kanonistów różnych epok, którzy zgodnie uważają tę instytucję za niekonieczną ze swej natury do ważnego wyboru Biskupa Rzymskiego, niniejszą Konstytucją potwierdzam trwałość tej instytucji w jej istotnej strukturze, wprowadzając do niej jednak pewne modyfikacje, aby w ten sposób dostosować odnośne przepisy do dzisiejszych wymagań. Uznałem w szczególności za właściwe rozporządzić, by podczas trwania wyboru mieszkania kardynałów elektorów i wszystkich osób współpracujących w regularnym przebiegu samego wyboru znajdowały się w odpowiednich pomieszczeniach Państwa [Miasta] Watykańskiego. Państwo to, chociaż niewielkie, jest w stanie zapewnić wewnątrz swoich murów – także dzięki niżej wskazanym odpowiednim przedsięwzięciom – odosobnienie i wynikające z niego skupienie, jakiego wymaga od elektorów akt tak istotny dla całego Kościoła.

Równocześnie ze względu na sakralność tego aktu jest rzeczą ważną, aby mógł on przebiegać w odpowiednim miejscu, gdzie, z jednej strony, czynności liturgiczne dobrze łączyłyby się z formalnościami prawnymi, a z drugiej strony, elektorzy mogliby lepiej przygotować się duchowo na przyjęcie wewnętrznych poruszeń Ducha Świętego: dlatego polecam, by wybory nadal odbywały się

praesentiae conscientiam alere iuvant, in cuius conspectu quisque, ut iudicetur, comparere debet.

Apostolica Nostra auctoritate confirmamus praeterea strictissimi officium secreti servandi de his omnibus quae recte oblique ad electionis actus attinent: hac de re tamen simpliciores reddere normas volumus, praecipua tenentes, ut haesitationes dubitationesque atque conscientiae forte angustiae vitentur illorum qui electioni intersunt.

Formam tandem ipsam electionis censuimus renovandam, hodierna postulata ecclesialia ac sana recentioris hominum culturae proposita ob oculos etiam habentes. Sic visum est electionem per conclamationem factam *quasi ex inspiratione* non relinqui, quia non idoneam iudicamus ad mentes significandas electivi collegii iam sic numero amplificati et ortu distincti. Necessarium pariter putamus electionem *per compromissum* aboleri non modo quia difficile agitur, quemadmodum normarum cumulus inextricabilis demonstrat quae praeteritis temporibus hac de re latae sunt, sed etiam quia talis est natura, ut quandam electorum officii conscientiam imminutam secum ferat, quippe qui, hoc si ita evenit, ad sua suffragia ferenda non ipsi vocentur.

Re igitur mature perpensa, decrevimus unam esse formam, per scrutinium scilicet secretum, in qua electores sua suffragia significare possunt ad Summum Pontificem eligendum, quod secundum normas infra descriptas explicatur.

w Kaplicy Sykstyńskiej, gdzie wszystko sprzyja uświadomieniu sobie obecności Boga, przed którego obliczem pewnego dnia każdy będzie musiał stanąć na sąd.

Ponadto potwierdzam moją władzę apostolską obowiązkiem zachowania najściślej tajemnicy odnośnie do tego wszystkiego, co dotyczy bezpośrednio lub pośrednio samych czynności związanych z wyborem; także w tym względzie chciałem jednak uprościć i zredukować odpowiednie przepisy do tego, co istotne, by w ten sposób uniknąć zakłopotania i wątpliwości, a może i późniejszych problemów sumienia tych, którzy uczestniczyli w wyborze.

Uznałem na koniec, że należy przejąć samą formę wyboru, uwzględniając również w tym przypadku obecne wymagania kościelne i opinie panujące we współczesnym społeczeństwie. Uważałem za stosowne nie podtrzymywać praktyki wyboru przez aklamację *quasi ex inspiratione*, uznając ją za już nieadekwatną do wyrażenia opinii kolegium wyborczego, tak licznego i tak zróżnicowanego pod względem pochodzenia. Podobnie wydało mi się konieczne zaniechanie praktyki wyboru *per compromissum*, nie tylko dlatego, że jest trudna do zrealizowania, jak wykazała to wielość zawiłych przepisów wydanych na ten temat w przeszłości, ale także dlatego, że powodowała ona w pewnym sensie zwolnienie z odpowiedzialności elektorów, którzy – w takim przypadku – nie byłiby powołani do osobistego oddania własnego głosu.

Po dojrzałej refleksji zdecydowałem więc, że jedyną formą, w której elektorzy mogą wyrazić swój głos w celu wybrania Biskupa Rzymskiego, jest tajne głosowanie realizowane według niżej wskazanych norm. Taka forma daje bowiem więk-

Modus namque hic quam optimas praebebat perspicuitatem, rectitudinem, simplicitatem, perspicientiam atque praesertim certam et constructivam omnium singulorumque Patrum Cardinalium participationem, qui ad conventum electivum Petri Successoris vocantur.

His quidem permoti animi sensibus, hanc Constitutionem Apostolicam promulgamus, in qua normae continentur quibus, Sede Romana quavis ratione causave vacante, stricte est parendum a Cardinalibus qui ius tenent officiumque Petri Successoris eligendi, qui est universae Ecclesiae visibile Caput atque Servus servorum Dei.

PARS PRIMA DE SEDE APOSTOLICA VACANTE

CAPUT I DE POTESTATE CARDINALIUM COLLEGII SEDE APOSTOLICA VACANTE

1. Sede Apostolica vacante, Cardinalium Collegium nullam potestatem aut iurisdictionem habet in ea quae pertinebant ad Summum Pontificem dum vivebat vel muneribus officii sui fungebatur; ea omnia exclusive uni Pontifici futuro debent reservari. Quapropter invalidum et irritum esse decernimus quidquid potestatis aut iurisdictionis – ad Romanum Pontificem dum vivit pertinentes, vel ad perfunctionem officii ipsius – coetus ipse Cardinalium duxerit exercendum nisi quatenus in hac Nostra Constitutione expresse permittatur.

szere gwarancje jasności, jednoznaczności, prostoty, przejrzystości, a przede wszystkim skutecznego i konstruktywnego uczestniczenia wszystkich i poszczególnych Kardynałów, tworzących zgromadzenie wyborcze Następcy Piotra.

Dlatego też promulguję niniejszą Konstytucję apostolską, zawierającą normy, do których, gdy nastąpi wakat Stolicy Rzymskiej z jakiegokolwiek powodu lub okoliczności, mają ściśle stosować się Kardynałowie posiadający prawo i obowiązek wyboru Następcy Piotra, widzialnej Głowy całego Kościoła i Sługi sług Bożych.

CZĘŚĆ I WAKANS STOLICY APOSTOLSKIEJ

ROZDZIAŁ I Uprawnienia Kolegium Kardynalskiego w czasie wakansu Stolicy Apostolskiej

1. W czasie wakansu Stolicy Apostolskiej Kolegium Kardynalskie nie posiada żadnej władzy lub jurysdykcji w sprawach należących do Najwyższego Pastarza³²⁸ za jego życia ani w wypełnianiu funkcji wynikających z jego urzędu; wszystkie te sprawy muszą być wyłącznie zarezerwowane dla przyszłego papieża. Oświadczam więc, że jest nieważny i niebyły jakikolwiek akt władzy lub jurysdykcji, należący do Biskupa Rzymskiego w czasie jego życia lub związany z wykonywaniem jego urzędu, jaki Kolegium Kardynalskie uznałoby, że powinien być dokonany, chyba że mieści się w grani-

³²⁸ Określenie „Summus Pontifex”, „Pontifex” (*Najwyższy Pontyfik, Najwyższy Pasterz*) jest stosowane, ze względów stylistycznych, wymienne z powszechnie przyjętą w języku polskim nazwą „papież”. Określenie „Romanus Pontifex” jest tłumaczone jako „Biskup Rzymski”.

2. Apostolica Sedes dum vacat, regimen Ecclesiae concreditur Cardinalium Collegio dumtaxat circa negotia ordinaria et ea quae differri nequeunt (cfr. *infra*, n. 6), et circa praeparationem earum omnium rerum quae ad novi Pontificis electionem necessariae sunt, servatis modis et limitibus huius Constitutionis. Omnino excludantur ideo negotia quae – sive lege sive consuetudine – tantum ad Romani Pontificis potestatem pertinent vel normas respiciunt de novo Pontifice eligendo secundum huius Constitutionis praescriptiones.

3. Praeterea statuimus, ne Cardinalium Collegium de iuribus Sedis Apostolicae Romanaeque Ecclesiae ullo modo disponere valeat, nedum de iis sive directe sive indirecte quidquam detrahat, quamvis agatur de componendis discidiis aut de persequendis factis adversus eadem iura perpetratis, post Pontificis obitum vel validam renuntiationem [14]. Curae autem sit omnibus Cardinalibus haec iura tueri.

cach wyraźnie przyznanych w niniejszej Konstytucji.

2. Podczas wakansu Stolicy Apostolskiej zarządzanie Kościołem należy do Kolegium Kardynalskiego, jednakże tylko w celu szybkiego załatwienia spraw zwyczajnych lub spraw, których załatwienia nie można odłożyć (por. niżej, n. 6), oraz w celu przygotowania wszystkiego, co jest konieczne do wyboru nowego Najwyższego Pasterza. To zadanie musi być wypełnione w sposób i w granicach przewidzianych przez niniejszą Konstytucję: winny więc być absolutnie wykluczone sprawy, które – tak na podstawie prawa, jak i praktyki – albo podlegają tylko władzy samego Biskupa Rzymskiego, albo dotyczą przepisów odnoszących się do wyboru nowego papieża według zaleceń zawartych w niniejszej Konstytucji.

3. Ustalam ponadto, że Kolegium Kardynalskie w żaden sposób nie może decydować o uprawnieniach Stolicy Apostolskiej i Kościoła Rzymskiego, a tym bardziej, bezpośrednio lub pośrednio dopuścić do umniejszenia któregoś z nich, nawet w celu doprowadzenia do zgody lub przeciwdziałania poczynaniom nastawionym przeciw tymże prawom po śmierci lub prawowitym znaczeniu się urzędu przez papieża [14]. Wszyscy kardynałowie winni zatroszczyć się o ochronę tych praw.

Kodeks Prawa Kanonicznego (*Codex Iuris Canonici*)

Kan. 332

§ 2. Gdyby się zdarzyło, że Biskup Rzymski zrzekłby się swego urzędu, to do ważności wymaga się, by zrzeczenie zostało dokonane w sposób wolny i było odpowiednio ujawnione; nie wymaga zaś niczyjego przyjęcia.

[CCEO, can. 44 § 2. Cf. CIC/1917, can. 221; *Cleri sanctitati*, 165.]

4. Sede Apostolica vacante, leges a Romanis Pontificibus latas non licet ullo modo corrigi vel immutari, neque quidquam detrahi iis sive addi vel dispensari circa partes earum, maxime eas, quae ad ordinandum negotium electionis Summi Pontificis pertinent. Si quid contra hoc praescriptum fieri vel attentari contigerit, id suprema Nostra auctoritate nullum et irritum declaramus.

4. Podczas wakansu Stolicy Apostolskiej prawa wydane przez Biskupów Rzymskich w żaden sposób nie mogą być poprawiane lub zmieniane ani nie można dodać albo ująć czegoś lub dyspensować chociażby od części z nich, przede wszystkim jeśli chodzi o przepisy dotyczące wyboru papieża. Co więcej, jeśli ewentualnie zdarzyłoby się, że uczyniono lub usiłowano by coś uczynić przeciw temu przepisowi, Moją najwyższą władzą deklaram to za niebyłe i nieważne.

Kodeks Prawa Kanonicznego (*Codex Iuris Canonici*)

Kan. 335

Podczas wakansu stolicy rzymskiej lub przeszkody w jej działaniu, nie należy niczego zmieniać w zarządzie Kościoła powszechnego; powinny zaś być zachowane ustawy specjalne wydane na te okoliczności.

[CCEO, can. 46 „Podczas wakansu stolicy rzymskiej lub przeszkody w jej działaniu, nie należy niczego zmieniać w zarządzie Kościoła powszechnego; powinny być zachowane ustawy specjalne wydane na te okoliczności”.

Źródła: Pius XII, const. ap. *Vacantis Apostolicae Sedis*, 8 dec. 1945, 1–28; Ioannes XXIII, m.p. *Summi Pontificis electio*, 5 sep. 1962, prooem.; Paulus VI, const. ap. *Regimini Ecclesiae universae*, 15 aug. 1967, prooem. „Eadem”; const. ap. *Romano Pontifici eligendo*, 1 oct. 1975, 1–26; Ioannes Paulus II, const. ap. *Pastor Bonus*, 28 iun. 1988, art. 6].

Konstytucja Apostolska *Pastor Bonus*

Art. 171

§1. Kamera Apostolska, której przewodniczy Kardynał Kamerling Świętego Kościoła Rzymskiego, wspierany przez Wicekamerlinga, razem z pozostałymi prałatami Kamery wykonuje te zadania, które określa prawo szczególne o wakansie Stolicy Apostolskiej.

§ 2. Podczas wakansu Stolicy Apostolskiej Kardynał Kamerling Świętego Kościoła Rzymskiego ma prawo i obowiązek, również przez swojego delegata, domagać się od wszystkich zarządców zależnych od Stolicy Apostolskiej sprawozdania o stanie ekonomicznym podległych im dóbr, a także powiadamiania o nadzwyczajnych aktach zarządzania

ewentualnie wtedy podejmowanych. Ma również prawo i obowiązek domagać się od Prefektury Spraw Ekonomicznych Stolicy Apostolskiej ogólnego wykazu dochodów i wydatków roku poprzedniego oraz preliminarza na rok następny. Te wszystkie sprawozdania i obliczenia ma obowiązek przedstawić Kolegium Kardynalskiemu.

5. Si quae autem dubia exoriantur de sensu praescriptionum, quae hac Nostra Constitutione continentur, aut circa rationem qua ad usum deduci eae debeant, edicimus ac decernimus penes Cardinalium Collegium esse potestatem de his ferendi sententiam; propterea, eidem Cardinalium Collegio facultatem tribuimus interpretandi locos dubios vel in controversiam vocatos, statuentes, ut, si de eiusmodi vel similibus quaestionibus deliberati oporteat, excepto ipso electionis actu, satis sit maiorem congregatorum Cardinalium partem in eandem sententiam convenire.

6. Pariter, cum negotium est expediendum quod ex voto maioris congregatorum Cardinalium partis in aliud tempus nequeat differri, Cardinalium Collegium secundum maioris partis sententiam agat.

CAPUT II DE CARDINALIUM ONGREGATIONIBUS AD SUMMI PONTIFICIS APPARANDAM ELECTIONEM

7. Tempore Sedis vacantis agentur Cardinalium Congregationes duplicis generis: altera *generalis*, seu totius Collegii usque ad ineundam electionem, altera *particularis*. Congregationibus generalibus omnes Cardinales legitime non impediti interesse debent, simul atque de vacatione Apostolicae Sedis certiores facti sunt. Cardinalibus qui secundum n. 33 huius Constitutionis

5. Jeśli pojawiłyby się wątpliwości co do przepisów zawartych w niniejszej Konstytucji lub co do sposobu ich realizacji, polecam w sposób formalny, by wszelka władza wydania decyzji w tym względzie spoczywała na Kolegium Kardynalskim, któremu zatem udzielał władzy interpretowania punktów wątpliwych lub kontrowersyjnych, ustalając, że gdy należy podjąć decyzję co do tych lub innych podobnych kwestii, z wyjątkiem aktu wyboru, jest wystarczające, aby większość zgromadzonych kardynałów opowiedziała się za taką samą opinią.

6. Podobnie, gdy zaistnieje jakiś problem, który według większości zebranych kardynałów – nie może być odłożony na inny czas, niech Kolegium Kardynalskie zdecyduje według zdania większości.

ROZDZIAŁ II KONGREGACJE KARDYNAŁÓW W OKRESIE PRZYGOTOWANIA WYBORU PAPIEŻA

7. W czasie *Sede vacante* będą miały miejsce dwojakiego rodzaju kongregacje kardynałów: *ogólne*, to znaczy całego Kolegium aż do rozpoczęcia wyboru oraz *partykularne*. W kongregacjach ogólnych winni uczestniczyć wszyscy kardynałowie, którzy nie mają prawowitej przeszkody, gdy tylko zostaną poinformowani o wakansie Stolicy Apostolskiej. Kardynałom, którzy według normy n.

eligendi Pontificem munere non fruuntur, facultas datur non participandi Congregationes generales.

Congregatio particulares constat Cardinale Sanctae Romanae Ecclesiae Camerario et tribus Cardinalium, uno ex quoque ordine, sorte ductis inter Cardinales electores qui Romae tunc adsunt. Horum trium Cardinalium, qui Assistentes appellantur, officium tertio iam die transacto omnino cessat, in eorumque locum, etiam sortitione, alii succedunt post initam quoque electionem, eodem temporis praestituto fine.

Tempore electionis res gravioris momenti, si casus fert, a conventu Cardinalium electorum decernuntur, negotia vero ordinaria a Congregatione particulari Cardinalium pergunt expediri. Cardinales in Congregationibus generalibus et particularibus, Sede vacante, suetam vestem talarem nigram cum torulo et zona rubri coloris deferant, addito galericulo, cruce pectorali atque anulo.

8. In Congregationibus particularibus levioris tantum momenti negotia, in dies seu passim occurrentia, tractentur. Si quid vero gravioris ponderis et altioris indaginis fuerit, id ad Congregationem generalem deferri debet. Praeterea, quae in una Congregatione particulari decreta, persoluta aut denegata fuerint, nequeunt in alia abrogari, mutari aut concedi; id faciendi ius est tantum penes Congregationem generalem, ac quidem per maiorem partem suffragiorum.

33 niniejszej Konstytucji nie posiadają prawa wyboru papieża, przysługuje jednak prawo powstrzymania się, jeśli tak zdecydują, od uczestnictwa w kongregacjach ogólnych.

W skład kongregacji partykularnej wchodzi: Kardynał Kamerling Świętego Kościoła Rzymskiego i trzech kardynałów, po jednym z każdego stopnia³²⁹, wylosowanych spośród kardynałów elektorów przybyłych już do Rzymu. Urząd tych trzech kardynałów, nazywanych „asystentami”, ustaje po trzech dniach, a ich miejsce zajmują, zawsze przez losowanie, inni kardynałowie na ten sam okres, także po rozpoczęciu wyboru.

W okresie wyboru najważniejsze kwestie, jeśli zajdzie konieczność, podejmowane są przez zebranie kardynałów elektorów, podczas gdy sprawy zwykłe są załatwiane przez kongregację partykularną kardynałów. W czasie kongregacji ogólnych i partykularnych, w okresie *Sede vacante*, kardynałowie winni nosić zwyczajną, oblamowaną czarną sutannę i czerwony pas, piuskę, krzyż i pierścień.

8. Podczas kongregacji partykularnych winny być podejmowane jedynie sprawy o mniejszym znaczeniu, jakie pojawiają się z dnia na dzień lub w danej chwili. Jeśli jednak zaistniałyby sprawy ważniejsze lub zasługujące na głębsze przeanalizowanie, powinny zostać przedłożone kongregacji ogólnej. Ponadto, to co zostało zdecydowane, rozwiązane lub odrzucone na jednej kongregacji partykularnej, nie może być odwołane, zmienione lub dopuszczone na drugiej; prawo do tego należy tylko do kongregacji ogólnej i przy większości głosów.

³²⁹ To znaczy ze stopnia kardynałów-biskupów, kardynałów-prezbiterów i kardynałów-diaconów.

9. Cardinalium Congregationes generales in Aedibus Apostolicis Vaticanis habeantur aut, si rerum adiuncta id postulent, in alio opportuniore loco, iudicio ipsorum Cardinalium. His praeest Decanus Sacri Collegii aut, eo absente vel legitime impedito, Subdecanus. Quodsi alteruter vel uterque amplius non fruatur ad normam n. 33 huius Constitutionis iure eligendi Pontificem, Congregationibus Cardinalium electorum in Conclavi habendis praesidebit Cardinalis elector maximus natu secundum generalem ordinem praecedendi.

10. Suffragia in Cardinalium Congregationibus, cum de rebus maioris momenti agitur, non ore sed secreto ferantur.

11. Congregationes generales quae electionis initium praecedunt, ideoque «praeparatoriae» appellantur, cotidie celebrari debent, ac quidem a die quem Sanctae Romanae Ecclesiae Camerarius atque primus Cardinalis elector cuiusque ordinis statuerint, etiam diebus, quibus exsequiae Pontificis defuncti celebrantur. Quod eo consilio fit, ut Cardinalis Camerarius sententiam Sacri Collegii possit exquirere atque cum eo communicare illa quae necessaria vel opportuna iudicaverit, utque singulis Cardinalibus facultas praebeatur mentem suam circa negotia occurrentia aperiendi, de rebus dubiis explicationes petendi, resque proponendi.

12. Caveatur ut in primis Congregationibus generalibus huius Constitutionis exemplar quisque Cardinalis teneat, cuique pariter facultas praebeatur

9. Kongregacje ogólne kardynałów będą miały miejsce w Watykańskim Pałacu Apostolskim lub, jeśli będą tego wymagały okoliczności, w innym odpowiedniejszym miejscu według oceny samych kardynałów. Przewodniczy im Dziekan Kolegium, a w razie jego nieobecności lub w przypadku prawnie uzasadnionej przeszkody, Subdziekan. Jeśli jeden z nich lub obydwaj nic posiadali już, zgodnie z normą n. 33 niniejszej Konstytucji, prawa wyboru papieża, zebraniu kardynałów wyborców będzie przewodniczył najstarszy kardynał elektor, według zwyczajnego porządku pierwszeństwa [*precedencji*].

10. Głos w kongregacjach kardynałów, jeśli chodzi o sprawy o większym znaczeniu, nie powinien być dany ustnie, ale przekazany w formie tajnej.

11. Kongregacje ogólne, które poprzedzają początek wyboru, nazywane dlatego «przygotowawczymi», powinny odbywać się codziennie, począwszy od dnia, który będzie ustalony przez [Kardynała] Kamerlinga Świętego Kościoła Rzymskiego i przez pierwszego kardynała z każdego stopnia wśród elektorów, także w dniach, kiedy odbywają się ceremonie pogrzebu zmarłego papieża. Kongregacje te winny się odbywać, aby umożliwić Kardynałowi Kamerlingowi wysłuchanie opinii Świętego Kolegium i przekazanie mu wiadomości uznanych za konieczne lub właściwe; a ponadto, by pozwolić poszczególnym kardynałom wyrazić zdanie na temat nasuwających się problemów, prosić o wyjaśnienia w przypadkach wątpliwości oraz podać propozycje.

12. Na pierwszych kongregacjach ogólnych należy postarać się, by kardynałowie mieli do dyspozycji egzemplarz niniejszej Konstytucji, a równocześnie

proponendi, si casus venerit, quaestiones de significatione deque executione normarum, quae in ipsa continentur. Praeterea decet huius Constitutionis legatur pars quae ad Sedis Apostolicae vacationem pertinet. Interea omnes Cardinales, qui adsunt, ius iurandum dare debent de observandis praescriptionibus quae in illa continentur et de secreto servando. Hoc ius iurandum, quod praestandum est etiam a Cardinalibus qui, serius advenientes, eiusmodi Congregationibus postmodum intersunt, legatur ad hanc formulam a Cardinale Decano vel ab alio Collegii praeside, secundum normam statutam ad n. 9 huius Constitutionis, ceteris Cardinalibus astantibus:

Nos Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales ordinis Episcoporum, Presbyterorum et Diaconorum, promittimus, vovemus et iuramus nos universos et singulos ad amussim fideliterque observaturos esse cuncta, quae in Constitutione Apostolica « Universi Dominici Gregis » Summi Pontificis Ioannis Pauli II continentur atque secreto contacturos esse religiose omnia quae ad electionem Romani Pontificis quomodolibet pertinent, vel ex eorum natura, Sede Apostolica vacante, idem secretum postulent.

Deinde singuli Cardinales dicent: *Et ego N. Cardinalis N. spondeo, voveo ac iuro. Et imponentes manum super Evangelium adiungent: Sic me Deus adiuvet et haec Sancta Dei Evangelia, quae manu mea tango.*

13. In una e proxime subsequentibus Congregationibus Cardinales, secundum ordinem rerum agendarum praestitutum, de iis discernere debent, quae ad Conclave inchoandum urgentiora sunt, id est:

by mogli ewentualnie stawiać pytania dotyczące znaczenia i wykonania ustalonych tam norm. Wypada ponadto, by odczytano część niniejszej Konstytucji dotyczącą wakansu Stolicy Apostolskiej. W tym samym czasie wszyscy obecni kardynałowie mają złożyć przysięgę na zachowanie zawartych w Konstytucji przepisów oraz na dotrzymanie tajemnicy. Taka przysięga – a mają ją złożyć także kardynałowie, którzy uczestniczą w tych kongregacjach, przybywszy z opóźnieniem powinna być odczytana przez Kardynała Dziekana lub ewentualnie przez innego przewodniczącego Kolegium, zgodnie z normą ustaloną w n. 9 niniejszej Konstytucji, w obecności innych kardynałów według następującej formuły:

My, Kardynałowie Świętego Kościoła Rzymskiego, stopnia biskupiego, prezbiterkiego i diakańskiego, przyrzekamy, zobowiązujemy się i przysięgamy, wszyscy i każdy z osobna, ściśle i wiernie zachować wszystkie normy, Zawarte w Konstytucji apostolskiej «Universi Dominici Gregis» Papieża Jana Pawła II, i skrupulatnie dochować tajemnicy o tym wszystkim, co w jakikolwiek sposób miałoby związek z wyborem Biskupa Rzymskiego lub co ze swej natury, w czasie wakatu Stolicy Apostolskiej, wymagałoby takiej tajemnicy.

Potem każdy kardynał powie: *I ja, N. Kardynał N., przyrzekam, zobowiązuję się i przysięgam. A kładąc rękę na Ewangelii doda: Tak mi dopomóż, Panie Boże i te Święte Ewangelie, których ręką moją dotykam.*

13. Na jednej z najbliższych kongregacji kardynałowie powinni na podstawie wcześniej ustalonego porządku dnia podjąć najpilniejsze decyzje, aby zapoczątkować przeprowadzenie wyboru, to znaczy:

a) constituent diem, horam et modum, quo corpus defuncti Pontificis in Basilicam Vaticanam feratur, ibi obsequio fidelium exponendum;

b) omnia paranda curent, quae necessaria sunt ad exsequias Pontificis defuncti, quae per novem dies continuos celebrentur; earumque initium praefiniant ita ut sepultura fiat, nisi ex peculiari-
bus rerum adiunctis aliter visum fuerit, inter quartum sextumque post mortem diem;

c) admoneant Commissionem quae constat ex Cardinale Camerario necnon iis Cardinalibus qui Officium Secretarii Status atque Praesidis Pontificiae Commissionis pro Statu Urbis Vaticanae explebant, ut tempestive tum loca disponant in aedibus *Domus Sanctae Marthae* quo convenienter Cardinales electores recipiantur tum etiam cubilia iis omnibus idonea qui huius Constitutionis n. 46 commemorantur, utque ea omnia simul parentur necessaria in Sacello Sixtino, unde singulae partes electionem attingentes expleri possint modo quidem facili, composito et maxima cum secreti custodia prout haec ipsa Constitutio decernit et edicit;

d) duobus solidae doctrinae, eximiae prudentiae moralisque auctoritatis ecclesiasticis viris munus concredant proferendi ante Cardinales ipsos perpen-
sas meditationes duas de Ecclesiae ea ipsa aetate condicionibus deque novi Pontificis colluminata electione; caveant pariter – ratione habita de iis quae n. 52 huius Constitutionis disponuntur – ut dies et hora significantur qua prior meditatio tradatur;

a) ustalić dzień, godzinę i sposób przeniesienia zwłok zmarłego papieża do Bazyliki Watykańskiej dla oddania czci przez wiernych;

b) zdecydować o tym wszystkim, co konieczne dla ceremonii pogrzebowych zmarłego papieża, które powinny być celebrowane przez dziewięć kolejnych dni, oraz ustalić ich początek w taki sposób, by złożenie do grobu odbyło się między czwartym a szóstym dniem po śmierci, chyba żeby zaistniały inne szczególne racje;

c) zadbać, aby Komisja, którą tworzą Kardynał Kamerling i kardynałowie pełniący dotąd funkcje Sekretarza Stanu i Przewodniczącego Papieskiej Komisji ds. Państwa Miasta Watykańskiego, przygotowała na czas zarówno pomieszczenia w Domu św. Marty dla dogodnego zamieszkania kardynałów elektorów, jak i mieszkania dla osób wymienionych w n. 46 tej Konstytucji, i aby równocześnie zatroszczyła się o wszystko, co jest niezbędne do przysposobienia Kaplicy Sykstyńskiej, by czynności związane z wyborem mogły przebiegać sprawnie, w sposób uporządkowany i z największą dyskrecją, zgodnie z tym, co jest przewidziane i ustalone w niniejszej Konstytucji;

d) powierzyć dwom duchownym odznaczającym się wiedzą, mądrością i autorytetem moralnym zadanie przeprowadzenia dla kardynałów dwóch rozważań dotyczących problemów Kościoła w tej wyjątkowej chwili i traf-
nego wyboru nowego papieża; w tym samym czasie, zachowując to, co postanowione w n. 52 niniejszej Konstytucji, winni zatroszczyć się o ustalenie dnia i godziny przeprowadzenia pierwszego ze wspomnianych rozważań;

e) comprobent – Sedis Apostolicae Administratione proponente vel, pro sua quidem dicione, Civitatis Vaticanae Praefectura – expensas incurrentes inde a Pontificis obitu ad successoris electionem;

f) perlegant, si quae sint, documenta a defuncto Pontifice Cardinalium Collegio relicta;

g) Anulum Piscatoris et Sigillum plumbeum, sub quibus Litterae Apostolicae expediuntur, curent delenda;

h) constituent ut datis sortibus cubacula electoribus Cardinalibus adsignentur;

i) constituent diem et horam cum incipient suffragii actus.

e) zaaprobować – na wniosek Administracji Stolicy Apostolskiej lub, według kompetencji, Gubernatoratu Państwa [Miasta] Watykańskiego – wydatki wynikłe w okresie od śmierci papieża aż do wyboru Następcy;

f) przeczytać dokumenty, jeżeli by takie były, zostawione przez zmarłego papieża dla Kolegium Kardynalskiego;

g) zatroszczyć się o anulowanie Pierścienia Rybaka i ołowianej pieczęci, z jakimi są wysyłane listy apostolskie;

h) przydzielić przez losowanie pokoje kardynałom elektorom;

i) ustalić dzień i godzinę rozpoczęcia głosowania.

CAPUT III DE NONNULLIS OFFICIIS, SEDE APOSTOLICA VACANTE

Rozdział III O niektórych urządach w okresie wakansu Stolicy Apostolskiej

Kodeks Prawa Kanonicznego (*Codex Iuris Canonici*)

Kan. 360

Kuria Rzymska, przy pomocy której Papież załatwia sprawy Kościoła powszechnego i która w jego imieniu oraz jego autorytetem wykonuje zadania dla dobra i służby Kościołom, obejmuje *Papieski Sekretariat Stanu*³³⁰, *Radę Publicznych Spraw Kościoła*³³¹, Kongregacje, Trybunały oraz inne instytucje. Ich strukturę i kompetencje określają specjalne przepisy.

Kan. 361

Przez Stolicę Apostolską lub Stolicę Świętą rozumie się w niniejszym Kodeksie nie tylko Biskupa Rzymskiego, lecz także – o ile nie wynika co innego z natury rzeczy lub z kontekstu – Sekretariat Stanu, *Radę Publicznych Spraw Kościoła*, jak również inne instytucje Kurii Rzymskiej.

* * *

[Normy specjalne dotyczące Kurii Rzymskiej: Jan Paweł II, Konstytucja Apostolska *Pastor Bonus* z dnia 28 czerwca 1988 r.,

³³⁰ Obecnie: Sekretariat Stanu Stolicy Apostolskiej.

³³¹ Dykasterium zniesione. Jego kompetencje przejęła Sekcja II Sekretariatu Stanu. *Pastor Bonus*, art. 40.

AAS 80 (1988) s. 841–912; *Regolamento generale della Curia Romana* z dnia 4 lutego 1992 r., AAS 84 (1992) s. 202–267; Jan Paweł II, Motu proprio *Europae Orientalis* z dnia 15 stycznia 1993 r., AAS 85 (1993) s. 309–310; tekst polski: OsRomPol 14 (1993) n. 4, s. 5; Jan Paweł II, Motu proprio *Inde a Pontificatus* z dnia 25 marca 1993 r., AAS 85 (1993) s. 549–552; tekst polski: OsRomPol 14 (1993) n. 8–9, s. 4–5; Jan Paweł II, Motu proprio *Socialium Scientiarum* z dnia 10 marca 1994 r., AAS 86 (1994) s. 209–212; tekst polski OsRomPol 15 (1994) n. 3, s. 39–40; Jan Paweł II, Motu proprio *Vitae mysterium* z dnia 9 maja 1994 r., AAS 86 (1994) s. 385–393; tekst polski: OsRomPol 15 (1994) n. 4, s. 9–10].

14. Ad mentem n. 6 Constitutionis Apostolicae cuius initium est «Pastor Bonus» [15], omnes Dicasteriis Romanae Curiae Praepositi, sive Cardinalis Secretarius Status sive Cardinales Praefecti sive Archiepiscopi Praesides sicut etiam eorundem Dicasteriorum Membra occurrente morte Pontificis, a munere suo cessant, exceptis Sanctae Romanae Ecclesiae Camerario et Paenitentiario Maiore, qui ordinaria negotia pergunt expedire, ea Cardinalium Collegio proponentes quae ad Summum Pontificem essent referenda.

Eodem modo, convenienter cum Constitutione Apostolica «Vicariae Potestatis» [16], Cardinalis Vicarius Generalis dioecesis Romanae a munere suo non cessat Sede Apostolica vacante pariterque pro sua quidem dicione non cessat Basilicae Vaticanae Cardinalis Archipresbyter atque Generalis Vicarius pro Civitate Vaticana.

14. Zgodnie z art. 6 Konstytucji apostolskiej *Pastor Bonus* [15], z chwilą śmierci papieża wszyscy przełożeni dykasteriów Kurii Rzymskiej, tak Kardynał Sekretarz Stanu, jak i kardynałowie prefekci, arcybiskupi przewodniczący, jak również członkowie tych dykasteriów, przestają wypełniać swe urzędy. Wyjątek stanowi Kamerling Świętego Kościoła Rzymskiego i Wielki Penitencjariusz, którzy nadal załatwiają sprawy zwyczajne, przedkładając Kolegium Kardynalskiemu to, co powinno być przedłożone papieżowi.

W ten sam sposób, zgodnie z Konstytucją apostolską *Vicariae potestatis* (n. 2, § 1) [16], Kardynał Wikariusz Generalny dla Diecezji Rzymskiej nie przestaje wykonywać swego urzędu w czasie wakansu Stolicy Apostolskiej oraz nie przestaje sprawować swej jurysdykcji Kardynał Archidiakon Bazyliki Watykańskiej i Wikariusz Generalny Państwa [Miasta] Watykańskiego.

Konstytucja Apostolska *Pastor Bonus*

Art. 6

W wypadku śmierci papieża tracą swoje funkcje wszyscy przełożeni i członkowie dykasteriów. Nie dotyczy to Kamerlinga Kościoła Rzymskiego i Wielkiego Penitencjariusza, którzy

w dalszym ciągu załatwiają zwyczajne sprawy, przedkładając Kolegium Kardynalskiemu to, co należałoby przedstawić papieżowi.

Sekretarze podejmują zwyczajny zarząd dykasterium, załatwiając tylko sprawy zwyczajne; wymagają oni jednak zatwierdzenia ze strony nowego papieża, w ciągu trzech miesięcy od jego wyboru.

15. Quodsi munus Sanctae Romanae Ecclesiae Camerarii vel Paenitentiarum Maioris, quo tempore Pontifex diem obiit supremum vel ante Successoris electionem, vacare contingat, Cardinalium Collegium quam primum eligere debet Cardinalem vel, si casus ferat, Cardinales, qui usque ad electionem novi Pontificis eiusmodi officia gerant. In singulis casibus memoratis, electio fit per secreta suffragia omnium Cardinalium electorum qui praesentes adsunt; suffragia feruntur ope schedularum, quas viri ecclesiastici a caeremoniis distribuunt et colligant, nec non aperiant coram Sanctae Romanae Ecclesiae Camerario ac tribus Cardinalibus Assistentibus, si eligendus est Paenitentiarum Maior; vel coram praedictis tribus Cardinalibus ac Collegii Cardinalium Secretario, si eligendus est Camerarius. Is autem electus habendus est, et *ipso facto* omnibus facultatibus ad munus pertinentibus praeditus, in quem maior pars votorum seu suffragiorum convenerit. Quodsi forsitan suffragia paria fuerint, ille deputatus habeatur qui fuerit ordine prior, aut, si eiusdem ordinis, qui prius in Sacrum Collegium adlectus. Donec Camerarius eligatur, eius partes gerit Collegii Decanus vel, eo absente aut legitime impedito, Subdecanus vel Cardinalis senior secundum priorum partium usitatum ordinem congruenter cum n. 9 huius Constitutionis, qui sine mora decernere potest prout rerum adiuncta suadeant.

15. Jeśli w chwili śmierci papieża lub przed wyborem Następcy wakowałby urząd Kamerlinga Świętego Kościoła Rzymskiego lub Penitencjariusza Większego, Kolegium Kardynalskie winno wybrać jak najszybciej kardynała lub, jeśli zachodzi potrzeba, kardynałów, którzy podejmą ich zadanie aż do wyboru nowego papieża. W każdym z tych poszczególnych przypadków wybór następuje za pośrednictwem tajnego głosowania wszystkich obecnych kardynałów elektorów, poprzez kartki rozdzielone i zebrane przez ceremoniarzy, a potem otwarte w obecności Kamerlinga i trzech kardynałów asystentów, gdy chodzi o wybór Wielkiego Penitencjariusza, lub w obecności wspomnianych wyżej trzech kardynałów i sekretarza Kolegium Kardynalskiego, jeśli musiałby być wybrany Kamerling. Będzie uważany za wybranego i będzie posiadał *ipso facto* wszystkie władze związane z przysługującą mu funkcją ten, kto otrzyma większość głosów. W przypadku równości głosów zostanie wyznaczony kardynał, który należy do wyższego stopnia, a w razie równego stopnia – kto został wcześniej kreowany kardynałem. Dopóki nie zostanie wybrany Kamerling, jego funkcje wypełnia Dziekan Kolegium, a w przypadku jego nieobecności lub prawomocnej przeszkody, Subdziekan albo najstarszy kardynał według zwyczajnego porządku pierwszeństwa, zgodnie z n. 9 niniejszej Konstytucji, który może

16. Quodsi Vicarium Generalem dioecesis Romanae, Sede vacante, e vivis decedere contigerit, Vices Gerens tunc hoc in officio constitutus, etiam munus Vicarii Generalis exercebit praeter ordinariam iurisdictionem vicariam quae ad eum pertinet [17]. Si vero etiam Vices Gerens deest, Episcopus Auxiliaris electione primus eiusmodi officia exsequetur.

17. Ad Sanctae Romanae Ecclesiae Camerarium spectat, statim ac nuntium obitus Summi Pontificis acceperit, iure recognoscere Pontificis mortem, astantibus Magistro Pontificiarum Celebrationum Liturgicarum, Praelatis Clericis, Secretario et Cancellario Camerae Apostolicae, qui authenticum mortis actum conficiat. Cardinalis Camerarii pariter erit privatis eiusdem Pontificis aedibus sigilla apponere atque statuere ut ministrantibus ex more commorantibusque in privata habitatione liceat permanere usque ad peractam Papae sepulturam, cum scilicet integrae pontificiae habitationi sigilla imponentur; ipsius obitum Cardinali in Urbe Vicario nuntiare, qui de re populum Romanum singulari edicto edocebit; pariter de eadem certiozem facere Cardinalem Basilicae Vaticanae Archipresbyterum; ad Apostolicum Palatium Vaticanum accedere ut huius possessionem capiat, nec non possessionem, sive per se sive per delegatum, utriusque Palatii ad Lateranum et ad Arcem Gandulfi, eorumque custodiam et regimen exercere; statuere, auditis Cardinalibus qui tribus ordinibus praesunt, ea omnia quae pertinent ad sep-

bezwłocznie podjąć decyzje, jakich wymagają okoliczności.

16. Jeśli natomiast w okresie *Sede vacante* zabrakłoby Wikariusza Generalnego dla Diecezji Rzymskiej, pełniący wówczas obowiązki jego zastępcy (*Vices Gerens*) będzie sprawował także właściwy urząd Kardynała Wikariusza, poza jurysdykcją zwyczajną zastępczą, która jemu przysługuje [17]. Gdyby zabrakło również zastępcy Wikariusza Generalnego, jego funkcję będzie pełnił biskup pomocniczy pierwszy [najstarszy] nominacją [promocją].

17. Bezpośrednio po otrzymaniu wiadomości o śmierci papieża Kamerling Świętego Kościoła Rzymskiego winien stwierdzić oficjalnie fakt śmierci papieża w obecności Mistrza Papieskich Ceremonii Liturgicznych, prałatów oraz sekretarza i kanclerza Kamery Apostolskiej i sporządzić dokument lub autentyczny akt zgonu; Kardynał Kamerling powinien ponadto położyć pieczęć na pracownię i pokój papieża, polecając, aby personel mieszkający w apartamencie prywatnym mógł tam pozostać aż do zakończenia ceremonii pogrzebowych papieża, po czym cały apartament papieski będzie opieczętowany; o zgonie papieża ma on również powiadomić Kardynała Wikariusza Rzymu, który specjalnym komunikatem [edyktem] przekaże tę wiadomość Ludowi rzymskiemu, a także Kardynała Archiprezbitera Bazyliki Watykańskiej; Kardynał Kamerling ma objąć w posiadanie Watykański Pałac Apostolski i, osobiście lub za pośrednictwem swojego delegata, Pałac na Lateranie i w Castel Gandolfo, oraz pełnić nad nimi nadzór i zarząd; ustalić, po wysłuchaniu opinii kardynałów stojących na czele trzech stopni, wszystkie sprawy związane

ulturam Pontificis, nisi forte is, dum vivebat, suam hac de re voluntatem manifestavit; ea omnia, nomine et consensu Collegii, curare quae ad iura Apostolicae Sedis tuenda et ad huius administrationem recte gerendam rerum temporumque adiuncta suadebunt. Etenim Cardinali Sanctae Romanae Ecclesiae Camerario, Sede Apostolica vacante, contingit cura et administratio bonorum et iurium temporalium ipsius Sanctae Sedis, auxiliantibus tribus Cardinalibus qui Assistentes appellantur, praehabita, semel circa leviora ac singulis in casibus circa graviora negotia suffragatione Cardinalium Collegii.

18. Cardinalis Paenitentarius Maior, eiusque officiales, Sede vacante, ea agere et expedire valent, quae a Pio XI Decessore Nostro definita sunt per Constitutionem Apostolicam «Quae Divinitus» die 25 mensis Martii anno 1935 editam [18], atque a Nobismet Ipsis per Constitutionem Apostolicam «Pastor Bonus» [19].

19. Decani autem Cardinalium Collegii erit, ubi primum a Cardinale Camerario vel a Praefecto Domus Pontificiae de Pontificis morte fuerit edoctus, omnibus Cardinalibus hanc nuntiare, eosque convocare ad Congregationes Collegii agendas. Item Pontificis mortem is significabit Nationum Legatis seu Oratoribus ad Apostolicam Sedem publice missis, et iis qui in iisdem Nationibus supremam obtinent auctoritatem.

20. Sede Apostolica vacante Substitutus Secretariae Status sicut et Secretarius de rationibus cum Civitatibus et Secretarii Dicasteriorum Romanae Curiae pergunt in moderando proprio cuiusque Officio, de quo Cardinalium Collegio respondent.

21. Item non cessant Pontificiorum Legatorum munus et potestas.

z pogrzebem papieża, o ile za życia nie wyraził on swojej woli w tym względzie; zadbać w imieniu i za zgodą Kolegium Kardynalskiego o to wszystko, na co będą wskazywały okoliczności, w celu obrony praw Stolicy Apostolskiej i dla jej właściwej administracji. Jest bowiem zadaniem Kameron Świątego Kościoła Rzymskiego w okresie *Sede vacante* zatroszczyć się o dobra i prawa doczesne Stolicy Świętej i o ich administrację, przy pomocy trzech kardynałów asystentów, uwzględniając – dla kwestii mniej ważnych jednorazowe, a dla kwestii poważniejszych każdorazowe – głosowanie Kolegium Kardynalskiego.

18. Kardynał Wielki Penitencjariusz i jego urzędnicy podczas *Sede vacante* będą mogli wypełniać to, co zostało ustalone przez mojego poprzednika papieża Piusa XI w Konstytucji apostolskiej *Quae divinitus* z 25 marca 1935 r. [18], i przeze mnie w Konstytucji apostolskiej *Pastor Bonus* [19].

19. Dziekan Kolegium Kardynalskiego natomiast, gdy tylko Kardynał Kameron lub Prefekt Domu Papieskiego poinformuje go o śmierci papieża, ma obowiązek powiadomić o tym wszystkich kardynałów, zwołując ich na kongregację Kolegium. Poinformuje równocześnie o śmierci papieża korpus dyplomatyczny akredytowany przy Stolicy Apostolskiej i najwyższe władze odpowiednich państw.

20. Podczas wakansu Stolicy Apostolskiej substytut Sekretariatu Stanu, jak również sekretarz ds. relacji z państwami oraz sekretarze dykasterii Kurii Rzymskiej nadal kierują swymi urzędami i odpowiadają za nie przed Kolegium Kardynalskim.

21. W ten sam sposób nie ustaje urząd i władza legatów papieskich.

Kodeks Prawa Kanonicznego (*Codex Iuris Canonici*)

Kan. 362

Biskupowi Rzymskiemu przysługuje naturalne i niezależne prawo mianowania i wysyłania swoich legatów, czy to do Kościołów partykularnych w różnych krajach lub regionach, czy też równocześnie do państw i rządów, jak również przenoszenia ich i odwoływania, z zachowaniem przepisów prawa międzynarodowego, gdy idzie o wysyłanie i odwoływanie legatów ustanowionych w państwach.

Kan. 363

§ 1. Legatom Biskupa Rzymskiego zleca się funkcję reprezentowania go na sposób stały w Kościołach partykularnych lub także wobec państw i władz publicznych, do których są posyłani.

§ 2. Stolicę Apostolską reprezentują również ci, którzy w charakterze papieskiej misji są wyznaczani jako delegaci lub obserwatorzy do organizacji międzynarodowych albo na konferencje czy zjazdy.

Kan. 364

Głównym zadaniem legata papieskiego jest zacieśnianie i umacnianie coraz bardziej więzów łączących Stolicę Apostolską z Kościołami partykularnymi. Tak więc w odniesieniu do powierzonego mu okręgu, do papieskiego legata należy:

1° przesyłanie do Stolicy Apostolskiej wiadomości na temat warunków, w których znajdują się Kościoły partykularne, i o tym wszystkim, co dotyczy życia samego Kościoła i dobra dusz;

2° wspieranie biskupów czynem i radą, nie naruszając jednak wykonywania przyznanej im prawem władzy;

3° ożywanie częstych kontaktów z Konferencją Episkopatu przez udzielanie jej wszechstronnej pomocy;

4° gdy idzie o nominację biskupów: przesyłanie lub proponowanie Stolicy Apostolskiej nazwisk kandydatów, jak również przeprowadzanie procesu informacyjnego odnośnie do kandydatów, z zachowaniem norm wydanych przez Stolicę Apostolską;

5° usilne popieranie tego, co służy utrwaleniu pokoju, rozwojowi postępu i zgodnej współpracy między narodami;

6° podejmowanie wraz z biskupami odpowiednich kontaktów między Kościołem katolickim oraz innymi Kościołami lub wspólnotami kościelnymi, a nawet i religiami niechrześcijańskimi;

7° podejmowanie, działając wspólnie z biskupami, u kierujących państwem obrony tego, co jest związane z misją Kościoła i Stolicy Apostolskiej;

8° wykonywanie ponadto pełnomocnictw oraz wypełnianie innych poleceń, przekazanych mu przez Stolicę Apostolską.

Kan. 365

§ 1. Do papieskiego legata, który zgodnie z przepisami prawa międzynarodowego wypełnia równocześnie misję w państwie, należy także szczególne zadanie:

1° podtrzymywać i ożywiać więzy między Stolicą Apostolską i Rządem;

2° prowadzić rokowania w zakresie spraw dotyczących stosunków Kościoła i Państwa oraz w sposób szczególny pertraktować o zawarcie konkordatu czy innych tego rodzaju układów, jak również wprowadzanie ich w życie.

§ 2. W załatwianiu spraw, o których w § 1, zgodnie z tym, co zalecają okoliczności, legat papieski niech nie zaniebda zasięgać opinii i rady biskupów okręgu kościelnego oraz informować ich o przebiegu sprawy.

Kan. 366

Ze względu na szczególny charakter posługi legata:

1° siedziba papieskiego poselstwa jest wyjęta spod władzy rządzenia miejscowego ordynariusza, chyba że chodzi o zawieranie małżeństw;

2° wolno legatowi papieskiemu – po powiadomieniu wedle możliwości miejscowych ordynariuszy – we wszystkich kościołach jego poselstwa sprawować funkcje liturgiczne, nawet w pontyfikaliach.

Kan. 367

Zadanie papieskiego legata nie wygasa z chwilą wakansu Stolicy Apostolskiej, chyba że co innego zastrzeżono w papieskim piśmie. Wygasa natomiast po wypełnieniu zlecenia, przez odwołanie podane do wiadomości zainteresowanego oraz zrządzenie przyjęte przez Biskupa Rzymskiego.

* * *

[Normy specjalne dotyczące legatów papieskich: Paweł VI, *Motu proprio Sollicitudo omnium Ecclesiarum* z dnia 24 czerwca 1969 r., AAS 61 (1969) s. 473–484; tekst polski: PPK II/1, n. 2283–2341; Kongregacja Biskupów, *Index Facultatum Legatis Pontificiis tributarium*, 1986; Kongregacja Rozkrzewiania Wiary, *Index Facultatum Legatis Pontificiis in territoriis missionum tributarium*, 1999].

22. Eleemosynarius quoque Sanctitatis Suae opera caritatis exercere pergit, et quidem eadem ratione qua, vivente Pontifice, solebat; est autem Cardinalium Collegio subiectus usque ad novi Pontificis electionem.

23. Sede Apostolica vacante, universa civilis potestas Summi Pontificis circa regimen Civitatis Vaticanae ad Cardinalium Collegium spectat; quod tamen decreta ferre non poterit, nisi urgente necessitate et pro tempore tantum vacationis Sanctae Sedis, in posterum autem valitura solummodo, si a novo Pontifice erunt confirmata.

22. Także Jałmużnik Jego Świątobliwości kontynuuje pełnienie dzieł dobrowolnych według takich samych kryteriów, jakie były stosowane za życia papieża, oraz pozostaje do dyspozycji Kolegium Kardynalskiego aż do wyboru nowego [Najwyższego] Pasterza.

23. Podczas *Sede vacante* wszelka władza cywilna papieża dotycząca zarządu Państwem [Miasta] Watykańskiego spoczywa na Kolegium Kardynalskim, które nie będzie mogło jednak wydawać dekretów, chyba że w przypadku naglącej potrzeby i tylko na czas wakatu Stolicy Świętej. Takie dekryty będą ważne w przyszłości, tylko jeśli zostaną potwierdzone przez nowego papieża.

Ustawa Zasadnicza Państwa Miasta Watykańskiego

Art. 1

2. Podczas wakansu Stolicy Apostolskiej [*Sede vacante*] władza ta spoczywa na Kolegium Kardynalskim, które będzie mogło wydawać akty rangi ustawowej tylko w przypadkach wyższej konieczności i obowiązujące wyłącznie w czasie sediswakancji, z wyjątkiem tych, które zostaną następnie potwierdzone przez Najwyższego Pasterza wybranego zgodnie z normami prawa kanonicznego.

CAPUT IV

DE DICASTERIORUM CURIAE ROMANAE FACULTATIBUS SEDE APOSTOLICA VACANTE

24. Curiae Romanae Dicasteria, praeter illa de quibus dicitur n. 26 huius Constitutionis, Sede Apostolica vacante nullam potestatem habent in iis, quae *Sede plena* facere et expedire non possunt, nisi *facto verbo cum SS. mo* vel *ex Audientia SS.mi*, vel *vigore specialium et extraordinarium facultatum*, quae a Romano Pontifice eorundem Dicasteriorum Praefectis, Praesidibus vel Secretariis solent concedi.

Rozdział IV

Uprawnienia dykasteriów Kurii Rzymskiej podczas wakansu Stolicy Apostolskiej

24. W okresie *Sede vacante* dykasteria Kurii Rzymskiej, z wyjątkiem tych, o których mowa w n. 26 niniejszej Konstytucji, nie mają żadnej władzy w tych sprawach, których – *Sede plena* – nie mogą podejmować lub wypełniać inaczej, jak tylko *facto verbo cum SS.mo*, czyli *ex Audientia SS.mi*, lub *vigore specialium et extraordinarium facultatum*, jakich papież zwykł udzielać prefektom, przewodniczącym i sekretarzom tychże dykasteriów.

25. Facultates vero propriae cuiusque Dicasterii, occurrente morte Pontificis, non cessant; verumtamen statuimus, ut Dicasteria iis facultatibus solum ad gratias concedendas, quae minoris momenti sunt, utantur, negotia vero graviora vel in controversiam vocata, quae in aliud tempus possint differri, futuro Pontifici omnino reserventur; quae si nullam moram admittant (sicut ceterum, cum agitur de dispensationibus *in articulo mortis*, quas Summus Pontifex concedere solet), a Cardinalium Collegio committi poterunt Cardinali qui usque ad obitum Pontificis fuit Praefectus, vel Archiepiscopo ad id temporis Praesidi ceterisque Cardinalibus eiusdem Dicasterii, cui ea Summus Pontifex defunctus probabiliter examinanda mandavisset. Poterunt illi *per modum provisionis*, in eiusmodi rerum adiunctis, donec Pontifex eligatur, decernere ea, quae iuribus et traditionibus ecclesiasticis custodiendis ac tuendis aptiora magisque consentanea censuerint.

26. Supremum Tribunal Signaturae Apostolicae et Tribunal Rotae Romanae, Sancta Sede vacante, negotia sua exsequi pergunt secundum leges sibi proprias, servatis tamen iis, quae art. 18, comm. 1 et 3 Constitutionis Apostolicae «Pastor Bonus» praescribuntur [20].

CAPUT V DE EXSEQUIIS ROMANI PONTIFICIS

27. Romano Pontifice demortuo, Cardinales exsequias pro eius anima per novem dies continuos celebrabunt, secundum *Ordinem exsequiarum Romani Pontificis*, cuius regulis prout

25. Nie ustają natomiast wraz ze śmiercią papieża władze zwyczajne właściwe każdego dykasterium; ustalam jednak, aby dykasteria korzystały z nich tylko *w rozwiązywaniu spraw o mniejszym znaczeniu*, podczas gdy kwestie poważniejsze lub kontrowersyjne, jeśli mogą być odłożone, powinny być w sposób wyłączny zarezerwowane dla przyszłego papieża; jeśli nie dopuszczają odroczenia (jak, między innymi, przypadki *in articulo mortis* dla dyspens, których zazwyczaj udziela papież), będą mogły być powierzone przez Kolegium Kardynalskie temu kardynałowi, który był prefektem aż do śmierci papieża, lub arcybiskupowi pełniącemu do tego czasu obowiązki przewodniczącego oraz innym kardynałom tego dykasterium, któremu ich zbadanie prawdopodobnie powierzyłby zmarły papież. W takich okolicznościach będą oni mogli podejmować decyzję *per modum provisionis* o tym, co będą uważali za bardziej właściwe i korzystne dla strzeżenia i obrony praw i tradycji kościelnych, aż do czasu, gdy zostanie wybrany papież.

26. Najwyższy Trybunał Sygnatury Apostolskiej i Trybunał Roty Rzymskiej podczas wakansu Stolicy Świętej kontynuują prowadzenie spraw według swych własnych norm, zachowując przepisy, o których mowa w art. 18 (akapit 1 i 3) Konstytucji apostolskiej *Pastor Bonus* [20].

Rozdział V Pogrzeb Biskupa Rzymskiego

27. Po śmierci Biskupa Rzymskiego kardynałowie odprawią nabożeństwa żałobne za spokój jego duszy przez dziewięć kolejnych dni, trzymając się wierne norm *Ordo exsequiarum Romani*

etiam normis *Ordinis rituum Conclavis*, fideliter obsequentur.

28. Si tumulationem in Basilica Vaticana fieri contingit, authenticum eius instrumentum a Notario Capituli eiusdem Basilicae vel a Canonico tabularii praefecto conficitur. Postea vero delegatus a Cardinale Camerario atque delegatus a Praefecto Domus Pontificiae separatim documenta perscribant, quae peractae tumulationis fidem faciant; prior coram Camerae Apostolicae membris, alter coram Domus Pontificiae Praefecto.

29. Si Romanus Pontifex extra Urbem supremum obiit diem, Cardinalium Collegii est omnia disponere, quae necessaria sunt ad dignam ac decoram translationem exanimi corporis ad Vaticanam Basilicam Sancti Petri.

30. Non cuiquam capere ullo instrumento licet Summi Pontificis imaginem sive lecto decumbentis sive iam mortui, neque eius voces quovis apparatu percipere unde postea repetantur. Si quis, Pontifice defuncto, eiusmodi imagines probationis vel testimonii causa, photographice efficere cupit, id a Cardinale Sanctae Romanae Ecclesiae Camerario petere debet, qui tamen Summi Pontificis imaginem luce exprimi non sinet, nisi pontificiis vestibus induti.

31. Post Summi Pontificis sepulturam atque dum novi Pontificis electio habeatur, diaetae privatae Summi Pontificis nulla pars habitetur.

32. Si defunctus Summus Pontifex de rebus suis testamentum fecit litterasque ac tabulas privatas reliquit, atque sui testamenti curatorem designavit, huius est,

*Pontificis*³³², jak również *Ordo rituum conclavis*³³³.

28. Jeśli złożenie do grobu ma miejsce w Bazylice Watykańskiej, zostanie sporządzony przez notariusza Kapituły tejże Bazyliki lub kanonika archiwistę odpowiedni dokument, stwierdzający autentyczność tego aktu. Następnie delegat Kardynała Kamerlinga i delegat Prefekta Domu Papieskiego sporządzają oddzielnie dokumenty potwierdzające wiarygodność dokonanego złożenia do grobu; pierwszy w obecności członków Kamery Apostolskiej, drugi w obecności Prefekta Domu Papieskiego.

29. Jeśli śmierć papieża nastąpiłaby poza Rzymem, do Kolegium Kardynalskiego należy podjęcie decyzji odnośnie wszystkiego, co konieczne dla godnego i uroczystego przeniesienia zwłok do Bazyliki św. Piotra w Watykanie.

30. Nikomu nie wolno fotografować czy filmować papieża zarówno chorego w łóżku, jak zmarłego, ani nagrywać przy pomocy jakiegokolwiek urządzenia jego słów, aby je potem odtworzyć. Jeśli ktoś, po śmierci papieża, chciałby fotografować go w celach dokumentacyjnych, musi poprosić o zgodę Kardynała Kamerling Świętego Kościoła Rzymskiego, który może pozwolić jedynie na wykonanie fotografii papieża ubranego już w szaty pontyfikalne.

31. Po pogrzebie papieża i w czasie wyboru Następcy żadne z pomieszczeń prywatnego apartamentu papieża nie może być zamieszkane.

32. Jeśli zmarły papież rozporządził w testamencie swoimi rzeczami, zostawiając listy i dokumenty prywatne, oraz wyznaczył wykonawcę swego testamentu,

³³² *Ordo exsequiarum Romani Pontificis*, SCV 2005.

³³³ *Ordo rituum conclavis*, SCV 2005.

pro potestate sibi a testatore facta, ea statuere et exsequi quae ad privata defuncti Pontificis bona et scripta pertinent. Qui curator de munere a se gesto uni novo Summo Pontifici rationem reddet.

PARS ALTERA DE ELECTIONE ROMANI PONTIFICIS

CAPUT I DE ELECTORIBUS ROMANI PONTIFICIS

33. Ius eligendi Romanum Pontificem ad Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales exclusive pertinet, iis exceptis qui ante diem mortis Summi Pontificis vel ante diem quo Sedes Apostolica vacavit octogesimum aetatis annum iam confecerunt. Maximus autem Cardinalium electorum numerus centum viginti ne excedat. Prorsus ergo excluditur quodlibet electionis activae ius cuiuspiam alterius ecclesiasticae dignitatis aut laicae potestatis cuiusvis gradus et ordinis interventus.

to na nim spoczywa ustalenie i wypełnienie, według zlecenia otrzymanego od testatora, tego, co dotyczy dóbr prywatnych i pism zmarłego papieża. Taki wykonawca zda sprawę z tego, co uczynił, jedynie nowemu papieżowi.

Część II WYBÓR BISKUPA RZYMSKIEGO

Rozdział I Elektorzy Biskupa Rzymskiego

33. Prawo wyboru Biskupa Rzymskiego przysługuje jedynie Kardynałom Świętego Kościoła Rzymskiego, z wyjątkiem tych, którzy przed dniem śmierci papieża lub dniem, w którym nastąpił wakans Stolicy Apostolskiej, ukończyli już osiemdziesiąty rok życia. Maksymalna liczba kardynałów wyborców nie powinna przekroczyć stu dwudziestu. Jest absolutnie wykluczone prawo wyboru czynnego z tytułu posiadania jakiegokolwiek innej godności kościelnej, podobnie jak wykluczona jest interwencja władzy świeckiej jakiegokolwiek stopnia lub porządku.

Kodeks Prawa Kanonicznego (Codex Iuris Canonici)

Kan. 349

Kardynałowie Świętego Rzymskiego Kościoła tworzą szczególne Kolegium, któremu przysługuje prawo wyboru Biskupa Rzymskiego, zgodnie z postanowieniami specjalnego prawa. Ponadto kardynałowie są do dyspozycji Papieża, czy to działając kolegialnie, gdy są zwoływani razem dla rozważenia ważniejszych spraw, czy też pojedynczo, mianowicie przez wykonywanie różnych urzędów, świadcząc pomoc Biskupowi Rzymskiemu, zwłaszcza w codziennej trosce o Kościół powszechny.

Kan. 350

§ 1. Kolegium Kardynałów dzieli się na trzy stopnie: biskupów, do którego należą kardynałowie otrzymujący od Biskupa

Rzymskiego jako tytuł kościoły podmiejskie oraz patriarchowie wschodni włączeni do Kolegium Kardynałów; prezbiterów i diakonów.

§ 2. Każdemu z kardynałów stopnia prezbiterów i diakonów wyznacza Papież w Rzymie tytuł lub diakonię.

§ 3. Patriarchowie wschodni włączeni do Kolegium Kardynałów mają jako tytuł własny kościół patriarchalny.

§ 4. Kardynał Dziekan otrzymuje jako tytuł diecezję Ostii, wraz z kościołem, który stanowił jego dotychczasowy tytuł.

§ 5. Przez opcję dokonaną na konsystorzu i zatwierdzoną przez Papieża, kardynałowie, zachowując pierwszeństwo święceń i promocji, mogą ze stopnia prezbiterów przechodzić na inny tytuł, a ze stopnia diakonów z jednej diakonii na drugą, oraz – gdy przez pełnych dziesięć lat pozostawali w stopniu diakonów – także do stopnia prezbiterów.

§ 6. Kardynał ze stopnia diakona, przechodząc na skutek opcji do stopnia kardynałów prezbiterów, zajmuje miejsce przed wszystkimi kardynałami prezbiterami, którzy po nim zostali wyniesieni do godności kardynalskiej.

Kan. 351

§ 1. Kardynałów ustanawia w sposób nieskrępowany Biskup Rzymski, wybierając ich spośród mężczyzn, którzy mają przynajmniej święcenia prezbiteratu, odznaczają się szczególną nauką, obyczajami, pobożnością i roztropnością w załatwianiu spraw. Ci, którzy nie są jeszcze biskupami, powinni przyjąć sakrę biskupią.

§ 2. Kardynałowie są promowani dekretem Biskupa Rzymskiego, publikowanym wobec Kolegium Kardynałów. Od momentu ogłoszenia są związani obowiązkami i cieszą się przywilejami, określonymi przez prawo.

§ 3. Kto jednak został promowany do godności kardynalskiej i Biskup Rzymski wybór zapowiedział, jednak zarezerwował sobie in pectore ogłoszenie jego nazwiska, na razie nie ma żadnych obowiązków, ani też nie przysługują mu żadne uprawnienia kardynałów. Z chwilą wszakże ogłoszenia później jego nazwiska przez Biskupa Rzymskiego, zostaje związany obowiązkami i otrzymuje uprawnienia, przy czym pierwszeństwo liczy się od momentu zarezerwowania in pectore jego nazwiska.

Kan. 352

§ 1. Kolegium Kardynałów przewodniczy Dziekan, którego w razie przeszkody zastępuje Prodziekan. Dziekan lub Prodziekan nie posiadają żadnej władzy rządzenia w odniesieniu do pozostałych kardynałów, lecz są jako pierwsi wśród równych.

§ 2. Z chwilą wakansu urzędu Dziekana, kardynałowie posiadający tytuły kościołów miejskich i tylko oni, zebrani pod przewodnictwem Prodziekana, albo – gdy go nie ma – najstarszego z nich, powinni wybrać ze swego grona Dziekana Kolegium. Jego nazwisko przedstawiają Papieżowi, któremu przysługuje prawo zatwierdzenia wybranego.

§ 3. W sposób przewidziany w § 2 dokonuje się, pod przewodnictwem Dziekana, wyboru Prodziekana. Również do Papieża należy zatwierdzenie wyboru Prodziekana.

§ 4. Gdyby Dziekan i Prodziekan nie mieli stałego zamieszkania w Rzymie, winni je tam uzyskać.

Kan. 353

§ 1. Kardynałowie działaniem kolegialnym służą najwyższemu Pasterzowi Kościoła pomocą, głównie na konsystorzach, na które zbierają się z polecenia Biskupa Rzymskiego i pod jego przewodnictwem. Konsystorze bywają zwyczajne i nadzwyczajne.

§ 2. Na konsystorzu zwyczajny są zwoływani wszyscy kardynałowie, przynajmniej przebywający w Rzymie, dla przekonsultowania niektórych ważniejszych spraw, częściej jednak się zdarzających, albo dokonania najbardziej uroczystych aktów.

§ 3. Na konsystorz nadzwyczajny, który odbywa się wtedy, gdy to doradzają szczególne potrzeby Kościoła lub konieczność rozważenia poważniejszych spraw, zwołuje się wszystkich kardynałów.

§ 4. Tylko konsystorz zwyczajny, na którym są dokonywane pewne uroczyste akty, może być publiczny, a więc taki, na który, oprócz kardynałów dopuszcza się prałatów, przedstawicieli cywilnych społeczności oraz innych zaproszonych.

Kan. 354

Kardynałowie przełożeni dykasterii czy też innych stałych instytucji Kurii Rzymskiej i Państwa Watykańskiego, którzy ukończyli siedemdziesiąty piąty rok życia, są proszeni o złożenie rezygnacji z zajmowanego urzędu na ręce Biskupa Rzymskiego, który podejmie decyzję w tej sprawie, po rozważeniu wszystkich okoliczności.

Kan. 355

§ 1. Kardynałowi Dziekanowi przysługuje prawo udzielania wybranemu na Biskupa Rzymskiego, gdyby elekt tego potrzebował, sakry biskupiej. Jeśli Dziekan nie może tego uczynić, prawo to przechodzi na Prodziekana, a w wypadku gdy i on ma przeszkodę, na najstarszego kardynała biskupa.

§ 2. Pierwszy z kardynałów diakonów ogłasza ludowi imię nowo wybranego Papieża. On też, w zastępstwie Biskupa Rzymskiego, nakłada paliusze metropolitom lub przekazuje je ich pełnomocnikom.

Kan. 356

Kardynałowie mają obowiązek gorliwie współpracować z Biskupem Rzymskim. Z tej racji kardynałowie, którzy wypełniają jakikolwiek urząd w Kurii, a nie są biskupami diecezjalnymi, mają obowiązek rezydować w Rzymie; kardynałowie zaś kierujący jakąś diecezją w charakterze biskupów diecezjalnych, powinni przybyć do Rzymu, ilekroć są wzywani przez Biskupa Rzymskiego.

Kan. 357

§ 1. Kardynałowie, którzy otrzymali jako tytuł kościół podmiejski albo kościół w Rzymie, od chwili objęcia ich w posiadanie, mają się troszczyć o diecezję lub kościół przez udzielanie rad i otaczanie ich opieką. Nie otrzymują jednak w stosunku do nich żadnej władzy rządzenia ani też w żaden sposób nie mogą ingerować w zakresie spraw dotyczących czy to zarządzania dobrami, dyscypliny, czy też wykonywania posługi kościelnej.

§ 2. Kardynałowie przebywający poza Rzymem i poza własną diecezją, w sprawach dotyczących ich osoby są wyjęci spod władzy rządzenia biskupa diecezji, w której przebywają.

Kan. 358

Kardynałowi, któremu Biskup Rzymski zleca reprezentowanie go na jakimś uroczystym obchodzie lub zgromadzeniu osób, w charakterze legata „a latere”, a więc występującego jako jego alter ego, jak również kardynałowi, który jako jego specjalny wysłannik ma wypełnić określoną posługę pasterską, przysługuje tylko to, co mu zostało zlecone przez Biskupa Rzymskiego.

Kan. 359

Podczas wakansu Stolicy Apostolskiej Kolegium Kardynałów przysługuje jedynie ta władza, którą przyznaje mu specjalne prawo.

* * *

[Normy specjalne dotyczące kardynałów: Jan XXIII, *Motu proprio Ad suburbicarias Dioecesis* z dnia 10 marca 1961 r., AAS 53 (1961) s. 198; tekst polski: PPK X/1, n. 18055–18058; Jan XXIII, *Motu proprio Suburbicariis Sedibus* z dnia 11 kwiet-

nia 1962, AAS 54 (1962), s. 253–256; tekst polski: PPK X/1, n. 18059–18071; Jan XXIII, Motu proprio *Cum gravissima* z dnia 15 kwietnia 1962 r., AAS 54 (1962) s. 256–258; tekst polski: PPK X/1, n. 18072–18078; Paweł VI, Motu proprio *Sacro Cardinalium Consilio* z dnia 26 lutego 1965 r., AAS 57 (1965) s. 296–297; tekst polski: PPK I/1, n. 440–447; Paweł VI, Motu proprio *Ad Purpuratorum Patrum* z dnia 11 lutego 1965 r., AAS 57 (1965) s. 295–297; tekst polski: PPK I/1, n. 433–439; Paweł VI, Motu proprio *Ad hoc usque tempus* z dnia 15 kwietnia 1969 r., AAS 61 (1969) s. 226–227; tekst polski: PPK II/1, n. 2255–2260; Paweł VI, Motu proprio *Ingravescentem aetatem* z dnia 21 listopada 1970 r., AAS 62 (1970) s. 810–813; tekst polski: PPK III/1, n. 4516–4533; Sekretariat Stanu, *Elenchus privilegiorum et facultatum S.R.E. Cardinalium in re liturgica et canonica* z dnia 18 marca 1999 r., Notitiae 35 (1999) s. 339–342].

34. Si quando contingit ut Sedes Apostolica vacet dum aliquod Concilium Oecumenicum aut Episcoporum Synodus sive Romae sive in alio quovis orbis terrarum loco celebrantur, electio novi Pontificis a Cardinalibus electoribus, qui supra sunt dicti, solum et exclusive fieri debet, minime vero ab ipsis Concilio aut Synodo Episcoporum. Quapropter acta, quae quomodocumque rationem electionis faciendae vel collegium electorum temerario consilio immutare audeant, invalida et irrita declaramus. Quin immo perstantibus confirmatis hac in re can. 340 et 347 § 2 Codicis Iuris Canonici atque can. 53 Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium, ipsum Concilium aut Synodus Episcoporum, in quovis statu exsistunt, statim *ipso iure* suspensa ab accepto certo nuntio Sanctae Sedis vacantis intellegi debent. Itaque, nulla prorsus interiecta mora, cessare statim debent a quibuslibet conventibus, congregationibus, sessionibus et a quibusvis decretis seu canonibus vel conficiendis vel apparandis vel etiam promulgandis etsi confirmatis, sub poena nullita-

34. W przypadku gdyby wakans Stolicy Apostolskiej nastąpił w czasie trwania soboru powszechnego lub Synodu Biskupów, które odbywałyby się czy to w Rzymie, czy w jakimkolwiek innym miejscu na świecie, wybór nowego papieża powinien być dokonany jedynie i wyłącznie przez kardynałów elektorów, wskazanych w numerze poprzednim, a nie przez tenże sobór lub Synod Biskupów. Dlatego oświadczam, że są niebyłe i nieważne działania, które w jakimkolwiek sposób zmierzałyby nierozważnie do modyfikacji norm dotyczących wyboru lub kolegium elektorów. Co więcej, potwierdzając w tym względzie kan. 340 oraz kan. 347, § 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego i kan. 53 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich, sam sobór lub Synod Biskupów, na jakimkolwiek etapie by się znajdowały, powinny uznać się natychmiast za zawieszone *ipso iure*, skoro tylko otrzymają wiadomość o wakansie Stolicy Apostolskiej. Muszą przeto niezwłocznie przerwać jakiekolwiek zebranie, zgromadzenie lub sesję, oraz zaprzestać opracowywania lub przygotowania jakiegokolwiek dekretu lub

tis eorum; neque ulterius Concilio vel Synodo progredi licet quamlibet ob causam, etsi gravissimam et speciali mentione dignam, donec novus Pontifex canonice electus illa iterum assumi et continuari iusserit.

kanonu, czy też ogłoszenia tych, które już zostały zatwierdzone, pod sankcją ich nieważności; ani sobór, ani synod nie będą mogły być kontynuowane z żadnego powodu, chociażby bardzo poważnego i godnego szczególnej uwagi, aż do chwili, gdy nowy papież kanonicznie wybrany nie zarządzi, aby zostały one podjęte lub kontynuowane.

Kodeks Prawa Kanonicznego (Codex Iuris Canonici)

Kan. 340

Gdyby się zdarzyło, że w czasie soboru zawakowałaby Stolica Apostolska, na mocy samego prawa sobór zostaje przerwany, dopóki nowy Papież nie nakaże go kontynuować lub rozwiązać.

Kan. 347

§ 2. W przypadku wakansu Stolicy Apostolskiej po zwołaniu Synodu albo w czasie jego trwania, na mocy samego prawa następuje zawieszenie zebrania Synodu, jak również powierzonych jego członkom zadań, dopóki nowy Papież nie zadecyduje o rozwiązaniu lub kontynuowaniu zebrania.

35.

35. *Zmieniony*

TEKST PIERWOTNY:

[Cardinalis elector nulla ratione vel causa a Summi Pontificis electione activa et passiva excludi potest, vigentibus tamen iis omnibus quae sub n. 40 huius Constitutionis statuuntur].

[Żaden Kardynał elektor nie może być z jakiegokolwiek powodu ani pod żadnym pretekstem wykluczony z wyboru tak czynnego, jak biernego, z zachowaniem tego, co postanowiono w n. 40 niniejszej Konstytucji].

TEKST AKTUALNY:

35. Cardinalis elector nulla ratione vel causa a Summi Pontificis electione activa et passiva excludi potest, vigentibus tamen iis omnibus quae sub n. 40 et 75 huius Constitutionis statuuntur.

35. Żaden Kardynał elektor nie może być z jakiegokolwiek powodu ani pod żadnym pretekstem wykluczony z wyboru tak czynnego, jak biernego, z zachowaniem tego, co postanowiono w n. 40 i 75 niniejszej Konstytucji.

36. Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis, dummodo creatus renuntiatusque in Consistorio sit, hac ipsa de

36. Kardynał Świętego Kościoła Rzymskiego, który został kreowany i ogłoszony na konsystorzu, ma

causa ius eligendi Pontificis possidet secundum huius Constitutionis praescriptum in n. 33, etiamsi nondum ipsi pileus est impositus neque anulus creditus neque ius iurandum is pronuntiavit. Non tamen hoc iure fruuntur Cardinales canonice depositi aut qui, consentiente Romano Pontifice, dignitati cardinalitiae renuntiaverunt. Praeterea non licet Cardinalium Collegio, Sede vacante, eos restituere.

37.

tym samym prawo wyboru Biskupa Rzymskiego, zgodnie z tym, co postanowione w n. 33 niniejszej Konstytucji, nawet jeżeli jeszcze nie został mu nałożony biret ani przekazany pierścień, ani też nie złożył on przysięgi. Nie mają natomiast tego prawa kardynałowie kanonicznie usunięci lub którzy zrezygnowali za zgodą Biskupa Rzymskiego z godności kardynalskiej. Co więcej, w okresie *Sede vacante* Kolegium Kardynalskie nie może ich na nowo przyjąć lub przywrócić do tej godności.

37. *Zmieniony*

TEKST PIERWOTNY:

[Praecipimus praeterea ut, ex quo Apostolica Sedes legitime vacat, Cardinales electores praesentes expectent absentes quindecim solidos dies, facta tamen Cardinalium Collegio potestate electionis initium adhuc proferendi per aliquot dies, si graves obstant causae; tamen viginti diebus ad summum elapsis ab initio Sedis vacantis, cuncti Cardinales electores praesentes ad electionis negotium procedant].

[Ustalam ponadto, że – od chwili, gdy Stolica Apostolska jest zgodnie z prawem wakująca – obecni kardynałowie elektorzy powinni poczekać piętnaście pełnych dni na nieobecnych kardynałów; pozostawiam jednak Kolegium Kardynalskiemu prawo odłożenia, jeśli są poważne motywy, początku wyboru na kilka dalszych dni. Ale po upływie maksymalnie dwudziestu dni od rozpoczęcia wakatu Stolicy Apostolskiej wszyscy obecni kardynałowie elektorzy są zobowiązani przystąpić do wyboru].

TEKST AKTUALNY:

37. Praecipimus praeterea ut, ex quo Apostolica Sedes legitime vacat, **antequam Conclave incohetur, mora sit interponenda** quindecim solidorum dierum, facta tamen Cardinalium Collegio potestate **Conclavis initium anticipandi, si constat omnes Cardinales electores adesse, vel etiam** proferendi per aliquot dies, si graves obstant causae; tamen viginti diebus ad summum elapsis ab initio Sedis vacantis, cuncti Cardinales electores praesentes ad electionis negotium procedant.

37. Ustalam ponadto, że – od chwili, gdy Stolica Apostolska jest zgodnie z prawem wakująca – obecni kardynałowie elektorzy powinni poczekać piętnaście pełnych dni na nieobecnych kardynałów; pozostawiam jednak Kolegium Kardynalskiemu prawo przyspieszenia konklawe, jeśli stwierdzi obecność wszystkich kardynałów-elektorów, a także prawo odłożenia, jeśli są poważne motywy, początku wyboru na kilka dalszych dni. Ale po upływie maksymalnie dwudziestu dni od rozpoczęcia wakatu

38. Omnes Cardinales electores, a Decano aut ab alio Cardinale illius nomine agente, ad novi Pontificis electionem advocati, obligatione tenentur, ex virtute sanctae oboedientiae, convocationis nuntio obtemperandi et ad locum sibi designatum pro electione se conferendi, nisi infirmitate vel alio gravi impedimento, a Cardinalium Collegio agnoscendo, detinentur.

39. Attamen Cardinales electores, si *re integra* supervenerint, id est antequam de Ecclesiae Pastore eligendo sit provissum, in electionis negotium eodem statu, quo ipsum invenerint, admittantur.

40. Si quis vero Cardinalis, ius suffragii habens, in Civitatem Vaticanam ingredi noluerit ut electionis negotium participet aut deinde postquam ea initium habuerunt, recusaverit permanere ut munere suo fungatur sine manifesta infirmitatis causa, iure iurando medicorum necnon a maiore parte electorum approbata, ipso minime expectato neque in eiusdem electionis negotium iterum admissio, per ceteros ad eligendum Summum Pontificem libere procedatur. Quodsi, infirmitate superveniente, aliquis Cardinalis elector e Conclavi exire cogetur, poterit, eius suffragio non requisito, ad electionem procedi; sed si is ad Conclave, post sanitatem sibi restitutam aut etiam ante, redire voluerit, rursus admittatur.

Praeterea si quis Cardinalis quamlibet aliam ob gravem causam, a maiore parte electorum comprobata, e Civitate

Stolice Apostolskiej wszyscy obecni kardynałowie elektorzy są zobowiązani przystąpić do wyboru.

38. Wszyscy kardynałowie elektorzy, zwołani przez Dziekana lub przez innego kardynała w jego imieniu w celu wyboru nowego papieża, są zobowiązani na mocy świętego posłuszeństwa do podporządkowania się ogłoszeniu o zwołaniu i do udania się na miejsce w tym celu wyznaczone, o ile nie wstrzyma ich choroba lub inna poważna przeszkoda uznana za słuszną przez Kolegium Kardynalskie.

39. Jeśliby jednak jacyś kardynałowie elektorzy przybyli *re integra*, to znaczy przed dokonaniem wyboru Pasterza Kościoła, będą oni dopuszczeni do prac związanych z wyborem w takim punkcie, w jakim one się znajdują.

40. W przypadku gdyby jakiś kardynał mający prawo głosu odmówił przybycia do Państwa [Miasta] Watykańskiego, by uczestniczyć w pracach związanych z wyborem, lub później po ich rozpoczęciu odmówiłby pozostania, by wypełnić swój obowiązek, bez oczywistej przyczyny, jaką jest choroba uznana pod przysięgą przez lekarzy i potwierdzona przez większość elektorów, inni przystąpią w sposób wolny do czynności wyboru, nie oczekując na niego ani nie dopuszczając go na nowo do tegoż głosowania. Jeśli natomiast jakiś Kardynał elektor byłby zmuszony do opuszczenia Państwa [Miasta] Watykańskiego z powodu nagłej choroby, można kontynuować wybory także nie prosząc o jego głos; gdy jednak po wyzdrowieniu lub wcześniej zechce on przybyć ponownie do wspomnianego miejsca wyboru, powinien być tam na nowo dopuszczony.

Jeśli ponadto jakiś kardynał elektor opuszcza Państwo [Miasta] Watykańskiego z jakiegoś poważnego powodu,

Vaticana egressus fuerit, poterit reverti,
ut electionem participet.

CAPUT II
DE ELECTIONIS SEDE,
OFFICIALIBUS ATQUE
MINISTRIS ADMISSIONIS
RATIONE HABITA EORUM
MUNERIS

41. Conclave ad Summum Pontificem eligendum fiet in Civitate Vaticana, in partibus et aedibus descriptis, extraneis interdictis, ita ut accommodata collocatio atque permansio praebeantur Cardinalibus electoribus iisque quotquot legitimo iure advocantur ut operam dent ipsi electioni recte atque ordine explicandae.

42. Tempore ineundis negotiis electionis Summi Pontificis statuto oportet acceperint et adiverint omnes Cardinales electores opportunitate collocationem in vulgo dictis aedibus *Domus Sanctae Marthae* recens exstructis in Civitate Vaticana.

Si infirmas valetudinis rationes, ante a statuta Cardinalium Congregatione comprobatae, suadeant ut aliquis Cardinalis elector adducat etiam electionis tempore aegrorum ministrum, caveatur ut ipsi quoque apta detur habitatio.

43.

TEKST PIERWOTNY:

[Ex quo initium negotiorum electionis statutum est ad peractae usque Summi Pontificis electionis publicum nuntium vel, utcumque, hoc iusserit novus Pontifex, aedes Domus Sanctae Marthae, pariterque Sacellum Sixtinum

uznanego przez większość elektorów, może tam powrócić, by wziąć na nowo udział w wyborze.

Rozdział II
Miejsce wyboru i osoby
tam dopuszczone z racji
swojego urzędu

41. Konklawe wybierające Biskupa Rzymskiego winno odbywać się w granicach terytorium Państwa [Miasta] Watykańskiego, w określonych sektorach i budynkach zamkniętych dla osób postronnych i w takich warunkach, aby zagwarantować odpowiednie mieszkanie i pobyt dla kardynałów elektorów oraz dla tych, którzy z uprawnionego tytułu są powołani do współpracy w prawidłowym przebiegu samego wyboru.

42. W chwili ustalonej na rozpoczęcie czynności wyboru papieża wszyscy kardynałowie elektorzy winni otrzymać i zająć odpowiednie mieszkanie w tak zwanym Domu św. Marty [*Domus Sanctae Marthae*] zbudowanym ostatnio w Watykanie.

Jeśli racje zdrowotne, potwierdzone uprzednio przez odpowiednią kongregację kardynałów, wymagają, by jakiś kardynał elektor miał ze sobą pielęgniarza także w okresie wyboru, trzeba będzie zatroszczyć się, aby również on miał zapewnione odpowiednie mieszkanie.

43. *Zmieniony*

[Od chwili ustalenia początku czynności wyborczych aż do publicznego ogłoszenia dokonanego wyboru papieża lub do chwili, o której zdecyduje nowy papież, pomieszczenia *Domus Sanctae Marthae*, jak również – i to w sposób

atque loci designati liturgicis celebrationibus obserari debebunt, sub auctoritate Cardinalis Camerarii externaque cooperatione Substituti Secretariae Status, omnibus licentia carentibus, prout statuitur in sequentibus numeris.

Integra regio Civitatis Vaticanae, atque etiam ordinaria industria Ministeriorum quorum sedes stat intra eius fines, ita moderandae erunt, hoc tempore, ut circumspectio in tuto collocetur nec non expedita explicatio actionum ad Summi Pontificis electionem pertinentium. Provideatur peculiariter ut Cardinales electores a nullo conveniantur, dum ab aedibus Domus Sanctae Marthae ad Palatium Apostolicum Vaticanum transvehuntur].

TEKST AKTUALNY:

43. Ex quo initium negotiorum electionis statutum est ad peractae usque Summi Pontificis electionis publicum nuntium vel, utcumque, hoc iusserit novus Pontifex, aedes Domus Sanctae Marthae, pariterque Sacellum Sixtinum atque loci designati liturgicis celebrationibus obserari debebunt, sub auctoritate Cardinalis Camerarii externaque cooperatione **Vicecamerarii et** Substituti Secretariae Status, omnibus licentia carentibus, prout statuitur in sequentibus numeris.

Integra regio Civitatis Vaticanae, atque etiam ordinaria industria Ministeriorum quorum sedes stat intra eius fines, ita moderandae erunt, hoc tempore, ut circumspectio in tuto collocetur nec non expedita explicatio actionum ad Summi Pontificis electionem pertinentium. Provideatur peculiariter, **Praelatis Clericis de Camera etiam**

szczególny – Kaplica Sykstyńska oraz miejsca przeznaczone na celebracje liturgiczne, winny być zamknięte dla osób nie upoważnionych i pozostawać pod władzą Kardynała Kamerling przy zewnętrznej współpracy Substytuta Sekretariatu Stanu, zgodnie z tym, co jest ustalone w następnych numerach.

Całe terytorium Państwa Watykańskiego, a także zwyczajna działalność urzędów mających siedzibę w jego granicach winny być zarządzane – w okresie, o którym mowa – w taki sposób, by zapewnić tajność i swobodny przebieg wszystkich czynności związanych z wyborem papieża. Należy w szczególności dopilnować, aby nikt nie zbliżał się do kardynałów elektorów, podczas gdy będą przewożeni z *Domus Sanctae Marthae* do Watykańskiego Pałacu Apostolskiego].

43. Od chwili ustalenia początku czynności wyborczych aż do publicznego ogłoszenia dokonanego wyboru Papieża lub do chwili, o której zdecyduje nowy Papież, pomieszczenia Domu św. Marty [*Domus Sanctae Marthae*], jak również – i to w sposób szczególny – Kaplica Sykstyńska oraz miejsca przeznaczone na celebracje liturgiczne, winny być zamknięte dla osób nie upoważnionych i pozostawać pod władzą Kardynała Kamerling przy zewnętrznej współpracy Wicekamerlinga i Substytuta Sekretariatu Stanu, zgodnie z tym, co jest ustalone w następnych numerach.

Całe terytorium Państwa [Miasta] Watykańskiego, a także zwyczajna działalność urzędów mających siedzibę w jego granicach winny być zarządzane – w okresie, o którym mowa – w taki sposób, by zapewnić tajność i swobodny przebieg wszystkich czyn-

opem ferentibus, ut Cardinales electores a nullo convenientur **iter facientes** ab aedibus Domus Sanctae Marthae ad Palatium Apostolicum Vaticanum.

44. Cardinales electores, ab initis electionis negotiis ad peractam publice nuntiatam electionem, se abstineant ab epistularum commercio, telephonii usu vel ab aliis instrumentis communicationis, cum iis qui extranei sunt explanationi eiusdem electionis, nisi hoc requirit confirmata atque urgens necessitas quam Coetus particularis, de quo diximus n. 7, rite agnoverit. Eidem Coetui tribuitur potestas probandi necessitatem et prope rantiam quas habent communicandi cum suo officio Cardinalis Paenitentiarius Maior, Cardinalis Vicarius pro dioecesi Romana, vel Cardinalis Archipresbyter Basilicae Vaticanae.

45. Ii omnes, qui subsequenti numero indicantur quique, quamvis in Civitate Vaticana iure sint, quemadmodum huius Constitutionis n. 43 sancit, forte electorem quempiam Cardinalem electionis tempore offenderint, qualibet forma, quovis instrumento atque quovis ratione, cum iisdem Cardinalibus sermonari vetantur.

46.

ności związanych z wyborem papieża. Należy w szczególności dopilnować, także z pomocą prałatów Kamery, aby nikt nie zbliżał się do kardynałów elektorów, po drodze [udających się] z Domu św. Marty [Domus Sanctae Marthae] do Pałacu Apostolskiego”.

44. Kardynałowie elektorzy od początku czynności wyborczych aż do chwili, kiedy nastąpi wybór i zostanie publicznie ogłoszony, winni powstrzymać się od prowadzenia korespondencji listowej, telefonicznej lub komunikowania się przy pomocy innych środków z osobami nie związanymi ze środowiskiem, w którym dokonuje się wybór, z wyjątkiem przypadku uzasadnionej i pilnej konieczności, odpowiednio uznanej przez kongregację partykularną, o której mowa w n. 7. Do tej samej kongregacji należy uznanie konieczności i niezbędności utrzymywania kontaktu z odpowiednimi urzędami przez Kardynała Wielkiego Penitencjariusza, Wikariusza Generalnego dla Diecezji Rzymskiej i Archiprezbitera Bazyliki Watykańskiej.

45. Wszystkim tym, którzy nie zostali wymienieni w następnym numerze, chociaż są ze słusznego powodu obecni w Państwie [Miasta] Watykańskiego, jak przewidziano w n. 43 niniejszej Konstytucji, i którzy spotkaliby się przypadkowo z którymś z kardynałów elektorów w czasie wyboru, absolutnie zabrania się podejmowania z nimi rozmowy w jakiegokolwiek formie, przy pomocy jakiegokolwiek środka i z jakiegokolwiek powodu.

46. *Zmieniony*

TEKST PIERWOTNY:

[Ut personarum necessitatibus et officii, quae cum electionis cursu nectuntur,

[Aby odpowiedzieć na osobiste i urzędowe potrzeby związane z prze-

occurratur, praesto esse debent ideoque convenientibus locis recepti intra fines quorum in huius Constitutionis n. 43 fit mentio, Secretarius Cardinalium Collegii, qui conventus electivi Secretarii fungitur munere, Magister Celebrationum Liturgicarum Pontificiarum cum duobus Caeremoniariis et duobus Religiosis qui Sacrum Pontificium curant, atque ecclesiasticus vir a Cardinale Decano electus vel a Cardinale vicem gerente, ut in munere explendo eum iuvet.

Nonnulli deinceps Religiosi in promptu sint variarum linguarum ad confessiones excipiendas necnon duo medici ad res inopinatas expediendas.

Tempestive caveatur ut personarum paratarum congruus numerus adsit ad mensas instruendas et munditias faciendas.

Omnes personae, quae hic recensentur, a Cardinale Camerario tribusque Assistantibus in antecessu comprobentur oportet].

TEKST AKTUALNY:

Ut personarum necessitatibus et officii, quae cum electionis cursu nectuntur, occurratur, praesto esse debent ideoque convenientibus locis recepti intra fines quorum in huius Constitutionis n. 43 fit mentio, Secretarius Cardinalium Collegii, qui conventus electivi Secretarii fungitur munere, Magister **Pontificiarum Celebrationum Liturgicarum** cum octo Caeremoniariis et duobus Religiosis qui Sacrum Pontificium curant; atque ecclesiasticus vir a Cardinale Decano electus vel a Cardinale vicem gerente, ut in munere explendo eum iuvet.

biegiem wyboru, winni być do dyspozycji, a więc i odpowiednio zakwaterowani w przystosowanych mieszkaniach, w granicach, o których mowa w n. 43 niniejszej Konstytucji: Sekretarz Kolegium Kardynalskiego, który pełni obowiązki sekretarza zebrania wyborczego; Mistrz Papieskich Ceremonii Liturgicznych z dwoma ceremoniarzami i dwoma zakonnikami, pracownikami Zakrystii Papieskiej; duchowny wybrany przez Kardynała Dziekana lub przez kardynała, który pełni jego funkcję, aby pomagał mu w wykonywaniu urzędu.

Winno ponadto być do dyspozycji kilku zakonników-spowiedników, władających różnymi językami, jak również dwaj lekarze w przypadku ewentualnej nagłej potrzeby.

W stosownym czasie trzeba będzie zadbać, aby była do dyspozycji także odpowiednia liczba osób, zajmujących się przygotowaniem posiłków i robieniem porządków.

Wszystkie osoby tu wskazane winny otrzymać uprzednie zatwierdzenie Kardynała Kamerling i trzech asystentów].

Aby odpowiedzieć na osobiste i urzędowe potrzeby związane z przebiegiem wyboru, winni być do dyspozycji, a więc i odpowiednio zakwaterowani w przystosowanych mieszkaniach, w granicach, o których mowa w n. 43 niniejszej Konstytucji: Sekretarz Kolegium Kardynalskiego, który pełni obowiązki sekretarza zebrania wyborczego; Mistrz Papieskich Ceremonii Liturgicznych z ośmioma ceremoniarzami i dwoma zakonnikami, pracownikami Zakrystii Papieskiej; duchowny wybrany przez Kardynała Dziekana lub przez kardynała,

Nonnulli deinceps Religiosi in promptu sint variarum linguarum ad confessiones excipiendas necnon duo medici ad res inopinatas expediendas.

Tempestive caveatur ut personarum paratarum congruus numerus adsit ad mensas instruendas et munditias faciendas.

Omnes personae, quae hic recensentur, a Cardinale Camerario tribusque Assistentibus in antecessu comprobentur oportet.

47.

który pełni jego funkcję, aby pomagał mu w wykonywaniu urzędu.

Winno ponadto być do dyspozycji kilku zakonników-spowiedników, władających różnymi językami, jak również dwaj lekarze w przypadku ewentualnej nagłej potrzeby.

W stosownym czasie trzeba będzie zadbać, aby była do dyspozycji także odpowiednia liczba osób, zajmujących się przygotowaniem posiłków i robieniem porządków.

Wszystkie osoby tu wskazane winny otrzymać uprzednie zatwierdzenie Kardynała Kamerling i trzech asystentów.

47. *Zmieniony*

TEKST PIERWOTNY:

[Omnes personae quae n. 46 significantur huius Constitutionis, quae quavis ratione ac quovis tempore a quocumque resciscunt ea quae ad recte obliquove proprios electionis actus attinent, potissimum quae peracta ipsius electionis scrutinia contingunt, arto secreto tenentur cum qualibet persona ad Collegium Cardinalium electorum non pertinente; hac de causa, antequam incipiat electio, ius iurandum nuncupare debent, secundum modum et formulam, ut subsequens numerus indicabit].

[Wszystkie osoby wymienione w n. 46 niniejszej Konstytucji, które z jakiegokolwiek powodu i w jakimkolwiek czasie dowiedziałyby się od kogokolwiek o tym, co bezpośrednio lub pośrednio dotyczy właściwych aktów wyboru, a w sposób szczególny o tym, co odnosi się do obliczania głosów w samym wyborze, są zobowiązane do ścisłej tajemnicy wobec jakiegokolwiek osoby spoza Kolegium kardynałów elektorów: w związku z tym przed przystąpieniem do czynności wyboru będą musiały złożyć przysięgę w sposób i według formuły wskazanej w następnym numerze].

TEKST AKTUALNY:

47. Omnes personae quae n. 46 et n. 55, § 2° significantur huius Constitutionis Apostolicae, quae quavis ratione ac quovis tempore a quocumque resciscunt ea quae ad recte obliquove proprios electionis actus attinent, potissimum quae peracta ipsius electionis scrutinia contingunt, arto secreto tenentur cum quali-

47. Wszystkie osoby wymienione w n. 46 i n. 55 [akapit 2] niniejszej Konstytucji, które z jakiegokolwiek powodu i w jakimkolwiek czasie dowiedziałyby się od kogokolwiek o tym, co bezpośrednio lub pośrednio dotyczy właściwych aktów wyboru, a w sposób szczególny o tym, co odnosi się do

bet persona ad Collegium Cardinalium electorum non pertinente; hac de causa, antequam incipiat electio, ius iurandum nuncupare debent, secundum modum et formulam, ut subsequens numerus indicabit.

48.

obliczania głosów w samym wyborze, są zobowiązane do ścisłej tajemnicy wobec jakiegokolwiek osoby spoza Kolegium kardynałów elektorów: w związku z tym przed przystąpieniem do czynności wyboru będą musiały złożyć przysięgę w sposób i według formuły wskazanej w następnym numerze.

48. *Zmieniony*

TEKST PIERWOTNY:

[Illi omnes, de quibus dicitur n. 46 huius Constitutionis, rite certiores facti circa significationem amplitudinemque iuris iurandi faciendi ante negotiorum electionis initium coram Cardinale Camerario vel alio Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinale ab eo delegato et coram duobus Caeremoniaris, tempore opportuno pronuntiabunt et subscribent ius iurandum secundum hanc formulam:

Ego N.N. promitto et iuro me inviolate servaturum esse secretum absolutum cum omnibus quotquot participes non sunt Collegii Cardinalium electorum, hoc quidem in perpetuum, nisi mihi datur expresse peculiaris facultas a novo Pontifice electo eiusve Successoribus, in omnibus quae directe vel indirecte respiciunt suffragia et scrutinia ad novum Pontificem eligendum.

Itemque promitto et iuro me nullo modo in Conclavi usurum esse instrumentis quibuslibet ad vocem transmittendam vel recipiendam aut ad imagines exprimendas quovis modo aptis de iis quae tempore electionis fiunt intra fines Civitatis Vaticanae, atque praecipue de iis quae quolibet modo directe vel indirecte attinent ad negotia coniuncta cum ipsa electione. Declaro me editurum esse ius iurandum utpote qui plane noverim quamlibet eius violationem adducturam esse me in spirituales illas canonicasque sanc-

[Osoby wymienione w n. 46 niniejszej Konstytucji, odpowiednio pouczone o znaczeniu i zasięgu przysięgi, jaką należy złożyć przed rozpoczęciem czynności wyboru wobec Kardynała Kamerling lub innego kardynała przez niego delegowanego i w obecności dwóch ceremoniarzy, winny w odpowiednim czasie wypowiedzieć i podpisać przysięgę według następującej formuły:

Ja, N.N., przyrzekam i przysięgam dochować całkowitej tajemnicy wobec kogokolwiek, kto nie należy do Kolegium Kardynałów elektorów, i to na zawsze, o ile nie otrzymam specjalnego upoważnienia danego wyraźnie przez nowo wybranego Papieża albo jego Następców, odnośnie tego wszystkiego, co dotyczy bezpośrednio lub pośrednio głosowań i obliczeń głosów przy wyborze Papieża.

Równocześnie przyrzekam i przysięgam powstrzymać się od wykorzystania jakiegokolwiek aparatu nagrywającego, słuchowego lub wizyjnego odnośnie do tego, co w okresie wyboru dokonuje się w granicach Państwa Watykańskiego, a szczególnie tego co bezpośrednio lub pośrednio w jakikolwiek sposób łączy się z czynnościami związanymi z tymże wyborem. Oświadczam, że tę przysięgę składam świadomy, że jej złamanie spowoduje w stosunku do mnie te sankcje duchowe i kano-

tiones quas futurus Summus Pontifex(21) opportunum duxerit ferre.

Sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei Evangelia, quae manu mea tango].

niczne, jakie przyszedł Papież zdecydować zastosować.

Tak mi dopomóż, Panie Boże i te Święte Ewangelie, których ręką moją dotykam].

TEKST AKTUALNY:

48. Illi omnes, de quibus dicitur n. 46 et n. 55, § 2° huius Constitutionis, rite certiores facti circa significationem amplitudinemque iuris iurandi faciendi ante negotiorum electionis initium coram Cardinale Camerario vel alio Cardinale ab eo delegato et coram duobus **Protonotariis Apostolicis de Numero Participantium**, tempore opportuno pronuntiabunt et subscribent ius iurandum secundum hanc formulam:

Ego N. N. promitto et iuro me inviolate servaturum esse secretum absolutum cum omnibus quotquot participes non sunt Collegii Cardinalium electorum, hoc quidem in perpetuum, nisi mihi datur expresse peculiaris facultas a novo Pontifice electo eiusve Successoribus, in omnibus quae directe vel indirecte respiciunt suffragia et scrutinia ad novum Pontificem eligendum.

*Itemque promitto et iuro me nullo modo in Conclavi usurum esse instrumentis quibuslibet ad vocem transmittendam vel recipiendam aut ad imagines exprimendas quovis modo aptis de iis quae tempore electionis fiunt intra fines Civitatis Vaticanae, atque praecipue de iis quae quolibet modo directe vel indirecte attinent ad negotia coniuncta cum ipsa electione. Declaro me editurum esse ius iurandum utpote qui plane noverim quamlibet eius violationem adducturam esse **excommunicationis mihi poenae latae sententiae Sedi Apostolicae reservatae.***

48. Osoby wymienione w n. 46 i n. 55 [akapit 2] niniejszej Konstytucji, odpowiednio pouczone o znaczeniu i zasięgu przysięgi, jaką należy złożyć przed rozpoczęciem czynności wyboru wobec Kardynała Kamerling lub innego kardynała przez niego delegowanego i w obecności dwóch protonotariuszy apostolskich rzeczywistych [*de Numero Participantium*], winny w odpowiednim czasie wypowiedzieć i podpisać przysięgę według następującej formuły:

Ja, N.N., przyrzekam i przysięgam dochować całkowitej tajemnicy wobec kogokolwiek, kto nie należy do Kolegium Kardynałów elektorów, i to na zamsze, o ile nie otrzymam specjalnego upoważnienia danego wyraźnie przez nowo wybranego Papieża albo jego Następców, odnośnie tego wszystkiego, co dotyczy bezpośrednio lub pośrednio głosowań i obliczeń głosów przy wyborze Papieża.

Równocześnie przyrzekam i przysięgam powstrzymać się od wykorzystania jakiegokolwiek aparatu nagrywającego, słuchowego lub wizyjnego odnośnie do tego, co w okresie wyboru dokonuje się w granicach Państwa Watykańskiego, a szczególnie tego co bezpośrednio lub pośrednio w jakikolwiek sposób łączy się z czynnościami związanymi z tymże wyborem. Oświadczam, że tę przysięgę składałem świadomy, że jej złamanie spowoduje w stosunku do mnie zaciągnięcie kary ekskomuniki wiążącej z mocy samego prawa [latae sententiae] zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej.

*Sic me Deus adiuvet et haec sancta
Dei Evangelia, quae manu mea tango.*

CAPUT III
DE ELECTIONIS INAUGURANDAE
ACTIBUS

49.

TEKST PIERWOTNY:

[Exsequiis defuncti Pontificis rite persolutis et apparatis iis quae requiruntur ad legitimam electionem exsequendam, die constituto – decimo quinto id est a Pontificis morte aut non ultra vicesimum diem, prout n. 37 huius Constitutionis decernitur – Cardinales electores convenient in Basilicam Vaticanam Sancti Petri, vel alium in locum pro temporis et loci opportunitate, ad participandam sollemnem Eucharisticam celebrationem cum Missa votiva pro eligendo Papa [22]. Hoc congruenti tempore matutino persolvendum est, ita ut horis postmeridianis impleri possit quod praescribitur sequentibus numeris huius Constitutionis].

TEKST AKTUALNY:

49. Exsequiis defuncti Pontificis rite persolutis et apparatis iis quae requiruntur ad legitimam electionem exsequendam, die constituto – decimo quinto id est a Pontificis morte aut non ultra vicesimum diem, prout n. 37 huius Constitutionis decernitur – Cardinales **omnes** convenient in Basilicam Vaticanam Sancti Petri, vel alium in locum pro temporis et loci opportunitate, ad participandam sollemnem Eucharisticam celebrationem cum Missa votiva pro eligendo Papa [22]. Hoc con-

Rozdział III

Początek czynności związanych
z wyborem

49. Zmieniony

[Po zakończeniu przepisanych rytuałem obrzędów pogrzebu papieża oraz po przygotowaniu tego, co jest konieczne do prawidłowego przebiegu wyboru, w ustalonym dniu – a więc piętnastego dnia od śmierci papieża lub według tego, co zostało przewidziane w n. 37 niniejszej Konstytucji, nie później niż dwudziestego dnia – kardynałowie elektorzy zbiorą się w Bazylice św. Piotra w Watykanie lub gdzie indziej według potrzeby i konieczności czasu i miejsca, by uczestniczyć w uroczystej celebracji Mszy świętej wotywniej *pro eligendo Papa* [22]. Powinna ona być sprawowana w miarę możliwości w godzinach porannych, tak by po południu mogły odbyć się wszystkie czynności wskazane w następnych numerach niniejszej Konstytucji].

49. Po zakończeniu przepisanych rytuałem obrzędów pogrzebu papieża oraz po przygotowaniu tego, co jest konieczne do prawidłowego przebiegu wyboru, w ustalonym dniu – a więc piętnastego dnia od śmierci papieża lub według tego, co zostało przewidziane w n. 37 niniejszej Konstytucji, nie później niż dwudziestego dnia – wszyscy kardynałowie zbiorą się w Bazylice św. Piotra w Watykanie lub gdzie indziej według potrzeby i konieczności czasu i miejsca, by uczestniczyć w uroczystej

gruenti tempore matutino persolvendum est, ita ut horis postmeridianis impleri possit quod praescribitur sequentibus numeris huius Constitutionis.

50.

celebracji Mszy świętej wotywniej *pro eligendo Papa* [22]. Powinna ona być sprawowana w miarę możliwości w godzinach porannych, tak by po południu mogły odbyć się wszystkie czynności wskazane w następnych numerach niniejszej Konstytucji.

50. *Zmieniony*

TEKST PIERWOTNY:

[A Sacello Paulino Palatii Apostolici, ubi congruo pomeridiano tempore Cardinales electores adstiterint, choraliter vestimento induti sollemni processione, cantu invocantes Veni, creator Spiritus Sancti assistentiam, se conferent in Cappellam Sixtinam Palatii Apostolici, locum et sedem electionis peragenda].

[Z Kaplicy Paulińskiej Pałacu Apostolskiego, gdzie zbiorą się po południu o odpowiedniej godzinie, kardynałowie elektorzy w stroju chórowym przejdą w uroczystej procesji, wzywając śpiewem *Veni Creator* pomocy Ducha Świętego, do Kaplicy Sykstyńskiej Pałacu Apostolskiego, miejsca i siedziby wyboru].

TEKST AKTUALNY:

50. A Sacello Paulino Palatii Apostolici, ubi congruo pomeridiano tempore Cardinales electores adstiterint, choraliter vestimento induti sollemni processione, cantu invocantes Veni, creator Spiritus Sancti assistentiam, se conferent in Cappellam Sixtinam Palatii Apostolici, locum et sedem electionis peragenda. **Processionem participantibus Vicecamerarius, Auditor Generalis Camerae Apostolicae et duo membra cuiusque Collegii Protonotariorum Apostolicorum de Numero Participantium, Praelatorum Auditorum Rotae Romanae et Praelatorum Clericorum de Camera.**

51.

50. Z Kaplicy Paulińskiej Pałacu Apostolskiego, gdzie zbiorą się po południu o odpowiedniej godzinie, kardynałowie elektorzy w stroju chórowym przejdą w uroczystej procesji, wzywając śpiewem *Veni Creator* pomocy Ducha Świętego, do Kaplicy Sykstyńskiej Pałacu Apostolskiego, miejsca i siedziby wyboru. W procesji uczestniczą Wicekamerling, Audytor Generalny Kamery Apostolskiej i po dwóch członków Kolegium Protonotariuszy Apostolskich rzeczywistych [*de Numero Participantium*], prałatów audytorów Roty Rzymskiej i prałatów Kamery.

51. *Zmieniony*

TEKST PIERWOTNY:

[Elementa essentialia Conclavis servantes, mutantés tamen quasdam minoris momenti rationes, quae rerum mutatione nullius ponderis sunt ad

[Zachowując istotne elementy konklawe, ale modyfikując niektóre elementy drugorzędne, które na skutek zmian okoliczności straciły już znacze-

illam rem cui antea proderant, per hanc Constitutionem statuimus et iubemus ut omnes electionis Summi Pontificis actus, secundum praescripta sequentium numerorum, persolvantur tantummodo in Palatii Apostolici Vaticani Cappella Sixtina, quae ideo locus manet omnino reservatus usque ad expletam electionem, ut absolutum servetur secretum de omnibus quae ibi explebuntur aut dicentur quacumque sub ratione directe aut indirecte circa electionem Summi Pontificis.

Quapropter Collegium Cardinalium, agens de auctoritate et officio Camerarii, quem adiuvabit Congregatio particularis de qua in numero 7 huius Constitutionis, curabit ut, intra praefatum Sacellum et in locis contiguis, omnia prius disponantur adiuvante quoque foris Substituto Secretariae Status, ita ut regularis electio eiusdemque secreta indoles in tuto ponantur.

Peculiarem in modum accuratae et rigidae recognitiones peragantur, opem quoque adhibentibus personis rectae fidei et probatae peritiae technicae, ne in praedictis locis subdole instrumenta audiovisiva collocentur ad negotia exscribenda et foras transmittenda].

TEKST AKTUALNY:

51. Elementa essentialia Conclavis servantes, mutantés tamen quasdam minoris momenti rationes, quae rerum mutatione nullius ponderis sunt ad illam rem cui antea proderant, per hanc Constitutionem statuimus et iubemus ut omnes electionis Summi Pontificis actus, secundum praescripta sequentium

nie, niniejszą Konstytucją ustalam i polecam, by wszystkie czynności związane z wyborem papieża – według tego, co jest zalecone w następnych numerach – odbywały się wyłącznie w Kaplicy zwanej Sykstyńską Watykańskiego Pałacu Apostolskiego, która zatem pozostaje miejscem absolutnie zamkniętym aż do dokonania wyboru, w taki sposób, aby była zapewniona całkowita tajemnica obejmująca to wszystko, co będzie tam uczynione albo powiedziane bezpośrednio lub pośrednio odnośnie do wyboru papieża.

Kolegium Kardynalskie, działające pod władzą i odpowiedzialnością Kamerling wspomaganego przez kongregację partykularną, o której mowa w n. 7 niniejszej Konstytucji, zatroszczy się, by wewnątrz wspomnianej Kaplicy i w przylegających do niej pomieszczeniach wszystko zostało wcześniej przygotowane, także z pomocą zewnętrzną Substytutu Sekretariatu Stanu, tak aby został zapewniony prawidłowy wybór i jego tajność.

W szczególny sposób trzeba będzie dokonać dokładnej i surowej kontroli, także z pomocą osób wiarygodnych i o sprawdzonej biegłości technicznej, by we wspomnianych pomieszczeniach nie zostały skrycie zainstalowane urządzenia audiowizualne w celu odtwarzania i przekazywania wiadomości na zewnątrz].

51. Zachowując istotne elementy konklawe, ale modyfikując niektóre elementy drugorzędne, które na skutek zmian okoliczności straciły już znaczenie, niniejszą Konstytucją ustalam i polecam, by wszystkie czynności związane z wyborem papieża – według tego, co jest zalecone w następnych numerach –

numerorum, persolvantur tantummodo in Palatii Apostolici Vaticani Cappella Sixtina, quae ideo locus manet omnino reservatus usque ad expletam electionem, ut absolutum servetur secretum de omnibus quae ibi explebuntur aut dicentur quacumque sub ratione directe aut indirecte circa electionem Summi Pontificis.

Quapropter Collegium Cardinalium, agens de auctoritate et officio Camerarii, quem adiuvabit Congregatio particularis de qua in numero 7 huius Constitutionis, curabit ut, intra praefatum Sacellum et in locis contiguis, omnia prius disponantur **adiuvantibus** quoque foris **Vicecamerario** et Substituto Secretariae Status, ita ut regularis electio eiusdemque secreta indoles in tuto ponantur.

Peculiarem in modum accuratae et rigidae recognitiones peragantur, opem quoque adhibentibus personis rectae fidei et probatae peritiae technicae, ne in praedictis locis subdole instrumenta audiovisiva collocentur ad negotia exscribenda et foras transmittenda.

52. Cum Cardinales electores ad Sacellum Sixtinum advenerint, secundum praescriptum n. 50, adhuc coram omnibus qui partes habuerunt sollemnis processiois, ius iurandum dabunt secundum formulam quae sequenti numero describitur.

Cardinalis Decanus aut Cardinalis primus ordine et aetate, servato quidem praescripto n. 9 huius Constitutionis statuto, elata voce formulam leget; post conclusionem vero quisque Cardinalium electorum, Sanctum Evangelium tan-

odbywały się wyłącznie w Kaplicy zwanej Sykstyńską Watykańskiego Pałacu Apostolskiego, która zatem pozostaje miejscem absolutnie zamkniętym aż do dokonania wyboru, w taki sposób, aby była zapewniona całkowita tajemnica obejmująca to wszystko, co będzie tam uczynione albo powiedziane bezpośrednio lub pośrednio odnośnie do wyboru papieża.

Kolegium Kardynalskie, działające pod władzą i odpowiedzialnością Kamerling wspomaganego przez kongregację partykularną, o której mowa w n. 7 niniejszej Konstytucji, zatroszczy się, by wewnątrz wspomnianej Kaplicy i w przylegających do niej pomieszczeniach wszystko zostało wcześniej przygotowane, także z pomocą zewnętrzną Wicekamerlinga i Substytutu Sekretariatu Stanu, tak aby został zapewniony prawidłowy wybór i jego tajność.

W szczególny sposób trzeba będzie dokonać dokładnej i surowej kontroli, także z pomocą osób wiarygodnych i o sprawdzonej biegłości technicznej, by we wspomnianych pomieszczeniach nie zostały skrycie zainstalowane urządzenia audiowizualne w celu odtwarzania i przekazywania wiadomości na zewnątrz.

52. Kardynałowie elektorzy po przybyciu do Kaplicy Sykstyńskiej, zgodnie z tym, co zostało postanowione w n. 50, jeszcze w obecności tych, którzy uczestniczyli w uroczystym orszaku, złożą przysięgę, wypowiadając formułę wskazaną w następnym numerze.

Formułę przeczyta na głos Kardynał Dziekan lub kardynał pierwszy w porządku starszeństwa, zgodnie z tym, co zostało ustalone w n. 9 niniejszej Konstytucji, potem każdy z kardynałów elektorów, dotykając Świętej Ewangelii, prze-

gendo, leget et enuntiabit formulam, prout in sequenti numero praescribitur.

Iure iurando dato ab ultimo Cardinale electore, Magister Pontificiarum Celebrationum Liturgicarum nuntiabit illud *extra omnes* atque ad Conclave non pertinentes Sacellum Sixtinum relinquere debebunt.

In ea manebunt tantum idem Magister Pontificiarum Celebrationum Liturgicarum et ecclesiasticus vir, antea electus ad secundam meditationem habendam coram Cardinalium electoribus, de qua in numero 13/d, circa gravissimum onus illis impendens et ideo circa necessitatem ut recta intentione procedatur ad bonum Ecclesiae universae *solum Deum prae oculis habendo*.

53. Ratione habita eorum quae praescribuntur in superiore numero, Cardinalis Decanus aut Cardinalis ordine et aetate primus, sequentem iuris iurandi formulam recitabit:

Nos omnes et singuli in hac electione Summi Pontificis versantes Cardinales electores promittimus, vovemus et iuramus inviolate et ad unguem Nos esse fideliter et diligenter observaturos omnia quae continentur in Constitutione Apostolica Summi Pontificis Ioannis Pauli II, quae a verbis « Universi Dominici Gregis » incipit, data die xxii mensis Februarii anno MCMXCVI. Item promittimus, vovemus et iuramus, quicumque nostrum, Deo sic disponente, Romanus Pontifex erit electus, eum munus Petrinum Pastoris Ecclesiae universae fideliter exsecuturum esse atque spiritualia et temporalia iura libertatemque Sanctae Sedis integre ac strenue asserere atque tueri numquam esse destitutum. Praecipue autem promittimus et iuramus Nos religiosissime et quoad cunctos, sive clericos sive laicos, secretum esse servaturos de iis omnibus,

czyta i wypowiedzie formułę, jak to jest wskazane w następnym numerze.

Gdy złoży przysięgę ostatni z kardynałów elektorów, Mistrz Papieskich Ceremonii Liturgicznych wyda polecenie *extra omnes* i wszyscy nie biorący udziału w konklawe będą musieli opuścić Kaplicę Sykstyńską.

W Kaplicy pozostanie tylko Mistrz Papieskich Ceremonii Liturgicznych i wcześniej wybrany duchowny, by przeprowadzić drugie rozważanie dla kardynałów elektorów – o czym mowa w n. 13/d – na temat spoczywającego na nich bardzo poważnego zadania, czyli o konieczności działania w prawej intencji dla dobra Kościoła powszechnego, *solum Deum prae oculis habentes*.

53. Zgodnie z tym, co zostało postanowione w poprzednim numerze, Kardynał Dziekan lub kardynał pierwszy w porządku starszeństwa, wypowiedzie następującą formułę przysięgi:

My, wszyscy i poszczególni Kardynałowie elektorzy, obecni przy tym wyborze Papieża przyrzekamy, zobowiązujemy się i przysięgamy zachować wiernie i skrupulatnie wszystkie przepisy zawarte w konstytucji apostolskiej Papieża Jana Pawła II, «Universi Dominici Gregis», ogłoszonej 22 lutego 1996 r. Równocześnie przyrzekamy, zobowiązujemy się i przysięgamy, że jeśli ktokolwiek z nas, z Boskiego postanowienia, zostanie wybrany Biskupem Rzymskim, doloży starań, by wiernie wypełniać «munus Petrinum» Pasterza Kościoła powszechnego i nie ustanie w wysiłku zapewniania i bronięcia wytrwale praw duchowych i doczesnych oraz wolności Stolicy Świętej Przede wszystkim przyrzekamy i przysięgamy zachować z największą wiernością i wobec wszystkich, tak duchownych, jak świeckich, tajemnicę związaną

quae ad electionem Romani Pontificis quomodolibet pertinent, et de iis, quae in loco electionis aguntur, scrutinium directe vel indirecte respicientibus; neque idem secretum quoquo modo violaturos sive perdurante novi Pontificis electione, sive etiam post, nisi expressa facultas ab eodem Pontifice tributa sit, itemque nulli consensioni, dissensioni, alique cuilibet intercessioni, quibus auctoritates saeculares cuiuslibet ordinis et gradus, vel quivis hominum coetus vel personae singulae voluerint sese Pontificis electioni immiscere, auxilium vel favorem praestatueros.

Deinde singuli Cardinales electores, praecedentiae ordine servato, ius iurandum interponent sequenti formula:

Et ego N. Cardinalis N. spondeo, voveo ac iuro, et imponendo manum super Evangelium, adiungant: Sic me Deus adiuvet et haec Sancta Dei Evangelia, quae manu mea tango.

54. Peracta autem meditatione, qui eam protulit de Sacello Sixtino cum Pontificiarum Celebrationum Liturgicarum Magistro egreditur. Cardinales autem electores, recitatis precibus secundum *Ordinem* peculiarem, Cardinalem Decanum audiant (aut illum qui eius vice fungitur) qui Collegio electorum subiciet in primis quaestionem utrum iam nunc procedere liceat ad incohandos actus electionis an adhuc necesse sit dubitationes dissolvere de normis et rationibus in hac Constitutione statutis, quin tamen liceat, non obstante electorum unanimitate, et hoc quidem sub poena nullitatis ipsius deliberationis, ut quaedam ex iis, quae respiciunt naturam actus ipsius electionis, mutari aut substitui possint.

z tym wszystkim, co w jakikolwiek sposób odnosi się do wyboru Biskupa Rzymskiego i z tym, co odbywa się w miejscu wyboru i dotyczy bezpośrednio lub pośrednio liczenia głosów; nie naruszać w żaden sposób tej tajemnicy tak w czasie wyboru, jak i po wyborze nowego Papieża, chyba że zostanie do tego udzielone wyraźne upoważnienie przez samego przyszłego Papieża; nie dawać żadnego poparcia ani nie sprzyjać jakimukolwiek oddziaływaniu, sprzeciwianiu lub jakiegokolwiek innej formie interwencji, przez które władze świeckie jakiegokolwiek porządku i stopnia lub jakakolwiek grupa osób czy jednostki chciałyby ingerować w wybór Biskupa Rzymskiego.

Z kolei poszczególni kardynałowie elektorzy według porządku pierwszeństwa złożą przysięgę według następującej formuły:

Ja, N. Kardynał N., przyrzekam, zobowiązuję się i przysięgam, a kładąc rękę na Ewangelii, dodadzą: Tak mi dopomóż, Panie Boże i te Święte Ewangelie, których moją ręką dotykam.

54. Po rozważaniu, duchowny, który je przeprowadził, opuszcza Kaplicę Sykstyńską razem z Mistrzem Papieskich Ceremonii Liturgicznych, natomiast kardynałowie elektorzy, po odmówieniu modlitw według odpowiedniego *Ordo*, wysłuchają słów Kardynała Dziekana (lub tego, kto pełni jego funkcję), który zapyta przede wszystkim kardynałów, czy można już przystąpić do rozpoczęcia czynności związanych z wyborem lub czy należy jeszcze wyjaśnić wątpliwości odnośnie do norm i sposobów ustalonych w niniejszej Konstytucji, przy czym jednak nie wolno – nawet gdyby była w tym jednomysłność elektorów, i to pod sankcją nieważności tegoż postanowienia – modyfikować lub zastępować któ-

Quodsi, de sententia maioris partis electorum, nihil obstat quominus incohentur actus electionis, statim ad ipsos procedendum est, servatis tamen normis in hac eadem Constitutione prolatis.

CAPUT IV
**DE SECRETO SERVANDO IN
OMNIBUS AD ELECTIONEM
PERTINENTIBUS**

55.

TEKST PIERWOTNY:

[Cardinalis Camerarius atque tres Cardinales pro tempore Assistentes obligatione tenentur ut vigilent diligenter, ne de omnibus in Sacello Sixtino peractis silentium ullo pacto violetur, ubi suffragia feruntur, nec non proximorum locorum, ante, inter et post electionis actus.

Peculiariter duorum technicorum fidei dignorum auxilio tale secretum tuebuntur, dum cavebunt ne ullum instrumentum exceptorium vel emissionis televisificae a quolibet in ante dicta loca, potissimum in Sacellum Sixtinum ubi electionis actus explicantur, inferatur.

Si quid tale contra hanc normam admissum fuerit, sciant auctores se gravibus poenis fore puniendos futuri Pontificis arbitrio].

rejś z tych norm, należących w sposób istotny do czynności samego wyboru.

Jeśli potem, zgodnie z oceną wielkości elektorów; nic nie stanie na przeszkodzie, aby rozpocząć czynności wyboru, przejdzie się do nich bezpośrednio, według norm ustalonych w niniejszej Konstytucji.

Rozdział IV
**Zachowanie tajemnicy
o tym wszystkim, co dotyczy
wyboru**

55. *Zmieniony*

[Kardynał Kamerling i trzech kardynałowie asystenci *pro tempore* są zobowiązani do pilnego czuwania, aby w żaden sposób nie był naruszony sekret obejmujący to wszystko, co się dokonuje w Kaplicy Sykstyńskiej, gdzie przebiegają czynności związane z wyborem, oraz w pomieszczeniach przyległych – tak przed rozpoczęciem, jak podczas trwania oraz po zakończeniu tych czynności.

W szczególny sposób, przy pomocy dwóch biegłych zaufanych techników, zabezpieczą tajemność, jaka się należy temu miejscu, upewniając się, że żadne urządzenie nagrywające albo przekazujące transmisje audiowizualne nie zostało przez kogoś zainstalowane we wskazanych pomieszczeniach, szczególnie we wspomnianej Kaplicy, gdzie dokonują się czynności wyboru.

Jeśli zostałyby dokonane i odkryte jakieś naruszenie tego przepisu, niech jego sprawcy wiedzą, że będą podlegali poważnym karom według osądu przyszłego papieża].

TEKST AKTUALNY:

55. Cardinalis Camerarius atque tres Cardinales pro tempore Assistentes obligatione tenentur ut vigilant diligenter, ne de omnibus in Sacello Sixtino peractis silentium ullo pacto violetur, ubi suffragia feruntur, nec non proximorum locorum, ante, inter et post electionis actus.

Peculiariter duorum technicorum fidei dignorum auxilio tale secretum tuebuntur, dum cavebunt ne ullum instrumentum exceptorium vel emissionis televisificae a quolibet in ante dicta loca, potissimum in Sacellum Sixtinum ubi electionis actus explicantur, inferatur.

Si quid tale contra hanc normam admissum fuerit, sciant auctores se **innodari excommunicationis poena latae sententiae Sedi Apostolicae reservatae**.

56. Cum electionis actus peraguntur, Cardinales electores ab epistolarum commercio atque a colloquiis etiam per telephonium vel radiophonium se abstineant cum personis quae legitime officiis sibi servatis non destinantur.

Gravissimae dumtaxat et impellentes rationes, quas Cardinalium peculiaris Congregatio iudicabit, sicut in n. 7 decernitur, haec colloquia sinere possunt.

Quapropter videant Cardinales electores, antequam electionis actus incipiant, ut omnia suppedient quae ipsius officii vel personarum necessitates

55. Kardynał Kamerling i trzech kardynałowie asystenci *pro tempore* są zobowiązani do pilnego czuwania, aby w żaden sposób nie był naruszony sekret obejmujący to wszystko, co się dokonuje w Kaplicy Sykstyńskiej, gdzie przebiegają czynności związane z wyborem, oraz w pomieszczeniach przyległych – tak przed rozpoczęciem, jak podczas trwania oraz po zakończeniu tych czynności.

W szczególny sposób, przy pomocy dwóch biegłych zaufanych techników, zabezpieczą tajność, jaka się należy temu miejscu, upewniając się, że żadne urządzenie nagrywające albo przekazujące transmisje audiowizualne nie zostało przez kogoś zainstalowane we wskazanych pomieszczeniach, szczególnie we wspomnianej Kaplicy, gdzie dokonują się czynności wyboru.

Jeśli zostałyby dokonane i odkryte jakieś naruszenie tego przepisu, niech jego sprawcy wiedzą, że będą podlegali karze ekskomuniki wiążącej z mocy samego prawa [*latae sententiae*] zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej.

56. Przez cały czas trwania czynności związanych z wyborem kardynałowie elektorzy są zobowiązani do powstrzymania się od korespondencji listownej, a także rozmów telefonicznych lub radiowych z osobami nie upoważnionymi do przebywania w budynkach zarezerwowanych dla wyborców.

Tylko bardzo poważne i pilne racje, potwierdzone przez kongregację partykularną kardynałów, o czym była mowa w n. 7, mogą usprawiedliwić podobne rozmowy.

Kardynałowie elektorzy powinni więc zatroszczyć się, zanim zostanie zapoczątkowany wybór, o wydanie poleceń dotyczących spraw urzędowych lub

requirunt, quae quidem differri sic non possunt, ut necesse non sit haec colloquia permittere.

57. Similiter se abstineant Cardinales a quibuslibet nuntiis accipiendis et mittendis extra Civitatem Vaticanam, dum, ut patet, prohibetur ne iidem nuntii per ullam personam ibidem legitime admissam transvehantur. Cardinales electores praesertim tempore ex quo electionis actus peraguntur, acta diurna vel ephemerides cuiuslibet naturae recipere aequae radiophonicas emissiones auscultare vel emissiones televisificas spectare vetantur.

58. Qui electioni quoquo modo, ad normam n. 46 huius Constitutionis, deserviunt, quique directe vel indirecte secretum violare quomodolibet poterunt – sive per verba, sive per scripta, per signa, aliasve per quasvis rationes – omnino violationem huiusmodi vitare debent, sub poena excommunicationis *latae sententiae*, Sedi Apostolicae reservatae.

59. Specialiter autem Cardinalibus electoribus interdicitur, ne ministris, quos forte secum adduxerint, aut aliis quibusvis ea pandant, quae scrutinium directe vel indirecte respiciunt, itemque ea, quae de Pontificis electione acta vel decreta sunt in Cardinalium congressionibus sive ante electionem sive inter ipsam habitis. Obligatio haec Cardinales non electores quoque respicit, qui generalibus Congressionibus intersunt, ad huius Constitutionis normam n. 7.

osobistych, których nie można odłożyć, tak aby nie zaistniała konieczność podobnych rozmów.

57. Kardynałowie elektorzy winni również powstrzymać się od przyjmowania lub przesyłania wszelkiego rodzaju wiadomości poza Państwo [Miasta] Watykańskiego, przy czym jest oczywiście zabronione korzystanie w ich przekazywaniu z pośrednictwa jakiejś osoby, która zgodnie z prawem jest tam obecna. W szczególny sposób zabrania się kardynałom elektorom przez cały czas trwania czynności wyboru otrzymywania gazet codziennych i czasopism jakiegokolwiek rodzaju, podobnie jak słuchania transmisji radiowych lub oglądania transmisji telewizyjnych.

58. Ci wszyscy, którzy w jakikolwiek sposób, według tego co jest przewidziane w n. 46 niniejszej Konstytucji, pełnią służbę w pracach związanych z wyborem i którzy bezpośrednio lub pośrednio mogliby jakoś naruszyć tajemnicę – słownie lub pisemnie, lub za pomocą znaków, lub jakiegokolwiek innej rzeczy winni się absolutnie tego wystrzegać, ponieważ w przeciwnym przypadku ściągliby na siebie karę ekskomuniki *latae sententiae* zarezerwowaną Stolicy Apostolskiej.

59. W sposób szczególny jest zabronione kardynałom elektorom ujawnianie jakiegokolwiek innej osobie wiadomości, które bezpośrednio lub pośrednio dotyczą głosowań, jak również tego, co było omawiane lub ustalone odnośnie do wyboru papieża na spotkaniach kardynałów, tak przed wyborem, jak w czasie wyboru. Takie zobowiązanie do tajemnicy dotyczy także kardynałów nieelektorów uczestniczących w kongregacjach ogólnych według n. 7 niniejszej Konstytucji.

60. Insuper praecipimus Cardinalibus electoribus, graviter onerata ipsorum conscientia, ut secretum huiusmodi servant etiam post peractam novi Pontificis electionem, memores id nullo modo violari licere, nisi ab eodem Pontifice peculiaris et expressa ad hoc facultas concessa fuerit.

61. Denique, ut Cardinales electores cavere possint ab aliorum imprudenta nec non ab insidiis, quas facultati suo ipsorum utendi iudicio et libertati decernendi fortasse parari contingat, omnino interdiciamus, ne in illis locis in quibus electio peragitur introducantur, sub quolibet praetextu, nec, si ibi forte iam exstent, adhibeantur quaelibet genera instrumentorum vocibus vel imaginibus vel scriptionibus mechanice imprimendis, reddendis, transmittendis.

CAPUT V DE ELECTIONIS EXPLICATIONE 62.

TEKST PIERWOTNY:

[Modis abrogatis electionis qui per acclamationem seu inspirationem et per compromissum dicuntur, electionis forma Romani Pontificis futuro de tempore erit tantum per scrutinium.

Decernimus igitur ut Summi Pontificis ad validam electionem duae ex tribus partes suffragiorum requirantur omnium electorum praesentium.

Si ideo Cardinalium numerus praesentium in tres aequales partes dividi

60. Nakazuję ponadto kardynałom elektorom, *graviter onerata ipsorum conscientia* zachowanie tajemnicy o tych sprawach także po dokonaniu wyboru nowego papieża, przypominając, że w żaden sposób nie jest dozwolone naruszenie tajemnicy, jeśli nie zostało udzielone w tym względzie specjalne i wyraźne upoważnienie samego papieża.

61. Wreszcie, aby kardynałowie elektorzy mogli uchronić się przed niedyskrecją innych osób oraz przed ewentualnymi podstępными próbami naruszenia niezależności ich sądu lub wolności decyzji, absolutnie zabraniam, aby pod jakimkolwiek pretekstem by, wnoszone do miejsc, gdzie przebiegają czynności wyboru, lub by były używane – jeśli już się tam znajdują – jakiekolwiek urządzenia techniczne służące do nagrywania, odtwarzania oraz przekazywania głosu, obrazu albo tekstu.

Rozdział V Przebieg wyboru 62. Zmieniony

[Po zniesieniu sposobów wyborów nazywanych *per acclamationem seu inspirationem*³³⁴ i *per compromissum*³³⁵, formą wyboru Biskupa Rzymskiego będzie od tej chwili i w przyszłości jedynie *głosowanie (per scrutinium)*.

Ustalam więc, że dla ważnego wyboru Biskupa Rzymskiego wymaga się dwóch trzecich głosów, obliczanych w stosunku do ogólnej liczby obecnych elektorów.

W przypadku, gdyby liczba obecnych kardynałów nie mogła być podzie-

³³⁴ Wybór przez akłamację, czyli inspirację.

³³⁵ Wybór przez kompromis.

non potest, ut valida sit electio Summi Pontificis uno plus requiritur suffragium].

lona na trzy równe części, do ważności wyboru papieża jest wymagany jeden głos więcej].

TEKST AKTUALNY:

62. Modis abrogatis electionis qui per acclamationem seu inspirationem et per compromissum dicuntur, electionis forma Romani Pontificis futuro de tempore erit tantum per scrutinium.

Decernimus igitur ut Summi Pontificis ad validam electionem **saltem** duae ex tribus partes suffragiorum requirantur omnium electorum praesentium **et suffragia ferentium**.

63. Electio peragatur continuo post eas expletas res, quas n. 54 huius Constitutionis fieri iubet.

Si id iam accidit vespere primi diei, unum scrutinium erit; subsequentibus autem diebus, si electio primo die facta non erit, duo suffragia erunt ferenda, tum mane tum vespere, atque suffragia dantur illa hora, sive in praeviis Congressionibus ante statuta, sive dum ipsa agitur electio, secundum rationes tamen, quae in nn. 64 et subsequentibus significantur.

64.

62. Po zniesieniu sposobów wyborów nazywanych *per acclamationem seu inspirationem* i *per compromissum*, formą wyboru Biskupa Rzymskiego będzie od tej chwili i w przyszłości jedynie *głosowanie* (*per scrutinium*).

Ustalam więc, że dla ważnego wyboru Biskupa Rzymskiego wymaga się przynajmniej [*co najmniej*] dwóch trzecich głosów, obliczanych w stosunku do ogólnej liczby obecnych elektorów i mających czynne prawo wyborcze [*głosujących*].

63. Do wyboru przystąpi się bezpośrednio po ukończeniu czynności, o których mowa w n. 54 niniejszej Konstytucji.

Jeśli nastąpiłoby to już po południu pierwszego dnia, odbędzie się tylko jedno głosowanie; później, jeśli wybór nie nastąpi w pierwszym głosowaniu, w następnych dniach należy przeprowadzić dwa głosowania – zarówno rano, jak i po południu, zaczynając zawsze czynności głosowania o godzinie już wcześniej ustalonej albo na kongregacjach przygotowawczych, albo w czasie wyboru, jednak według sposobów ustalonych w n. 64 i następnych niniejszej Konstytucji.

64. *Zmieniony*

TEKST PIERWOTNY:

[Tribus gradibus explicatur scrutinium, quorum primus, qui antescrutinium vocari potest, complectitur: 1) schedulerum praeparationem et partitionem per Caeremoniarios, qui earundem saltem duas vel tres cuique Cardinali electori dabunt; 2) ex omni-

[Procedura głosowania przebiega w trzech fazach, z których pierwsza, można by ją nazwać *prae-scrutinium*, obejmuje: 1) przygotowanie i rozdzielanie kart do głosowania przez ceremoniarzy, którzy przekazują przynajmniej po dwie lub trzy każdemu kardynałowi elek-

bus Cardinalibus electoribus sortitionem trium Scrutatorum, trium ad infirmorum excipienda suffragia qui destinantur, qui brevitatis gratia Infirmarii appellantur, et trium Recognitorum; sortes has publice iacit novissimus Cardinalis Diaconus, qui subinde novem nomina depromit illorum qui munia haec sustinere debent; 3) si in extractione Scrutatorum, Infirmariorum et Recognitorum ducta nomina exierint Cardinalium electorum qui, ob infirmitatem vel aliam ob causam impediuntur quominus officia haec gerant, eorum loco alia nomina non impeditorum depromantur. Primi tres sorte educti erunt Scrutatores, alteri tres Infirmarii, ceteri vero Recognitores].

torowi; 2) wylosowanie wśród wszystkich kardynałów trzech skrutatorów, trzech wyznaczonych do zebrania głosów od chorych, zwanych w skrócie *Infirmarii*, oraz trzech rewizorów; takiego losowania dokonuje publicznie ostatni kardynał diakon, wyciągając kolejno dziewięć imion tych, którzy mają wypełniać te obowiązki; 3) jeśli w losowaniu skrutatorów, *Infirmarii* i rewizorów wyłaniają się imiona kardynałów elektorów, którzy z powodu choroby lub innej przyczyny mają przeszkody w pełnieniu takich obowiązków, w ich miejsce winny być wylosowane imiona innych, nie mających przeszkód. Trzej pierwsi wylosowani będą pełnili obowiązki skrutatorów, następni trzej obowiązki *Infirmarii*, a ostatni trzej obowiązki rewizorów].

TEKST AKTUALNY:

64. Tribus gradibus explicatur scrutinium, quorum primus, qui antescrutinium vocari potest, complectitur: 1) schedularum praeparationem et partitionem per Caeremoniarios – **qui interea in aulam revocantur una cum Secretario Collegii Cardinalium simulque cum Magistro Pontificiarum celebrationum Liturgicarum – quique earum** saltem duas vel tres cuique Cardinali electori dabunt; 2) ex omnibus Cardinalibus electoribus sortitionem trium Scrutatorum, trium ad infirmorum excipienda suffragia qui destinantur, qui brevitatis gratia Infirmarii appellantur, et trium Recognitorum; sortes has publice iacit novissimus Cardinalis Diaconus, qui subinde novem nomina depromit illorum qui munia haec sustinere debent; 3) si in extractione Scrutatorum, Infirmariorum et Recognitorum ducta nomina exierint Cardinalium electorum qui, ob infirmitatem vel aliam ob cau-

64. „Procedura głosowania przebiega w trzech fazach, z których pierwsza, można by ją nazwać *prae-scrutinium*, obejmuje: 1) przygotowanie i rozdzielanie kart do głosowania przez ceremoniarzy, którzy – zawezwani tymczasem do auli [*Kaplicy Sykstyńskiej*] razem z Sekretarzem Kolegium Kardynalskiego i Mistrzem Papieskich Ceremonii Liturgicznych – przekazują przynajmniej po dwie lub trzy każdemu kardynałowi elektorowi; 2) wylosowanie wśród wszystkich kardynałów trzech skrutatorów, trzech wyznaczonych do zebrania głosów od chorych, zwanych w skrócie „pielęgniarsami” [*Infirmarii*], oraz trzech rewizorów; takiego losowania dokonuje publicznie ostatni [w precedencji] kardynał diakon, wyciągając kolejno dziewięć imion tych, którzy mają wypełniać te obowiązki; 3) jeśli w losowaniu skrutatorów, „pielęgniarszy” [*Infirmarii*] i rewizorów wyłaniają się imiona kardynałów

sam impediuntur quominus officia haec gerant, eorum loco alia nomina non impeditorum depromantur. Primi tres sorte educti erunt Scrutatores, alteri tres Infirmary, ceteri vero tres Recognitores.

65. In hac scrutinii actione hae normae prae oculis habeantur: 1) forma schedulae debet esse rectiangularis, in medio autem anterioris eius partis haec verba, si fieri potest typis impressa, contineat: *Eligo in Summum Pontificem*, in parte vero inferiore a medio liberum sit spatium, ubi electi nomen inscribatur; schedula ergo sic disposita est, ut ambae partes compliceantur; 2) schedularum inscriptio secreto ab unoquoque Cardinale facienda est, qui perspicue, scribendi ratione utatur, quantum fieri potest, quae non revelet manum exarantem: cavebit pariter ne plura nomina scribat quoniam tum suffragium nullum est: demum plicabit et iterum complicabit schedulam; 3) dum suffragia feruntur, Cardinales electores soli in Sacello Sixtino esse debent; quocirca, statim postquam schedulae distributae sunt et antequam electores in iis scribere incipiant, Secretarius Collegii Cardinalium, Magister Pontificiarum Celebrationum Liturgicarum et viri a caeremoniis ex aula exire debent. Quibus egressis, ultimus Cardinalis Diaconus ianuam claudat, quam aperiat iterumque claudat quoties necessarium est, veluti cum *Infirmary* ad suffragia infirmorum colligenda exeunt ac deinde in sacellum revertuntur.

66. Secundus gradus, qui vere proprieque dicitur *scrutinium*, comple-

elektorów, którzy z powodu choroby lub innej przyczyny mają przeszkody w pełnieniu takich obowiązków, w ich miejsce winny być wylosowane imiona innych, nie mających przeszkód. Trzej pierwsi wylosowani będą pełnili obowiązki skrutatorów, następni trzej obowiązki „pielęgniarzy” [*Infirmary*], a ostatni trzej obowiązki rewizorów”.

65. W tej fazie głosowania należy uwzględnić następujące dyspozycje: 1) karta do głosowania powinna mieć formę prostokąta i zawierać napisane w górnej połowie, możliwie drukiem, słowa: *Eligo in Summum Pontificem*, podczas gdy w dolnej połowie powinno się zostawić miejsce na wpisanie imienia elekta; dlatego karta do głosowania jest wykonana w taki sposób, by mogła być zgięta na pół; 2) wypełnienie karty do głosowania powinno zostać dokonane w sposób tajny przez każdego kardynała elektora, który napisze wyraźnie, charakterem pisma możliwie nierozpoznawalnym, imię tego, kogo wybiera, unikając wpisania dodatkowych imion, gdyż w takim przypadku głos byłby nieważny, a później złoży kartę do głosowania we czworo; 3) w czasie głosowań kardynałowie elektorzy będą musieli pozostać w Kaplicy Sykstyńskiej sami i dlatego; zaraz po rozdzieleniu kart do głosowania i zanim elektorzy zaczną pisać, Sekretarz Kolegium Kardynałów, Mistrz Papieskich Ceremonii Liturgicznych i ceremoniarze muszą wyjść z auli; po ich wyjściu ostatni [w procedencji] kardynał diakon zamyka drzwi; otwiera je i zamyka za każdym razem, gdy to będzie konieczne, jak na przykład gdy „pielęgniarze” [*Infirmary*] wychodzą, by zebrać głosy od chorych i gdy powracają do Kaplicy.

66. Druga faza, nazywana prawdziwym i właściwym *scrutinium*, obejmuje:

titur: 1) positionem schedularum in urnam; 2) schedularum mixtionem ac numerationem; 3) suffragiorum diribitionem. Unusquique Cardinalis elector, praecedendi ordine servato, schedulam, postquam eam scripsit et complicavit, elevata manu, ita ut videri possit, ad altare deferat, apud quod sunt Scrutatores et in quo est urna disco cooperta ad schedulas recipiendas. Postquam ibi pervenerit, Cardinalis elector elata voce iuret in hanc formam: *Testor Christum Dominum, qui me iudicaturus est, me eum eligere, quem secundum Deum iudico eligi debere*. Post haec schedulam in disco ponat et per hunc in urnam ingerat, quo facto ad altare inclinet et ad suum locum revertatur.

Si vero quis Cardinalis elector ex iis, qui in sacello praesentes adsunt, ad altare ob infirmam valetudinem pergere nequit, ultimus scrutator ad eum accedit; et elector ille, praedicto iure iurando dato, schedulam complicatam eidem scrutatori tradit, qui eam palam ad altare defert neque ullo iuramento pronuntiato in disco deponit, et per eum in urnam mittit.

67. Si autem aliqui Cardinales electores infirmi sunt in cellis suis, quorum in n. 41 et subsequentibus huius Constitutionis fit mentio, tres *Infirmarii* ad eos accedunt cum capsula, in cuius parte superiore sit foramen, per quod schedula complicata possit in eam immitti; quam capsulam antequam scrutatores *Infirmariis* tradant, palam aperiant, ut ceteri electores possint eam vacuam conspicerere, deinde claudant et clavem super altare ponant. Hinc *Infirmarii* cum capsula clausa et congruenti numero schedularum in parvo disco collocatarum, mini-

1) złożenie kart do głosowania do przygotowanej w tym celu urny; 2) pomieszanie i liczenie kart; 3) obliczenie głosów. Każdy kardynał elektor, w porządku pierwszeństwa, po zapisaniu i zgięciu karty, trzymając ją podniesioną, tak aby była widoczna, przynosi ją do ołtarza, przy którym stoją skrutatorzy i na którym jest postawiona urna przykryta tale rzem do zebrania kart. Po dojściu tam Kardynał elektor wypowiada głośno następującą formułę przysięgi: *Powołuję na świadka Chrystusa Pana, który mnie osądzi, że mój głos jest dany na tego, który – według woli Bożej – powinien być, moim zdaniem, wybrany*. Po czym kładzie kartę na talerzu i nim wprowadzają do urny. Po wypełnieniu tych czynności kłania się przed ołtarzem i wraca na swoje miejsce.

Jeśli któryś z kardynałów elektorów obecnych w Kaplicy nie może podejść do ołtarza, ponieważ jest chory, ostatni ze skrutatorów podchodzi do niego, a on, po wypowiedzeniu powyższej przysięgi powierza zgiętą kartę skrutatorowi, który zanosi ją na oczach wszystkich do ołtarza i bez wypowiadania słów przysięgi kładzie ją na talerzu i nim wprowadzają do urny.

67. Jeśli chorzy kardynałowie elektorzy – o których mowa w n. 41 i następnych niniejszej Konstytucji – znajdują się w swoich pokojach, trzej „pielęgniarze” [*Infirmarii*] udają się do nich z kasetą, która w górnej części posiada otwór przeznaczony do złożenia zgiętej karty. Skrutatorzy przed podaniem kasety do rąk „pielęgniarzy” [*Infirmarii*] otwierają ją publicznie w taki sposób, by elektorzy mogli stwierdzić, że jest pusta, potem zamykają ją i kładą klucz na ołtarzu. Następnie „pielęgniarze” [*Infirmarii*] z zamkniętą kasetą i odpo-

stris recto modo comitantibus, ad aedes *Domus Sanctae Marthae* apud unumquemque infirmum se recipiunt; qui acceptam schedulam secreto scribat, complicit et, dato antea iure iurando praedicto, in capsulam per foramen mittat. Quodsi quis infirmus scribere non valet, unus e tribus *Infirmariis* aut alius Cardinalis elector, ab infirmo deputatus, praestito de secreto servando in manibus ipsorum *Infirmariorum* iure iurando, praedicta faciat. Quibus peractis, *Infirmarii* capsulam in Sacellum reportant, quae a Scrutatoribus aperietur cum Cardinales adstantes suffragium suum deposuerint et schedulas, quae in ea continentur, numeraverint; et tot repertas, quot sunt infirmi, singillatim in disco ponant, et per hunc simul omnes in urnam immittant. Ne autem scrutinii actio nimis protrahatur, *Infirmarii* poterunt proprias schedulas statim post Cardinalium primum conficere et in urna ponere, deinde, dum ceteri electores suam schedulam ponunt, ad infirmos pergere ad accipienda eorum vota eo modo, qui supra est dictus.

68. Postquam omnes Cardinales electores schedulas suas in urnam immiserunt, primus Scrutator hanc semel iterumque agitet ut schedulae permisceantur; quo facto, ultimus Scrutator statim eas numeret, unamquamque schedulam singillatim ex urna palam sumens et in vase vacuo, ad hoc apparato, deponens. Quodsi schedularum numerus non respondet numero electorum, omnes comburendae sunt, et iterum, id est altera vice, ad suffragia ferenda procedatur; si vero schedularum numerus numero electorum respondet, subsequitur publicatio scrutinii, quae hoc modo fit.

wiednią liczbą kart na małej tacy udają się wraz z osobami towarzyszącymi do *Domus Sanctae Marthae* do każdego z chorych, który, wzięwszy kartę, głosuje w sposób tajny, zgina kartę i, wypowiedziawszy powyższą przysięgę, wkłada ją do kasety przez otwór. Jeśli jakiś chory nie jest w stanie pisać, jeden z trzech „pielęgniarzy” [*Infirmarii*] lub inny kardynał elektor, wybrany przez chorego, po złożeniu przysięgi na ręce samych „pielęgniarzy” [*Infirmarii*] co do zachowania tajemnicy, dokonuje wspomnianych czynności. Następnie „pielęgniarze” [*Infirmarii*] przynoszą z powrotem do Kaplicy kasety, którą skrutatorzy otworzą po złożeniu głosów przez obecnych kardynałów, licząc karty, jakie się w niej znajdują, a stwierdziwszy, że ich liczba odpowiada liczbie chorych, kładą je jedna na drugiej na talerzu i nim wprowadzają wszystkie razem do urny. Aby za bardzo nie przedłużać czynności głosowania, „pielęgniarze” [*Infirmarii*] będą mogli wypełnić iłożyć własne karty do urny bezpośrednio po pierwszym z kardynałów, a w czasie składania kart przez innych elektorów zebrać głosy od chorych w wyżej wskazany sposób.

68. Gdy wszyscy kardynałowie elektorzy złożą swoje karty do urny, pierwszy skrutator potrząsa nią kilka razy, by wymieszać karty i zaraz po tym ostatni ze skrutatorów przystępuje do ich liczenia, wyjmując w sposób widoczny każdą z osobna z urny i kładąc ją do innego pustego naczynia, przygotowanego wcześniej w tym celu. Jeśli liczba kart nie odpowiada liczbie elektorów, należy spalić je wszystkie i bezpośrednio po tym przystąpić do drugiego głosowania; jeśli natomiast odpowiada liczbie elektorów, następuje obliczanie kart tak, jak wskazano poniżej.

69. Scrutatores ad mensam ante altare positam sedent: quorum primus unam schedulam accipit, explicat et, viso in ea electi nomine, eam secundo Scrutatori tradit, qui, pariter electi nomine perspecto, eandem schedulam tradit tertio, qui illam elata et intellegibili voce legit, ut omnes electores praesentes suffragium annotare possint in folio ad hoc apparato. Notat autem et ipse nomen e schedula recitatum. Quodsi in suffragiorum diribitione Scrutatores inveniant duas schedulas ita complicatas, ut ab uno tantum datas esse appareat, siquidem unus et idem in utraque electus fuerit, schedulae praedictae pro uno suffragio habeantur; si vero diversa ibi inscripta sint nomina, neutrum suffragium est validum; scrutinium tamen ipsum neutro in casu vitatur.

Peracta schedularum diribitione, suffragia a Scrutatoribus secundum nomina illorum, qui ea obtinuerunt, in unam summam redigantur et in folio separato notentur. Ultimus vero Scrutator singulas schedulas, postquam eas perlegit, eo loco, ubi est verbum *Eligo*, acu cum filo perforat et in filo includit, quo cautius conserventur. Finita nominum lectione, fili capita nodo iunguntur et schedulae omnes, ita colligatae, in urna vacua vel in mensae parte ponuntur.

70.

69. Skrutatorzy siadają za stołem ustawionym przed ołtarzem; pierwszy z nich bierze kartę, otwiera ją, spogląda na wypisane imię elekta i przekazuje drugiemu liczącemu; ten, sprawdzwszy ponownie imię elekta, przekazuje kartę trzeciemu, który czyta je głośno i zrozumiale, w ten sposób, aby wszyscy obecni elektorzy mogli zaznaczyć głos na specjalnie przygotowanym arkuszu papieru. On sam odnotowuje imię odczytane z karty. Jeśli przy otwieraniu głosów skrutatorzy znaleźliby dwie karty do głosowania zgięte w taki sposób, że wydawałyby się wypełnione przez tego samego elektora i gdyby zawierały to samo imię, powinny być policzone tylko jako jeden głos, jeśli natomiast zawierają dwa różne imiona, żaden z dwóch głosów nie będzie ważny; jednak w żadnym z tych dwóch przypadków nie unieważnia się głosowania.

Po zakończeniu obliczania kart skrutatorzy sumują liczbę głosów oddanych na różne imiona i odnotowują je na osobnym arkuszu. Ostatni ze skrutatorów, w miarę jak odczytuje kolejne karty, przebija je igłą w punkcie, w którym znajduje się słowo *Eligo*, i nawleka je na nitkę, by mogły być w pewniejszy sposób zachowane. Po odczytaniu wszystkich imion końce nitki zawiązuje się na węzeł i w ten sposób karty zostają złożone w naczyniu lub na skraju stołu.

70. *Zmieniony*

TEKST PIERWOTNY:

[Sequitur tertia et postrema actio, quae *post-scrutinium* appellatur quaeque complectitur: 1) numerationem suffragiorum; 2) eorum recognitionem; 3) schedularum combustionem.

Scrutatores in unam summam redigunt suffragia, quae quilibet obtinuit,

[Następuje potem trzecia i ostatnia faza nazywana *post-scrutinium*, która obejmuje: 1) liczenie głosów; 2) ich kontrolę; 3) spalenie kart.

Skrutatorzy sumują wszystkie głosy złożone na poszczególne osoby i jeśli

et si nemo ad duas partes suffragiorum pervenit, non est electus Papa in illo scrutinio; si quis vero duas partes ex tribus accepit, habetur electio Romani Pontificis et quidem canonice valida.

Recognitores, in utroque casu, scilicet sive electio secuta est, sive non, inspicere debent tam schedulas, quam suffragiorum annotationes factas per Scrutatores, ut constet an iidem accurate et fideliter muneri suo satisfecerint.

Statim post recognitionem antequam Cardinales electores e sacello discedant, omnes schedulae comburantur a Scrutatoribus dum adjuvant Secretarius Collegii et Viri a caeremoniis, interim arcessiti ab ultimo Cardinale Diacono. Si tamen secundum scrutinium statim est agendum, schedulae primi scrutinii solum in fine, una cum schedulis secundi scrutinii, comburantur].

TEKST AKTUALNY:

70. Sequitur tertia et postrema actio, quae *post-scrutinium* appellatur quaeque complectitur: 1) numerationem suffragiorum; 2) eorum recognitionem; 3) schedularum combustionem.

Scrutatores in unam summam redigunt suffragia, quae quilibet obtinuit, et si nemo **saltem** ad duas partes **ex tribus** suffragiorum pervenit, non est electus Papa in illo scrutinio; si quis vero duas partes ex tribus **saltem** accepit, habetur electio Romani Pontificis et quidem canonice valida.

Recognitores, in utroque casu, scilicet sive electio secuta est, sive non, inspicere debent tam schedulas, quam suffragiorum annotationes factas per

nikt nie osiągnął dwóch trzecich głosów w tym głosowaniu, to papież nie został wybrany; jeśli natomiast okaże się, że ktoś otrzymał dwie trzecie, dokonano kanonicznie ważnego wyboru Biskupa Rzymskiego.

W obydwu przypadkach, to znaczy czy wybór miał miejsce, czy nie, rewizorzy muszą przystąpić do kontroli zarówno kart do głosowania, jak i obliczeń dokonanych przez Skrutatorów, by upewnić się, że wypełnili oni poprawnie i wiernie swoje zadanie.

Natychmiast po kontroli, zanim kardynałowie elektorzy opuszczą Kaplicę Sykstyńską, wszystkie karty muszą być spalone przez skrutatorów z pomocą Sekretarza Kolegium i ceremoniarzy, przywołanych uprzednio przez ostatniego kardynała diakona. Gdyby jednak musiano przystąpić bezpośrednio do drugiego głosowania, karty z pierwszego głosowania będą spalone dopiero na końcu, razem z kartami z drugiego głosowania].

70. Następuje potem trzecia i ostatnia faza nazywana *post-scrutinium*, która obejmuje: 1) liczenie głosów; 2) ich kontrolę; 3) spalenie kart.

Skrutatorzy sumują wszystkie głosy złożone na poszczególne osoby i jeśli nikt nie osiągnął przynajmniej [*co najmniej*] dwóch trzecich głosów w tym głosowaniu, to papież nie został wybrany; jeśli okaże się, że ktoś istotnie [*vero*] otrzymał przynajmniej [*co najmniej*] dwie trzecie, dokonano kanonicznie ważnego wyboru Biskupa Rzymskiego.

W obydwu przypadkach, to znaczy czy wybór miał miejsce, czy nie, rewizorzy muszą przystąpić do kontroli zarówno kart do głosowania, jak i obli-

Scrutatores, ut constet an iidern accurate et fideliter muneri suo satisfecerint.

Statim post recognitionem antequam Cardinales electores e sacello discedant, omnes schedulae comburantur a Scrutatoribus dum adiuvant Secretarius Collegii et Viri a caeremoniis, interim arcessiti ab ultimo Cardinale Diacono. Si tamen secundum scrutinium statim est agendum, schedulae primi scrutinii solum in fine, una cum schedulis secundi scrutinii, comburantur.

71. Omnibus et singulis Cardinalibus electoribus praecipimus, ut, ad secretum tutius servandum, omnis generis scripturas, quas de exitu uniuscuiusque scrutinii apud se habent, Cardinali Camerario vel uni e tribus Cardinalibus Assistentibus una cum schedulis comburendas tradant.

Decernimus insuper ut, completa electione, Cardinalis Sanctae Romanae Ecclesiae Camerarius relationem exaret, etiam a tribus Cardinalibus Assistentibus approbandam, quae suffragiorum exitum declaret in singulis sessionibus latorum. Quae relatio Pontifici tradetur, in tabulario asservanda et clausa in involucrio obsignato, quod a nullo resignari poterit, nisi Summus Pontifex id nominatim permiserit.

72. Confirmantes ea, quae Decessores Nostri S. Pius X [23], Pius XII [24] et Paulus VI [25] statuerunt, praescribimus ut – excepto ipso tempore postmeridiano ingressione in Conclave – sive mane sive vespere, post completum scrutinium, si quidem in eo secuta non sit

czeń dokonanych przez skrutatorów, by upewnić się, że wypełnili oni poprawnie i wiernie swoje zadanie.

Natychmiast po kontroli, zanim kardynałowie elektorzy opuszczą Kaplicę Sykstyńską, wszystkie karty muszą być spalone przez skrutatorów z pomocą Sekretarza Kolegium i ceremoniarzy, przywołanych uprzednio przez ostatniego [w procedencji] kardynała diakona. Gdyby jednak musiano przystąpić bezpośrednio do drugiego głosowania, karty z pierwszego głosowania będą spalone dopiero na końcu, razem z kartami z drugiego głosowania.

71. Polecam wszystkim kardynałom elektorom i każdemu z osobna, aby w celu zachowania większej pewności co do tajemnicy przekazali Kardynałowi Kamerlingowi lub jednemu z trzech kardynałów asystentów pisma jakiegokolwiek rodzaju, które mieliby przy sobie, dotyczące wyniku każdego głosowania, w celu spalenia ich wraz z kartami do głosowania.

Ustalam ponadto, aby po zakończeniu wyboru Kardynał Kamerling Świętego Kościoła Rzymskiego zredagował sprawozdanie, zaaprobowane także przez trzech kardynałów asystentów, w którym zapisze wynik głosowania każdej sesji. To sprawozdanie zostanie wręczone papieżowi i następnie zachowane w stosownym archiwum, zamknięte w opieczętowanej kopercie, która nie będzie mogła być otwarta przez nikogo, jeśli papież nie udzieli wyraźnego pozwolenia.

72. Potwierdzając dyspozycje moich Poprzedników, św. Piusa X [23], Piusa XII [24] i Pawła VI [25], polecam, aby zarówno rano, jak po południu – z wyjątkiem popołudnia, w którym rozpoczęło się konklawe – natychmiast po głosowaniu, w którym nie dokonano wyboru,

electio, Cardinales electores statim ad novum scrutinium peragendum procedant, in quo denuo suffragia ferant. Hoc in secundo scrutinio omnes ritus servantur sicut in primo, ita tamen ut electores non teneantur obligatione novum dandi ius iurandum neque novos eligendi Scrutatores, *Infirmarios* et *Recognitores*, cum quae in primo scrutinio hac de re praestita sunt sine renovatione valeant etiam pro secundo.

73. Haec omnia, quae de scrutinii ritibus sunt exposita, servanda erunt diligenter a Cardinalibus electoribus in omnibus scrutiniis, quae singulis diebus peragi debent mane et post meridiem, peractis sacris ritibus seu precationibus, quae memoratus *Ordo rituum Conclavis* statuit.

74. Quodsi contingit, ut Cardinales electores cum difficultate de persona eligendi concordia ineant consilia, tunc per tres dies scrutiniis secundum formam supra descriptam, nn. 62 et sequentibus, frustra peractis, scrutinia ipsa tempore summum unius diei intermittuntur, ut preces Deo admoveantur, electores inter se libere colloquantur fiatque per Cardinalem primum ex ordine Diaconorum brevis adhortatio spiritalis. Post quae, scrutinia secundum eandem formam exsequenda resumuntur; quae, si antequam electio interveniat sint septem, rursus intervallum interponitur, ut precationi, colloquio et adhortationi per Cardinalem primum ex ordine Presbyterorum faciendae sit locus. Demum septem, si casus fert, scrutinia secundum praedictam formam peraguntur; quae si ad irritum ceciderint, denuo

kardynałowie elektorzy przystąpili bezpośrednio do drugiego głosowania, w którym ponownie oddadzą swój głos. W tym drugim głosowaniu winna być zachowana cała procedura pierwszego, z tą różnicą, że elektorzy nie są zobowiązani do składania nowej przysięgi ani do wybierania nowych skrutatorów, „pielęgniarzy” [*Infirmarii*] i rewizorów, ponieważ wszystkie czynności w tym względzie, wykonane przed pierwszym głosowaniem, pozostają ważne także dla drugiego, nie trzeba ich zatem powtarzać.

73. Wszystko to, co zostało wyżej ustalone odnośnie do przebiegu głosowań, powinno być pilnie zachowane przez kardynałów elektorów we wszystkich głosowaniach, jakie należy przeprowadzić każdego dnia, rano i po południu, po odprawieniu nabożeństw lub modlitw ustalonych we wspomnianym *Ordo rituum conclavis*.

74. W przypadku, gdyby kardynałowie elektorzy mieli trudności w uzyskaniu zgody odnośnie do osoby, którą należy wybrać, to wtedy po upływie trzech dni bez osiągnięcia wyniku wyborów według opisanej formy (w n. 62 i następnych), zostają one zawieszone maksymalnie na jeden dzień w celu uzyskania przerwy na modlitwę, swobodną rozmowę między głosującymi i krótką medytację, przeprowadzoną przez pierwszego kardynała w stopniu diakonów [*kardynała protodiakona*]. Potem ponownie przystępuje się do głosowania według tej samej formy i po siedmiu głosowaniach, jeśli nie nastąpi wybór, ustala się drugą przerwę na modlitwę, rozmowę i medytację, przeprowadzoną przez kardynała pierwszego w stopniu prezbiterów [*kardynała protoprezbitera*]. Następnie przystąpi się do kolejnej ewentualnej serii siedmiu

orationes ad Deum fundantur, colloquia serantur, adhortatio a Cardinale primo ex ordine Episcoporum electoribus adhibeatur. Exinde scrutinia ad eandem formam rursus peragantur, quae, nisi electio interveniet, erunt septem.

75.

głosowań, po której będzie mieć miejsce, jeśli jeszcze nie osiągnięto rozstrzygnięcia, nowa przerwa na modlitwy, rozmowy i medytację, prowadzoną przez pierwszego kardynała w stopniu biskupów. Po czym podjęte zostaną według tej samej formy głosowania, których będzie siedem, o ile nie nastąpi wybór.

75. *Zmieniony*

TEKST PIERWOTNY:

[Si autem scrutinia ad nihilum reciderint, his peractis rebus de quibus supra dictum est, Cardinales electores consulat Camerarius de modo procedendi, atque agetur prout eorum maior absoluta pars decreverit.

Ne recedatur tamen a ratione ut electio valida evadat aut maiore absoluta parte suffragiorum aut duo nomina tantum suffragando, quae in superiore scrutinio maiorem suffragiorum partem obtinuerunt, dum hoc quoque in casu sola maior absoluta pars poscatur].

[Jeśli głosowania nie przyniosą wyniku, po postępowaniu zgodnie z tym, co ustalono w poprzednim numerze, kardynałowie elektorzy zostaną poproszeni przez Kardynała Kamerling o wyrażenie opinii co do sposobu działania; zastosuje się taki sposób, jaki ustali większość absolutna.

Nie będzie jednak można odstąpić od wymogu, by ważny wybór dokonał się albo poprzez absolutną większość głosów, albo poprzez głosowanie tylko na dwa imiona, które w bezpośrednio poprzedzającym głosowaniu otrzymały najwięcej głosów, przy czym także w tej drugiej ewentualności wymagana będzie jedynie większość absolutna].

TEKST ZNOWELIZOWANY:

[Si scrutinia de quibus in numeris septuagesimo secundo, tertio et quarto memoratae Constitutionis incassum reciderint, habeatur unus dies orationi, reflexioni et dialogo dicatus; in subsequentibus vero suffragationibus, servato ordine in numero septuagesimo quarto eiusdem Constitutionis statuto, vocem passivam habebunt tantummodo duo nomina quae in superiore scrutinio maiorem numerum suffragiorum obtinuerunt, nec recedatur a ratione ut etiam in his suffragationibus maioritas qualificata suffragiorum Cardinalium praesen-

[Jeżeli głosowania, o których mowa w n. 72, 73 i 74 nie przyniosą wyniku, należy poświęcić jeden dzień na modlitwę, refleksję i dialog; jednak w następnych głosowaniach, zachowując postanowienia n. 74 niniejszej Konstytucji, bierne prawo wyborcze <*bierny głos wyborczy*> będą mieli tylko dwaj kardynałowie, którzy w bezpośrednio poprzedzającym głosowaniu otrzymali najwięcej głosów, nie można jednak odstąpić od zasady, wymaganej do ważności wyboru, by także w tych głosowaniach wybór dokonał się większością kwalifikowaną

tium ad validitatem electionis requiratur. In his autem suffragationibus, duo nomina quae vocem passivam habent, voce activa carent].

głosów obecnych kardynałów. W głosowaniach tych obaj kardynałowie posiadający bierne prawo wyborcze <bierny głos wyborczy> są pozbawieni czynnego prawa wyborczego <głosu czynnego>]³³⁶.

TEKST AKTUALNY:

75. Si scrutinia de quibus in numeris septuagesimo secundo, tertio et quarto memoratae Constitutionis incassum reciderint, habeatur unus dies orationi, reflexioni et dialogo dicatus; in subsequentibus vero suffragationibus, servato ordine in numero septuagesimo quarto eiusdem Constitutionis statuto, vocem passivam habebunt tantummodo duo nomina quae in superiore scrutinio maiorem numerum suffragiorum obtinuerunt, nec recedatur a ratione ut etiam in his suffragationibus **minimum** maioritas qualificata **duarum ex tribus partium** suffragiorum Cardinalium praesentium **et vocem activam habentium** ad validitatem electionis requiratur. In his autem suffragationibus, duo nomina quae vocem passivam habent, voce activa carent.

76. Quodsi electio aliter celebrata fuerit, quam haec Constitutio statuit, aut non servatis condicionibus pariter hic praescriptis, electio eo ipso est nulla et invalida absque ulla declaratione, ideoque electo nullum ius tribuit.

77. Quae de actis electionem praecedentibus et de ipsa Romani Pontificis electione hactenus dicta sunt, ea omnia

75. Jeżeli głosowania, o których mowa w n. 72, 73 i 74 nie przyniosą wyniku, należy poświęcić jeden dzień na modlitwę, refleksję i dialog; jednak w następnych głosowaniach, zachowując postanowienia n. 74 niniejszej Konstytucji, bierne prawo wyborcze [*bierny głos wyborczy*] będą mieli tylko dwaj kardynałowie, którzy w bezpośrednio poprzedzającym głosowaniu otrzymali najwięcej głosów, nie można jednak odstąpić od zasady, wymaganej do ważności wyboru, by także w tych głosowaniach wybór dokonał się minimum większością kwalifikowaną dwóch trzecich głosów obecnych kardynałów, którzy dysponują czynnym prawem wyborczym. W głosowaniach tych obaj kardynałowie posiadający bierne prawo wyborcze [*bierny głos wyborczy*] są pozbawieni czynnego prawa wyborczego [*głosu czynnego*].

76. Jeśli wybór nastąpiłby w inny sposób niż jest to ustalone w niniejszej Konstytucji lub nie byłyby zachowane warunki tu ustalone, wybór jest przez to samo niebyły i nieważny, bez potrzeby wydawania jakiegokolwiek deklaracji w tym względzie, a więc nie daje on żadnego prawa osobie wybranej.

77. Ustalam, że dyspozycje dotyczące wszystkiego, co poprzedza wybór Biskupa Rzymskiego, oraz jego prze-

³³⁶ Tekst w brzmieniu nadanym Motu Proprio Benedykta XVI *De aliquibus mutationibus in normis de electione Romani Pontificis* z 11 czerwca 2007 roku promulgowanego w „Osservatore Romano”, 147 (2007), nr 144, s. 1.

servanda esse declaramus, etiam si contingat vacationem Sedis Apostolicae per renuntiationem Summi Pontificis occurrere, secundum can. 332, § 2 «Codicis Iuris Canonici» et can. 44, § 2 «Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium».

biegu, muszą być w całości zachowane także w przypadku, gdyby wakans Stolicy Apostolskiej nastąpił przez rezygnację papieża, według normy kan. 332, § 2 Kodeksu Prawa Kanonicznego i kan. 44, § 2 Kodeksu Kanonów Kościołów Wschodnich.

Kodeks Prawa Kanonicznego (Codex Iuris Canonici)

Kan. 332

§ 2. Gdyby się zdarzyło, że Biskup Rzymski zrzekłby się swego urzędu, to do ważności wymaga się, by zrzeczenie zostało dokonane w sposób wolny i było odpowiednio ujawnione; nie wymaga zaś niczyjego przyjęcia.

[CCEO, can. 44 § 2. Cf. CIC/1917, can. 221; *Cleri sanctitati*, 165.]

CAPUT VI DE IIS QUAE SERVANDA VEL VITANDA SUNT IN ELECTIONE ROMANI PONTIFICIS

78. Si in electione Romani Pontificis perpetretur – quod Deus avertat – crimen simoniae, deliberamus et declaramus omnes quotquot fuerint in culpa exstantes in excommunicationem *latae sententiae* esse incursos, nullitatem tamen vel eiusdem simoniae provisionis irritationem tolli, ne hac de causa – prout a Decessoribus Nostris statutum est – validitas electionis Romani Pontificis impugnetur [26].

79. Item Decessorum praescripta confirmantes, prohibemus, ne quis, quavis Cardinalatus dignitate praeditus, vivente Romano Pontifice eoque inconsulto, deliberare audeat de ipsius Successoris electione, aut aliquod suffragium polliceri, aut hac de causa, privatis conventiculis factis, quidquam decernere.

Rozdział VI O tym, co należy zachować, a czego uniknąć w wyborze Biskupa Rzymskiego

78. Jeśli przy wyborze Biskupa Rzymskiego popełniono by – od czego niech nas Bóg uchroni – przestępstwo symonii, postanawiam i deklaruję, że wszyscy ci, którzy byliby tego winni, popadną w ekskomunikę *latae sententiae* i że jednak uchylona zostaje niebyłość lub nieważność tego symonijnego nadania urzędu, aby z tego powodu – jak już zostało ustalone przez moich Poprzedników – nie została zakwestionowana ważność wyboru Biskupa Rzymskiego [26].

79. Potwierdzając również przepisy Poprzedników, zabraniam komukolwiek, chociażby odznaczonemu godnością kardynatu, pertraktować za życia papieża i bez konsultacji z nim w sprawie wyboru jego Następcy lub obiecywać głosy czy podejmować decyzje w tym względzie w grupach prywatnych.

80. Item ea confirmata volumus, quae Decessores Nostri sanxerunt, ut omnis externus interventus in electionem Summi Pontificis removeretur. Quam ob rem, iterum ex virtute sanctae oboedientiae et sub poena excommunicationis *latae sententiae*, omnibus et singulis Cardinalibus electoribus, praesentibus et futuris, pariterque Secretario Collegii Cardinalium atque ceteris omnibus partem habentibus praeparationis et executionis rerum quae ad electionem requiruntur, interdicimus, ne, quovis praetextu, a quavis civili potestate munus recipiant veto seu *exclusivam*, uti vocant, etiam sub forma simplicis desiderii, proponendi, neve hoc ipsum veto patefaciant sive universo electorum Collegio simul congregato, sive singulis electoribus, sive scripto sive ore, sive directe ac proxime, sive oblique et per alios, sive ante electionis initium sive ipsa perdurante. Quam prohibitionem extendi volumus ad omnes interventus, intercessionem, optata, quibus auctoritates saeculares cuiuslibet ordinis et gradus, vel quivis hominum coetus vel personae singulae voluerint sese Pontificis electioni immiscere.

81. Cardinales electores praeterea abstineant ab omnibus pactionibus, conventionibus, promissionibus aliisque quibusvis obligationibus, quibus astringi possint ad suffragium cuidam vel quibusdam dandum aut recusandum. Quae omnia, si reapse intervenerint, etiam iure iurando adiecto, decernimus ea nulla et irrita esse, neque eadem observandi obligatione quemquam teneri; facientes contra iam nunc poena excommunicationis *latae sententiae* innodamus. Vetari tamen

80. W taki sam sposób chcę powtórzyć to, co zostało usankcjonowane przez moich Poprzedników, w celu wykluczenia wszelkiej interwencji zewnętrznej w wybór Biskupa Rzymskiego. Dlatego na nowo, na mocy świętego posłuszeństwa i pod karą ekskomunikacji *latae sententiae* zabraniam wszystkim i poszczególnym kardynałom elektorom obecnym i przyszłym, jak również Sekretarzowi Kolegium Kardynalskiego oraz wszystkim innym uczestniczącym w przygotowaniu i wykonaniu tego, co jest konieczne do wyboru, przyjęcia pod jakimkolwiek pretekstem, od jakiegokolwiek władzy cywilnej zadania zgłoszenia *weta* lub tak zwanej *ekskluzywy*, także w formie prostego życzenia, czy też wyrażenia go zarówno wobec zebranego razem całego Kolegium elektorów, jak i wobec poszczególnych elektorów – na piśmie lub słownie, tak wprost i bezpośrednio, jak pośrednio lub poprzez innych, tak przed rozpoczęciem wyboru, jak w czasie jego przebiegu. Należy rozumieć, że taki zakaz rozszerza się na wszystkie możliwe oddziaływania, sprzeczne, życzenia, przez które władze świeckie jakiegokolwiek porządku i stopnia lub jakiegokolwiek grupy ludzi czy też poszczególne osoby chciałyby ingerować w wybór papieża.

81. Kardynałowie elektorzy winni powstrzymać się ponadto od wszelkich form pertraktacji, uzgodnień, obietnic lub innych zobowiązań jakiegokolwiek rodzaju, które mogłyby zmusić ich do dania lub odmówienia głosu na jednego lub tylko niektórych. Jeśli to zostałyby rzeczywiście uczynione, nawet pod przysięgą, postanawiam, że takie zobowiązanie jest niebyłe i nieważne oraz że nikt nie jest zobowiązany do zachowania go; i od tej chwili grozić karą ekskomunikacji

non intellegimus, ne per tempus Sedis vacantis de electione sententiae invicem communicentur.

82. Pariter Cardinalibus interdici-mus, ne ante electionem capitula confi-ciant seu quaedam communi consensu statu-ant, ad quorum observantiam se astringant, si unus ex iis ad Pontificatum assumatur. Has item promissiones, si re vera intervenerint, etiam iure iurando adiecto, nullas et irritas declaramus.

83. Iisdem denique, quibus Decesso-res Nostri, vocibus Cardinales electores vehementer hortamur, ut in eligendo Pontifice, nulla propensione animi vel aversione ducantur, nullius gratia aut obsequio, non interventu personarum auctoritate gravium, vel coetuum impul-sione quadam urgentium, vel suasionem utentium instrumentis communicationis socialis, non vi vel metu vel aura popu-lari. Sed unice Dei gloriam et Ecclesiae bonum prae oculis habentes, divino auxilio implorato, in eum, etiamsi extra Collegium Cardinalium versetur, suf-fragia conferant sua, quem universali Ecclesiae fructuose utiliterque regendae prae ceteris idoneum iudicaverint.

84. Tempore Sedis Vacantis at potis-simum dum electio Successoris Petri celebratur, Ecclesia singulari prorsus modo cum sacris Pastoribus et praecipue cum Cardinalibus electoribus Summi Pontificis coniungitur, atque a Deo novum Papam veluti donum eius boni-tatis et providentiae implorat. Perinde enim ac prima christianorum communi-tas, de qua in *Actibus Apostolorum* [27] agitur, ita universa Ecclesia, spirituali-ter congregata cum Maria, Matre Iesu, unanimiter perseveret oportet in ora-

latae sententiae tym, którzy przekra-czają ten zakaz. Nie zabraniam jednak, by podczas *Sede vacante* mogła mieć miejsce wymiana poglądów na temat wyboru.

82. Jednocześnie zabraniam kardy-nałom czynić ustępstwa przed wyborami czy też podejmować zadania za wspólną zgodą, zobowiązując się do wypełnienia ich w przypadku, gdyby któryś z nich został wyniesiony do godności papie-skiej. Te obietnice, jeśli rzeczywiście byłyby uczynione, nawet pod przysięgą, uznaję za niebyłe i nieważne.

83. Z takim samym naciskiem jak moi Poprzednicy gorąco zachęcam kardynałów elektorów, aby w wybo-rze papieża nie kierowali się sympatią lub niechęcią i nie ulegali osobistym względom lub powiązaniom z kimkol-wiek, nie ulegali presji osób lub grup wpływowych, sugestiom środków maso-wego przekazu lub przemocy, lęku albo poszukiwania popularności. Mając nato-miast przed oczami jedynie chwałę Boga i dobro Kościoła, po wezwaniu pomocy Bożej niech oddadzą swój głos na tego, kogo także poza Kolegium Kardynalskim uznają za bardziej godnego od innych do owocnego i skutecznego zarządzania Kościołem powszechnym.

84. Podczas *Sede vacante*, a przede wszystkim w okresie, w którym prze-biega wybór Następcy Piotra, Kościół jednoczy się w szczególny sposób z pasterzami, a specjalnie z kardynałami elektorami Biskupa Rzymskiego i prosi Boga o nowego papieża jako dar Jego dobroci i Opatrzności. Za przykładem bowiem pierwszej wspólnoty chrześci-jańskiej, o której jest mowa w *Dziejach Apostolskich* [27], Kościół powszechny duchowo złączony z Maryją, Matką Jezusa, powinien trwać jednomyśl-

tionem; quo fit, ut electio novi Pontificis non sit quiddam disiunctum a populo Dei et ad solum electorum pertinens Collegium, sed quasi quaedam totius Ecclesiae actio. Quapropter statuimus, ut in omnibus urbibus ceterisque locis, saltem insignioribus, ubi primum nuntius vacationis Sedis Apostolicae ac praesertim obitus Pontificis pervenerit et postquam exequiae sollemniter pro eo celebratae fuerint, humiles assidueque preces ad Dominum fundantur [28], ut ipse electorum animos illuminet et in eorum munere tam concordem efficiat, ut sollicitam, unanimam et frugiferam electionem, prout animarum salus et totius Populi Dei bonum requirit, fieri contingat.

85. Haec quidem vehementer et imo ex corde commendamus Venerabilibus Patribus Cardinalibus qui, attenta aetate, iure electionem Summi Pontificis participandi non amplius fruuntur. Ob specialissimum cum Apostolica Sede vinculum quod secum fert Cardinalium purpura, sese praebeant uti ductores Populi Dei, praecipue congregati sive in Patriarchalibus Basilicis Urbis sive in sacris etiam aedibus reliquarum particularium Ecclesiarum, ut assidua ferventique prece, maxime dum electio evolvitur, ab Omnipotenti Deo et a Spiritu assistentia obtineantur et lumen, quae Confratribus electoribus sunt necessaria; ita efficienter et vere gravissimum participabunt officium Ecclesiam universam novo donandi Pastore.

86. Eum vero, qui electus fuerit, rogamus, ne muneris gravitate deteritus, ab eodem subeundo se retrahat, sed potius divinae voluntatis consilio se humiliter subiciat. Deus enim, qui onus imponit, manum etiam supponit, ne ei ferendo sit impar; quippe qui sit one-

nie na modlitwie; w ten sposób wybór nowego papieża będzie wydarzeniem bliskim Ludowi Bożemu i w pewnym sensie działaniem całego Kościoła, a nie dotyczącym jedynie Kolegium elektorów. Ustalam przeto, aby we wszystkich miastach i w innych miejscach, przynajmniej ważniejszych, zaraz po otrzymaniu wiadomości o wakansie Stolicy Apostolskiej, a w szczególny sposób o śmierci papieża, po uroczystym odprawieniu jego pogrzebu, wznieściono pokorne i gorliwe modlitwy do Pana [28], by oświecił umysły elektorów i zjednoczył ich w tym zadaniu, ażeby nastąpił szybki, jednomyślny i owocny wybór, czego wymaga zbawienie dusz i dobro całego Ludu Bożego.

85. Gorąco i serdecznie zachęcam do takiej modlitwy czcigodnych kardynałów, którzy z racji wieku nie korzystają już z prawa uczestniczenia w wyborze papieża. Przez szczególną więź ze Stolicą Apostolską, której wyrazem jest purpura kardynalska, niech staną się przewodnikami Ludu Bożego, zgromadzonego szczególnie w bazylikach patriarchalnych Rzymu, a także w miejscach kultu innych kościołów lokalnych, nawet najbardziej oddalonych, na wytrwałej i gorliwej modlitwie, zwłaszcza w czasie wyboru, prosząc Wszechmogącego Boga o pomoc i światło Ducha Świętego konieczne dla kardynałów elektorów. W ten sposób będą skutecznie i rzeczywiście uczestniczyć w trudnym zadaniu wybrania Pasterza Kościoła powszechnego.

86. Proszę następnie tego, kto zostanie wybrany, by od przyjęcia urzędu, do którego jest powołany, nie uchylał się z obawy przed jego ciężarem, ale by pokornie poddał się zamysłowi woli Bożej. Bóg bowiem, wkładając brzemień na niego, będzie go podtrzymywał

ris auctor, ipse est etiam administratio-
nis adiutor; atque ne sub magnitudine
muneris succumbat infirmus, virtutem
dat, qui contulit dignitatem.

CAPUT VII
DE ACCEPTATIONE,
PROCLAMATIONE
ET INITIO MINISTERII NOVI
PONTIFICIS

87.

Swoją ręką, aby był zdolny je nieść; wraz
z powierzeniem mu wielkiego zadania,
udzieli także pomocy do jego wypełnie-
nia, a obdarowując go godnością, udzieli
mu również siły, by nie ugiął się pod cię-
żarem urzędu.

Rozdział VII
Przyjęcie i ogłoszenie wyboru
oraz rozpoczęcie posługi nowego
papieża

87. *Zmieniony*

TEKST PIERWOTNY:

[Post electionem canonice factam, ultimus Cardinalis Diaconus vocat in aulam electionis Secretarium Collegii Cardinalium et Magistrum Pontificiarum Celebrationum Liturgicarum, atque consensus electi per Cardinalem Decanum aut per Cardinalium primum ordine et aetate, nomine totius Collegii electorum, his verbis requiratur: Acceptasne electionem de te canonice factam in Summum Pontificem? Statimque, post consensum declaratum, electus interrogetur: Quo nomine vis vocari? Tunc per Magistrum Pontificiarum Celebrationum Liturgicarum, munere notarii fungentem, testibus adhibitis duobus Viris a caeremoniis, qui tunc temporis vocabuntur, instrumentum de acceptatione novi Pontificis et de nomine ab eo assumpto conficitur].

[Po dokonanych kanonicznie wyborze ostatni z kardynałów diakonów przywołuje do auli wyborczej Sekretarza Kolegium Kardynałów i Mistrza Papieskich Ceremonii Liturgicznych; następnie Kardynał Dziekan lub pierwszy z kardynałów w porządku starszeństwa w imieniu całego Kolegium wyborców prosi elekta o wyrażenie zgody następującymi słowami: *Czy przyjmujesz twój kanoniczny wybór na Biskupa Rzymskiego?* Po otrzymaniu zgody pyta go: *Jakie imię przyjmujesz?* Wtedy Mistrz Papieskich Ceremonii Liturgicznych, pełniąc funkcję notariusza i mając za świadków dwóch ceremoniarzy, którzy zostaną w tej chwili przywołani, redaguje dokument dotyczący przyjęcia wyboru przez nowego papieża i obranego przez niego imienia].

TEKST AKTUALNY:

87. Post electionem canonice factam, ultimus Cardinalis Diaconus vocat in aulam electionis Secretarium Collegii Cardinalium et Magistrum Pontificiarum Celebrationum Liturgicarum **et duos Caeremoniaris**; atque consensus electi per Cardinalem Decanum aut

87. Po dokonanych kanonicznie wyborze ostatni [w precedencji] z kardynałów diakonów przywołuje do auli wyborczej Sekretarza Kolegium Kardynałów i Mistrza Papieskich Ceremonii Liturgicznych, i dwóch ceremoniarzy; następnie Kardynał Dziekan

per Cardinalium primum ordine et aetate, nomine totius Collegii electorum, his verbis requiratur: Acceptasne electionem de te canonice factam in Summum Pontificem? Statimque, post consensum declaratum, electus interrogetur: Quo nomine vis vocari? Tunc per Magistrum Pontificiarum Celebrationum Liturgicarum, munere notarii fungentem, testibus adhibitis duobus Viris a caeremoniis, instrumentum de acceptatione novi Pontificis et de nomine ab eo assumpto conficitur.

88. Post acceptationem, electus qui episcopali ordinatione iam pollet est ilico Romanae Ecclesiae Episcopus simulque verus Papa, et Caput Collegii Episcopalis; idemque actu plenam et supremam potestatem in universam Ecclesiam acquirit atque exercere potest.

Quodsi electus caractere episcopali careat, statim ordinetur Episcopus.

lub pierwszy z kardynałów w porządku starszeństwa w imieniu całego Kolegium wyborców prosi elekta o wyrażenie zgody następującymi słowami: *Czy przyjmujesz twój kanoniczny wybór na Biskupa Rzymskiego?* Po otrzymaniu zgody pyta go: *Jakie imię przyjmujesz?* Wtedy Mistrz Papieskich Ceremonii Liturgicznych, pełniąc funkcję notariusza i mając za świadków dwóch ceremoniarzy, którzy zostaną w tej chwili przywołani, redaguje dokument dotyczący przyjęcia wyboru przez nowego Biskupa Rzymskiego i obranego przez niego imienia.

88. Po przyjęciu wyboru elekta, który otrzymał już święcenia biskupie, staje się natychmiast Biskupem Kościoła Rzymskiego, prawdziwym Papieżem i Głową Kolegium Biskupiego; nabywa tym samym rzeczywiście pełną i najwyższą władzę w Kościele powszechnym i może ją wykonywać.

Jeśli natomiast elekt nie posiada sakry biskupiej, winien zaraz otrzymać święcenia biskupie.

Kodeks Prawa Kanonicznego (*Codex Iuris Canonici*)

Kan. 331

Biskup Kościoła Rzymskiego, w którym trwa urząd udzielony przez Pana samemu Piotrowi, pierwszemu z Apostołów, a który ma być przekazywany jego następcom, jest Głową Kolegium Biskupów, Zastępcą Chrystusa i Pasterzem całego Kościoła tutaj na ziemi. Dlatego, z racji swego urzędu, posiada on najwyższą, pełną, bezpośrednią i powszechną władzę zwyczajną w Kościele, którą może wykonywać zawsze w sposób nieskrępowany.

[CCEO, can. 43. Cf. CIC/1917, can. 218 § 1, 2; *Cleri sanctitati*, 162 § 1, 2. Źródła: Vat. II, const. *Lumen gentium*, 20 „Episcopi”, 22 „Collegium”, 18 „Haec”, 23 et *Nota explicativa praevia* ad const. *Lumen gentium*, n. 3; S. Soph. can. 1; S. Clemens, litt. *Propter subitas*, a. 90–99; S. Soter, litt. a. c. 170, „A principio”; S. Victor, litt. a. c. 190, „Nos ergo”; S. Callistus

I, decr. a. 217–222; S. Damasus, litt. *Quod vestra caritas*, a. 378/82; decr. *Post has omnes*, a. 382; S. Innocentius I. litt. *Inquirendis*, 7 ian. 417; S. Zosimus, litt. *Quamvis Patrum*, 21 mar. 418; S. Bonifacius I, litt. *Inter caeteras*, a. 419; litt. *Retro maioribus*, 11 mar. 422; litt. *Manet beatum*, 11 mar. 422; litt. *Institutio universalis*, 11 mar. 422; S. Coelestinus I, litt. *Tandem malorum*, 15 mar. 432, „...Elaborate”; S. Xystus III, litt. *Si ecclesiastici corporis*, 17 sep. 433, „Haec sanctitatem”; S. Leo M., litt. *Omnis admonitio*, 12 ian. 444; litt. *Quantum dilectioni*, 21 iun. 445; litt. *Credebamus post*, [6] ian. 446; litt. *Quanta fraternitati*, a. 446; S. Simplicius, litt. *Cuperem quidem*, 10 ian. 476, „Haec, venerabilis”; S. Felix III, litt. *Postquam sanctae*, mar. 483; litt. *Olim nobis*, 5 oct. 484; litt. *Multa sunt*, a. 490; S. Gelasius, litt. *Quod plena cupimus*, 1 mar. 492; litt. *Famuli vestrae*, a. 494; litt. *Ex epistola*, a. 492–496, „Sed quolibet”; litt. *Valde mirati sumus*, 5 feb. 496; S. Anastasius II, litt. *Exordium pontificatus*, a. 496; S. Ioannes II, litt. *Inter claras*, 25 mar. 534; S. Gregorius M., litt. *Piissimus atque*, iun. 595; litt. *Suavissima mihi*, nov. 597; S. Agatho, litt. *Consideranti mihi*, mar. 680; litt. *Omnium bonorum*, mar. 680; Hadrianus I, litt. *Pastoralibus curis*, 26 mar. 785, „Porro post”; litt. *Deus qui dixit*, 26 oct. 785; S. Nicolaus I, litt. *Principatum divinae*, 25 sep. 860; litt. *Si serenissimi*, 18 mar. 862; litt. *Postquam beato*, 18 mar. 862; litt. *...et divinorum*, a. 863; litt. *Proposueramus quidem*, a. 865, ab „...Verumtamen”; litt. *Dici non potest*, 13 nov. 866; Iohannes VIII, litt. *Si ergo*, a. 873–875; litt. *Ad hanc quippe*, 16 apr. 878; litt. *Inter claras sapientiae*, 16 aug. 879, „Nunc itaque”; Stephanus V, litt. *Cum Deo propitio*, a. 885; litt. *Vestrae serenitatis*, a. 885; litt. *Quia te zelo*, a. 885; Iohannes X, litt. *Cum religio*, a. 925; S. Leo IX, litt. *In terra pax*, 2 sep. 1053, XXXII; litt. *Congratulamur vehementer*, a. 1052/53, „Quod ipse”; litt. *Quantas gratias*, a. 1054; S. Gregorius VII, litt. *Summae sedis specula*, 6 iun. 1080; Hadrianus IV, litt. *Ex quo*, a. 1154/1159, „Traditum est”; litt. *Inter omnia*, 13 iun. 1157; Alexander III, litt. *Apostolica sedes*, 27 sep. 1177; Coelestinus III, litt. *Fundavit Deus*, 20 feb. 1196; Innocentius III, litt. *Reprobata quondam*, 1–15 aug. 1198; litt. *Apostolicae Sedis auctoritas*, 8 ian. 1199; litt. *Apostolicae Sedis primatus*, 12 nov. 1199; litt. *Multae nobis*, 13 nov. 1199; litt. *Ex eo te radicum*, 23 nov. 1199; litt. *Is Ecclesiam*, 24 nov. 1199; litt. *Non processit*, 1 iun. 1202; litt. *Licet apostolica sedes*, maii 1205; litt. *Licet hactenus*, 7 oct. 1207; litt. *Inconsutilis*, 30 aug. 1213; litt. *Licet olim*, 31 aug. 1213; Gregorius IX, ep. *Quia Christi*, 18 iul. 1231; Professio fidei (in Lugd. II) a Michaelae Palaeologo Gregorio X oblata, a. 1274; Bonifacius VIII, bulla, *Unam Sanctam*, 18 nov. 1302; Iohannes

XXII, ep. *Salvator noster*, 29 apr. 1319; Benedictus XII, a. 1341, prop. 90, Armenorum, damn.; Eugenius IV (in Flor.), const. *Laetentur coeli*, 6 iul. 1439, „Item”; Pius IV, const. *Iniunctum nobis*, 13 nov. 1564, Professio fidei Trident., § 1; Gregorius XIII, const. *Sanctissimus*, a. 1575, Professio fidei Graecis praescr., § 5; Benedictus XIV, const. *Etsi pastoralis*, 26 maii 1742, § I, VI; ep. *Nuper ad nos*, 16 mar. 1743, Professio fidei Maronitis praescr., § 5; S.C. de Prop. Fide, litt. encycl. (ad Patriarchas Orientis), 6 iun. 1803; Pius IX, ep. encycl. *Amantissimus*, 8 apr. 1862, 1; litt. ap. *Reversus*, 12 iul. 1867; ep. encycl. *Quartus supra*, 6 ian. 1873, 6; Vat. I, sess. IV, cap. III, *De vi et ratione primatus Romani pontificis*; Leo XIII, ep. encycl. *Satis cognitum*, 29 iun. 1896; S.C. de Prop. Fide, instr. 31 iul. 1902, I, i); S. Pius X, litt. encycl. *Pascendi*, 8 sep. 1907; Pius XI, litt. encycl. *Ecclesiam Dei*, 12 nov. 1923; litt. encycl. *Mortalium animos*, 6 ian. 1928; Vat. II, decr. *Orientalium Ecclesiarum*, 3; decr. *Unitatis redintegratio*, 2 „Ad hanc»; decr. *Christus Dominus*, 2 „In hac».]

Kan. 332

§ 1. Pełną i najwyższą władzę w Kościele otrzymuje Biskup Rzymski przez zgodny z prawem i zaakceptowany przez niego wybór wraz z konsekracją biskupią. Stąd tę samą władzę otrzymuje od momentu przyjęcia wyboru na Papieża ten elekt, który posiada sakrę biskupią. Gdyby elekt nie miał sakry biskupiej, powinien być zaraz konsekrowany na biskupa.

[CCEO, can. 44 § 1. „Najwyższą i pełną władzę w Kościele otrzymuje Biskup Rzymski przez zgodny z prawem i zaakceptowany przez niego wybór wraz ze święceniami biskupimi; stąd tę samą władzę otrzymuje od momentu zaakceptowania wyboru na Papieża ten elekt, który posiada sakrę biskupią, jeśli elekt nie miałby sakry biskupiej, powinien być niezwłocznie wyświęcony na biskupa”. Cf. CIC/1917, can. 219; *Cleri sanctitati*, 163. Źródła: Paulus VI, const. ap. *Romano Pontifici eligendo*, 1 oct. 1975, 88; Pius X, litt. encycl. *Pascendi*, 8 sep. 1907; Pius XII, const. ap. *Vacantis Apostolicae Sedis*, 8 dec. 1945, 101; Ioannes XXIII, m.p. *Summi Pontificis electio*, 5 sep. 1962, XIX.]

89. Deinde, actis de more agentis, prout iubet *Ordo rituum Conclavis*, Cardinales electores, secundum statutas rationes, accedunt ut novo electo Summo Pontifici obsequium et oboedientiam exhibeant. Deinde gratiae Deo persol-

89. Po wypełnieniu w międzyczasie innych formalności przewidzianych przez *Ordo rituum conclavis*, kardynałowie elektorzy w ustalony sposób zbliżają się, aby wyrazić cześć i posłuszeństwo nowo wybranemu Biskupowi

vuntur, ac demum populo exspectanti a primo Cardinalium Diaconorum, peracta electio novique Pontificis nomen nuntiantur, qui subinde ex podio Vaticanae Basilicae Apostolicam Benedictionem *Urbi et Orbi* impertit.

Si electus caractere episcopali careat, obsequium et oboedientia eidem praebentur et nuntius populo perfertur tantum postquam ipse sollemniter ordinatus est Episcopus.

90. Si autem electus extra Civitatem Vaticanam degit, normae sunt observandae, quas praedictus *Ordo rituum Conclavis* continet.

Episcopalis ordinatio Summi Pontificis electi, qui forsitan nondum sit Episcopus, de qua in nn. 88 et 89 huius Constitutionis mentio habetur, fit de Ecclesiae more a Decano Collegii Cardinalium aut, si hic abest, a Subdecano aut, si hic quoque impeditur, ab antiquiore Cardinale Episcopo.

91. Conclave absolvetur simul ac novus electus Summus Pontifex suae electioni consenserit, nisi quid aliter is statuerit. Et tunc temporis novum adire poterunt Pontificem Substitutus Secretariae Status, Secretarius sectionis de rationibus cum Civitatibus, Praefectus Domus Pontificiae atque quilibet alius, cui cum Pontifice electo est agendum de rebus eo temporis momento necessariis.

92. Pontifex, sollemnibus caeremoniis inaugurationis Pontificatus persolutis, intra congruum tempus Patriarchalis Archibasilicae Lateranensis possessionem ritu praescripto capiet.

Rzymskiemu. Następnie składają dziękczynienie Bogu, po czym pierwszy [w procedencji] z kardynałów diakonów [*kardynał protodiakon*] ogłasza oczekującemu Ludowi Bożemu dokonany wybór i imię nowego papieża, który bezpośrednio potem udziela Błogosławieństwa Apostolskiego *Urbi et Orbi* z balkonu Bazyliki Watykańskiej.

Gdyby elekt nie miał sakry biskupiej, dopiero po otrzymaniu święceń biskupich zostaje mu oddany hołd i następuje ogłoszenie wyboru.

90. Jeśli elekt mieszka poza Watykanem, należy zachować normy zawarte we wspomnianym *Ordo rituum conclavis*.

Święcenia biskupie wybranego papieża, który nie byłby jeszcze biskupem, o czym mowa w n. 88 i 89 niniejszej Konstytucji, zostają udzielone według praktyki Kościoła przez Dziekana Kolegium Kardynalskiego lub, w przypadku jego nieobecności, przez Subdziekana, a gdyby ten miał jakąś przeszkodę, przez najstarszego [w procedencji] kardynała biskupa.

91. Konklawe zakończy się natychmiast po przyjęciu wyboru przez nowego Biskupa Rzymskiego, chyba że on rozporządzi inaczej. Od tej chwili mogą mieć kontakt z papieżem: Substitut Sekretariatu Stanu, Sekretarz Sekcji ds. relacji z Państwami, Prefekt Domu Papieskiego oraz ci, którzy muszą omówić z papieżem elektem sprawy niecierpiące zwłoki.

92. Papież, po uroczystej ceremonii inauguracji pontyfikatu, w odpowiednim czasie i według przewidzianego rytu obejmie w posiadanie Patriarchalną Archibazylikę Laterańską.

PROMULGATIO

Has igitur normas, omnibus rebus graviter perpensis atque Decessorum Nostrorum exemplum secuti, statuimus et praescribimus, decernentes ut nemini hanc Constitutionem et quae in ea continentur qualibet de causa impugnare liceat. Ea quidem ab omnibus religiose servetur, contrariis quibusvis nihil obstantibus, etiam specialissima mentione dignis. Quam volumus plenam et integram vim suam sortiri et obtinere, ut subsidio sit omnibus quorum interest.

tem abrogatas declaramus, ut supra statutum est, omnes Constitutiones et Leges hac de re a Romanis Pontificibus editas, ac pariter declaramus omnino irrita esse quae, a quolibet, quacumque auctoritate praedito, scienter vel inscienter contra hanc Constitutionem fuerint excogitata.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die XXII mensis Februarii, die festo Cathedrae sancti Petri Apostoli, anno MCMXCVI, Pontificatus Nostri duodevicesimo.

Promulgacja

Po dojrzałej refleksji i idąc za przykładem moich Poprzedników, ustalam więc i wydaję te normy, postanawiając, aby nikt z jakiegokolwiek przyczyny nie odważył się zakwestionować niniejszej Konstytucji i tego, co jest w niej zawarte. Przez wszystkich ma być ona zachowywana w sposób nienaruszony, mimo jakiegokolwiek rozporządzenia przeciwnego, chociażby zasługiwało na szczególną uwagę. Niech wejdzie ona w życie i nabierze pełnej mocy oraz niech będzie przewodnikiem dla tych wszystkich, do których się odnosi.

Uznaję tym samym za uchylone, jak wyżej zostało postanowione, wszystkie konstytucje i zarządzenia wydane w tym względzie przez Biskupów Rzymskich i równocześnie ogłaszam, że jest całkowicie pozbawione znaczenia to, co ktokolwiek, mocą jakiegokolwiek władzy, świadomie lub nieświadomie, usiłowałby uczynić wbrew niniejszej Konstytucji.

W Rzymie, u Świętego Piotra, dnia 22 lutego 1996, w Święto Katedry św. Piotra Apostoła, w osiemnastym roku Pontyfikatu.

IOANNES PAULUS PP. II

(1) S. IRENAEI *Adversus Haereses* III, 3, 2: SCh 211, 33.

(2) Pii X *Vacante Sede Apostolica*, die 25 dec. 1904: Pii X *Pontificis Maximi Acta*, III (1908) 239–288.

(3) Pii XI *Cum Proxime*, die 1 mart. 1922: AAS 14 (1922) 145–146; EIUDEM *Quae Divinitus*, die 25 mart. 1935: AAS 27 (1935) 97–113.

(4) Pii XII *Vacantis Apostolicae Sedis*, die 8 dec. 1945: AAS 38 (1946) 65–99.

(5) IOANNIS XXIII *Summi Pontificis Electio*, die 5 sept. 1962: AAS 54 (1962) 632–640.

(6) PAULI VI *Regimini Ecclesiae Universae*, 15 aug. 1967: AAS 59 (1967) 885–928; EIUDEM *Ingravescentem Aetatem*, die 21 nov. 1970: AAS 62 (1970) 810–813; EIUDEM *Romano Pontifici eligendo*, die 1 oct. 1975: AAS 67 (1975) 609–645.

(7) Cfr. IOANNIS PAULI PP. II *Pastor Bonus*.

(8) Cfr. *Codex Iuris Canonici*, can. 349.

- (9) Cfr. CONC. OECUM. VAT. I *Pastor Aeternus*, III; cfr. *Lumen Gentium*, 18.
- (10) *Codex Iuris Canonici*, can. 332, § 1; *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, can 44 § 1.
- (11) *Codex Iuris Canonici*, can. 349.
- (12) Cfr. PAULI VI *Ingravescentem Aetatem*, II, 1, die 21 nov. 1970: AAS 62 (1970) 811; EIUSDEM *Romano Pontifici eligendo*, 33, die 1 oct. 1975: AAS 67 (1975) 622.
- (13) *Codex Iuris Canonici*, can. 1752.
- (14) Cfr. *Codex Iuris Canonici*, can. 332, § 2; *Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, can 44 § 2.
- (15) Cfr. IOANNIS PAULI PP. II *Pastor Bonus*.
- (16) Cfr. PAULI VI *Vicariae Potestatis*, 2 § 1, die 6 ian. 1977: AAS 69 (1977) 9–10.
- (17) Cfr. PAULI VI *Vicariae Potestatis*, 2 § 4, die 6 ian. 1977: AAS 69 (1977) 10.
- (18) Cfr. Pii XI *Quae Divinitus*, 12, die 25 mart. 1935: AAS 27 (1935) 112–113.
- (19) Cfr. IOANNIS PAULI PP. II *Pastor Bonus*, 117.
- (20) Cfr. IOANNIS PAULI PP. II *Pastor Bonus*, 18, § 1 et 3.
- (21) Cfr. *Codex Iuris Canonici*, can. 1399.
- (22) *Missale Romanum*, Missa votiva « Pro eligendo Papa », n. 4, p. 795.
- (23) Cfr. S. Pii X *Vacante Sede Apostolica*, 76, die 25 dec. 1904: *Pii X Pontificis Maximi Acta*, III (1908) 280–281.
- (24) Cfr. Pii XII *Vacantis Apostolicae Sedis*, 88, die 8 dec. 1945: AAS 38 (1946) 93.
- (25) Cfr. PAULI VI *Romano Pontifici eligendo*, 74, die 1 oct. 1975: AAS 67 (1975) 639.
- (26) Cfr. S. Pii X *Vacante Sede Apostolica*, 79, die 25 dec. 1904: *Pii X Pontificis Maximi Acta* III (1908) 282; Pii XII *Vacantis Apostolicae Sedis*, 92, die 8 dec. 1945: AAS 38 (1946) 94; PAULI VI *Romano Pontifici eligendo*, 79, 1 oct. 1975: AAS 67 (1975) 641.
- (27) Cfr. *Act.* 1, 14.
- (28) Cfr. *Matth.* 21, 22; *Marc.* 11, 24.



2.
BENEDICTUS PP. XVI

LITTERAE APOSTOLICAE
MOTU PROPRIO DATAE

***De nonnullis mutationibus in normis ad electionem Romani Pontificis
attinentibus***

„Normas nonnullas”

* * *

Źródło: tekst promulgowany w “Osservatore Romano” dn. 25 lutego 2013 roku.

* * *

Normas nonnullas per Apostolicas Litteras *De aliquibus mutationibus in normis de electione Romani Pontificis* Motu Proprio die XI mensis Iunii anno MMVII, tertio Nostri Pontificatus, datas, statuimus, quae, cum eas abrogarent normas quae in numero 75 continentur Constitutionis Apostolicae *Universi Dominici Gregis* quam die XX mensis Februarii anno MCMXCVI Decessor Noster beatus Ioannes Paulus II promulgavit, normam statuerunt, traditione sancitam, ad quam, ut valida Summi Pontificis habeatur electio, duae ex tribus partes suffragiorum omnium Cardinalium electorum praesentium semper requiruntur.

BENEDICTUS PP. XVI

LITTERAE APOSTOLICAE
MOTU PROPRIO DATAE

***De aliquibus mutationibus in normis
de electione Romani Pontificis***

«Constitutione apostolica»

(Źródło: AAS IC [2007] pp. 776–777)

Constitutione apostolica *Universi Dominici Gregis*, die XXII Februarii anno MCMXCVI promulgata [1], Venerabilis Decessor Noster Ioannes Paulus II, nonnullas immutationes induxit in normas canonicas servandas pro electione Romani Pontificis a Paulo VI, felicis recordationis, statutas [2].

In numero septuagesimo quinto memoratae Constitutionis statutum est ut exhaustis incassum omnibus suffragationibus, iuxta normas statutas peractis, in quibus ad validam electionem

Romani Pontificis duae ex tribus partes suffragiorum omnium praesentium requiruntur, Cardinalis Camerarius Cardinales electores consulat de modo procedendi, atque agetur prout eorum maior absoluta pars decreverit, servata tamen ratione ut electio valida evadat aut maiore absoluta parte suffragiorum aut duo nomina tantum suffragando, quae in superiore scrutinio maiorem suffragiorum partem obtinuerunt, dum hoc quoque in casu sola maior absoluta pars requirebatur.

Post promulgatam vero laudatam Constitutionem, haud paucae petitiones, auctoritate insignes, ad Ioannem Paulum II pervenerunt, sollicitantes ut norma traditione sancita restitueretur, secundum quam Romanus Pontifex valide electus non haberetur nisi duas ex tribus partes suffragiorum Cardinalium electorum praesentium obtinuisset.

Nos igitur, quaestione attente perpensa, statuimus ac decernimus ut, abrogatis normis quae in numero septuagesimo quinto Constitutionis Apostolicae *Universi Dominici Gregis* Ioannis Pauli II praescribuntur, hae substituantur normae quae sequuntur:

«Si scrutinia de quibus in numeris septuagesimo secundo, tertio et quarto memoratae Constitutionis incassum reciderint, habeatur unus dies orationi, reflexioni et dialogo dicatus; in subsequentibus vero suffragationibus, servato ordine in numero septuagesimo quarto eiusdem Constitutionis statuto, vocem passivam habebunt tantummodo duo nomina quae in superiore scrutinio maiorem numerum suffragiorum obtinuerunt, nec recedatur a ratione ut etiam in his suffragationibus maioritas qualificata suffragiorum Cardinalium praesentium ad validitatem electionis requiratur. In his autem suffragationibus, duo nomina quae vocem passivam habent, voce activa carent».

Hoc documentum cum in *L'Osservatore Romano* evulgabitur statim vigere incipiet. Haec decernimus et statuimus, contrariis quibusvis non obstantibus.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die XI mensis Iunii, anno MMVII, Pontificatus nostri tertio.

BENEDICTUS PP. XVI

1. Ioannes Paulus II, Constitutio apostolica *Universi Dominici Gregis*, 22 februarii 1996, in AAS 88 (1996) 305–343.

2. Paulus VI, Constitutio apostolica *Romano Pontifici eligendo*, 1 octobris 1975: AAS 67 (1975) 605–645.

Gravitate quidem considerata quo aptiore modo id evolvatur quod, quamvis vario pondere, ad electionem attinet Romani Pontificis, potissimum ad certam interpretationem et executionem nonnullorum praeceptorum, statuimus et decernimus ut quaedam normae Consitutionis Apostolicae *Universi Dominici Gregis* necnon ea quae in supra memoratis Apostolicis Litteris Nos Ipsi statuimus, substituantur normis quae sequuntur:

35. Cardinalis elector nulla ratione vel causa a Summi Pontificis electione activa et passiva excludi potest, vigentibus tamen iis omnibus quae sub n. 40 et 75 huius Constitutionis statuuntur.

37. Praecipimus praeterea ut, ex quo Apostolica Sedes legitime vacat, antequam Conclave incohetur, mora sit interponenda quindecim solidorum dierum, facta tamen Cardinalium Collegio potestate Conclavis initium anticipandi, si constat omnes Cardinales electores adesse, vel etiam proferendi per aliquot dies, si graves obstant causae; tamen viginti diebus ad summum elapsis ab initio Sedis vacantis, cuncti Cardinales electores praesentes ad electionis negotium procedant.

43. Ex quo initium negotiorum electionis statutum est ad peractae usque Summi Pontificis electionis publicum nuntium vel, utcumque, hoc iusserit novus Pontifex, aedes *Domus Sanctae Marthae*, pariterque Sacellum Sixtinum atque loci designati liturgicis celebrationibus obserari debebunt, sub auctoritate Cardinalis Camerarii externaque cooperatione Vicecamerarii et Substituti Secretariae Status, omnibus licentia carentibus, prout statuitur in sequentibus numeris.

Integra regio Civitatis Vaticanae, atque etiam ordinaria industria Ministeriorum quorum sedes stat intra eius fines, ita moderandae erunt, hoc tempore, ut circumscriptio in tuto collocetur nec non expedita explicatio actionum ad Summi Pontificis electionem pertinentium. Provideatur peculiariter, Praelatis Clericis de Camera etiam opem ferentibus, ut Cardinales electores a nullo conveniantur iter facientes ab aedibus *Domus Sanctae Marthae* ad Palatium Apostolicum Vaticanum.

46. § 1° Ut personarum necessitatibus et officii, quae cum electionis cursu necuntur, occurratur, praesto esse debent ideoque convenientibus locis recepti intra fines quorum in huius Constitutionis n. 43 fit mentio, Secretarius Cardinalium Collegii, qui conventus electivi Secretarii fungitur munere, Magister Pontificiarum Celebrationum Liturgicarum cum octo Caeremoniariis et duobus Religiosis qui Sacrum Pontificium curant; atque ecclesiasticus vir a Cardinale Decano electus vel a Cardinale vicem gerente, ut in munere explendo eum iuvet.

47. Omnes personae quae n. 46 et n. 55, § 2° significantur huius Constitutionis Apostolicae, quae quavis ratione ac quovis tempore a quocumque resciscunt ea quae ad recte oblique proprios electionis actus attinent, potissimum quae peracta ipsius electionis scrutinia contingunt, arto secreto tenentur cum qualibet persona ad Collegium Cardinalium electorum non pertinente; hac de causa, antequam incipiat electio, ius iurandum nuncupare debent, secundum modum et formulam, ut subsequens numerus indicabit.

48. Illi omnes, de quibus dicitur n. 46 et n. 55, § 2° huius Constitutionis, rite certiores facti circa significationem amplitudinemque iuris iurandi faciendi ante negotiorum electionis initium coram Cardinale Camerario vel alio Cardinale ab eo delegato et coram duobus Protonotariis Apostolicis de Numero Participantium, tempore opportuno pronuntiabunt et subscribent ius iurandum secundum hanc formulam:

Ego N. N. promitto et iuro me inviolate servaturum esse secretum absolutum cum omnibus quotquot participes non sunt Collegii Cardinalium electorum, hoc quidem in perpetuum, nisi mihi datur expresse peculiaris facultas a novo Pontifice electo eiusve Successoribus, in omnibus quae directe vel indirecte respiciunt suffragia et scrutinia ad novum Pontificem eligendum.

Itemque promitto et iuro me nullo modo in Conclavi usurum esse instrumentis quibuslibet ad vocem transmittendam vel recipiendam aut ad imagines exprimendas quovis modo aptis de iis quae tempore electionis fiunt intra fines Civitatis Vaticanae, atque praecipue de iis quae quolibet modo directe vel indirecte attinent ad negotia coniuncta cum ipsa electione. Declaro me editurum esse ius iurandum utpote qui plane noverim quamlibet eius violationem adducturam esse excommunicationis mihi poenam latae sententiae Sedi Apostolicae reservatae.

Sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei Evangelia, quae manu mea tango.

49. Exsequiis defuncti Pontificis rite persolutis et apparatis iis quae requiruntur ad legitimam electionem exsequendam, die constituto – decimo quinto id est a Pontificis morte aut non ultra vicesimum diem, prout n. 37 huius Constitutionis decernitur – Cardinales omnes convenient in Basilicam Vaticanam Sancti Petri, vel alium in locum pro temporis et loci opportunitate, ad participandam sollemnem Eucharisticam celebrationem cum Missa votiva *pro eligendo Papa*. Hoc congruenti tempore matutino persolvendum est, ita ut horis postmeridianis impleri possit quod praescribitur sequentibus numeris huius Constitutionis.

50. A Sacello Paulino Palatii Apostolici, ubi congruo pomeridiano tempore Cardinales electores adstiterint, choralis vestimento induti sollemni processione, cantu invocantes *Veni, creator Spiritus Sancti* assistentiam, se conferent in Cappellam Sixtinam Palatii Apostolici, locum et sedem electionis peragenda. Processionem participabunt Vicecamerarius, Auditor Generalis Camerae Apostolicae et duo membra cuiusque Collegii Protonotariorum Apostolicorum de Numero Participantium, Praelatorum Auditorum Rotae Romanae et Praelatorum Clericorum de Camera.

51, § 2° Quapropter Collegium Cardinalium, agens de auctoritate et officio Camerarii, quem adiuvabit Congregatio particularis de qua in numero 7 huius Constitutionis, curabit ut, intra praefatum Sacellum et in locis contiguis, omnia prius disponantur adiuvantibus quoque foris Vicecamerario et Substituto Secretariae Status, ita ut regularis electio eiusdemque secreta indoles in tuto ponantur.

55, § 3° Si quid tale contra hanc normam admissum fuerit, sciant auctores se innodari excommunicationis poena *latae sententiae* Sedi Apostolicae reservatae.

62. Modis abrogatis electionis qui per *acclamationem seu inspirationem* et per *compromissum* dicuntur, electionis forma Romani Pontificis futuro de tempore erit tantum *per scrutinium*.

Decernimus igitur ut Summi Pontificis ad validam electionem saltem duae ex tribus partes suffragiorum requirantur omnium electorum praesentium et suffragia ferentium.

64. Tribus gradibus explicatur scrutinium, quorum primus, qui *antescrutinium* vocari potest, complectitur: 1) schedularum praeparationem et partitionem per Caeremoniarios – qui interea in aulam revocantur una cum Secretario Collegii Cardinalium simulque cum Magistro Pontificiarum celebrationum Liturgicarum – quique earum saltem duas vel tres cuique Cardinali electori dabunt; 2) ex omnibus Cardinalibus electoribus sortitionem trium Scrutatorum, trium ad infirmorum excipienda suffragia qui destinantur, qui brevitatis gratia *Infirmarii* appellantur, et trium Recognitorum; sortes has publice iacit novissimus Cardinalis Diaconus, qui subinde novem nomina depromit illorum qui munia haec sustinere debent; 3) si in extractione Scrutatorum, *Infirmariorum* et Recognitorum ducta nomina exierint Cardinalium electorum qui, ob infirmitatem vel aliam ob causam impediuntur quominus officia haec gerant, eorum loco alia nomina non impeditorum depromantur. Primi tres sorte educti erunt Scrutatores, alteri tres *Infirmarii*, ceteri vero tres Recognitores.

70, § 2° Scrutatores in unam summam redigunt suffragia, quae quilibet obtinuit, et si nemo saltem ad duas partes ex tribus suffragiorum pervenit, non est electus Papa in illo scrutinio; si quis vero duas partes ex tribus saltem accepit, habetur electio Romani Pontificis et quidem canonice valida.

75. Si scrutinia de quibus in numeris septuagesimo secundo, tertio et quarto memoratae Constitutionis incassum reciderint, habeatur unus dies orationi, reflectioni et dialogo dicatus; in subsequentibus vero suffragationibus, servato ordine in numero septuagesimo quarto eiusdem Constitutionis statuto, vocem passivam habebunt tantummodo duo nomina quae in superiore scrutinio maiorem numerum suffragiorum obtinuerunt, nec recedatur a ratione ut etiam in his suffragationibus minimum maioritas qualificata duarum ex tribus partium suffragiorum Cardinalium praesentium et vocem activam habentium ad validitatem electionis requiratur. In his autem suffragationibus, duo nomina quae vocem passivam habent, voce activa carent.

87. Post electionem canonice factam, ultimus Cardinalis Diaconus vocat in aulam electionis Secretarium Collegii Cardinalium et Magistrum Pontificiarum Celebrationum Liturgicarum et duos Caeremoniarios; atque consensus electi per Cardinalem Decanum aut per Cardinalium primum ordine et aetate, nomine totius Collegii electorum, his verbis requiratur: *Acceptasne electionem de te canonice factam in Summum Pontificem?* Statimque, post consensum declaratum, electus interrogetur: *Quo nomine vis vocari?* Tunc per Magistrum Pontificiarum Celebrationum Liturgicarum, munere notarii fungentem, testibus adhibitis duobus Viris a caeremoniis, instrumentum de acceptance novi Pontificis et de nomine ab eo assumpto conficitur.

Omnia quae in his Litteris Apostolicis in forma Motu Proprio deliberavimus, ordinamus ut in omnibus earum partibus servantur, contrariis rebus minime quibuslibet officientibus.

Hoc documentum cum in actis diurnis *L'Osservatore Romano* evulgabitur, statim vigere incipiet³³⁷.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die XXII mensis Februarii, anno MMXIII, Pontificatus Nostri octavo.

BENEDICTUS PP. XVI

³³⁷ Promulgowano dn. 25 lutego 2013 roku.

3.
Deklaracja
papieża Benedykta XVI o rezygnacji z posługi Biskupa Rzymskiego
ogłoszona na konsystorzu dnia 11 lutego 2013 roku³³⁸

„Declaratio”

* * *

Źródło: tekst opublikowany na stronie www.vatican.va

* * *

Fratres carissimi

Non solum propter tres canonizationes ad hoc Consistorium vos convocavi, sed etiam ut vobis decisionem magni momenti pro Ecclesiae vita communicem. Conscientia mea iterum atque iterum coram Deo explorata ad cognitionem certam perveni vires meas ingravescente aetate non iam aptas esse ad munus Petrinum aequè administrandum.

Bene conscius sum hoc munus secundum suam essentiam spirituales non solum agendo et loquendo exsequi debere, sed non minus patiendo et orando. Attamen in mundo nostri temporis rapidis mutationibus subiecto et quaestionibus magni ponderis pro vita fidei perturbato ad navem Sancti Petri gubernandam et ad annuntiandum Evangelium etiam vigor quidam corporis et animae necessarius est, qui ultimis mensibus in me modo tali minuitur, ut incapacitatem meam ad ministerium mihi commissum bene administrandum agnoscere debeam. **Quapropter bene conscius ponderis huius actus plena libertate declaro me ministerio Episcopi Romae, Successoris Sancti**

Najdrożsi Bracia,

zawezwałem was na ten Konsystorz nie tylko z powodu trzech kanonizacji, ale także, aby zakomunikować wam decyzję o wielkiej wadze dla życia Kościoła. Rozważywszy po wielokroć rzecz w sumieniu przed Bogiem, zyskałem pewność, że z powodu podeszłego wieku moje siły nie są już wystarczające, aby w sposób należyty sprawować posługę Piotrową.

Jestem w pełni świadom, że ta posługa, w jej duchowej istocie powinna być spełniana nie tylko przez czyny i słowa, ale w nie mniejszym stopniu także przez cierpienie i modlitwę. Tym niemniej, aby kierować łodzią św. Piotra i głosić Ewangelię w dzisiejszym świecie, podlegającym szybkim przemianom i wzburzanym przez kwestie o wielkim znaczeniu dla życia wiary, niezbędna jest siła zarówno ciała, jak i ducha, która w ostatnich miesiącach osłabła we mnie na tyle, że muszę uznać moją niezdolność do dobrego wykonywania powierzonej mi posługi. **Dlatego, w pełni świadom powagi tego aktu, z pełną wolnością, oświadczam, że rezygnuję z posługi Biskupa Rzymu,**

³³⁸ Tekst opublikowany drukiem w „Osservatore Romano” był sygnowany datą 10 lutego 2013 roku.

Petri, mihi per manus Cardinalium die 19 aprilis MMV commissum renuntiare ita ut a die 28 februarii MMXIII, hora 20, sedes Romae, sedes Sancti Petri vacet et Conclave ad eligendum novum Summum Pontificem ab his quibus competit convocandum esse (podkr. red.).

Fratres carissimi, ex toto corde gratias ago vobis pro omni amore et labore, quo mecum pondus ministerii mei portastis et veniam peto pro omnibus defectibus meis. Nunc autem Sanctam Dei Ecclesiam curae Summi eius Pastoris, Domini nostri Iesu Christi confidimus sanctamque eius Matrem Mariam implo-ramus, ut patribus Cardinalibus in eligendo novo Summo Pontifice materna sua bonitate assistat. Quod ad me attinet etiam in futuro vita orationi dedicata Sanctae Ecclesiae Dei toto ex corde servire velim.

Następcy Świętego Piotra, powierzonej mi przez Kardynałów 19 kwietnia 2005 roku, tak, że od 28 lutego 2013 roku, od godziny 20.00, stolica Rzymska, Stolica św. Piotra, będzie zwolniona i będzie konieczne, aby ci, którzy do tego posiadają kompetencje, zwołali Konklawe dla wyboru nowego Najwyższego Kapłana (podkr. red.).

Najdrożsi Bracia, dziękuję wam ze szczerego serca za całą miłość i pracę, przez którą nieśliście ze mną ciężar mojej posługi, i proszę o wybaczenie wszelkich moich niedoskonałości. Teraz zawierzamy Kościół święty opiece Najwyższego Pasterza, naszego Pana Jezusa Chrystusa, i błagamy Jego najświętszą Matkę Maryję, aby wspomagała swoją matczyną dobrocią ojców Kardynałów w wyborze nowego Papieża. Jeśli o mnie chodzi, również w przyszłości będę chciał służyć całym sercem, całym oddanym modlitwie życiem, świętemu Kościołowi Bożemu.

Ex Aedibus Vaticanis, die 10 mensis februarii MMXIII

BENEDICTUS PP. XVI

DZIAŁ II

NORMY SPECJALNE DOTYCZĄCE SEDE VACANTE I WYBORU BISKUPA RZYMSKIEGO WYDANE W LATACH 1904–1975

[Uwzględniono wyłącznie podstawowe normy specjalne przywołane
w Konstytucji Apostolskiej Jana Pawła II *Universi Dominici Gregis*]



1.

Constitutio Pii PP. X „Vacante Sede Apostolica” 25 Decembris 1904

* * *

Źródło: *Pii X Pontificis Maximi Acta*, III (1908).

* * *

Vacante Sede Apostolica, illud gravissimum sanctissimumque est, summum dominici gregis pastorem et caput, ad catholicam Ecclesiam provide solerterque regendam, eligere, qui in beati Petri locum succedens, Christi Iesu in terris personam gerat. Quod cum intelligerent Romani Pontifices Decessores Nostri, eo quavis aetate vigilem curam sedulamque cogitationem contulerunt ut ille modus et ordo in eligendo adhiberetur, qui rei gravitati aptius congruentiusque responderet. Qua de causa plures ex re et tempore ab iis sapientissimae editae sunt leges ut negotium ipsum rite, legitime expediteque absolveretur: quas inter principem obtinent locum Constitutiones a Pio IV, Gregorio XV et Clemente XII opportune sancitae.

Verum, decursu aetatum, factum est ut hae de Romano eligendo Pontifice indicatae ac promulgatae leges sensim multiplici varioque numero augerentur: nonnullae etiam, temporum rationibus hominumque moribus mutatis, obsoletae evaderent: ita ut haud exigui laboris esse videatur discernere quatenus in Summo Pastore eligendo servanda sint.

Nos igitur, hoc incommodum praevertere volentes, quae de Romano Pontifice eligendo a Decessoribus Nostris decreta sunt, omnia in unam Constitutionem digere opportunum duximus, integris, quantum fieri potuit, servatis ipsis priorum Constitutionum praescriptis, quin etiam verbis (licet haud semper uniformi stilo respondentibus), quae veneranda vetustas sancivit, nonnullis tamen mutatis, prouti opportunius Nobis visum est.

Itaque, re din ac mature perpensa, certa scientia et proprio motu, de Apostolicae Nostrae potestatis plenitudine, hanc Constitutionem, quae perpetuo in futurum vigeat, edere statuimus, qua Sacrum Cardinalium Collegium, Romana Petri Sede vacante, atque in Romano Pontifice eligendo unite utatur, eamque vim legis habere solam decernimus, abrogatis Constitutionibus ac Decretis omnibus et singulis a Romanis Pontificibus hac de re editis, etiam in Conciliis generalibus promulgatis et in

corpore iuris conclusis: excepta tamen Nostra Consitutione **Commissum Nobis**, diei xx mensis Ianuarii labentis anni, de civili Veto seu Exclusiva, uti vocant, in electione Summi Pontificis, et Constitutione **Praedecessores Nostri** cum **Instructione** (vulgo **Regolamento**) adiecti, a fel. rec. Leone XIII die xxv mensis Maii DCCCLXXXII data pro extraordinariis perturbatisque temporum adiunctis, quam in futurum quoque, ubi in iisdem Sedes Apostolica conditionibus versetur, praeter ea quibus hac Constitutione derogatum est, vigere integram volumus.

TITULUS I. DE SEDE APOSTOLICA VACANTE

CAPUT I. **De potestate S. Collegii Cardinalium, Sede Apostolica vacante**

1. Sedis Apostolicae vacatione durante, S. Collegium Cardinalium in iia, quae ad Pontificem Maximum dum viveret pertinebant, nullam omnino potestatem aut iurisdictionem habeat, neque gratiam, neque iustitiam faciendi, aut factam per Pontificem mortuum executioni demandandi; sed ea omnia futuro Pontifici reservare teneatur (1). Itaque irritum et inane esse decernimus quidquid potestatis aut iurisdictionis ad Romanum, dum vivit, Pontificem pertinentis (nisi quatenus in hac Nostra Constitutione expresse permittatur) coetus ipse Cardinalium duxerit (eadem vacante Ecclesia) exercendum (2).

2. Item praecipimus, ne S. Cardinalium Collegium de iuribus Sedis Apostolicae Romanaeque Ecclesiae quomodolibet disponere valeat, neque in quapiam iuribus eiusdem sive directe detrahere attentet, sive indirecte per conniventiae speciem, seu per dissimulationem facinorum sive adversus eadem iura, etiam post obitum Pontificis seu vacationis tempore, perpetrare, attentare videatur, immo volumus ut omnium virium contentione eadem custodire et defendere debeat (3).

3. Leges a Romanis Pontificibus latae, per coetum Cardinalium Romanae Ecclesiae, ipsa vacante, corrigi, vel immutari nullo modo possunt, nec quicquid eis detrahi sive addi, vel dispensari quomodolibet circa ipsas seu aliquam earum partem. Quod potissimum valet de Constitutionibus pontificis, ad ordinandum negotium electionis Romani Pontificis latis (4).

4. Si quae tamen dubia exoriantur circa sensum praescriptionum, quae hac Nostra Constitutione continentur, vel etiam circa rationem, iuxta quam ad usum ea traduci debeat, sive super quovis alio Nostrae huius Constitutionis capite, edicimus ac decernimus unice penes Sacrum Cardinalium Collegium potestatem esse super his ferendi sententiam; quam in rem eidem S. Cardinalium Collegio plenam tribuimus facultatem, qua hanc Nostram Constitutionem interpretari ac dubia declarare valeant. Qua quidem in re, quemadmodum in reliquis, de quibus ad Nostrae huius Constitutionis tramites, excepto ipso electionis actu, deliberari contingat,

satis omnino erit si maior congregatorum Cardinalium pars in eamdem sententiam consentiat (5).

5. Pariter in casu urgentis negotii, quod, ex voto maioris congregatorum Cardinalium partis, in aliud tempus differri non valeat, S. Collegium, item iuxta maioris partis sententiam, de opportuno remedio disponere potest et debet (6).

CAPUT II.

De Cardinalium Congregationibus

6. Tempore Sedis vacantis duplex habeatur Cardinalium Congregatio, altera generalis, sive totius Collegii, altera particularis, constans tribus Cardinalibus antiquioribus, uno ex quoque Ordine, cum Camerario, quorum officium tertia die post Conclavis ingressum omnino expirat, in eorumque locum tres alii sequentes in Ordine quolibet tertio die una cum eodem Camerario succedunt (7).

7. Volumus ut in dictis Congregationibus particularibus, quae sive ante, sive post coeptum Conclave haberi poterunt, levioris dumtaxat momenti, ac in dies seu passim occurrentia negotia expediantur. Si quid vero gravioris momenti atque indaginis fuerit, id omne ad Congregationem generalem, seu ad S. Collegium Cardinalium deferatur. Ac ulterius, quae in una Congregatione particulari decreta, resoluta, vel denegata fuerint, in alia revocari, mutari, aut concedi nequeant, sed id faciendi ius habeat ipsa tantum Congregatio generalis per pluralitatem suffragiorum (8).

8. Suffragia in Cardinalium Congregationibus, cum de rebus gravioris momenti agatur, non ore, sed suffragiis secretis dentur.

9. Inter generales Congregationes singulari mentione dignae sunt quae ante ingressum in Conclave habentur, eademque Congregationes praeparatoriae appellari possunt.

10. Congregationes generales praeparatoriae quotidie omnino locum habere debent a die obitus Pontificis usque ad diem quo Conclave Cardinales ingrediuntur, etiam diebus, quibus exequiae defuncti Pontificis persolvuntur, idque eo consilio fiat ut liberum sit tum Cardinali Camerario sententiam S. Collegii exquirere atque cum ipso quae necessaria vel opportuna iudicaverit, communicare, tum singulis Cardinalibus sententiam suam circa occurrentia negotia aperire, in rebus dubiis explicationes sciscitari, et opportuna proponere.

11. In memoratis Congregationibus generalibus haec praecipue negotia expedienda sunt (9) :

a) In primis Congregationibus integre legendae erunt tum praesens haec, quum superius memoratae Constitutiones **Commissum Nobis** de civili Veto seu Exclusiva, uti vocant, in electione Summi Pontificis, a Nobis edita, et Leonis XIII

Praedecessores Nostri cum adiecta Instructione: iisdemque perlectis, iusiurandum ab omnibus Cardinalibus praesentibus iuxta praescriptam formulam [1] praestandum. Quod iusiurandum pariter emitte tenentur omnes alii Cardinales, qui serius ad locum electionis pervenerint, sive nondum sive iam inceptis Comitibus.

b) Cardinales quam cito ea omnia decernere ac disponere debent, quae ad Conclave inchoandum urgentiora sunt.

c) Constituendus est dies, hora ac modus, quo corpus defuncti Pontificis transferatur.

d) Item Cardinales omnia opportune paranda curabunt, ut diebus statutis Pontificiae exsequiae solvantur.

e) Deputentur duo viri ecclesiastici, qui orationes **De Pontifice defuncto** et **De eligendo Pontifice** recitare debeant.

f) Constituatur dies, quo, si ab ipsis petatur, tum Legatis civilium Regiminum tum Equitibus Ordinis Hierosolymitani S. Collegium conveniendi aditus detur. Praedicti autem Legati nonnisi simul congregati admittantur, neque singulis facultas in posterum concedatur S. Collegium adeundi.

[1] Formula iurisiurandi ab Emis ac Rmis S. R. E. Cardinalibus praestandi:

«Nos Episcopi, Presbyteri et Diaconi S. R. E. Cardinales promittimus, vovemus et iuramus, inviolabiliter et ad unguem omnes et singulos Nos esse observaturos contenta omnia in Constitutione Summi Pontificis Pii Decimi De Sede Apostolica vacante et de Romani Pontificis electione, quae incipit < Vacante Sede Apostolica >, data die vigesima quinta Decembris anno millesiano nongentesimo quarto; necnon in Constitutionibus < Commissum Nobis > de civili Veto seu Exclusiva, uti vocant, in electione Summi Pontificis, ab eodem Pio Decimo data die vigesima Ianuarii eiusdem anni millesimi nongentesimi quarti, ac Leonis XIII **Praedecessores Nostri** cum, adiecta Instructione, data die vigesima quarta Maii anno millesimo octingentesimo octogesimo secundo. Item promittimus, vovemus, et iuramus, quod quolibet ex Nobis in Romanum Pontificem Deo sic disponente, erit assumptus, iura etiam temporalia, praesertim de civili Romani Pontificis principatu, libertatemque Sanctae Sedis integro ac strenue adserere et viriditate nuquam desistet, atque eandem, hanc permissionem et iusiurandum, post eius ad Summi Pontificatus fastigium assumptionem, rursus praestabit.

Praecipue autem promittimus et iuramus, sub poenis in praedicta Pii Decimi Constitutione **Vacante Sede Apostolica** statutis. Nos accuratissime et quoad omnes, etiam familiares seu Conclavistas nostros, secretum esse servaturos in iis omnibus, quae ad electionem Romani Pontificis quomodolibet pertinent, et in iis quae in Conclavi seu in loco electionis aguntur, nequo secretum praefatum quoquomodo violaturos, sive ipso Conclavi durante, sive etiam posit novi Pontificis electionem, nisi peculiaris facultas aut expressa dispensatio ab eodem futuro Pontifice Nobis tributa fuerit; itemque nullo modo a quavis civili potestate, quovis praetextu, munus proponendi Veto sive Exclusivam, etiam sub forma simplicis desiderii, esse recepturos, ipsumve hoc Veto, qualibet ratione Nobis cognitum, patefacturos, sive universo Cardinalium Collegio simul congregato, sive singulis purpuratis Patribus, sive scripto, sive ore, sive directo ac proxime, sive oblique ac per alios, sive ante Conclave

sive ipso perdurante; nullique interventui, intercessioni, alivae culibet modo, quo laicae potestates cuiuslibet gradus et ordinis voluerint sese in Pontificis electione immiscere, auxilium vel favorem praestituros ».

Hanc formulam Cardinalis Decanus coram omnibus Cardinalibus iubeat a Praefecto Caeremoniarum elata voce legi. Deinde singuli Cardinales dicent:

« Et Ego N. Cardinalis N. spondeo, voveo, ac iuro ».

Et imponentes utramque manum super Evangelium, adiungent:

« Sic me Deus adiuvet et haec Sancta Dei Evangelia ». -----

g) Nominentur singulares duorum vel trium Cardinalium coetus, vulgo Commissiones: f) pro inquisitione de qualitatibus Conclavistarum eorumque approbatione (10), itemque pro eorum designatione, qui Conclavi inservire debeant; _ pro constructione et clausura Conclavis, ac pro cellarum dispositione (11).

h) Proponantur atque approbentur expensae Conclavis.

i) Epistolae Imperatorum, Regum aliorumque civitatum Moderatorum, item Nuntiorum relationes, omniaque alia quae S. Collegii interesse possint, cum ipso communicentur.

k) Perlegantur, si quae sint, documenta a defuncto Pontifice Sacro Cardinalium Collegio relicta.

l) Prangantur Annulus Piscatoris et Plumbum Cancellariae Apostolicae. Pro-Datarius autem vel Sub-Datarius, et Secretarius Brevium vel eius Substitutus supplicationes gratiarum, quae penes ipsos sunt, sub sigillo clausas Sacro Collegio tradant.

m) Cellae Conclavis Cardinalibus sorte distribuantur (12).

CAPUT III.

De nonnullis peculiaribus officiis, Sede Apostolica vacante

12. S. R. E. Camerarii et Poenitentiarii Maioris officia non cessant per obitum Pontificis (13).

13. Si autem contingat alterius vel etiam utriusque officii vacatio ante novi Pontificis electionem, tunc Congregatio generalis triduo post secutam vacationem alterutrius ex praefatis officiis habeatur, ac vota seu suffragi Cardinalium simul congregatorum pro deputatione illius, qui Camerarii vel Poenitentiarii Maioris vices suppleat usque ad electionem novi Pontificis, exquirantur, denturque per schedulas secretas, a Magistris Caeremoniarum etiam ab infirmis Cardinalibus colligendas, ac coram tribus Cardinalibus eo tempore in ordine Prioribus, praesentibus eisdem Caeremoniarum Magistris atque S. Collegii Secretario, aperiendas; isque deputatus habeatur, in quem pars relative maior votorum seu suffragiorum praefatorum convenerit, ac sic deputato facultates omnes, quas ipse Camerarius vel Poenitentiarius Maior exercere poterat, quamdiu Sedes vacaverit, attribuimus (14). Quod si forsitan vota paria fuerint, file deputatus habeatur, qui fuerit ordine dignior, vel, si eiusdem ordinis, senior.

14. Cardinali Camerario, vacante Sede Apostolica, incumbit cura et administratio bonorum ac iurium temporalium ipsius S. Sedis, adsistentibus ei in suo officio

Cardinalibus eo tempore in ordine Prioribus seu Capitibus Ordinum, et praehabitis semel pro levioribus, ac semper pro gravioribus negotiis suffragiis S. Collegii. Hinc Cardinalis Camerarius, statim ac a Sacri Palatii Apostolici Praefecto nuncium de Pontificis obitu acceperit, ad Apostolicum Palatium perget, ut ipsius possessionem capiat ac eius regimen exerceat. Eiusdem Camerarii erit Pontificis mortem iute recognoscere atque authenticum mortis actum conticere; statuere, auditis Cardinalibus Capitibus Ordinum, modum ad conservationem corporis defuncti Pontificis pro temporum conditionibus magis convenientem et aptum (nisi forte Pontifex ipse vivens suam hac de re voluntatem manifestaverit); privatis eiusdem Pontificis aedibus sigilla apponere; ipse obitum cum Cardinali in Urbe Vicario communicare, qui de re Populum Romanum singulari Edicto edocebit; eaque omnia, nomine et consensu S. Collegii, curare, quae ad iura Apostolicae Sedis tuenda et ad ipsius administrationem recte gerendam rerum temporumque adiuncta suadebunt (15).

15. Cardinalis autem Sacri Collegii Decani erit, vix dum ab eodem Sacri Palatii Apostolici Praefecto de Pontificis morte fuerit edoctus, ceteris Cardinalibus vacationem Sedis Apostolicae significare, eosque ad Palatium Apostolicum advocare (16).

16. Poenitentiarius Maior eiusque officiales, Sede vacante, ea facere et expedire valeant, quae a fel. rec. Benedicto XIV constituta ac definita sunt (17).

17. Vicecancellarii S. R. E., Prodatarii (18), Secretarii Brevium officia per obitum R. Pontificis omnino exspirant.

18. Item per obitum Pontificis cessat munus Cardinalis Secretarii Status, coque munere, Sede vacante, fungitur Praelatus S. Collegii Secretarius. Quod si hoc officium vacare contingat, eiusdem S. Collegii erit, aliquem ad illud, quamdiu scilicet Sedes Apostolica vacaverit, per pluralitatem suffragiorum deputare.

19. E contra Cardinalis in Urbe Vicarii officium et iurisdictio non exspirant morte Romani Pontificis. Quod si ipsum Vicarium Urbis, Sede vacante, e vivis decedere contigerit, ne Christifideles Urbis eiusque Districtus aliquod inde accipiant in spiritualibus detrimentum, tunc existens Vicesgerens dicti Vicarii, quamdiu Sedes vacaverit, omnes et singulas habebit facultates, auctoritatem et potestatem, quae eidem Vicario pro exercitio officii Vicariatus quomodolibet competebant, quasque Pontifex ipse, occurrente vacatione Vicariatus Sede plena, Vicesgerenti praedicto quandoque per aliquod tempus, donec scilicet successorem Vicarium deputaverit, attribuire solet (19).

20. Item Legatorum, Nuntiorum ac Delegatorum Apostolicorum officium et potestas non cessant Sede vacante.

21. Probe autem scientes eo maxime tempore, cum de creando Pontifice agitur, divinam opem per assiduas preces, aliaque christianae pietatis et caritatis opera

impensius expetendam, ac promereri satagendum esse; ideo sicuti magnopere commendamus, ita quoque retineri volumus laudabilem morem huc usque observatum, ut defuncti Pontificis Eleemosynarius id muneris exercere pergat cum debita S. Collegio Cardinalium subiectione et ab eo dependentia, donec novus Pontifex eligatur, utque eadem pecuniae vis in subventionem eorundem pauperum et egenorum Sede vacante per ipsum Eleemosynarium dispensetur ac erogetur, quae vivente Pontifice distribui solet, ad quem effectum consueta mandata a tribus Cardinalibus eo tempore in Ordine Prioribus, seu deputatis expédiantur (20).

CAPUT IV.

De Sanctis Romanis Congregationibus earumque facultatibus Sede Apostolica vacante

22. Circa facultates Sacrarum Romanarum Congregationum, Sede vacante, hac, quae sequuntur, normae ab omnibus servandae sunt, non obstantibus privilegiis quibusvis.

23. Sacrae Congregationes, eadem Sede vacante, nullam potestatem habent in iis, quae Sede plena facere et expedire non possunt nisi facto verbo cum Ssmo, vel ex audientia Ssmi, vel vigore specialium et extraordinariorum facultatum, quae a Romano Pontifice earundem Congregationum Praefectis vel Secretariis concedi solent.

24. Facultates vero quae ipsis per Litteras apostolicas attributae sunt, et proinde tamquam ordinariae atque ipsarum Congregationum propriae censentur, eae morte Romani Pontificis non exstinguuntur.

25. Volumus tamen ut his facultatibus ordinariis Sacrae Congregationes solummodo in iis gratiis concedendis, quae minoris momenti sunt, libere, pro rei opportunitate, utantur. In iis vero expediendis definiendisque negotiis quae graviora vel controversa esse videntur, illud statuimus, ut, si res talis sit, quae in aliud tempus differri valeat, futuro Pontifici reservetur omnino: sin autem nullam admittat moram, tunc S. Collegio concedimus ut committere possit negotium Praefecto et aliquot aliis Cardinalibus eius Congregationis, ad quam Pontifex illud examinandum verisimiliter commisisset, qui, negotio accurate discusso, ea desuper decernere possint, per modum tamen provisionis, donec eligatur Pontifex, quae, iuxta datam sibi a Domino prudentiam, iuribus et rationibus ecclesiasticis custodiendis ac tuendis apta et consentanea censuerint (21).

CAPUT V.

De exsequiis Romani Pontificis

26. Romano Pontifice vita functo, Cardinales exsequias pro eius anima de more per novem continuos dies persolvent, nisi forte in illis novem diebus aliquod festum ex

praecipuis et magnis incidat, propter cuius observantiam exsequiae intermittendae videantur; tunc enim in numero quidem novem dierum exsequiarum intermissarum dies computantur (22). Tribus vero postremis diebus solemniori ritu exsequias celebrabunt; et ultima earundem exsequiarum die a viro ecclesiastico ad hoc deputato habebitur oratio de Pontifice defuncto.

TITULUS II. DE ELECTIONE ROMANI PONTIFICIS

CAPUT I. De electoribus Romani Pontificis

27. Ius eligendi Romanum Pontificem ad S. R. E. Cardinales unice et privative pertinet, excluso prorsus atque remoto quolibet cuiuspiam alterius Ecclesiasticae dignitatis, aut laicae potestatis cuiuslibet gradus et ordinis interventu (23).

28. Si quando contingat ut Romanus Pontifex decedat, perdurante celebratione alicuius Concilii generalis, sive Romae illud habeatur, sive in alio quovis orbis terrarum loco, electio novi Pontificis ab uno S. R. E. Cardinalium Collegio semper et exclusive fieri debet, minime vero ab ipso Concilio, atque etiam omnino exclusis ab eadem electione peragenda quibuslibet aliis personis cuiusvis, licet ipsius Concilii, auctoritate forte deputandis, praeter Cardinales praedictos. Quin imo, ut in eiusmodi electione mermorati Cardinales, omni prorsus impedimento submoto et quavis perturbationum et dissidiorum occasione sublata, liberius et expeditius procedere queant, ipsum Concilium in quibuslibet statu et terminis exsistat, statim ab accepto certo nuntio demortui Pontificis, suspensum ipso iure intelligi debet, adeo ut, nulla prorsus interiecta mora, cessare statim debeat a quibuslibet conventibus, congregationibus et sessionibus, et a quibusvis decretis seu canonibus conficiendis, nec ob quamlibet causam, etiamsi gravissima et speciali mentione digna videatur, ulterius progredi, donec novus Pontifex canonice electus illud reassumi et continuari iusserit (24).

29. Nullus Cardinalium, cuiuslibet excommunicationis, suspensionis, interdicti aut alius ecclesiastici impedimenti praetextu vel causa a Summi Pontificis electione activa et passiva excludi ullo modo potest; quae quidem censuras et excommunicationes ad effectum huiusmodi electionis tantum, illis alias in suo robore permansuris, suspendimus (25).

30. Postquam aliquis S. R. E. Cardinalis in Consistorio creatus fuit, is statim vocem et ius eligendi Pontificem habet, et consequenter etiamsi cardinalitius galerus nondum illi traditus sit, neque os clausum, vel si clausum fuerit, nondum tamen apertura sit. Etenim huiusmodi claudendi oris ritus ad praecipuum Cardinalium facultatem, quae circa Summi Pontificis electionem versatur, non pertinet, sed caeremonia quaedam est, ex de causa introducta, ut Cardinales, antequam in Consistoriis et

Congregationibus suffragium ferant, de modestia, quae ab ipsis in his et aliis actibus adhiberi debet, quodammodo admonesntur (26).

31. Cardinales canonice depositi, vel qui dignitari cardinalitiae, consentiente Romano Pontifice, renunciaverunt, nullum ius ad electionem habent. Immo, Sede vacante, nec potest S. Collegium restituere et habilitare Cardinales per Papato privatos seu depositos, ne quidem ad vocem (27).

32. Statuimus et declaramus, quod si forte aliquis Cardinalis saltem in Diaconatus ordine constitutus non fuerit, is nullatenus ad eligendum admitti debeat (28), nisi certo et indubitato privilegio Pontificio munitus sit (29).

33. Item statuimus, ut cum Pontificem de hac vita migrare contigerit, praesentes Cardinales expectare debeant absentes per decem tantummodo dies, quibus exsequiae defuncti Pontificis celebrantur; quibus elapsis, statim Conclave ingredi et ad electionis negotium procedere tenentur (30).

34. Si tamen Cardinales absentes supervenerint, re integra, id est antequam eidem Ecclesiae sit de Pastore provisum, in eodem negotio, in illo statu, in quo ipsum invenerint, admittantur (31).

35. Omnibus autem Cardinalibus in virtute sanctae obedientiae praecipimus et mandamus, ut, posquam per Cardinalem Decanum, vel ipso impedito, per alium Cardinalem, de vacatione Sedis Apostolicae certiores facti, atque ad novi Pontificis electionem advocati fuerint, nisi legitimo impedimento detineantur, indictionis litteris obtemperare, et ad locum eisdem designatum pro perficienda Pontificis electione statim se conferre debeant (32).

36. Si quis vero forte Conclave intrare noluerit, vel ingressus, absque manifesta infirmitatis causa, iuramento medicorum et a malori parte Cardinalium approbata, exiverit; tunc, ipso minime requisito, nec in eiusdem electionis negotio ulterius admittendo, per alios ad eligendum Summum Pontificem libere procedatur. Si vero, infirmitate superveniente, aliquem eorum e Conclavi exire contingat, ipsa etiam infirmitate durante, poterit, eius suffragio non requisito, ad electionem procedi; sed si ad Conclave, post sanitatem sibi redditam, seu ante, redire voluerit, rursus admittatur (33).

37. Cardinales omnes et singuli, valetudine non impediti, cum tertio pulsata per loca solita conclavis campanula fuerit, ad scrutinium convenire debent; cui legi si quis non obtemperaverit, latae sententiae excommunicationis poenam incurrat (34).

CAPUT II.

De Conclavistis ac de aliis in Conclavi partem habentibus

38. Quilibet Cardinalis in Conclavi duobus servientibus clericis, vel laicis, vel uno clerico et uno laico, contentus sit; infirmis autem et graviter affectis, a maiore parte S. Collegii, vel a Cardinali Camerario una simul cum Cardinalibus Capitibus Ordinum, de consensu maioris partis S. Collegii, tertius indulgeri potest (35).

39. Conclavistae Praelati esse non possunt, neque consanguinei vel affines in primo et secundo gradu Cardinalium, etiamsi expensis eorum viverent, aut eiusdem Ordinis seu Congregationis religiosae. Et de qualitatibus Conclavistarum, Cardinales deputati ante Conclavis ingressum diligenter inquisitionem habere, et eos approbare, ac post ingressum denuo diligenter inquirere debent (36).

40. Conclavistae iusiurandum, quod ab ipsis iuxta statutam formam (37) edi debet, serio ac religiose, pro rei gravitate, praestent. Quam ob rem S. R. E. Camerarii erit cavere, ut ab ipsis praedictum iusiurandura saltem una vel altera die ante ingressum in Conclave emittatur, postquam unusquisque eorum eiusdem iurisiurandi momentum ac formulae sententiam probo intellexerit.

41. Conclavistae vero, et quicumque alii servientes, e Conclavi, ex causa infirmitatis manifestae et notabilie a medicis iuramento probatae, et de consensu deputatorum, quorum etiam conscientiam oneramus, et non aliter exituri, nullo modo reverti possunt; sed eorum loco, alii eodem prorsus tempore, quo infirmi exhibunt, ingrediantur (38).

42. Item si aliquem Cardinalem in Conclavi vita fungi accadat, ipsius Conclavistae statim e Conclavi exire debent, neque ad alterius Cardinalis famulatum in eodem Conclavi assumi poterunt (39).

43. Sacri Palatii Apostolici Sacrista quoque cum uno vel pluribus (ad S. Collegii arbitrium) Clericis coadiutoribus in officio Sacristae, itemque Magistri Caeremoniarum non plures quam sex Conclave ingrediantur, muneribus quae ad ipsos pertinent vacaturi. Adsit praeterea unus S. Collegii Secretarius tantum, unus Religiosus pro confessionibus excipiendis, duo Medici, unus Chirurgus, unus Aromatarius cum uno aut duobus servientibus, qui omnes a maiori parte Cardinalium vela Cardinali Camerario una, simul cum Cardinalibus Capitibus Ordinum, de consensu maioris partis Cardinalium, erunt eligendi; alique Conclavis utilitati atque commoditati servientes, qui tamen plures esse non debent quam quod necessitas postulaverit (40).

CAPUT III.
De ingressu in Conclave (41)

44. Exsequiis defuncti Pontificis (ut supra) persolutis, et interim Conclavi opportune praeparato, Cardinales in Basilicam Sancti Petri, vel alio pro temporis et loci opportunitate conveniunt, ubi per Decanum Sacri Collegii, vel eo impedito per alium ex antiquioribus Cardinalibus, Missa de Spiritu Sancto celebratur, et in fine per aliquem Praelatum aut alium virum ecclesiasticum doctum habeatur oratio, qua moneantur, ut, sepositis omnibus privatis affectibus, solum Deum prae oculis habentes, Sanctae Romanae et universali Ecclesiae de Pastore sufficienti et idoneo providere, omni qua possunt brevitate et diligentia curent.

45. Re divina peracta, statim, vel, si Patribus potius libuerit, vespere, fit ingressus in Conclave. Clericus Caeremoniarum capit Crucem Papalem et procedit: quem Cardinales sequuntur, Episcopi primum, deinde Presbyteri, postremo Diaconi cum suis cappis violaceis: Crucem praecedunt Familiares Cardinalium, et immediate Cantores Hymnum Veni Creator Spiritus cantantes: post Cardinales sequuntur Praelati, atque ita ordine procedentes, Conclave ingrediuntur, et cum ad Cappellatam pervenerint, Cardinalium Decanus apud Altare dicit orationem Deus qui corda fidelium; qua finta, tum praesens quum etiam memoratae Constitutiones **Commissum Nobis** de civili Veto, et Leonis XIII **Praedecessores Nostri** (praetermissis iis, quae nonnisi res im peractas respiciunt) iterum leguntur; ac iusiurandum, iuxta superius praescriptam formam, ab omnibus Cardinalibus rursus emittitur. Deinde Cardinales post brevem sermonem habitum per Decanum, quo eos convenientibus verbis ad electi\onis negotium rite et recte peragendum hortatur, ad cellas sorte inter eos distributas divertunt.

Interim Officiales Conclavis et alii in Conclavi servientes iuramenta iuxta praescriptas formulas praestant coram Caeremoniarum Praefecto vel S. Collegii Secretarie, ad rem deputatis a Cardinali Camerario, coram quo antea et ab ipsis iusiurandum emittendum est. Pariter hac eadem die, qua fit ingressus in Conclave, Praelatus Pontificiae Domui praepositus et Marescallus Conclavis iusiurandum emitte debent iuxta statutas formulas coram Cardinali Decano, praesentibus omnibus Cardinalibus, idemque praestant Praelati, quibus Conclavis custodia concreditur.

46. Tandem, postquam ter iussu Cardinalis Decani, campanula personata fuerit, exclusis omnibus, qui in Conclavi remanere non debent, ipsum Conclave intus et extra claudatur, et claves S. R. E. Camerario ac Magistro Caeremoniarum et Praelatis custodibus Conclavis iuxta solitum assignentur.

Deinde accensis fanalibus, tres Cardinales Capita Ordinum et Camerarius, una cum Magistro Caeremoniarum latebras et angulos omnes Conclavis diligenter perquirant, ne quis ex iis, qui esse in Conclavi prohibentur, intus remanserit. In Conclavi autem esse possunt Familiares Cardinalium et alii Officiales et Ministri Conclavis, quos superius recensuimus; omnium autem istorum Conclavistarum recognitio fieri debet, ne quis inter illos forte sit ex iis, qui in Conclavi esse non possunt:

quae recognitio ut certius fiat, iubentur Conclavistae omnes intrare Cappellata, et postea singillatim recensentur.

CAPUT IV.

De clausura Conclavis, ac de secreto servando in iis omnibus, quae in Conclavi aguntur

47. Electio Summi Pontificis fieri debet in Conclavi, et eo clauso (42), sublata tamen nullitate electionis a Gregorio XV (vel alio quovis decreto pontificio) hac de re statuta.

48. Tenentur quoque Cardinales pro tempore deputati, per se vel per alios, cellas Cardinalium et alia Conclavis loca saepius visitare et diligenter perquirere, ne Conclavis clausura ullo modo violetur. Et si quid tale deprehensum fuerit, auctores e Conclavi expellantur et gravibus poenis futuri Pontificis arbitrio plectantur (43).

49. Clauso Conclavi, nulli ad colloquendo cum Cardinalibus vel aliis in Conclavi partem habentibus admittantur, nisi praesentibus Praelatis, quibus Conclavis custodia conceditur, et nisi voce et idiomate intelligibili loquantur. Et si quis forte (quod absit) clam ipsum Conclave ingrediatur, omni honore, gradu, atque officio et beneficio ipso facto privatus existat (44).

50. Volumus item ut epistolae, aut cuiusvis generis scripta, etiam typis edita, tum ad eos, qui in Conclavi sunt (non exceptis ipsis S. R. E. Cardinalibus), tum praesertim e Conclavi ad eos, qui foris sunt, mitti nullatenus possint, nisi prius omnia et singula S. Collegii Secretarii, ac simul Praelatorum, qui ad custodiam Conclavis deputati sunt, examini atque inspectioni subiiciantur. Absolute autem omnibus interdiciamus, ne ephemerides quotidianae vel periodicae extra Conclave mittantur. Qui vero contro fecerint, poenae excommunicationis latae sententiae subiaceant (45).

51. Praeterea, uti iato in supm relatis, tam pro S. R. E. Cardinalibus quam pro Conclavistis, iurisiurandi formulis expressum est, severe praecipimus et mandamus ut ab omnibus in Conclavi partem habentibus secretum religiosissime servetur in iis omnibus, quae ad electionem Romani Pontificis pertineant, et in iis quae in Conclavi, seu in loco electionis agantur. Hinc quaecumque directe vel indirecte secretum violare quomodolibet poterunt, sive verba, sive scripta, sive signa, aut alia quaevis, omnia vitare et cavere omnino tenentur (46); ita ut hanc legem violantes excommunicationem ipso facto incurrant, a qua, sicut ab alia quavis et contra quoslibet in hac Constitutione imposita et irrogata seu infra imponenda et irroganda poena excommunicationis, a nullo, ne a Maiori quidem Poenitentiario, cuiuslibet facultatis vigore, praeterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi possint (47).

52. Specialiter autem, sub eiusdera excommunicationis poena, Cardinales prohibemus, ne suis Familiaribus seu Conclavistis vel aliis quibusvis ea pandant, quae scrutinium directe vel indirecte respiciant, itemque quae in Cardinalium Congregationibus sive ante Conclave sive ipso durante habitis acta vel decreta sint.

53. Insuper praecipimus, graviter onerata ipsorum conscientia, S. R. E. Cardinalibus ut secretum huiusmodi servetur etiam post peractam novi Pontificis electionem, neque ullo raodo ipsum violari liceat, nisi ab eodem Pontifice peculiaris ad hoc facultas aut expressa dispensatio concessa fuerit. Quod praeceptum extendi volueras ad alios omnes, qui in Conclavi partera habuerunt, si quid forte, bona vel mala fide, de iis, quae in Conclavi gesta sint, cognoverint.

CAPUT V. De forma electionis (48)

54. Mane sequenti, post clausum praecedenti nocte Conclave, ac post solitum campanulae sonum, conveniunt Cardinales in eo praesentes, qui infirmitate non sunt impediti, induti super vestem crocea aut mozzeta violacea (quibus vestibus uti debent quandocumque aliquid collegialiter agendum est), ad designatum Sacellum, et ibi celebrata consueta Missa, et facta Cardinalium Communione, ac postea recitato Hymno Veni Creator Spiritus cum oratione de Spiritu Sancto, statim ad negotium electionis procedere debent, quod quidem uno tantum ex tribus, qui infra exponuntur, modis sive formis peragendum est, alioquin electio nullitatis vitio subiacet.

55. Primus modus est, qui quasi *per inspirationem* vocatur, quando scilicet omnes Cardinales, quasi afflati Spiritu Sancto, aliquem unanimiter et viva voce Summum Pontificem proclamant; circa quem modum infrascripta notanda sunt.

Primum, haec forma electionis adhiberi potest solum in Conclavi, et eo clauso. Secundo, debet fieri electio secundum hanc formam ab omnibus et singulis Cardinalibus in Conclavi praesentibus, etiam iis, qui ob infirmitatem in cellis detinentur. Tertio communiter, et nemine eorum dissentiente. Quarto, nullo praecedente de persona speciali tractatu, per verbum « eligo » intelligibile voce prolatum, aut scripto expressum, si voce non possit proferri. Exemplum autem huius, potest esse huiusmodi. Si quis e Patribus, clauso Conclavi, nullo, ut praefertur, praecedente speciali tractatu, diceret: Reverendissimi Domini, perspecta singulari virtute et probitate Reverendissimi D. N., iudicarem illum eligendum esse in Summum Pontificem, et ex nunc ego ipsum eligo in Papam. Deinde hoc audito, si ceteri Patres, nemine excepto, sequentes primi sententiam eodem verbo « eligo » intelligibili voce prolato, aut si non potest, in scriptis expresso, eundem N., de quo nullus specialis tractatus praecessit, communiter eligerent, ipse N. esset canonicus electus et verus Papa secundum hanc electionis formam, quae dicitur per inspirationem.

56. Secuudus modus est *per compromissum*, quando scilicet Cardinales ad electionem per hanc formam seu viam procedere volentes, committerent aliquibus

ex Patribus eligendi potestatem, ut vice omnium Ecclesiae Catholicae provideant de Pastore, cuius formae praxis debet esse huiusmodi. Primo omnes et singuli Cardinales in Conclavi clauso praesentes, nemine eorum dissentiente, in aliquos ex Patribus (i. e. in tres vel quinque vel septem, non in minorem vel maiorem numerum) compromissum faciunt, exempli gratia in hanc formam: « In nomine Domini Amen. Anno etc. mense etc. die etc. Nos Episcopi, Presbyteri et Diaconi S. R. E. Cardinales omnes et singuli in Conclavi existentes, videlicet N. N. (et singillatim omnes nominentur Cardinales) elegimus, et eligimus per viam procedere compromissi, et unanimiter et concorditer, nemine discrepante, eligimus compromissarios N. N. et N. Cardinales etc., quibus damus plenariam facultatem et potestatem providendi S. R. E. de Pastore sub hac forma videlicet ». (Hic necesse erit, ut Cardinales Compromittentes expriment modum et formam, secundum quam Compromissarii debent eligere, et secundum quam electus debet censi verus et legitimus Papa, ut puta si electi sint tres Compromissarii, declarandum est an ad hoc ut electio sit valida, prius proponete debeant Sacro Collegio personam ab ipsis nominandam ad Pontificatum, an vero absolute debeant electionem peragere; an omnes tres debeant convenire in unam personam; an vero sufficiat, quod duo in unam concordent, et an debeant nominare aliquem de Collegio, vel etiam aliquem extra Collegium, et alia his similia). His autem, vel aliis similibus expressis, addi compromisso debet tempus, ad quod usque volunt Cardinales potestatem Compromissarios habere eligendi, et postea subiunguntur haec verba: « Et promittimus nos illum pro Romano Pontifice habituros, quem DD. Compromissarii secundum formam praedictam duxerint eligendum », vel alia ad formam Compromissariis praescriptam accommodata.

Secundo, completo huiusmodi mandato, Compromissarii ad partem in aliquo loco separato et clauso se conferunt, et de electione facienda tractant, et debet inter eos praemitti protestatio, quod per quamcumque prolationem verborum suum dare consensum non intelligunt, nisi in scriptis illum expresse ponant. Et haec protestatio necessaria est inter Compromissarios, ut verbis humanis et reverentialibus inter se, sine praeiudicio, uti possint.

Tertio, facta per Compromissarios electione secundum formam eis praescriptam, et in Conclavi promulgata, electus per huiusmodi viam compromissi, est canonicus et verus Papa.

57. Tertius et ordinarius modus, seu forma electionis Romani Pontificis est, quae vocatur *per scrutinium*. Qua in re plenissime confirmamus et renovamus legem iam a Praedecessoribus Nostris sapienter inductam ac per plura deinde saecula semper religiosissime servatam, qua nempe statutum est ut file tantummodo Romanus Pontifex habendus sit, in queto duae saltem ex tribus partibus Cardinalium in Conclavi praesentium per secreta schedularum suffragia convenerint (49).

Numerus autem suffragiorum duarum ex tribus partibus Cardinalium in Conclavi praesentium, ut electio per viam scrutinii valida sit, ita est censendus ut in duabus tertiis partibus suffragium electi non numeretur, nec quisquam, sive scrutinii sive compromissi via procedatur, seipsum eligere, seu suffragium sibi

dare ullatenus possit: electi tamen persona, si in Conclavi sit, debeat in numerum Cardinalium computari (50).

58. Scrutiniis autem ritus continet tres actiones: alteram, quae antescrutinium, alterare, quae scrutinium, et tertiam, quae postscrutinium appellari potest.

59. Antescrutinii actus sunt quinque, videlicet: praeparatio schedularum; extractio Scrutatorum, Deputatorum pro votis infirmorum et Recognitorum per sortem; scriptio schedularum; earum complicatio; obsignatio earumdem.

60. Schedularum praeparatio et distributio ad Magistros Caeremoniarum pertinet, qui eas impressas, ubi fieri poterit, alioquin uuius manu scriptas secundum formam inferius describendam accipient, et singulis Cardinalibus saltem duas vel tres distribuent.

61. Forma autem schedulae, quoad eius figuram attinet, erit altera parte longior, hoc est plus longa, quam lata. Circa ea vero, quae in eisdem schedulis contenta sunt, in anteriori eius parte, quae brevitatis gratia facies nominati potest, tria comprehendi debent. Primo in superiori parte secundum eius latitudinem, duo haec verba Ego Card. cum tanta ad invicem distantia ut inter ipsa, nomen proprium Cardinalis eligentis scribi possit, et paulo inferius bina signa, parvorum hemiciclorum instar confecta., ad loca sigillorum indicanda.

Secundo, in medio continere debet haec verba:

Eligo in Summum Pontificem Reverendissimum Dominum meum D. Cardinalem

.....

Tertio, in parte inferiori, alia bina signa, uti supra hemiciclorum instar confecta, ad loca sigillorum similiter demonstranda.

In exteriori autem parte schedularum, quae tergum nominati potest, duo sunt imprimeridi limbi ex illis, quos ad ornatum libroturo impressores adhibent, et vulgati vocabulo fregi nuncupant, quorum primum circa sui medium continet hoc verbum, Nomen, impressum secundum longitudinem ipsius limbi; alterum vero continet hoc verbum, Signa, similiter impressum, ut praecedens. Hi autem limbi excogitati sunt ad obscurandum diaphanum paginarum, ne scilicet ad lumen, nomina et signa eligentium conspici possint; ubi vero impressoris copia non fuerit, limborum defectus lineis suppleri poterit. Sed haec fient clariora per infra positas figuras schedularum.

62. Secundus actus antescrutinii est extractio Scrutatorum, Deputatorum pro votis infirmorum, et Recognitorum: quae extractio, antequam ad scrutinium procedatur, sorte facienda est, hoc modo. In uno sacculo, aut vase, publice ponantur tot schedulae, vel si magis placet, spherulae lignae palam numerata, quot sunt Cardinales praesentes in Conclavi, cum eorum nominibus: deinde per ultimum Diaconum extrahantur primo Scrutatores tres, postea tres Deputati pro votis infirmaorum, qui brevitatis gratia Infirmarii appellari possunt, ac tandem Recognitores, de quorum

omnium ofqcio inferius suo loco scribetur. Quod si in extractione Scrutatorum, Infirmariorum et Recognitorum, extracti fuerint Cardinales, qui ob infirmitatem aliudve impedimentum muneribus praedictis satisfacere non possint, alii non impediti, loco illorum, extrahantur. Peracta vero extractione, schedulae, seu spherulae eorum, qui extracti fuerunt, in sacculum, seu in vas iterum coniiciantur.

63. Tertius actus antescrutinii est schedularum scriptio, quae ab unoquoque Cardinali fiet hoc modo. Primo in superiori parte, in spatio inter verba Ego Card. scribet proprium nomen; deinde in secunda parte nomen illius, quem eligit, caractere tamen, quantum fieri potest, alterato, ne manus scribentis cognosci possit; et caveat ne plura nomina in schedula scribat; quia suffragium esset nullum. In tertia vero parte signa, videlicet numerum aliquem, et dictum aliquod Scripturae seu verbum, aut aliquid huiusmodi, ut in exemplo pro faciliori intelligentia oculis subiecto, videre est.

64. Quartus actus antescrutinii est schedularum complicatio, quae ut expeditius peragi a Cardinalibus valeat, poterit a Caeremoniarum Magistris, cum eas praeparant, fieri in hunc, qui sequitur modum. Binae fient plicaturae ex utraque parte cuiusque schedulae, ita ut nomen eligentis et signa cum fuerint scripte, maneant tecta ex utraque parte a limbis; delude quod reliquum est ita complicitur ut schedula fere ad latitudinem pollicis redigatur, prout ex complicata schedula, quae hic exempli gratia ponitur, conspici potest.

EXEMPLUM
Schedulae plicatae

=====

NOMEN

Eligo in Summum Pontificem R. D.
..... (locus ultimae plicaturae). meum D. Card. Baronium.

SIGNA

=====

Ceterum Magistri Caeremoniarum schedulas, non complicatas ut supra, sed explicatas, Cardinalibus distribuent, et Cardinales easdem, postquam ut supra scripserint, complicabunt iuxta plicaturas a Magistris Caeremoniarum paratas.

Secretarius autem S. Collegii et Magistri Caeremoniarum debent ab aula discedere, antequam Cardinales nomen eligendi in schedulis scribere coeperint, ita ut tempore scrutinii Cardinales soli in Cappella remaneant.

Porro, post eorum egressum ex aula, ultimi Cardinalis ordinis Diaconorum erit ostium Cappellae claudere: ac generatim ipsum, quotiescumque opus fuerit, aperire et claudere, exempli gratia, quum Cardinales Infimarii ad vota infirmorum, colligenda. pergunt ac postea quum ad Cappellam redeunt, vel ob quamcumque aliam necessitatem.

65. Quintus et postremus actus antescrutinii est schedularum obsignatio, quae ab unoquoque Cardinali facienda erit in tergo schedularum cum cera rubra et sigillo ad hoc parato. Porro sigillum non debet esse solitum Cardinlis, sed aliud, et secrete habitum, et ita simplex ut facile notari possit, veluti si in sigillo sculpantur aut tres numeri, aut tres litterae et numeri, vel una tantum imago.

Haec de antescrutinio sufficiant; ceterum, quod attinet ad Cardinales infirmos, aut aliter impeditos, inferius suo loco dicetur.

66. Sequitur secunda actio, quae nomine scrutinii appellata fuit. Octo sunt huius actionis actus, videlicet: delatio schedulae, iuramenti praestatio, positio schedulae in calicem, schedularum mixtio, earum numeratio, scrutinii publicatio, schedularum in filum insertio, earum depositio seorsum.

67. Delatio schedulae, et duo sequentes actus, qui melius simul describuntur ob eorum connexionem, hoc modo fient. Quilibet Cardinalis propriam schedulam, postquam illam scripserit, obsignaverit et complicaverit, duobus primis digitis sumet, ac elevata manu palam deferet ad Altare, penes quod stant Scrutatores, et in quo est calix magnus ad recipiendas schedulas paratus et patena coopertus; ibique genuflectens, aliquantulum orabit: deinde surgens, alta et intelligibili voce, iurabit in hanc formam, quae in tabella super Altari posita descripta habetur:

Testor Christum Dominum, qui me iudicaturus est, me eligere, quem secundum Deum iudico eligi debere.

Post haec schedulam in parenato ponet, et per patenam mittet in calicem; quo facto inclinabit se ad Altare, et ad suum locum revertetur.

68. Haec servanda erunt si Cardinalis ad Altare pergere possit; nam si ob infirmam valetudinem non possit, et praesens in Cappella sit, ultimus Scrutator ad eum accedet; et Cardinalis infirmus, postquam schedulam in loco suo secrete, ut supra dictum est, confecerit, praevio iuramento praedicto, ipsam obsignatam et complicatam eidem Scrutatori tradet, qui eam palam deferet ad Altare, et sine oratione et iuramento in patenam ponet, et per eam in calicem mittet.

69. Si vero aliqui Cardinales infirmi sint in suis cellis, tres Cardinales Infirmarii, ut supra extracti, ad eos accedent cum capsula altitudine unius palmi, in cuius superiori parte sit rima, sen foramen, eius magnitudinis, ut per illud schedula complicata possit per suam latitudinem intus capsulam transmitti; quam capsulam antequam Scrutatores Infirmariis tradant, palam aperient, ut ceteri Cardinales possint eam inanem et vacuum conspiciere, deinde claudent, et clavem ponent super Altare; deinde Infirmarii cum capsula clausa, et cum parvo disco sufficientes schedulas continentes, ad unumquemque eorum accedent; et infirmi acceptas ex disco schedulas secrete scribingent, obsignabunt et complicabunt, et praevio iam dicto iuramento in capsulam per rimam mittent; quod si infirmi scribere non possint, sive aliquis ex tribus Cardinalibus Infirmariis, sive alius ex ordine tamen clericali, eorum arbitrio deligendus, praestito de secreto servando in manibus Infirmariorum

iuramento, praedicta faciet: atque hi advertere debent quod non solum iuramenti vinculo tenentur servare secretum, sed etiam in excommunicationem latae sententiae, si contrafecerint, incurrent. His peractis, Infirmarii ad Cappellam revertentur cum capsula, quam Scrutatores aperient, et schedulas in ea contentas palam numerabunt: et tot repertas, quot sunt infirmi, ponent singillatim in patenam, et per patenam simul omnes in calicem.

Ne autem nimis in loriguru protrahatur scrutinii actio, Infirmarii poterunt proprias schedulas post Deeanum conficere et in calicem ponere, deinde duro ceteri Cardinales scrutinium agunt, ad infirmos pergere ad accipienda eorum suffragia eo modo, quo proxime ante dictum est.

70. Quartus actus scrutinii est schedularum permixtio, quae fiet per primum Scrutatorem, calice in quo ipsae schedulae positae fuerunt, patena coopetto, pluries agitato.

71. Quintus actus est numeratio schedularum, quae palam fiet per ultimum Scrutatorem, capiendo singillatim unamquamque schedulam ex calice, eamque ponendo in alium, qui ad hoc paratus sit, calicero vacuum. Quod si numerus schedularum non respondeat numero Cardinalium, omnes comburendae sunt, et iterum, idest secunda vice, ad suffragia statim est deveniendum. Si vero numerus schedularum numero Cardinalium respondeat, prosequendi sunt alii actus scrutinii.

72. Sextus actus est publicatio scrutinii, quae per Scrutatores, qui sedent ad mensam ante Altare positaro, fiet hoc modo. Primus Scrutator accipiet unam schedulam, eamque intactis sigillis explicabit, et viso in ea schedula electi nomine, eam tradet secundo Scrutatori, qui pariter, eodem electi nomine perspecto, eamdem tradet tertio, qui illam alta et intelligibili voce perleget, ut omnes Cardinales praesentes notare possint suffragium in folio impresso, quod penes se habebunt cum nominibus omnium Cardinalium: notabit autem iuxta nomen Cardinalis ex schedula recitati. Idem facendum erit de ceteris schedulis in calice positis, usque ad ultimam. Quod si in scrutinii publicatione inveniant Scrutatores duas schedulas ita complicatas ut ab uno tantum datas fuisse appareat, si quidem unus et idem in utraque electus fuerit, schedulae praedictae habebuntur et notabuntur pro uno suffragio, si vero diversi fuerint nominati, neutrum suffragium validum erit; scrutinium tamen neutro casu vitiatur. Ceterum suffragia praedicta, finita scrutinii publicatione, a Scrutatoribus iuxta nomina Cardinalium, qui ea obtinuerunt, in unam summam redigentur, vel in separato folio notabuntur, hoc modo: Reverendissimus D. Cardinalis A habet suffragia 20, et Reverendissimus D. Cardinalis B habet suffragia 15, et sic de aliis; quod fit ne Cardinales, cum opus est, cogantur semper numerare suffragia, quae iuxta nomina Cardinalium notarunt.

73. Septimus actus scrutinii est schedularum in film insertio, quae ut schedulae ipsae cautius conservati possint excogitata fuit. Haec autem insertio fiet per ulti-

mum Scrutatorem, inserendo schedulam unamquamque, postquam eam perlegerit, acu cum filo ad hunc effectum parato, in loco, ubi est verbum *Eligo*.

74. Octavus et postremus scrutinii actus est depositio schedularum seorsum, quae similiter fiet per ultimum Scrutatorem, qui, finita insertione omnium schedularum in filum, capita fili nodo iunget, et schedulas omnes ita colligatas in alium calicem vacuum, vel in mensa seorsum ponet.

75. Sequitur tertia et postrema actio, quae postscrutinium appellata fuit, cuius actus tres sunt, videlicet: numeratio suffragiorum, eorum recognitio, et schedularum combustio.

Primus itaque actus est numeratio suffragioturo, quae fiet per Scrutatores semper, sive secuta sit electio, sive non: et si quidem secuta non sit electio, ut sciatur quod in eo scrutinio non habetur Papa; si vero secuta sit, at constet de canonica Pontificis electione. Fiet autem haec numeratio suffragiorum hoc modo. Scrutatores in unam summam redigent suffragia, quae quilibet nominatus in Pontificem obtinuit et si invenerint nullum ex nominatis ad duas tertias partes suffragiorum pervenisse, non habetur Papa in illo scrutinio; si vero invenerint aliquem ex nominatis duas tantum partes suffragiorum obtinuisse, aperient electi schedulam (quam ex sigillis et signis ab ipso electo hoc in casu manifestandis cognoscent), etiam in ea parte, in qua est nomen eligentis; et si quidem ex ea apparuerit electum alii suffragatum fuisse, electio eius erit canonica; si vero constiterit sibi suffragium dedisse, eius electio nulla erit ob defectum unius suffragii.

Secundus actus postscrutinii est recognitio, quae per Recognitores, sive secuta sit electio, sive non, fiet inspiciendo tam schedulas scrutinii, quam suffragiorum annotationes factas per Scrutatores, ut per huiusmodi recognitionem constare possit an Scrutatorum sincere et fideliter muneri suo satisfecerint.

Tertius, et postremus actus postscrutinii est combustio omnium schedularum, quae semper et palam per Scrutatores, adiuvantibus Magistris Caeremoniarum, fiet, ac statim post recognitionem, sive electio sit secuta, sive non. Si tamen secundum scrutinium, iuxta ea quae inferius praescribentur, peragendum sit, tunc combustio schedularum primi scrutinii nonnisi in fine una cum schedulis secundi scrutinii facienda erit.

76. In Praedecessorum Nostrorum, ac praecipue Gregorii XV, Constitutionibus, ad expeditiorem electionem habendam statutum fuerat ut, scrutinio publicato, si electio per consensum duarum partiuta in eo facta non fuerit, statim antequam ad alios actus deveniretur, Cardinales possent, semel in quolibet scrutinio, accedere alicui ex illis, qui in eodem scrutinio saltem unum suffragium validum obtinuisent, dummodo is non esset, qui ab ipsomet Cardinali fuerat in scrutinio nominatus. Cum tamen huiusmodi forma accessus non parum esset ad exequendum difficilis, praesertim quoad ea, quae schedularum inspectionem, apertionem et collationem spectabant, Nos et huic incommodo occurrere et nihilominus optatae electionis accelerationi nullimode officere cupientes, statuimus ac praescribimus

ut loco ipsius accessus, semel tam mane quam vespere, post completum iuxta huc usque exposita scrutinium, si quidem in eo secuta non sit electio, Cardinales statim ad novum scrutinium peragendum procedere debeant, in quo rursus suffragia sua ferant, iis, quae in primo scrutinio lata sunt, minime computatis. Volumus autem ut in hoc secundo scrutinio iidem ac in primo ritus servantur, ita tamen ut Cardinales non teneantur novum emittere iusiurandum, neque novos eligere Scrutatores, Infirmarios et Recognitores, sed quae in primo scrutinio quoad haec praestita sunt, sine renovatione valeant etiam pro secundo.

77. Et haec omnia, quae de scrutinii ritibus sunt exposita, servanda erunt diligenter a Cardinalibus in omnibus scrutiniis, quae singulis diebus peragi debent mane post solitam Missam, et Hymnum Veni Creator Spiritus cum oratione de Spiritu Sancto, et prima quidem tantum die post Cardinalium sacram peractam Communionem; et post meridiem hora opportuna, pariter post Hymnum Veni Creator Spiritus et orationem de Spiritu Sancto (51).

78. Quod si electio aliter celebrata fuerit, quam in scrutinio per secreta schedularum suffragia duarum ex tribus partibus Cardinalium in Conclavi praesentium, electi suffragio non computato; vel per viam compromissi ab omnibus Cardinalibus similiter in Conclavi praesentibus, nemine dissentiente, initi et ita ut nemo seipsum elegerit; vel quasi per inspirationem, nullo praecedente de persona speciali tractatu, omnium pariter Cardinalium praesentium in Conclavi, communiter, nemine itidem dissentiente, per verbum « eligo » intelligibili voce prolatum aut scripto, si voce non potuerit, expressum; nulla sit et invalida eo ipso absque ulla declaratione, et ita electo nullum ius tribuat (52).

CAPUT VI.

De iis, quae servanda vel vitanda sunt in electione Romani Pontificis

79. Simoniae crimen, tam divino quam humano iure detestabile, in electione Romani Pontificis omnino sicut reprobatum esse constat, ita et Nos reprobamus atque damnamus (53), huiusque criminis reos poena excommunicationis latae sententiae innodamus; sublata tamen irritatione electionis simoniacae, quam Deus avertat, a Iulio II (vel alio qualicumque decreto pontificio) statuta, ut praetextus amputetur impugnandi valorem electionis Romani Pontificis.

80. Item sub excommunicationis poena prohibemus ne quis, etiamsi Cardinalatus honore fulgeat, vivente Romano Pontifice et eo inconsulto, tractare de ipsius Successoris electione, aut aliquod suffragium polliceri, vel hac de causa privatis conventiculis factis aliquid deliberare et decernere praesumat (54).

81. Quae autem in memorata Nostra Constitutione **Commissum Nobis** de civili Veto seu Exclusiva, uti vocant, in electione Summi Pontificis ediximus et sanximus, hic omni ex parte atque integre renovantes, confirmata esse volumus. Quamobrem

iterum in virtute sanctae obedientiae, sub interminatione divini iudicii et poena excommunicationis latae sententiae, omnes et singulos S. R. E. Cardinales, tam praesentes quam futuros, pariterque Secretarium S. Collegii Cardinalium aliosque omnes in Conclavi partem habentes, prohibemus ne, quovis praetextu, a quavis civili potestate munus recipiant Veto sive Exclusivam, etiam sub forma simplicis desiderii, proponendi. Ipsumve hoc Veto, qualibet ratione sibi cognitum, patefaciant sive universo Cardinalium Collegio simul congregato sive singulis purpuratis Patribus, sive scripto, sive ore, sive directo ac proxime, sive oblique ac per alios, sive ante Conclave sive ipso perdurante. Quam prohibitionem extendi volumus ad omnes interventus, intercessionem aliosque modos quoslibet, quibus laicae potestates cuiuslibet gradus et ordinis voluerint sese in Pontificis electione immiscere.

82. Cardinales praeterea abstineant ab omnibus pactionibus, conventionibus, promissionibus aliisque quibuscumque obligationibus, quibus adstringi possint ad suffragium alicui vel aliquibus dandum vel non dandum; quae omnia et singula, si de facto interveniunt, etiam iuramento adiuncto, nulla et irrita, neque ad eorum observantiam quemquam teneri decernimus, et contra facientes ex nunc excommunicationis poena innodamus. Tractatus tamen pro electione habendos, Sede vacante, vetare non intelligimus (55).

83. Pariter interdiciamus ne Cardinales, antequam ad electionem deveniant, capitula conficiant, seu quaedam communi consensu statuunt, ad quorum observantiam sese adstringant, si ad Pontificatum assumantur; quae item, si de facto intervenerint, etiam iuramento adiuncto, nulla et irrita declaramus (56).

84. Iisdem denique, quibus Decessores Nostri, vocibus, S. R. E. Cardinales vehementer hortamur ut in eligendo Pontifice, nulla propensione animi vel aversione ducti, nullius inclinati gratia aut obsequio, non intercessione in saeculo potentium, non vi vel metu vel aura populari moti, sed unice Dei gloriam et Ecclesiae bonum prae oculis habentes, in eum sua vota conferant, quem universali Ecclesiae fructuose utiliterque gubernandae prae ceteris idoneum in Domino iudicaverint (57).

85. Cum vero fideles non tam humanae industriae subsidiis, etsi sollicitae, inniti debeant, quam in humilis devotaeque orationis instantia sperare, huic adiicimus sanctioni, ut in omnibus civitatibus, ceterisque locis saltem insignioribus, ubi primum de Pontificis obitu nuncium pervenerit, a Clero et populo, solemnibus pro eo exsequiis celebratis, singulis diebus (donec Romanae Ecclesiae de suo Pastore fuerit provisum) humiles assidueque preces fundantur ad Dominum, ut Ipse, qui concordiam facit in sublimibus suis, sic efficiat eorumdem Cardinalium corda in eligendo concordia, ut provisio celeris, unanimis et utilis (prout animatus salus exigit, et totius orbis requirit utilitas) ex ipsorum unanimitate sequatur. Et ne tam salubre praesentis sanctionis edictum, ignorantiae negligi praetextu contingat, praecipimus ut Patriarchae, Archiepiscopi, Episcopi et alii Ecclesiarum Praelati, ceterique, quibus officium est enuntiare verbum Dei, Clerum et populum, propter hoc

specialiter frequentius congregandos, in suis sermonibus ad supplicum precum suffragia pro celeri et felici exitu tanti negotii frequentanda solerter excitent, et ipsis eadem auctoritate non solum orationum frequentiam, sed observantiam (prout circumstantiae pensandae suaserint) ieiuniorum hortentur (58).

86. Electum vero haeredem et Successorem Nostrum rogamus, ne muneris arduitate deterritus ab eodem subeundo se retrahat, at potius divinae voluntatis consilio humiliter se subiiciat: nam Deus qui imponit onus, manum etiam Ipse supponet, ne ei ferendo sit impar; is enim qui oneris est auctor, Ipse est administrationis adiutor; et ne sub magnitudine gratiae succumbat infirmus, dabit virtutem qui contulit dignitatem (59).

CAPUT VII.

De acceptatione et proclamarione electionis, nec non de consecratione et coronatione novi Pontificis

87. Post electionem canonice factam consensus electi per Cardinalem Decanum nomine totius S. Collegii requiratur (60).

88. Hoc consensu praestito intra terminum, quatenus opus sit, prudenti arbitrio Cardinalium per maiorem votorum numerum determinandum, illico electus est verus Papa, atque actu plenam absolutamque iurisdictionem supra totum orbem acquirit et exercere potest. Hinc, si quis litteras super negotiis quibuscumque confectas, quae a Romano Pontifice ante coronationem suam emanaverint, audeat impugnare, excommunicationis sententiae innodamus (61).

89. Deinde populo expectanti novus Romanus Pontifex a Priore Diaconorum publicatur (62).

90. Quod si electus nondum sit Presbyter vel Episcopus, a Decano Collegii Cardinalium ordinabitur et consecrabitur (63).

91. Tandem per Decanum Cardinalem Diaconum coronatur (64).

Haec igitur, tota rei causa graviter considerata, atque etiam Decessorum Nostrorum exemplis permoti, statuimus et praescribimus, decernentes praesentes has Litteras et in eis contenta quaecumque, etiam ex eo quod quilibet in praemissis ius vel interesse habentes, vel habere praetendentes quomodolibet illis non consenserint, nec ad ea vocati sive anditi fuerint, aut ex quibuslibet aliis causis, impugnari minime posse, sed easdem semper ac perpetuo firmas, validas et efficaces existere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac iis ad quos spectat et pro tempore spectabit suffragari, et ab eis respective et inviolabiliter observari debere, ac irritum et inane, si secus super his a quocumque, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari.

Volumus etiam Nostras has Litteras legi coram omnibus in primis Congregationibus post obitum Pontificis haberi solitis, ut supra (n. 11, a); rursus post ingressum in Conclave, ut supra (n. 45); item cum quis ad purpurae honorem fuerit evectus, interposito sacramento de religiose retinendis iis, quae in praesenti Constitutione decreta sunt.

Non obstantibus, quatenus opus sit, per Romanos Pontifices Praedecessores Nostros editis Constitutionibus et ordinationibus Apostolicis, quas omnes et singulas abrogatas, ut supra, declaramus, ceterisque etiam individua ac specialissima mentione et derogatione dignis contrariis quibuscumque.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam Nostrae constitutionis, ordinationis, abrogationis, mandati, innodationis, admonitionis, inhibitionis, praecepti, voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem Omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romae apud Sanctum Petrum anno Incarnationis Dominicae millesimo nongentesimo quarto, die vigesima quinta Decembris, Christo Iesu in terris nascenti sacra, Pontificatus Nostri anno secundo.

PIVS PP. X

NOTES

- (1) Pii IV Const. **In eligendis**, VII Idus Oct. 1562, § 6; Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, IV Non. Oct. 1732, § 6.
- (2) Clem. V in Conc. Viennensi, cap. 2 **Ne Romani** in pr. **de elect.** I, 3 in Clem.
- (3) Leonis XIII Const. **Praedecessores Nostri**, 24 Maii 1882.
- (4) Clem. V cap. 1 **Ne Romani** in pr. **de elect.** I, 3 in Clem.; Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, XVII kal. Decembr. 1621, § 20.
- (5) Leonis XIII Const. **Praedecessores Nostri**.
- (6) Greg. X, in gener. conc. Lugdun. cap. 3 **Ubi periculum**, § I **de elect.** I, 6 in Sext.; Pii IV Const. **In eligendis**, § 6.
- (7) Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 7; Pii IV Const. **In eligendis**, §§ 7 et 8.
- (8) Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 7.
- (9) Clem XII Chirografo **Avendo Noi**, 14 Dec. 1732. n. 17.
- (10) Pii IV Const. **In eligendis**, § 17.
- (11) Pii IV Const. **In eligendis**, §15; Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 10.
- (12) Pii IV Const. **In eligendis**, § 13.
- (13) Clem. V cap. 2 **Ne Romani**, § I **de elect.** I, 3 in Clem.; Pii IV Const. **In eligendis**, § 9; Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 15.
- (14) Clem. V cap. 2. **Ne Romani**, § 1 **de elect.** I, 3 in Clem.; Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 15; Bened. XIV Const. **In Apostolicae**, Idibus Apr. 1744, § 4.
- (15) Cfr. **Regolamento**, Leonis XIII, nn. 3-6.
- (16) Cfr. **Regolamento**, Leonis XIII, nn. 7-8.
- (17) Const. **Pastor bonus**, Idibus Apr. 1714, §§ 51-55.
- (18) Pii IV Const. **In eligendis**, § 11.

- (19) Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 17.
 (20) Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 25.
 (21) Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 18.
 (22) Cfr. **Caeremoniale Greg. XV Decet Romanum**, IV Idus Mart. 1621.
 (23) Pie IX Const. **In hac sublimi**, x kal. Sept. 1871 et **Consulturi**, 10 Oct. 1877; Leonis XIII Const. **Praedecessores Nostri**.
 (24) Pii IX Const, **Cum Romanis Pontificibus**, pridie Nonas Decembris 1869.
 (25) Clem. V cap. 2 **Ne Romani**, § 4 **de elect.** I, 3 in Clem.; Pii IV Const, **In eligendis**, § 29; Greg. XV Const, **Aeterni Patris**, § 22.
 (26) Pii V decretum die 26 Ian. 1571; **Caeremoniale Greg. XV**, § **Porro**.
 (27) Bonif. VIII cap un. **de schismatic.** V, 3 in Sext.; Pii IX Litt. **Quamquam**, 29 Sept. 1867.
 (28) Pii IV Const. **In eligendis**, § 25; Sixt. V Const. **Postquam verus**, III Non. Dec. 1586, § 6.
 (29) Cfr. **Caeremoniale Greg. XV**, § **Porro**.
 (30) Greg. X cap. 3 **Ubi periculum**, § 1 **de elect.** I, 6 in Sext.; Pii IV Const. **In eligendis**, §§ 2, 3, 5.
 (31) Greg. X cap. 3 **Ubi periculum**, § I **de elect.** I, 6 in **Sext.**
 (32) Leonis XIII Const. **Praedecessores Nostri**.
 (33) Greg. X cap. 3 **Ubi periculum**, ' 1 **de elect.** I, 6 in Sext.; Pii IV Const. **In eligendis**, § 4.
 (34) Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 17.
 (35) Pii IV Const. **In eligendis**, § 16.
 (36) Pii IV Censt. **In eligendis**, § 17.
 (37) Formula iurisiurandi a Magistris Caeremoniarum atque ab omnibus aliis Conclavistis ecclesiasticis praestandi, una vei altera die ante ingressum in Conclave, eorum Caeremoniarum Praefecto vel S. Collegii Secretario ad rem deputatis:

« Ego constitutus coram te tactis per me SS. Dei Evangelii coram me positis, iute et promitto me inviolabile servatum esse secretum in omnibus et singulis, quae de novi Pontificis electione deque iis quae in, Conclavi seu in loco electionis aguntur, quovis modo cognoverim, adeo ut nec directe, nec indirecte, neque autu, neque verbo, neque scriptis, vel alias quomodelibet ipsum mihi violare liceat, et hoc nedum sub poena excommunicationis latae sententiae, futuro Pontifici speciali modo reservatae, privative etiam quoad S. Poenitentiarium, sed etiam sub poena privationis cuiuscumque benefici, pensionis, officii vel muneris ipso facto incurrendae in casu transgressionis. Quod secretum accuratissimo ac religiose servabo etiam post perastare novi Pontificis electionem, nisi ab cedere Pontifice peculiaris facultas aut expressa dispensatio mihi concessa fuerit.

Sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei Evangelia, quae propriis manibus tange». Formola del giuramento per i Conclavisti ed altri inservienti laici: « Io stando dinnazi a toccando colle mie proprie mani i Santi Evangelii, giuro e promette che osserverr un inviolabile e rigoroso segreto su tutte e singolo quelle cosse, le quali in qualunque modo venissi a conoscere, riguardanti la elezione del nuovo Pontefice e cir che avverra noi Conclave o nel luogo della elezione, e che non visiere in alcun modo questo segreto, nh direttamente, nh indirettamente, nh con parole, nh con scritti, nh con segni, o in altra qualsiasi guisa; e cio non solo sotto pena di scomunica, riservata in modo speciale al futuro Pontefice, ad esclusione anche della Sacra Penitenzieria, e da incorrersi senz'altra dichiarazione col solo fatto della violazione del giurato segreto, ma anche sotto altro pene anche gravissimo da infliggermi dalla stessa Santit' Sua in caso di trasgressione. Il segreto io giuro e promette che manterr coscieneiosamente anche dopo avvenuta l'elezione del nuovo Pontefice, a meno che non mi venga su cir concessa dal medesimo Pontefice una espressa e speciale facolta.»

« Così Dio mi aiuti e questi Santi Evangelii, che tocco colle mie mani ».

- (38) Pii IV Const. **In eligendis**, § 24.
- (39) Clem. XII Chirogr. **Avendo noi**, n. 16.
- (40) Pii IV Const. **In eligendis**, § 18; Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 13.
- (41) Cfr. **Caeremoniale Greg. XV**.
- (42) Greg. X cap. 3 **Ubi periculum**, § 1 **de elect.** I, 6 in **Sext.**; Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 1.
- (43) Pii IV Const. **In eligendis**, § 15.
- (44) Greg. X cap. 3 **Ubi periculum**, § 1 **de elect.** I, 6 in **Sext.**; Pii IV Const. **In eligendis**, § 19.
- (45) Greg. X cap. 3 **Ubi periculum**, § 1 **de elect.** I, 6 in **Sext.**; Pii IV Const. **In eligendis**, ‘ 20; Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 11.
- (46) Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 20.
- (47) Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 19.
- (48) Cfr. **Caeremoniale Greg. XV**.
- (49) Alex. III in Concil. Later. cap. 6 **Licet de vitanda, de elect.** I, 6; Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 1.
- (50) Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 2.
- (51) Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 17.
- (52) Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 19.
- (53) Iulii II Const. **Cum tam divino**, XIX kal. Febr. 1505.
- (54) Symmachus Papa in Synod. Rom. c. 2 D. 79; Pauli IV Const. **Cum secundum Apostolum**, XVII kal, Ianuar. 1558.
- (55) Greg. X cap. 3 **Ubi periculum**, § 4, **de elect.** I, 6 in **Sext.**; Pii IV Const. **In eligendis**, § 26; Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 18.
- (56) Pii IV Const. **In eligendis**, § 3; Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 18.
- (57) Greg. X cap. 3 **Ubi periculum**, § 4 **de elect.** I, 6 in **Sext.**; Pii IV Const. **In eligendis**, § 26; Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 23; Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 5; Pii IX Const. **Licet per Apostolicas**, VI Idus Septembr. 1874; Leonis XIII Const. **Praedecessores Nostri**; Pii X Const. **Commissum Nobis**.
- (58) Greg. X cap. 3 **Ubi periculum**, § 5, **de elect.** I, 6 in **Sext.**
- (59) Leonis XIII Const. **Praedecessores Nostri**.
- (60) **Caeremoniale Rom.**, lib. I, tit. I, **De Conclavi et Electione Papae**, § 34.
- (61) Clem. V, cap. 4, **de sent. excomm.** V, 10 in **Extravag. comm.**
- (62) **Caeremoniale Rom.**, lib. I, tit. I, **De Conclavi et Electione Papae**, § 35.
- (63) **Caerem. Rom.**, lib. I, tit. II, **De ordin. et consecrat. novi Pontificis**, § 13.
- (64) **Caerem. Rom.**, lib. I, tit. II, **De ordin. et consecrat. novi Pontificis**, § 18.
-

2.

**Letterae Apostolicae Motu Proprio datae Pii PP. XI
De praescriptionibus Constitutionis Pianae "Vacante Sede Apostolica"
aliqua ex parte innovandis**

„Cum proxime”

* * *

Źródło: *Acta Apostolicae Sedis*, XIV (1922), pp. 145-146.

* * *

**Motu Proprio
Pius PP. XI**

Cum proxime ex occasione Conclavis, in quo, arcano Dei providentis consilio, ad catholicae Ecclesiae principatum, nullis Nostris meritis, evecti sumus, omnia, quae ad Apostolicam Sedem vacantem et ad Romani Pontificis electionem pertinent, ad praescripta dirigerentur Constitutionis Apostolicae, quam s. m. decessor Noster Pius X die XXV mensis decembris an. MCMIV ediderat, ipsi -VV. FF. NN. S. R. E. Cardinales in coetibus cotidie habitis, qui Congregationes generales praeparatoriae vocantur, optare se significarunt, ut posthac aliquod eius Constitutionis caput sic mutaretur, quemadmodum rerum temporumque ratio postularet. Itaque, re attente perpensa, de Apostolicae Nostrae potestatis plenitudine, Motu proprio ac certa scientia, haec, quae sequuntur, decernimus atque edicimus:

I. Derogantes iis, quae in Constitutione Pii X *Vacante Sede Apostolica* tit. II, cap. i, n. 33 praescribuntur, ut Cardinalibus, qui longius absunt, fiat Urbem tempore adeundi facultas, decem dierum moram, quae, post diem obitus Summi Pontificis, ad Conclave ineundum dabatur, ad quindecim solidos dies prorogamus; praetereaque Sacro Cardinalium Collegio potestatem facimus ingressus in Conclave etiam per alios duos tresve dies proferendi, ea tamen lege, ut decem et octo ad summum* diebus elapsis, Cardinales, quotquot praesentes aderunt, statim Conclave ingrediantur et ad electionis negotium procedant. Quod vero attinet ad novendialia, servatis iis quae in memoratae Constitutionis tit. I, cap. v, n. 26 leguntur de exsequiis, tribus postremis diebus, sollemniori ritu persolvendis, Cardinales, in primo eorum conventu, praefinient dies, quibus sex priora habenda sint.

II. Quod in eadem Constitutione decernitur tit. II, cap. n, n. 3 8 , ita volumus observari, ut cuilibet Cardinali, quamvis liberum sit duobus servientibus, clericis, vel laicis, vel uno clerico et uno laico uti, liceat tamen unum solum eumque laicum in Conclave secum adducere. Quod vero additur de servientibus Cardinali infirmo concedendis, id omnino immutatum esto.

III. Legem, quae de Communionem a Cardinalibus faciendam habetur in Piana illa Constitutione tit. II, cap. V, n. 54, sic novamus, ut liceat cuilibet Cardinali sacrum facere; qui vero, quavis de causa, se a sacro peragendo abstinuerim is in designato sacello et consueta Missa ad sacram Synaxim accedat.

Iubemus autem Nostras has Litteras Motu proprio datas legi coram omnibus S. R. E. Cardinalibus praesentibus, in prima Congregatione generali, quae post obitum Summi Pontificis habebitur. Contrariis non obstantibus quibuscumque.

Datum Romae apud Sanctum Petrum die i mensis Martii, an. MCMXXII, Pontificatus Nostri primo.

3.

Constitutio Pii PP. XII

De Sede Apostolica vacante et de Romani Pontificis electione

„Vacantis Apostolicæ Sedis”

* * *

Źródło: *Acta Apostolicæ Sedis*, XXXVIII (1946), pp. 65–99.

* * *

Pius Episcopus

Servus Servorum Dei

Ad perpetuam rei memoriam

Vacantis Apostolicæ Sedis disciplinam Romanique Pontificis electionem quæ respicere viderentur disponere ac præscribere, iugiter, sæculorum decursu, Prædecessores Nostri sollemne habuerunt, ac proinde vigilantia cura incumbere et salubribus normis consulere sategerunt pergravi negotio Ecclesiæ divinitus commissio, eligendi videlicet beati Petri Apostolorum Principis Successorem, qui hisce in terris Iesu Christi Domini Nostri et Salvatoris vices gerat universumque dominicum gregem supremus Pastor et Caput pascat et regat.

Cum autem hac de Romano Pontifice eligendo leges, procedentibus temporibus numero auctæ, iam in unum collectæ desiderarentur, cumque nonnullæ, ab rerum vicissitudines, peculiaribus adiunctis minus accommodatæ evasissent, Pius X v. m. Decessor Noster, quadraginta abhinc annis, sapienti consilio eas, opportune selectas, in summam redigere decrevit, celeberrima edita Constitutione Vacante Sede Apostolica, die vigesima quinta Decembris anni millesimi nongentesimi quarti.

Interea vero Pius XI rec. mem. nonnulla huiusmodi Constitutionis capita iam immutanda esse censuit quemadmodum rerum temporumque ratio postulare videbatur; itemque Nos Ipsi animo reputavimus alia quoque, eadem de causa, esse reformanda.

Quapropter, re mature perpensa, certa scientia et de Apostolicæ Nostræ potestatis plenitudine, hanc Constitutionem, quæ eadem est ac illa a Pio X s. m. data, sed passim reformata, edere et promulgare statuimus, “qua --ut verbis utamur eiusdem Prædecessoris Nostri-- Sacrum Cardinalium Collegium, Romana Petri Sede vacante, ac in Romano Pontifice eligendo unice utatur,” abrogata idcirco Constitutione Vacante Sede Apostolica, prout a Pio X Decessore Nostro fuerat lata.

Praesentis vero Nostræ Constitutionis capita hæc quæ sequuntur habeantur:

TITULUS I
DE SEDE APOSTOLICA VACANTE

CAPUT I
De potestate S. Collegii Cardinalium, Sede Apostolica vacante

1. Sedis Apostolicae vacatione durante, Sacrum Collegium Cardinalium in iis, quae ad Pontificem Maximum dum viveret pertinebant, nullam omnino potestatem aut iurisdictionem habeat, neque gratiam, neque iustitiam faciendi, aut factam per Pontificem mortuum executioni demandandi; sed ea omnia futuro Pontifici reservare teneatur. (1) Itaque irritum et inane esse decernimus quidquid potestatis aut iurisdictionis ad Romanum, dum vivit, Pontificum pertinentis (nisi quatenus in hac Nostra Constitutione expresse permittatur) coetus ipse Cardinalium duxerit (eadem vacante Ecclesia) exercendum. (2)

2. Item praecipimus, ne S. Cardinalium Collegium de iuribus Sedis Apostolicae Romanaeque Ecclesiae quomodolibet disponere valeat, acque in quopiam iuribus eiusdem sive directe detrahere attentet, sive indirecte per conniventiae speciem, seu per dissimulationem facinorum adversus eadem iura, etiam posi obitum Pontificis seu vacationis tempore, perpetratorum, attentare videatur; immo volumus ut omnium virium contentione eadem custodire et defendere debeat. (3)

3. Leges a Romanis Pontificibus latae, per coetum Cardinalium Romanae Ecclesiae, ipsa vacante, corrigi, vel immutati nullo modo possunt, nec quicquam eis detrahi sive addi, vel dispensari quomodolibet circa ipsas seu aliquam earum partem. Quod potissimum valet de Constitutionibus pontificiis, ad ordinandum negotium electionis Romani Pontificis latis. (4) Immo si quid contra hoc praescriptum fieri vel attentari forte contigerit, ipsum Suprema Nostra auctoritate nullum et irritum declaramus.

4. Si quae tamen dubia exoriantur circa sensum praescriptionum, quae hac Nostra Constitutione continentur, vel etiam circa rationem, iuxta quam ad usum ea traduci debeat, sive super quovis alio Nostrae huius Constitutionis capite, edicimus ac decernimus unice penes Sacrum Cardinalium Collegio potestatem esse super his ferendi sententiam; quam in rem eidem S. Cardinalium Collegio plenam tribuimus facultatem, qua hanc Nostram Constitutionem interpretari ac dubia declarare valeant. Qua quidem in re, quemadmodum in reliquis, de quibus ad Nostrae huius Constitutionis tramites, excepto ipso electionis actu, deliberari contingat, sai is omnino erit si maior congregatorum Cardinalium pars in eandem sententiam consentiat. (5)

5. Pariter in casu urgentis negotii, quod, ex voto maioris congregatorum Cardinalium partis, in aliud tempus differri non valeat, S. Collegium, item iuxta maioris partis sententiam, de opportuno remedio disponere potest et debet. (6)

CAPUT II

De Cardinalium Congregationibus

6. Tempore Sedis vacantis duplex habeatur Cardinalium Congregatio, altera generalis, sive totius Collegii, altera particularis, constans tribus Cardinalibus antiquioribus, uno ex quoque Ordine, cum S. R. E. Camerario, quorum officum tertia die post Conclavis ingressum omnino expirat, in eorumque locum tres alii sequentes in Ordine quolibet tertio die una cum eodem Camerario succedunt. (7)

7. Volumus ut in dictis Congregationibus particularibus, quae sive ante, sive post coeptum Conclave haberi poterunt, levioris dumtaxat momenti, ac in dies seu passim occurrentia negotia expediantur. Si quid vero gravioris momenti atque indaginis fuerit, id omne ad Congregationem generalem, seu ad S. Collegium Cardinalium deferatur. Ac ulterius, quae in una Congregatione particulari decreta, resoluta, vel denegata fuerint, in aha revocari, mutari, aut concedi nequeant, sed id faciendi ius habeat ipsa tantum Congregatio generalis per pluralitatem suffragiorum. (8)

8. Cardinalium Congregationes generales in Aedibus Apostolicis Vaticanis habeantur, vel, si rerum adiuncta id postulent, in alio opportuniore loco, iudicio ipsorum Cardinalium, eisque praesit Cardinalis S. Collegii Decanus, vel, ipso impedito, Subdecanus.

9. Suffragia in Cardinalium Congregationibus, cum de rebus gravioris momenti agatur, non ore, sed secretis calculis dentur.

10. Inter generales Congregationes singulari mentione dignae sunt quae ante ingressum in Conclave habentur, eademque Congregationes praeparatoriae appellari possunt.

11. Congregationes generales praeparatoriae quotidie omnino locum habere debent a die post obitum Pontificis prudenti trium Cardinalium in unoquoque Ordine priorum et S. R. E. Camerarii iudicio statuendo, usque ad diem quo Conclave Cardinales ingrediuntur, etiam diebus, quibus exsequia defuncti Pontificis persolvuntur, idque eo consilio fiat ut liberum sit tunc Cardinali Camerario sententiam S. Collegii exquirere atque cum ipso quae necessaria vel opportuna iudicaverit, communicare, tum singulis Cardinalibus sententiam suam circa occurrentia negotia aperire, in rebus dubiis explicationes sciscitari, et opportuna proponere.

12. In memoratis Congregationibus generalibus haec praecipue negotia expedienda sunt, (9) rerum agendarum ordine prius cum Cardinalibus communicato:

a) In primis Congregationibus integre legenda erit praesens haec Constitutio, eaque perlecta, iusiurandum ab omnibus Cardinalibus praesentibus iuxta praescriptam formulam (10) praestandum. Quod iusiurandum pariter emittere tenentur omnes alii Cardinales, qui serius ad locum electionis pervenerint, sive nondum sive iam inceptis Comitibus.

b) Cardinales quam cito ea omnia decernere ac disponere debent, quae ad Conclave inchoandum urgentiora sunt.

c) Constituendus est dies, hora ac modus, quo corpus defuncti Pontificis in Basilicam S. Petri transferatur, illie de more publicae fidelium venerationi exponendum.

d) Item Cardinales omnia opportune paranda curabunt, ut Pontificiae exsequiae per novem continuos dies persolvantur, et praefinient dies quibus sex priores habendae erunt. (11)

e) Deputentur duo viri ecclesiastici, qui orationes De Pontifice defuncto et De eligendo Pontifice recitare debeant.

f) Constituatur dies, quo, si ab ipsis petatur, tum Legatis civilium Regimmarum tum Equitibus Ordinis Hierosolymitam S. Collegium conveniendi aditus detur. Praedicti autem Legati nonnisi simul congregati admittantur, neque singulis facultas concedatur S. Collegium adeundi.

g) Nominentur singulares duorum vel trium Cardinalium coetus, vulgo Commissiones: *) pro inquisitione de qualitatibus Conclavistarum eorumque approbatione, (12) itemque pro eorum designatione, qui Conclavi qualibet ratione inservire debeant nec non pro ipsis servitiis ordinandis et moderandis; **) pro constructione et clausura Conclavis, ac pro cellarum dispositione. (13)

h) Proponantur atque approbentur expensae Conclavis.

i) Epistolae Imperatorum, Regum aliorumque civitatum Moderatorum, item Nuntiorum relationes, omniaque alia, quae S. Collegii interesse possint, eum ipso communicentur.

k) Perlegantur, si quae sint, documenta a defuncto Pontifice Sacro Cardinalium Collegio relicta.

l) Frangantur Annulus Piscatoris et Plumbum Cancellariae Apostolicae.

m) Cellae Conclavis Cardinalibus sorte distribuantur, (14) nisi alicuius Cardinalis aetas vel infirma valetudo aliter suadere videantur.

n) Constituatur dies et hora ingressus in Conclave.

CAPUT III

De nonnullis peculiaribus officiis, Sede Apostolica vacante

13. S. R. E. Camerarii et Poenitentiarii Maioris officia non cessant per obitum Pontificis. (15)

14. Si autem contigerit alterius vel etiam utriusque officii vacatio quo tempore Romanus Pontifex supremum diem obiit, vel contingat ante novi Pontificis electionem, tunc in prima Congregatione generali, in priori casu, vel in alia quae habebitur triduo post secutam vacationem alterutrius ex praefatis officiis, vota seu suffragia Cardinalium simul congregatorum pro deputatione illius, qui S. R. E. Camerari vel Poenitentiarii Maioris vices suppleat usque ad electionem novi Pontificis, exquirantur, denturque per schedulas secretas, a Magistris Caeremoniarum etiam ab infirmis Cardinalibus colligendas, ac coram tribus Cardinalibus eo tempore in

ordine Prioribus, praesentibus S. Collegii Seeretario atque eisdem Caeremoniarum Magistris, aperiendas; isque deputatus habeatur, in quem maior pars votorum sen suffragiorum praefatorum convenerit, ac sic deputato facultates omnes, quas ipse S. R. E. Camerarius vel Poenitentiarius Maior exercere poterat, quamdiu Sedes vacaverit, attribuiamus. (16) Quod si forsan vota paria fuerint, ille deputatus habeatur, qui fuerit Ordine dignior, vel, si eisdem Ordinis, senior, optione videlicet ad Ordinem episcopalem, inter Cardinales istius Ordinis, elevatione autem ad sacram purpuram inter Cardinales aliorum Ordinum.

15. Cardinali S. R. E. Camerario, vacante Sede Apostolica, incumbit cura et administratio bonorum ac iurium temporalium ipsius S. Sedis, adsistentibus ei in suo officio Cardinalibus eo tempore in ordine Prioribus seu Capitibus Ordinum, et praehabitis semel pro levioribus, ac semper pro gravioribus negotiis suffragiis S. Collegii. Hinc Cardinalis S. R. E. Camerarius, statim ac a secreti Cubiculi Praefecto nuncium de Pontificis obitu acceperit, ad Apostolicum Vaticanum Palatium perget, ut ipsius possessionem, sicut, sive per se, sive per delegatum, utriusque quoque Palatii ad Lateranum et ad Castrum Gandulphi, capiat ac eorum regimen exerceat. Eiusdem Camerarii erit Pontificis mortem iure recognoscere, adstantibus Praelatis Clericis Reverendae Camerae Apostolicae, cum Secretario-Cancellario, cuius est authenticum mortis actum conticere; (17) statuere, auditis Cardinalibus Capitibus Ordinum, modum ad conservationem corporis defuncti Pontificis pro temporum conditionibus magis convenientem et aptum (nisi forte Pontifex ipse vivens suam hac de re voluntatem manifestaverit); privatis eiusdem Pontificis aedibus sigilla apponere; ipsius obitum cum Cardinali in Urbe Vicario communicare, qui de re Populum Romanum singulari Edicto edocebit; eaque omnia, nomine et consensu S. Collegii, curam, quae ad iura Apostolicae Sedis tuenda et ad ipsius administrationem recte gerendam rerum temporumque adiuncta suadebunt.

16. Cardinalis autem S. Collegii Decani erit, vix dum ab eodem secreti Cubiculi Praefecto de Pontificis morte fuerit edoctus, ceteris Cardinalibus vacationem Sedis Apostolicae significare, eosque ad Palatium Apostolicum advocare, itemque Pontificis mortem communicare cum exterarum Nationum Oratoribus, nec non cum iis qui ipsarum supremo potiuntur imperio.

17. Poenitentiarius Maior eiusque officiales, Sede vacante, ea facete et expedire valeant, quae a fel. rec. Pio XI constituta ac definita sunt. (18)

18. Cancellarli S. R. E. officium per obitum Romani Pontificis non expirat: Apostolicarum tamen sub plumbo Litterarum per eum expeditio, vacante Apostolica Sede, suspenditur. Datarii vero ministerium per eiusdem Pontificis obitum omnino expirat. (19)

19. Item per obitum Pontificis cessat munus Cardinalis Secretarii Status, eoque munere, Sede vacante, fungitur Praelatus S. Collegii Secretarius. Quod si hoc

officium iam vacaverit, vel ipsa Sede Apostolica vacante, vacare contingat, eiusdem S. Collegii erit, aliquem ad illud, quamdiu scilicet Sedes Apostolica vacaverit, per pluralitatem suffragiorum deputare.

20. E contra Cardinalis in Urbe Vicarii officium et iurisdictio non expirant morte Romani Pontificis. Quod si ipsum Vicarium Urbis, Sede vacante, e vivis decedere contigerit, ne Christifideles Urbis eiusque Districtus aliquod inde accipiant in spiritualibus detrimentum, tunc existens Vicesgerens, quamdiu Sedes vacaverit, omnes et singulas habebit facultates, auctoritatem et potestatem, quae eidem Vicario pro exercitio officii Vicariatus quomodolibet competebant, quasque Pontifex ipse, occurrente vacatione Vicariatus Sede plena, Vicesgerenti praedicto quandoque per aliquod tempus, donec scilicet successorem Vicarium deputaverit, attribuere solet. (20)

21. Item Legatorum, Nuntiorum ac Delegatorum Apostolicorum officium et potestas non cessant Sede vacante.

22. Probe antea scientes eo maximo tempore, cum de creando Pontifice agitur, divinam opem per assiduas preces, aliaque christianae pietatis et caritatis opera impensius expetendam, ac promereri satagendum esse; ideo sicuti magnopere commendamus, ira quoque retineri volumus laudabilem morem huc usque observatum, ut defuncti Pontificis Eleemosynarius secretus id muneris exercere pergat eum debita S. Collegio Cardinalium subiectione et ab eo dependentia, donec novus Pontifex eligatur, utque eadem pecuniae vis in subventionem eorundem pauperum et egenorum Sede vacante per ipsum Eleemosynarium dispensetur ac erogetur, quae vivente Pontifice distribui solet ad quem effectum consueta mandata a tribus Cardinalibus eo tempore in Ordine Prioribus, seu deputatis expendantur. (21)

23. Sede Apostolica vacante, universa civilis potestas Romani Pontificis circa regimen et gubernium Status Civitatis Vaticanae spectat ad S. Cardinalium Collegium, quod tamen leges condere non poterit, nisi urgente necessitate et pro tempore vacationis Sedis, in posterum tantum valituras si novus Pontifex eas confirmare statuerit. (22)

CAPUT IV

De Sacris Romanis Congregationibus et Tribunalium eorum que facultatibus Sede Apostolica vacante

24. Circa facultates Sacrarum Romanarum Congregationum, Sede vacante, hae, quae sequuntur, normae ab omnibus servandae sunt, non obstantibus privilegiis quibusvis.

25. Sacrae Congregationes, eadem Sede vacante, nullam potestatem habent in iis, quae Sede plena facere et expedite non possunt nisi facto verbo cum Ssmo. vel ex audientia Ssmi, vel vigore specialum et extraordinarium facultatum, quae a Romano Pontifice earundem Congregationum Praefectis vel Secretiis concedi solent.

26. Facultates vero quae ipsis per Litteras apostolicas attributae sunt, et proinde tamquam ordinariae atque ipsarum Congregationum propriae censentur, eae morte Romani Pontificis non extinguuntur.

27. Volumus tamen ut his facultatibus ordinariis Sacrae Congregationes solummodo in iis gratiis concedendis, quae minoris momenti sunt, libere, pro rei opportunitate, utantur. In iis vero expediendis definiendisque negotiis quae graviora vel contraversa esse videntur, illud statuimus ut, si res talis sit, quae in aliud tempus differri valeat, futuro Pontifici reservetur omnino: sin autem nullam admittat moram, tunc S. Collegio concedimus ut committere possit negotium Praefecto et aliquot aliis Cardinalibus eius Congregationis, ad quam Pontifex illud examinandum verisimiliter commisisset, qui, negotio accurate discusso, ea desuper decernere possint, per modum tamen provisionis, donec eligatur Pontifex, quae, iuxta datare sibi a Domino prudentiam, iuribus et rationibus ecclesiasticis custodiendis ac tuendis apta et consentanea censuerint. (23)

28. Tribunal S. R. Rotae et Supremum Tribunal Signaturae Apostolicae Sede vacante ius dicere pergunt iuxta leges sibi proprias, servatis tamen quae cann. C.I C., 244 '1 et 1603 '2 praescripta sunt.

CAPUT V De exsequiis Romani Pontificis

29. Romano Pontifice vita functo, Cardinales exsequias pro eius anima de more per novem continuos dies persolvent, nisi forte in illis novem diebus aliquod festum ex praecipuis et magnis incidat, propter cuius observantiam exsequiae intermittendae videantur, vel etiam causa quaedam vere gravis et urgens occurrat quae prudenti Cardinalium iudicio exequiarum ordinem suspendere cogat: exsequiae autem forte intermissae erunt resumendae, si tempus sufficiat. Tribus vero postremis diebus solemniori ritu exsequiae ipsae celebrabuntur; et ultimo earumdem exequiarum die a viro ecclesiastico ad hoc deputato habebitur oratio *De Pontifice defuncto*;

30. Tumulationis authenticum instrumentum, si ipsa fiat in Basilica Vaticana, Notarius conficiet Capituli eiusdem Basilicae. Postea vero Clericus unus Rev. Camerae Apostolicae nec non delegatus aliquis a Praefecto secreti Cubiculi defuncti Pontificis separatim documenta conficiant qua fidem peractae tumulationis, primus coram Reverenda Camera Apostolica, alter coram Praefecto Cubiculi. (24)

31. Si contingat Romanuni Pontificem extra Urbem supremum diem obire, S. Cardinalium Collegii erit omnia opportune disponere pro digna ac decora translatione cadaveris ad Vaticanam Basilicam S. Petri.

TITULUS II DE ELECTIONE ROMANI PONTIFICIS

CAPUT I **De electoribus Romani Pontificis**

32. Ius eligendi Romanum Pontificem ad S. R. E. Cardinales unice et privative pertinet, excluso prorsus atque remoto quolibet cuiuspiam alterius Ecclesiasticae dignitatis, aut laicae potestatis cuiuslibet gradus et ordinis interventu. (1)

33. Si quando contingat ut Romanus Pontifex decedat, perdurante celebratione alicuius Concilii generalis, sive Romae illud habeatur, sive in alio quovis orbis terrarum loco, electio novi Pontificis ab uno S. R. E. Cardinalium Collegio semper et exclusive fieri debet, minime vero ab ipso Concilio, cuius acta quae quomodocumque privativum ius Sacri Cardinalium Collegii auso temerario labefactare viderentur, ipso iure irrita declaramus, atque etiam omnino exclusis ab eadem electione peragenda quibuslibet aliis personis cuiusvis, licet ipsius Concilii, auctoritate forte deputandis, praeter Cardinales praedictos. Quin imo, ut in eiusmodi electione memorati Cardinales, omni prorsus impedimento submoto et quavis perturbationum et dissidiorum occasione sublata, liberius et expeditius procedere queant, ipsum Concilium in quibuslibet statu et terminis existat, statim ab accepto certo nuntio demortui Pontificis, suspensum ipso iure intelligi debet, adeo ut, nulla prorsus interiecta mora, cessare statim debeat a quibuslibet conventibus, congregationibus et sessionibus, et a quibusvis decretis seu canonibus conticiendis, sub poena nullitatis eorumdem, nec ob quamlibet causam, etiamsi gravissima et speciali mentione digna videatur, ulterius progredi, donec novus Pontifex canonice electus illud reassumit et continuari iusserit. (2)

34. Nullus Cardinalium, cuiuslibet excommunicationis, suspensionis, interdicti aut alius ecclesiastici impedimenti praetextu vel causa a Summi Pontificis electione activa et passiva excludi ullo modo potest; quas quidem censuras ad effectum huiusmodi electionis irritum, illis alias in suo robore permansuris, suspendimus. (3)

35. Postquam aliquis S. R. E. Cardinalis in Consistorio creatus et publicatus fuit, is statim vocem et ius eligendi Pontificem habet, et consequenter etiamsi cardinalitius galerus nondum illi traditus sit, neque os clausum, rei si clausura fuerit, nondum tamen apertura sit. Etenim huiusmodi claudendi oris ritus ad praecipuam Cardinalium facultatem, quae circa Summi Pontificis electionem versatur, non pertinet, sed caeremonia quaedam est, ea de causa introducta, ut Cardinales, antequam in Consistoriis et Congregationibus suffragia ferant, de modestia, quae ab ipsis in bis et aliis actibus adhiberi debet, quodammodo admoneantur. (4)

36. Cardinales canonice depositi, vel qui dignitati cardinalitiae, consentiente Romano Pontifice, renunciaverunt, nullum ius ad electionem habent. Immo, Sede vacante,

nec potest S. Collegium restituere et habilitare Cardinales per Papam privatos seu depositos, ne ad vocem quidem. (5)

37. Statuimus etiam, ut cum Pontificem de hac vita migrare contigerit, praesentes Cardinales expectare debeant absentes per quindecim tantummodo solidos dies, facta tamen potestate S. Cardinalium Collegio ingressus in Conclave etiam per alios duos tresve dies proferendi, ea tamen lege ut decem et octo aci summum diebus elapsis, (6) quibus exsequiae defuncti Pontificis celebrantur, Cardinales, quotquot praesentes aderunt, statim Conclave ingredi et ad electionis negotium procedere teneantur. (7)

38. Si tamen Cardinales absentes supervenerint, re integra, id est antequam Ecclesiae sit de Pastore provisum, in eodem negotio, in illo statu, in quo ipsum invenerint, admittantur. (8)

39. Omnibus autem Cardmalibus in virtute sanctae obedientiae praecipimus et mandamus, ut, postquam per Cardinalem Decanum, vel, ipso impedito, per alium Cardinalem, de vacatione Sedis Apostolicae certiores facti, atque ad novi Pontificis electionem advocati fuerint, nisi legitimo impedimento, a S. Cardinalium Collegio recognoscendo, detineatur, indictionis litteris obtemperare, et ad locum eisdem designatum pro perficienda Pontificis electione statim se conferre debeant. (9)

40. Si quis vero forte Conclave intrare noluerit; vel ingressus, absque manifesta infirmitatis causa ramento medicorum et a maiori parte Cardinalium approbata, exiverit; tunc, ipso minime requisito, nec in eiusdem electionis negotio ulterius admittendo, per alios ad eligendum Summum Pontificem libere procedatur. Si vero, infirmitate superveniente, aliquem eorum e Conclavi exire contingat, ipsa etiam infirmitate durante, poterit, eius suffragio non requisito, ad electionem procedi; sed si ad Conclave, post sanitatem sibi retiditata, seu ante, redire voluerit, rursus admittatur. (10)

41. Cardinales omnes et singuli, valetudine non impediti, eum tertio pulsata per loca solita conclavis campanula fuerit, ad scrutinimn convenire debent; cui legi si quis non obtemperaverit, latae sententiae excommunicationis poenam incurrat. (11)

42. Tandem ut normae mm traditae (12) de ratione vestimentorum quibus S. R. E. Cardinales, Sede vacante, uti debent, hic opportune recolantur, haec quae sequuntur sunt animadvertenda. Habitus quem vocant cardinalitium, eadem Sede vacante, violaceus erit et laneus, sicuri et cappa; eiusdemque coloris fascia serica curo floccis aureis, collare, et caligae; rochetum adhibebitur simplex, opere pinnato ornatum, tum in ore, tumin extremus manicis, quod tamen trium centimetrorum altitudinem non excedat; mozzeta sine mantelletto supra rochetum induatur; pileolum et biretum erunt rubri coloris, seri ex lana; galerus usualis rubeus; calcei nigri. Cardinales ex Ordinibus monasticis et mendicantibus assumpti, habitnm sibi proprium de more adhibebunt.

In Congregationibus generalibus quae ante Conclave celebrantur, Cardinales uti debebunt rochetto et mozzeta; itemque rochetto et mozzeta durantibus scrutiniis in Conclavi: in sacris functionibus quae Cappellae vocantur, tappare induent.

CAPUT II

De conclavistis ac de aliis in Conclavi partem habentibus

43. Cuilibet Cardinali in Conclavi liberum sit duobus servientibus clericis, vel laicis, vel uno clerico et uno laico, uti; liceat tamen unum tantum eumque laicum in Conclave secum adducere: (13) infirmis autem et graviter affectis, a maiori parte S. Collegii, vel a Cardinali S. R. E. Camerario una simul cum Cardinalibus Capitibus Ordinum, de consensu maioris partis S. Collegii, tertius indulgeri potest. (14)

44. Conclavistae Praelati esse non possunt, neque consanguinei vel affines in primo et secundo gradu Cardinalium, etiamsi expensis eorum viverent, neque eiusdem Ordinis seu Congregationis religiosae: iis autem omnibus ne fas esto in Conclavi aliis Cardinalibus deservire, quamvis cum istis nullum sive consanguineitatis sive affinitatis sive religionis habeant vinculum. Et de qualitatibus Conclavistarum, qui integritate morum, singulari prudentia et insigni erga S. Sedem religione debent esse conspicui, Cardinales deputati ante ingressum in Conclave diligenter inquisitionem habere, et eos approbare, ac post ingressum denuo diligenter inquirere debent. (15)

45. Conclavistae iusiurandum, quod ab ipsis iuxta statutam formulam (16) edi debet, serio ac religiose, pro rei gravitate, praestent. Quam ob rem S. R. E. Camerarii erit cavere, ut ab ipsis praedictum iusiurandum saltem una vel altera die ante ingressum in Conclave emittatur, postquam unusquisque eorum eiusdem iurisiurandi momentum ac formulae sententiam probe intellexerit.

46. Conclavistae vero, et quicunque alii servientes, e Conclavi, ex causa infirmitatis manifestae et notabilis a medicis iureiurando probatae, et de consensu deputatum, quorum etiam conscientiam oneramus, et non aliter exituri, nullo modo reverti possunt; sed eorum loco, si necessitas ferat, alii eodem prorsus tempore, quo infirmi exhibunt, legitime adprobati et admissi, ac iurisiurandi religione iam adstricti, ingrediantur. (17)

47. Item si quem Cardinalem in Conclavi vita fungi accidat, ipsius Conclavistae statim e Conclavi exire debent neque ad alterius Cardinalis famulatum in eodem Conclavi assumi poterunt. (18)

48. S. Collegii quoque Secretarius, itemque Sacri Palatii Apostolici Sacrista cum uno vel pluribus, ad S. Collegii arbitrium, Clericis coadiutoribus in officio Sacristiae, nec non Praefectus Apostolicarum Caeremoniarum et Magistri Caeremoniarum non plures quam sex Conclave ingrediantur, muneribus quae ad ipsos pertinent vacaturi.

49. Adsint praeterea unus Religiosus pro confessionibus exeipiendis, duo Medici, unus Chirurgus, unus Aromatarius cum uno aut duobus servientibus, qui omnes a maiori parte Cardinalium vel a Cardinali S. R. E. Camerario una simul cu Cardinalibus Capitibus Ordinum, de consensu maioms partis Cardinalium, erunt eligendi; alique Conclavis utilitati atque commoditati servientes, qui tamen plures esse non debent quam quod neessitas postulaverit, (19) quique a Cardinalium Commissione eligentur (cfr. n. 12g).

CAPUT III

De ingressu in Conclave (20)

50. Exsequiis defuncti Pontificis, ut supra, persolutis, et interim Conclavi opportune praeparato, Cardinales, die statuta, in Basilicam Sancti Petri, vel alto pro temporis et loci opportunitate, conveniunt, ubi per Decanum S. Collegii, vel co impedito per alium ex antiquioribus Cardinalibus, Missa de Spiritu Sancto celebratur, et in fine per aliquem Praelatum aut alium virum ecclesiasticum doctum habeatur oratio, qua moneantur, ut, sepositis omnibus privatis affectibus, solum Deum prae oculis habentes, Sanctae Romanae et universali Ecclesiae de Pastore sufficienti et idoneo providere, omni qua possunt brevitate et diligentia curent.

51. Re divina peracta, statim, rei, si Patribus potius libuerit, vespere, fit ingressus in Conclave. Magister Caeremoniarum Crucem Papalem ferens, procedit: quem Cardinales sequuntur, Episcopi primum, deinde Presbyteri, postremo Diaconi, omnes vestibus et mozzeta violaceis laneis cum fascia serica eiusdem coloris et rochetto simplici induti: Crucem praecedunt Familiares Cardinalium, et immediate Cantores Hymnum Veni, Creator Spiritus cantantes: post Cardinales sequuntur Praelati, atque ita ordine procedentes, Conclave ingrediuntur, et cum ad Cappellata pervenerint, Cardinalium Decanus apud Altare dicit orationem Deus qui corda fidelium; qua finita et ab Apostolicarum Caeremoniarum Praefecto intimato extra omnes a Sacello, praesens Constitutio (praetermissis iis, quae nonnisi res iam peractas respiciunt) iterum legitur; ac iusiurandum, iuxta superius praescriptam formam, ab omnibus Cardinalibus rursus emittitur. Deinde Cardinalis Decanus Cardinales omnes brevi sermone convenientibusque verbis ad electionis negotium rite et recte peragendum hortatur.

52. His omnibus absolutis, Praelatus secreti Cubiculi Praefectus, qui est Gubernator Conclavis, et Mareschallus perpetuus S. R. E., qui Conclavis est Custos, iusiurandum emittere debent iuxta statutas formulas coram Cardinali Decano, praesentibus omnibus Cardinalibus, idemque praestant Praelati, quibus Rotarum Conclavis custodia concreditur, videlicet, Archiepiscopi et Episcopi Pontificio Solio Assistentes, Protonotarii Apostolici de numero Participantium, Auditores S. R. Rotae et Praelati Clerici Reverendae Camerae Apostolicae. (22)

53. His expletis, Cardinales ad cellas, sorte inter eos distributas, divertunt, exeeptis Cardinalibus in unoquoque Ordine prioribus et Cardinali S. R. E. Camerario, qui in Sacello remanent ut ad clausuram Conclavis procedant.

Iuterim vero Officiales Conclavis et alii in Conclavi servientes insiurandum iam emissum (cfr. n. 45) iuxta praescriptas formulas iterum praestant coram S. Collegii Secretario, adstante Apostolicarum Caeremoniarum Praefecto, ad rem deputatis a Cardinali S. R. E. Camerario, coram quo antea et ab ipsis iusiurandum emittendum est. (23)

54. Tanidem postquam ter, iussu Cardinalis Decani, campanula personata fuerit, exclusis omnibus, qui in Conclavi remanere non debent, facibus accensis, tres Cardinales Capita Ordinum et S. R. E. Camerarius, una cum Secretario Conclavis, Apostolicarum Caeremoniarum Praefecto et Magistris, nec non Architecto Conclavis, latebras et angulos onmes Conclavis diligenter perquirant, ne quis ex iis, qui esse in Conclavi prohibentur, intus remanserit; post haec autem Conclave intus claudatur et claves Cardinali S. R. E. Camerario et Apostolicarum Caeremoniarum Praefecto concredantur. In Conclavi autem esse possunt Familiares Cardinalium et alii Officiales et Ministri Conclavis, quos superius recensuimus; omnium autem istorum Conclavistarum recognitio fieri debet, ne quis inter illos forte sit ex iis, qui in Conclavi esse non possunt: quae recognitio, ut certius fiat, iubentur Conclavistae omnes intrare Cappellata, et postea singillatim recensentur.

55. Eodem tempore quo intus, Conclave et extra claudatur a Gubernatore et a Mareschallo Conclavis, cum suo uniuscuiusque comitatu, necnon a Decano Praelatorum Clericorum Reverendae Camerae Apostolicae cum Secretario-Cancellario, a Cardinali S. R. E. Camerario deputato, cum Magistris Caeremoniarum et Architectis, debitis antea adhibitis diligentis et explorationibus: claves autem Mareschallo-Custodi adsignentur.

56. Utriusque peractae clausurae instrumentum respective conficiatur, unum a Praefecto Apostolicarum Caeremoniarum, a Seeretario Conclavis et ab ipso Caeremoniarum Praefecto, Notarii munere fungente, subsignandum, testibus adhibitis duobus Caeremoniarum Magistris; aliud ab aliquo e Praelatis Clericis Rev. Camerae Apostolicae simul cum Secretario-Cancellario a Cardinali S. R. E. Camerario deputatis, et quidem in aedibus Mareschalli Conclavis, adstantibus et subscribentibus ipso Mareschallo, Praelato Gubernatore Conclavis, Commissario Generali eiusdem Conclavis, qui debet esse unus e Collegio Advocatorum Aulae Consistorialis, (24) et Gubernatore Civitatis Vaticanae. (25).

CAPUT IV

De clausura Conclavis, ac de secreto servando in iis omnibus quae in Conclavi aguntur

57. Electio Summi Pontificis fieri debet in Conclavi, et eo clauso, (26) sublata tamen nullitate electionis a Gregorio XV (vel allo quovis decreto pontificio) hac de re statuta.

58. Tenentur quoque Cardinales pro tempore deputati, per se vel per alios, cellas Cardmalium et alia Conclavis loca saepius visitare et diligenter perquirere, ne Conclavis clausura ullo modo violetur. Et si quid tale deprehensum fuerit, auctores e Conclavi expellantur et gravibus poenis futuri Pontificis arbitrio plectantur. (27)

59. Clauso Conclavi, nulli ad colloquium cum Cardinalibus vel aliis in Conclavi partem habentibus admittantur, nisi praesentibus Praelatis, quibus Conclavis custodia conceditur, et nisi voce et idiomate intelligibili loquantur. Et si quis forte (quod absit) clam ipsum Conclave ingrediatur, omni honore, gradu, atque officio et beneficio ipso facto privatus existat. (28)

60. Volumus item ut epistolae, ant cuiusvis generis scripta, etiam typis edita, tum ad eos, qui in Conclavi sunt (non exceptis ipsis S. R. E. Cardinalibus), tum praesertim e Conclavi ad eos, qui foris sunt, mitti nullatenus possint, nisi prius omnia et singula S. Collegii Secretarii, ac simul Praelatorum, qui ad custodiam Conclavis deputati sunt, examini atque inspectioni subiiciantur. Ab hac regula tamen excipitur litterarum commercium, quod liberum erit atque expeditum, inter Officiumn Sacrae Poenitentiariae et Cardinalem Poenitentiarium Maiorem in Conclavi degentem; eaeque litterae, sigillo Officii munitae, nulli examini et inspectioni erunt obnoxiae. (29) Absolute autem omnibus interdiciamus, ne ephemerides quotidianae rei periodicae extra Conclave et in Conclave mittantur. Qui vero contra omnia superius enunciata fecerint, poenae excommunicationis latae sententiae subiaceant. (30)

61. Praeterea, uti iam in supra relatis, tam pro S. R. E. Cardinalibus quam pro Conclavistis, iurisiurandi formulis expressum est, severe praecipimus et mandamus ut ab omnibus in Conclavi partem habentibus secretum religiosissime servetur in iis omnibus, quae ad electionem Romani Pontificis pertineant, et in iis quae in Conclavi, sen in loco electionis agantur. Hinc quaecumque directe vel indirecte secretum violare quomodolibet poterunt, sive verba, sive scripta, sive signa, aut alla quaevis, omnia vitare et cavere omnino tenentur, (31) ita ut hanc legem violantes excommunicationem latae sententiae incurrant, a qua, sicut ab alia quavis et contra quoslibet in hac Constitutione imposita et irrogata, seu infra imponenda et irroganda, poena excommunicationis, a nullo, ne a Maiori quidem Poenitentiario, cuiuslibet facultatis vigore, praeterquam a Romano Pontifice, nisi in mortis articulo, absolvi possint. (32)

62. Specialiter autem, sub eiusdem excommunicationis poena, Cardinales prohibemus, ne suis Familiaribus seu Conclavistis vel aliis quibusvis ea pandant, quae scrutinium directe vel indirecte respiciant, itemque quae in Cardinalium Congregationibus, sive ante Conclave sive ipso durante habitis, de Pontificis electione acta vel decreta sint.

63. Insuper praecipimus, graviter onerata ipsorum conscientia, S. R. E. Cardinalibus ut secretum huiusmodi servetur etiam post peractam novi Pontificis electionem,

neque ullo modo ipsum violari liceat, nisi ab eodem Pontifice peculiaris ad hoc facultas aut expressa dispensatio concessa fuerit. Quod praeceptum extendi volumus ad alios omnes, qui in Conclavi partem habuerunt, si quid forte, bona vel mala fide, de iis, quae in Conclavi gesta sint, cognoverint.

64. Tandem, ut secreto servando strictius consulatur, omnino prohibemus ne in Conclave introducantur, sub quocumque praetextu, instrumenta quae dieunt telegraphica, telephonica, microphonica, radiophonica, photographica, cinematographica et alla huiusmodi.

CAPUT V

De forma electionis (33)

65. Mane sequenti, post clausum praecedenti nocte Conclave, ac post solitum campanulae sonum, conveniunt Cardinales in eo praesentes, qui infirmitate non sunt impediti, ad designatum Sacellum, et ibi celebrata consueta Missa, et facta Cardinalium Communione, qui se a Sacro peragendo quavis de causa sponte abstinuerint (34) ac postea a Sacrista recitato Hymno Veni, Creator Spiritus cum oratione de Spiritu Sancto, necnon a Praefecto Apostolicarum Caeremoniarum instrumentis perlectis utriusque Conclavis clausurae, statim ad negotium electionis procedere debent, quod quidem uno tantum ex tribus, qui infra exponuntur, modis sive formis peragendum est, alioquin electio nullitatis vitio subiacet.

66. Primus modus est, qui quasi per inspirationem vocatur, quando scilicet omnes Cardinales, quasi afflati Spiritu Sancto, aliquem unanimiter et viva voce, libere ac sponte Summum Pontificem proclamant; circa quem modum infrascripta notanda sunt.

Primum, haec forma electionis adhiberi potest solum in Conclavi, et eo clauso. Secundo, debet fieri electio secundum hanc formare ab omnibus et singulis Cardinalibus in Conclavi praesentibus, etiam iis, qui ob infirmitatem in cellis detinentur. Tertio, communiter, et nemine eorum dissentiente. Quarto, nullo praecedente de persona speciali tractatu, per verbum “eligo” intelligibili voce prolatum, aut scripto expressum, si voce non possit proferri. Exemplum autem huius, potest esse huiusmodi. Si quis e Patribus clauso Conclavi, nullo, ut praefertur, praecedente speciali tractatu, diceret: “Reverendissimi Domini, perspecta singulari virtute et probitate Reverendissimi Domini N. iudicarem illum eligendum esse in Summum Pontificem, et ex nunc ego ipsum eligo in Papam.” Demde hoc audito, si ceteri Patres, nemine excepto, sequentes primi sententiam eodem verbo “eligo” intelligibili voce prolato, aut, si non potest, in scriptis expresso, eundem N., de quo nullus specialis tractatus praecessit, communiter eligerent, ipse N. esset canonicus electus et verus Papa secundum hanc electionis formam, quae dicitur per inspirationem.

67. Secundus modus est per compromissum, quando scilicet in quibusdam peculiaribus rerum adiunctis, Cardinales ad electionem per hanc formare seu viam

procedere volentes, committerent aliquibus ex Patribus eligendi potestatem, ut vice omnium Ecclesiae Catholicae provideant de Pastore, cuius formae praxis debet esse huiusmodi. Primo omnes et singuli Cardinales in Conclavi clauso praesentes, nemine eorum dissentiente, in aliquos ex Patribus (i.e. in tres vel quinque vel septem, non in minorem vel maiorem numerum) compromissum faciunt, exempli gratia in hanc formam: “In nomine Domini, Amen. Anno etc. mense etc. die etc. Nos Episcopi, Presbyteri et Diaconi S. R. E. Cardinales omnes et singuli in Conclavi existentes, videlicet N. N. (et singillatim omnes nominentur Cardinales) elegimus, et eligimus per viam procedere compromisi, et unanimiter et concorditer nemine discrepante, eligimus compromissarios N., N. et N. Cardinales, etc., quibus damus plenariam facultatem et potestatem providendi S. R. E. de Pastore sub hac forma videlicet” (Hic necesse erit ut Cardinales Compromittentes exprimant modum et formam secundum quam Compromissarii debent eligere, et secundum quam electus debet censi verus et legitimus Papa, ut puta si electi sint tres Compromissarii, declarandum est an ad hoc ut electio sit valida, prius proponere debeant S. Collegio personam ab ipsis nonfinandam ad Pontificatum, an vero absolute debeant electionem peragere; an omnes tres debeant convenire in unam personam; an vero sufficiat, quod duo in unam concordent, et an debeant nominare aliquem de Collegio, vel etiam aliquem extra Collegium, et alia his similia). His autem, vel aliis similibus expressis, addi compromisso debet tempus, ad quod usque volunt Cardinales potestatem Compromissarios habere eligendi, et postea subiunguntur haec verba: “Et promittimus nos illum pro Romano Pontifice habituros, quem DD. Compromissarii secundum formam praedictam duxerint eligendam,” vel alla ad formam Compromissariis praescriptam accommodata.

Secundo, completo huiusmodi mandato, Compromissarii ad partem in aliquo loco separato et clauso se conferunt, et de electione facienda tractant, et debet inter eos praemitti protestatio, quod per quamcumque prolationem verborum suum dare consensum non intelligunt, nisi in scriptis illum expresse ponant. Et haec protestatio necessaria est inter Compromissarios, ut verbis humanis et reverentialibus inter se, sine praeiudicio, uti possint.

Tertio, facta per Compromissarios electione secundum formam eis praescriptam, et in Conclavi promulgata, electus per huiusmodi viam compromissi, est canonicus et verus Papa.

68. Tertius et ordinarius modus, seu forma electionis Romani Pontificis est, quae vocatur per scrutinium. Qua in re plenissime confirmamus legem iam latam ac per plura deinde saecula semper religiosissime servatam, qua nempe statutum est ut ad validam Romani Pontificis electionem requirantur duae saltem ex tribus partibus suffragiorum, (35) eandem tamen modo innovamus quatenus decernimus ut duabus ex tribus suffragiorum partibus unum insuper addatur suffragium, alioquin electio sit ipso iure nulla atque irrita, ita ut ille tantummodo Romanus Pontifex habendus sit in quem duae saltem ex tribus partibus Cardinalium, uno plus, in Conclavi praesentium per secreta schedularum suffragia convenerint.

Quod autem decretum inducendum et observandum iubemus ut quaelibet praecaveatur occasio dubitandi ne in duabus tertiis partibus suffragiorum suffragium ipsius Electi numerari queat, eum nemo unquam sive scrutinii sive compromissi via procedatur, seipsum eligere, seu suffragium sibi dare ullatenus possit: electi tamen persona, si in Conclavi sit, debeat in numerum Cardinalium computari. (36)

69. Scrutinii autem ritus continet tres actiones: alteram, quae ante-scrutinium, alteram, quae scrutinium, et tertiam, quae post-scrutinium appellari potest.

70. Antescrutinii actus sunt quatuor, videlicet: praeparatio schedularum; extractio Scrutatorum, Deputatorum pro votis infirmorum et Recognitorum, per sortem; scriptio schedularum; earum complicatio.

71. Scheduling praeparatio et distributio ad Magistros Caeremoniarum pertinet, qui eas singulis Cardinalibus saltem duas vel tres distribuent.

72. Forma autem schedulae, quoad eius figurare attinet, erit altera parte latior hoc est plus lata, quam longa. In medio autem anterioris eius partis, continere debet haec verba, typis impressa, ubi fieri potest, alioquin unius manu scripta:
Eligo in Summum Pontificem Reverendissimum Dominum meum D. Cardinalem.

.....

73. Secundus actus antescrutinii est extractio Scrutatorum, Deputatorum pro votis infirmorum, et Recognitorum: quae extractio, antequam ad scrutinium procedatur, sorte facienda est, hoc modo. In uno sacculo, aut vase, publice ponantur tot schedulae, vel si magis placet, sphaerulae ligneae palam numeratae, quot sunt Cardinales praesentes in Conclavi cum eorum nominibus: deinde per ultimum Diaconum extrahantur primo Scrutatores tres, postea tres Deputati pro votis infirmorum, qui brevitate gratia Infirmary appellari possunt, ac tandem Recognitores, de quorum omnium officio inferius suo loco scribetur. Quod si in extractione Scrutatorum, Infirmary et Recognitorum, extracti fuerint Cardinales, qui ob infirmitatem aliudve impedimentum muneribus praedictis satisfacere non possint, alii non impediti, loco illorum, extrahantur. Peracta vero extractione, schedulae, seu sphaerulae eorum, qui extracti fuerunt, in sacculum, seu in vas iterum coniiciantur.

74. Tertius actus antescrutinii est scheduling scriptio. Hic, antequam, videlicet, Cardinales nomen eligendi in schedulis scribere coeperint, Secretarius S. Collegii et Magistri Caeremoniarum debent ab aula discedere, ita ut tempore scrutinii Cardinales soli in Cappella remaneant.

Porro, post eorum egressum ex aula, ultimi Cardinalis ordinis Diaconorum erit ostium Cappellae claudere: ac generatim ipsum, quotiescumque opus fuerit, aperire et claudere, exempli gratia, quum Cardinales Infirmary ad vota infirmorum colligenda pergunt ac postea quum ad Cappellam redeunt, vel ob quamcumque aliam necessitatem.

75. Scedularum scriptio ab unoquoque Cardinali secreto fiet, in media parte schedulae scribendo nomen illius, quem eligit, caractere tamen, quantum fieri potest, alterato, ne manus scribentis facile cognosci possit; et caveat ne plura nomina in schedula scribat, quia suffragium esset nullum.

76. Quartus actus antescrutinii est scedularum complicatio, quae fiet in medio uniuscuiusque schedulae, ita ut schedula ipsa fere ad latitudinem pollicis redigatur, prout ex figura, quae hic exempli gratia ponitur, conspici potest. (37)

Haec de antescrutinio sufficiant; ceterum, quod attinet ad Cardinales infirmos, aut aliter impeditos, inferius suo loco dicitur.

77. Sequitur secunda actio, quae nomine scrutinii appellata fuit. Octo sunt huius actionis actus, videlicet: delatio schedulae, iurisiurandi praestatio, positio schedulae in calicem, scedularum mixtio, earum numeratio, scrutinii publicatio, scedularum in filum insertio, earum depositio seorsum.

78. Delatio schedulae, et duo sequentes actus, qui melius simul describuntur ob eorum connexionem, hoc modo fient. Quilibet Cardinalis, ordine praecedentiae servato, propriam schedulam, postquam illam scripserit et complicaverit, duobus primis digitis dexterae manus sumet, ac elevata manu palam deferet ad Altare, penes quod stant Scrutatores, et in quo est calix magnus ad recipiendas schedulas paratus et patena coopertus; ibique genuflectens, aliquantulum orabit; deinde surgens, alta et intelligibili voce, iurabit in hanc formam, quae in tabella super Altari posita descripta habetur:

Testor Christum Dominum, qui me iudicaturus est, me eligere, quem secundum Deum iudico eligi debere.

Post haec schedulam in patenam ponet, et per patenam mittet in calicem; quo facto inclinabit se ad Altare, et ad suum locum revertetur.

79. Haec servanda erunt, si Cardinalis ad Altare pergere possit: nam si ob infirmam valetudinem non possit, et praesens in Cappella sit, ultimus Scrutator ad eum accedet; et Cardinalis infirmus, postquam schedulam in loco suo, secreto, at supra dictum est, confecerit, praevisio iureiurando praedicto, ipsam complicatam eidem Scrutatori tradet, qui eam palam deferet ad Altare, et sine oratione et iureiurando in patenam ponet, et per eam in calicem mittet.

80. Si vero aliqui Cardinales infirmi sint in suis cellis, tres Cardinales Infirmarii, ut supra extracti, ad eos accedent cum capsula altitudine unius palmi, in cuius superiori parte sit rima, seu foramen, eius magnitudinis, ut per illud schedula complicata possit per suam latitudinem intus capsulam transmitti; quam capsulam antequam Scrutatores Infirmariis tradant, palam aperient, ut ceteri Cardinales possint eam inanem et vacuum conspiciere, deinde claudent, et clavem ponent super Altare; deinde Infirmarii cum capsula clausa, et cum parvo disco sufficientes schedulas continente, ad unumquemque eorum accedent; et infirmi acceptas ex disco sehe-

dulas secreto seribent et complicabunt, et praevis iam dicte iureiurando in capsulam per rimam mittent; quod si infirmi scribere non possint, sive aliquis ex tribus Cardinalibus Infirmariis, sive alius ex ordine tamen clericali, cuiuslibet Cardinalis infirmi vel Infirmariorum arbitrio deligendus, praestito de secreto servando in manibus ipsorum Infirmariorum iureiurando, (38) praedicta faciet: atque hi advertere debent quod non solum iurisiurandi vinculo tenentur servare secretum, sed etiam in excommunicationem latae sententiae, si contrafecerint, incurrunt. His peractis, Infirmarii ad Cappellam revertentur cum capsula, quam Scrutatores aperient, et schedulas in ea contentas palam numerabunt: et tot repertas, quot sunt infirmi, ponent singillatim in patenam, et per patenam simul omnes in calicem.

Ne autem nimis in longum protrahatur scrutinii actio, Infirmarii poterunt proprias schedulas posi Decanum conficere et in calicem ponere, delude dum ceteri Cardinales scrutinium agunt, ad infirmos pergere ad accipienda eorum suffragia eo modo, quo proxime ante dictum est.

81. Quartus actus scrutinii est schedularum permixtio, quae fiet per primum Scrutatorem, calice in quo ipsae schedulae positae fuerunt, patena cooperto, pluries agitato.

82. Quintus actus est numeratio schedularum, quae palam fiet per ultimum Scrutatorem, capiendo singillatim unamquamque schedulam ex calice, eamque ponendo in alium, qui ad hoc paratus sit, calicem vacuum. Quod si numerus schedularum non respondeat numero Cardinalium, omnes comburendae sunt, et iterum, idest secunda vice, ad suffragia statim est deveniendum. Si vero numerus schedularum numero Cardinalium respondeat, proseguendi sunt alii actus scrutinii.

83. Sextus actus est publicatio scrutinii, quae per Scrutatores, qui sedent ad mensam ante Altare positam, fiet hoc modo. Primus Scrutator accipiet unam schedulam, eamque explicabit, et viso in ea schedula electi nomine, eam tradet secundo Scrutatori, qui pariter, eodem electi nomine perspecto, eandem tradet tertio, qui illam alta et intelligibili voce perleget, ut omnes Cardinales praesentes notare possint suffragium in folio impresso, quod penes se habebunt cum nominibus omnium Cardinalium: notabit autem iuxta nomen Cardinalis ex schedula recitati. Idem faciendum erit de ceteris schedulis in calice positis, usque ad ultimam. Quod si in scrutinii publicationes invenient Scrutatores duas schedulas ita complicatas ut ab uno tantum datas fuisse appareat, si quidem unus et idem in utraque electus fuerit, schedulae praedictae habebuntur et notabuntur pro uno suffragio, si vero diversi fuerint nominati, neutrum suffragium validum erit; scrutinium tamen neutro casu vitatur. Ceterum suffragia praedicta, finita scrutinii publicatione, a Scrutatoribus iuxta nomina Cardinalium, qui ea obtinuerunt, in unam summam rediguntur, vel in separato folio notabuntur, hoc modo: Reverendissimus D. Cardinalis A habet suffragia 20, et Reverendissimus D. Cardinalis B habet suffragia 15, et sic de aliis; quod fit ne Cardinales, cum opus est, cogantur semper numerare suffragia, quae iuxta nomina Cardinalium notarunt.

84. Septimus actus scrutinii est schedularum in filum insertio, quae ut schedulae ipsae cautius conservari possint excogitata fuit. Haec autem insertio fiet per ultimum Scrutatorem, inserendo schedulam unamquamque, postquam eam perlegerit, acu eum filo ad hunc effectum parato, in loco, ubi est verbum Eligo.

85. Octavus et postremus scrutinii actus est depositio schedularum seorsum, quae similiter fiet per ultimum Scrutatorem, qui, finita insertionem omnium schedularum in filum, capita fili nodo iunget, et schedulas omnes ita colligatas in alium calicem vacuum, vel in mensa seorsum ponet.

86. Sequitur tertia et postrema actio, quae postscrutinium appellata fuit, cuius actus tres sunt, videlicet: numeratio suffragiorum, eorum recognitio, et schedularum combustio.

Primus itaque actus est numeratio suffragiorum, quae fiet per Scrutatores semper sive secuta sit electio, sive non: et si quidem secuta non sit electio, ut sciatur, quod in eo scrutinio non habetur Papa; si vero secuta sit, ut constet de canonica Pontificis electione. Fiet autem haec numeratio suffragiorum hoc modo. Scrutatores in unam summam redigent suffragia. quae quilibet nominatus in Pontificem obtinuit, et si invenerint nullum ex nominatis ad duas tertias partes suffragiorum, uno insuper addito suffragio, pervenisse, non habetur Papa in illo scrutinio; si vero invenerint aliquem ex nominatis duas saltem tertias partes suffragiorum, uno insuper addito suffragio, obtinuisse, electio Papae habetur, et quidem canonice valida.

Secundus actus postscrutinii est recognitio, quae per Recognitores, sive secuta sii electio, sive non, fiet inspiciendo tam schedulas scrutinii, quam suffragiorum annotationes factas per Scrutatores, ut per huiusmodi recognitionem constare possit an Scrutatores sincere et fideliter muneri suo satisfecerint.

Tertius, et postremus actus postscrutinii est combustio omnium schedularum, quae semper et palam per Scrutatores fiet, statim post recognitionem, sive electio sit secuta, sive non, antequam Cardinales discedant ab aula, arcessitis interim ab ultimo Cardinali Diacono, et adiuvantibus, Secretario Conclavis et Praefecto cum Magistris Caeremoniarum. Si tamen secundum scrutinium, iuxta ea quae inferius praescribentur, peragendum sit, tunc combustio schedularum primi scrutinii non nisi in fine una cum schedulis secundi scrutinii facienda erit.

87. Omnibus et singulis Cardinalibus in virtute sanctae oboedientiae praecipimus ut, ad secretum tutissime servandum, omne genus scripturas quas de exitu uniuscuiusque scrutinii apud se habeant, una cum schedulis comburendas tradant.

88. In Praedecessorum Nostrorum, ac praecipue Gregorii XV, Constitutionibus, ad expeditiorem electionem habendam statutum fuerat ut, scrutinio publicato, si electio per consensum tunc duarum tantum partium in eo facta non fuerit, statim antequam ad alios actus deveniretur, Cardinales possent, semel in quolibet scrutinio, accedere alicui ex illis, qui in eodem scrutinio saltem unum suffragium validum obtinuissent, dummodo is non esset, qui ab ipsomet Cardinali fuerat in scrutinio

nominatus. Cum tamen huiusmodi forma accessus non parum esset ad exequendum difficilis, praesertim quoad ea, quae schedularum inspectionem, aperiitionem et collationem spectabant, immo cum in praesens, attentata nova schedularum forma per Nos inducta, fere impossibilis evaderet, Nos, Praedecessoris Nostri Pii X ordinationem confirmantes, qui et huic incommodo occurrere et nihilominus optatae electionis accelerarioni nullimode officere cupiit, iterum statuimus ac praescribimus ut loco ipsius accessus, semel tam mane quam vespere, post completum iuxta huc usque exposita scrutinium, si quidem in eo scruta non sit electio, Cardinales statim ad novum scrutinium peragendum procedere debeant, in quo rursus suffragia sua ferant, iis, quae in primo scrutinio lata sunt, minime computatis. Volimus autem ut in hoc secundo scrutinio idem ac in primo ritus serventur, ita tamen ut Cardinales non teneantur novum emittere iusiurandum, neque novos eligere Scrutatores, Infirmarios et Recognitores, sed quae in primo scrutinio quoad haec praestita sunt, sine renovatione valeant etiam pro secundo.

89. Et haec omnia, quae de scrutiniis ritibus sunt exposita, servanda erunt diligenter a Cardinalibus in omnibus scrutiniis, quae singulis diebus peragi debent mane post solitam Missam, et Hymnum Veni, Creator Spiritus cum oratione de Spiritu Sancto, et post meridiem, hora opportuna, pariter post Hymnum Veni, Creator Spiritus et orationem de Spiritu Sancto. (39)

90. Quod si electio aliter celebrata fuerit, quam in scrutinio per secreta schedularum suffragia duarum ex tribus partibus Cardinalium in Conclavi praesentium, uno insuper addito suffragio; vel per viam compromissi ab omnibus Cardinalibus similiter in Conclavi praesentibus, nemine dissentiente, initi et ita ut nemo seipsum elegerit; vel quasi per inspirationem nullo praecedente de persona speciali tractatu, omnium pariter Cardinalium praesentium in Conclavi, communiter, nemine itidem dissentiente, per verbum “eligo” intelligibili voce prolatum aut scripto, si voce non potuerit, expressum; nulla sit et invalida eo ipso absque ulla declaratione, et ita electo nullum ius tribuat. (40)

91. Quae de praecedentibus electionem et de ipsa electione Romani Pontificis hactenus dicta sunt, haec omnia servanda esse declaramus etiam si contingat vacationem Sedis Apostolicae occurrere per renuntiationem Summi Pontificis.

CAPUT VI

De iis, quae servanda vel vitanda sunt in electione Romani Pontificis

92. Simoniae crimen, tam divino quam humano iure detestabile, in electione Romani Pontificis omnino sicut reprobatum esse constat, ita et Nos reprobamus atque damnamus, (41) huiusque criminis reos poena excommunicationis latae sententiae innodamus; sublata tamen irritatione electionis simonicae, quam Deus avertat, a Iulio II (vel alio qualicumque decreto pontificio) statuta, ut praetextus amputetur impugnandi valorem electionis Romani Pontificis.

93. Item sub eadem poena excommunicationis latae sententiae prohibemus ne quis, etiamsi Cardinalatus honore fulgeat, vivente Romano Pontifice et eo inconsulto, tractare de ipsius Successoris electione, aut aliquod suffragium polliceri, vel hac de causa privatis conventiculis factis aliquid deliberare et decernere praesumat. (42)

94. Quae autem a Praedecessoribus Nostris et praesertim a Pio X (43) de civili Veto seu Exclusiva, uti vocant, in electione Summi Pontificis edicta et sancita fuerunt, ut omni externo interventu remoto, plenae libertati in Summo Pastore eligendo consulatur, ea omnia, hic omni ex parte atque integre renovantes, confirmata esse volumus. Quamobrem item in virtute sanctae oboedientiae, sub interminatione divini iudicii et poena excommunicationis latae sententiae, omnes et singulos S. R. E. Cardinales, tam praesentes quam futuros, pariterque Secretarium S. Collegii Cardinalium aliosque omnes in Conclavi partem habentes, prohibemus ne, quovis praetextu, a quavis civili potestate munus recipiant Veto sive Exclusivam, etiam sub forma simplicis desiderii, proponeridi, ipsumve hoc Veto, qualibet ratione sibi cognitum, patefaciant sive universo Cardinalium Collegio simul congregato, sive singulis purpuratis Patribus, sive scripto, sive ore, sive directe ac proxime, sive oblique ac per alios, sive ante Conclave sive ipso perdurante. Qnam prohibitionem extendi volumus ad omnes interventus, intercessiones aliosque modos quoslibet, quibus laicae potestates cuiuslibet gradus et ordinis voluerint sese in Pontificis electione immiscere.

95. Cardinales praeterea abstineant ab omnibus pactionibus, conventionibus, promissionibus aliisque quibuscumque obligationibus, quibus adstringi possint ad suffragium alicui vel aliquibus dandum vel non dandum; quae omnia et singula, si de facto intervenerint, etiam iureiurando adiecto, nulla et irrita, neque ad eorum observantiam quemquam teneri decernimus, et contra facientes ex nunc latae sententiae excommunicationis poena innodamus. Tractatus tamen pro electione habendos, Sede vacante, vetare non intelligimus. (44)

96. Pariter interdicimus ne Cardinales, antequam ad electionem deveniant, capitula conficiant, seu quaedam communi consensu statuunt, ad quorum observantiam sese adstringant, si ad Pontificatum assumantur; quae item, si de facto intervenerint, etiam iureiurando adiecto, nulla et irrita declaramus. (45)

97. Iisdem denique, quibus Decessores Nostri, vocibus, S. R. E. Cardinales vehementer hortamur ut in eligendo Pontifice, nulla propensione animi vel aversione ducti, nullius inclinati gratia aut obsequio, non intercessione in saeculo potentium, non vi vel metu vel aura populari moti, sed unice Dei gloriam et Ecclesiae bonum prae oculis habentes, in eum sua vota conferant, quem universali Ecclesiae fructuose utiliterque gubernandae prae ceteris idoneum in Domino indicaverint. (46)

98. Cum vero fideles non tam humanae industriae subsidiis, etsi sollicitae, inniti debeant, quam in humilis devotaeque orationis instantia sperare, huic adiicimus

sanctioni, ut in omnibus civitatibus, ceterisque locis saliera insignioribus, ubi primum de Pontificis obitu nuncium pervenerit, a Clero et populo, solemnibus pro eo exsequiis celebratis, singulis diebus (donec Romanae Ecclesiae de suo Pastore fuerit provisum) humiles assidueque preces fundantur ad Dominum, ut Ipse, qui concordiam facit in sublimibus suis, sic efficiat eorumdem Cardinalium corda in eligendo concordia, ut provisio celeris, unanimes et utilis (prout animarum salus exigit, et totius orbis requirit utilitas) ex ipsorum unanimitate sequatur. Et ne tam salubre praesentis sanctionis edictum, ignorantiae negligi praetextu contingat, praecipimus ut Patriarchae, Archiepiscopi, Episcopi et alti Ecclesiarum Praelati, ceterique, quibus officium est enuntiare verbum Dei, Clerum et populum, propter hoc specialiter frequentius congregandos, in suis sermonibus ad supplicum precum suffragia pro celeri et felici exitu tanti negotii frequentanda solerter excitent, et ipsis eadem auctoritate non solum orationum frequentiam, sed observantiam (prout circumstantiae pensandae suaserint) ieiuniorum hortentur. (47)

99. Electum velo haeredem et Successorem Nostrum rogamus, ne muneris arduitate deterritus ab eodem subeundo se retrahat, ac potius divinae voluntatis consilio humiliter se subiiciat: nam Deus qui imponit onus, manum etiam Ipse supponet, ne ei ferendo sit impar; is enim qui oneris est auctor, Ipse est administrationis adiutor; et ne sub magnitudine gratiae succumbat infirmus, dabit virtutem qui contulit dignitatem. (48)

CAPUT VII

De acceptationes et proclamatione electionis nec non de consecratione et coronatione novi Pontificis

100. Post electionem canonice factam, ab ultimo Cardinali Diacono accitis in aulam Conclavis S. Collegii Secretario, Praefecto Apostolicarum Caeremoniarum atque duobus Caeremoniarum Magistris, consensus electi per Cardinalem Decanum nomine totius S. Collegii his verbis: Acceptasne electionem de te canonice factam in Summum Pontificem? requiratur. (49)

101. Hoc consensu praestito intra terminum, quatenus opus sit, prudenti arbitrio Cardinalium per maiorem votorum numerum determinandum, illico electus est verus Papa, atque actu plenam absolutamque iurisdictionem, supra totum orbem acquirit et exercere potest. (50) Hinc, si quis litteras super negotiis quibuscumque confectas, quae a Romano Pontifice ante coronationem suam emanaverint, audeat impugnare, excommunicationis sententia, ipso facto incurrendae, eum innodamus. (51)

102. De acceptatione novi Pontificis et de nomine ab Eo assumpto, Cardinali Decano interrogante: Quo nomine vis vocari? instrumentum conficitur, Praefecto Apostolicarum Caeremoniarum Notarii munere fungente, testibus adhibitis Secretario S. Collegii et duobus Caeremoniarum Magistris.

103. Deinde, actis de more agendis, iuxta Caeremoniale Romanum, Cardinales primato «adorationem» Summo Pontifici Electo de more exhibent: qua expleta et hymno Te Deum decantato, populo expectanti novus Romanus Pontifex a Priore Cardinalium Diaconorum publicatur, (52) pauloque post ipse Pontifex Apostolicam Benedictionem Urbi et Orbi impertit. Sequitur deinde secunda «adoratio,» quam, cappis violaceis induti, Cardinales peragunt.

104. Si Electus extra Conclave degit, normae sunt observandae quae habentur in Caeremoniali Romano lib. I, tit. 1, De Conclavi et Electione Papae § 37.

105. Omnibus tandem rite expletis, de mandato novi Pontific aperitur Conclave, tum intus, tum extra; huiusque aperturae consuetum conficitur instrumentum ut de clausura sancitum est superiori n. 56. Aperto autem Conclavi illi admittuntur qui, de more, electo Pontifici pro adoratione introduci solent.

106. Ad tertiam adorationem peragendam Cardinales ab Apostolicarum Caeremoniarum Praefecto erunt intimandi cum Summus Pontifex statuerit.

107. Quod si electus nondum sit Presbyter vel Episcopus, a Decano S. Collegii Cardinalium, qui tunc pallio utitur, ordinabitur et consecrabitur: (53) quod privilegium, absente Cardinali Decano, competit Subdecano, eoque etiam absente, antiquiori Cardinali Episcopo suburbicario. (54)

108. Tandem per Cardinalem Protodiaconum Pontifex coronatur (55) et cum Sibi placuerit Patriarchalis Archibasilicae Lateranensis, possessionem, ritu praescripto, capit.

Haec igitur tota rei causa graviter considerata, atque etiam Decessorum Nostrorum exemplis permoti, statuimus et praescribimus, decernentes praesentes has Litteras et in eis contenta quaecumque, etiam ex eo quod quilibet in praemissis ius vel interesse habentes, vel habere praetendentes quomodolibet illis non consenserint, nec ad ea vocati sive auditi fuerint, aut ex quibuslibet aliis causis, impugnari minime posse, sed easdem semper ac perpetuo firmas, validas et efficaces exsistere et fore, suosque plenarios et integros effectus sortiri et obtinere, ac iis ad quos spectat et pro tempore spectabit suffragari, et ab eis respective et inviolabiliter observari debere, ac irritum et inane, si secus super his a quomque, quavis auctoritate, scienter vel ignoranter, contigerit attentari.

Volumus etiam Nostras has Litteras legi coram omnibus in primis Congregationibus post obitum Pontificis haberi solitis, ut supra (n. 12 a) ; rursus post ingressum in Conclave, ut supra (n. 51); item cum quis ad purpurae honorem fuerit evectus, interposito sacramento de religiose retinendis iis, quae in praesenti Constitutione decreta sunt.

Non obstantibus, quatenus opus sit, per Romanos Pontifices Praedecessores Nostros editis Constitutionibus et Ordinationibus Apostolicis, quas omnes et singulas abrogatas, ut supra, declaramus, ceterisque etiam individua ac specialissima mentione et derogatione dignis, contrariis quibuslibet.

Nulli ergo hominum liceat hanc paginam Nostrae constitutionis, ordinationis, abrogationis, mandati, innodationis, admonitionis, inhibitionis, praecepti, voluntatis infringere, vel ei ausu temerario contraire. Si quis autem hoc attentare praesumpserit, indignationem omnipotentis Dei, et beatorum Petri et Pauli Apostolorum eius se noverit incursurum.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, anno Domini millesimo nongentesimo quadragésimo quinto, die octavo mensis decembris, in festo Conceptionis immaculatae Beatae Mariae Virginis, Pontificatus Nostri anno septimo.

PIUS PP. XII.

NOTES

TITULUS I

- (1) Pii IV Const. **In eligendis**, vii Idus Oct. 1562, § 6; Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, iv Non Oct. 1732, § 6.
- (2) Clem. V in Conc. Viennensi, cap. 2, **Ne Romani** in pt. **de elect.**, I, 3 in Clem.
- (3) Leonis XIII Const. **Praedecessores Nostri**, 24 Maii 1882.
- (4) Clem. V cap. 2. **Ne Romani** in, pre. de elect., I, 3 in Clem.; Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, xvii kal. Dec. 1621, § 20.
- (5) Leonis XIII Const. **Praedecessores Nostri**.
- (6) Greg. X in gener. Conc. Lugdun., cap. 3, **Ubi periculum**, 1 de elect., I, 6 in Sext.; Pii IV Const. **In eligendis**, § 6.
- (7) Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 7; Pii IV Const. **In eligendis**, §§ 7 et 8.
- (8) Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 7.
- (9) Clem. XII, Chirografo **Avendo Noi**, 24 Dec. 1732, n. 17.
- (10) Formula for oath is given in footnote to Constitution (**A.A.S.**, XXXVIII, 69).
- (11) Pii XI, Motu proprio **Cum proxime**, 1 Mart. 1922, n. 1.
- (12) Pii IV Const. **In eligendis**, § 17.
- (13) Pii IV Const. **In eligendis**, § 15; Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 10.
- (14) Pii IV Const. **In eligendis**, § 13.
- (15) Clem. V, cap. 2, **Ne Romani**, § 1, de elect., I, 3 in Clem.; Pii IV Const. **In eligendis**, § 9; Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 15.
- (16) Clem. V, cap. 2, **Ne Romani**, § 1, de elect., I, 3 in Clem.; Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 15; Bened. XIV Const. **In Apostolicae**, Idibus Apr. 1744, § 4.
- (17) Pii XI Const. **Ad incrementum**, 15 Aug. 1934, n. XCVIII.
- (18) Const. **Quae divinitus**, 25 Mart. 1935, n. 12; cfr. Benedicti XIV Const. **Pastor bonus**, Idibus Apr. 1744, §§ 51-55.
- (19) Pii IV Const. **In eligendis**, § 11.
- (20) Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 17.
- (21) Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 5.
- (22) Fundamental laws of the State of Vatican City, June 7, 1929, n. 1.
- (23) Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 18.
- (24) Cfr. Pii XI Const. **Ad incrementum**, n. C.

TITULUS II

- (1) Pii IX Const. **In hac sublimi**, x kal. Septembr. 1871 et **Consulturi**, 10 Oct. 1877; Leonis XIII Const. **Praedecessores Nostri**.
- (2) Pii IX Const. **Cum Romanis Pontificibus**, pridie Nonas Dec. 1869; **Cod. I. C.** can 229.
- (3) Clem. V, cap. 2, **Ne Romani**, § 4, de elect., I, 3 in Clem.; Pii IV Const. **In eligendis**, § 29; Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 22.
- (4) Pii V decr die 26 Ian. 1571; **Caeremoniale Greg. XV**, § Porro; **Cod. I. C.** can. 233, §, 1.
- (5) Bonif. VIII. cap. un., **de schismatic.**, V, 3 in Sext.; Pii IX Litt. **Quamquam**, 29 Septembris 1867.
- (6) Pii XI Motu proprio **Cum proxime**, n. 1.
- (7) Greg. X. cap. 3, **Ubi periculum**, § 1, **de elect.**, I, 6 in Sext.; Pii IV Const. **In eligendis**, § 2, 3, 5.
- (8) Greg. X, cap. 3, **Ubi periculum**, § 1, **de elect.**, I, 6 in Sext.
- (9) Leonis XIII Const. **Praedecessores Nostri**.
- (10) Greg. X, cap. 3, **Ubi periculum**, § 1, **de elect.**, I, 6 in Sext.; Pii IV Const. **In eligendis**, § 4.
- (11) Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 17.
- (12) S. Congr. Caeremonialis, **Norme cerimoniali per gli Emi Signori Cardinali**, 6 Gennaio 1943, n. 33.
- (13) Pii XI Motu proprio **Cum proxime**, n. II.
- (14) Pii IV. Const. **In eligendis**, § 16.
- (15) Pii IV. Const. **In eligendis**, § 17.
- (16) Formula given in footnote to Constitution, p. 79.
- (17) Pii IV Const. **In eligendis**, § 24.
- (18) Clem. XII Chirogr. **Avendo Noi**, n. l6.
- (19) Pii IV Const. **In eligendi**, § 18; Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 13.
- (20) Cfr. **Caeremoniale Greg. XV**.
- (21) Formula given in footnote (**A.A.S.**, XXXVIII, p. 81).
- (22) Pii XI Const. **Ad incrementum**, nn. XXXVII, LXX, CIII.
- (23) Formula given in footnote of Constitution (ibid., p. 82).
- (24) Bened. XIV Const. **Inter conspicuos**, iv kal. Septembr. 1744, § 31.
- (25) Cfr. Pii XI Const. **Ad incrementum**, n. CII.
- (26) Greg. X cap. 3, **Ubi periculum**, § 1, **de elect.**, I, 6 in Sext.; Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 1.
- (27) Pii IV Const. **In eligendis**, § 15. (28) Greg. X cap 3, **Ubi periculum**, § 1, **de elect.**, I, 6 in Sext.; Pii IV Const. **In eligendis**, § 19. (29) Pii XI Const. **Quae divinitus**, n. 12. (30) Greg. X cap. 3, **Ubi periculum**, § 1, **de elect.**, I, 6 in Sext.; Pii IV Const. **In eligendis**, § 20; Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 11.
- (31) Greg XV const. **Aeterni Patris**, § 20.
- (32) Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 19.
- (33) Cfr. **Caeremoniale Greg. XV**.
- (34) Pii XI Motu proprio **Cum proxime**, n. III.
- (35) Alex. III in Concil. Later. cap. 6, **Licet de vitanda**, **de elect.**, I, 6; Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 1.
- (36) Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 2.
- (37) Sample of ballot given in Constitution (**A.A.S.**, XXXVIII, p. 89).
- (38) Formula of oath given in footnote of Constitution (**A.A.S.**, XXXVIII, p. 91).
- (39) Greg. XV Const. **Aeterni Patri**, §17.
- (40) Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 19.
- (41) Iulii II Const. **Cum tam divino**, xix kal. Febr. 1505.

- (42) Symmachus Papa in Synod. Rom., c. 2, D. 79; Pauli IV Const. **Cum secundum Apostolum**. XVII kal. Ian. 1558.
- (43) Const. **Commissum Nobis**, 20 Ian. 1904.
- (44) Greg. XV, cap. **Ubi periculum**, § 4, **de elect.**, I, 6 in Sext.; Pii IV Const. **In eligendis**, § 26; Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 18.
- (45) Pii IV Const. **In eligendis**, § 3; Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 18.
- (46) Greg. X, cap. 3, **Ubi periculum**, § 4, **de elect.**, I, 6 in Sext.; Pii IV Const. **In eligendis**, § 26; Greg. XV Const. **Aeterni Patris**, § 23; Clem. XII Const. **Apostolatus officium**, § 5; Pii IX Const. **Licet per Apostolicas**, vi Idus Sept. 1874; Leonis XIII Const. **Praedecessores Nostri**; Pii X Const. **Commisum Nobis**.
- (47) Greg. X, cap. 3, **Ubi periculum**, § 5, **de elect.**, I, 6 in Sext.
- (48) Leonis XIII. Const. **Praedecessores Nostri**.
- (49) **Caeremoniale Rom.**, lib. I, tit. I, de **Conclavi et Electione Papae**, § 34. (50) **Cod. I. C.**, can. 219.
- (51) Clem. V, cap. 4, **De sent. excomm.**, V, 10 in **Extravag. comm.**
- (52) **Caerem. Rom.**, lib. I, tit. I, de **Conclavi et Electione Papae**, § 35; **Cod. I. C.** can. 239, § 3.
- (53) **Caerem. Rom.**, lib. I, tit. II, **De ordin. et consecrat. novi Pontificis**, §13.
- (54) **Cod. I. C.**, can. 239, § 2.
- (55) **Caerem. Rom.**, lib. I, tit. II, **De ordin. et consecrat. novi Pontificis**, §18.
-

**Leterae Apostolicae Motu Proprio datae
Quaedam praeipiuntur vacante Sede Apostolica valitura
Ioannes PP. XXIII**

„Summi Pontificis electio”

* * *

Źródło: Acta Apostolicae Sedis, LIV (1962), pp. 632–640. Tłumaczenie polskie za: PPK.

* * *

Summi Pontificis electio quoniam eum maximis catholicae Ecclesiae momentis profecto coniungitur, facile ideirco tenetur, cur Decessoribus Nostris non pauci, pro mutatis temporum rationibus, de vacante Apostolica Sede mutatas normas ediderint. Quamvis enim ipsis esset persuasum in eiusmodi rerum condicione Christum Iesum peculiari quadam assiduitate Sponsae suae adesse, iure tamen meritoque arbitrati sunt, ab hominibus quorum maxime interesset, nullam desiderari debere consilii prudentiam, quae per illud temporis spatium, rectum rerum polliceretur cursum.

Horum Nos exemplum secuti, Nostras esse partes putamus nonnullas tradere normas, quarum neecessitatem vel rerum usus, vel recens invectae consuetudines ostendere visae sunt. Quae normae cum nonnulla tantummodo disciplinae capita respiciant, legum corpus renovandum non censemus, quae Constitutione Apostolica *Vacantis Apostolicae Sedis* continentur, a Decessore Nostro f. r. Pio XII edita; (1) sed has iubemus vel superioribus normis addi, quae omnino novae sint, vel eas immutari quae aliquid de eadem re praecipiant.

Ponieważ sprawa wyboru papieża ma związek z najważniejszymi momentami życia Kościoła katolickiego, stąd jest zrozumiałe, dlaczego wielu naszych Poprzedników, w zależności od zmieniających się warunków czasu, wydało nowe przepisy odnoszące się do opróżnienia Stolicy Apostolskiej. Chociaż bowiem żywili przekonanie, że w takiej sytuacji Jezus Chrystus jest w sposób szczególny ze swoją Oblubienicą, to jednak słusznie sądzili, że od ludzi, którzy są wtedy najbardziej zainteresowani, nie należy się domagać takiej roztropności, która potrafiłaby temu okresowi nadać właściwy bieg.

Idąc za ich przykładem uznaliśmy za nasz obowiązek wydać w tej materii pewne normy, których potrzebę wykazała praktyka życia lub ostatnio wprowadzone zwyczaje. Ponieważ te przepisy dotyczą tylko niektórych spraw omawianej dziedziny, dlatego nie zamierzamy modyfikować wszystkich przepisów zawartych w konstytucji Apostolskiej „*Vacantis Apostolicae Sedis*”, wydanej przez naszego Poprzednika ś.p. Piusa XII. Z tej racji zarządzamy, aby obecne przepisy zostały albo dołączone do poprzednio wydanych; te mianowicie,

Itaque re diu ac mature perpensa, certa scientia et de Nostrae potestatis plenitudine has Apostolicas Litteras motu proprio, damus, quibus Sacrum Cardinalium Collegium, hac Petri Sede vacante, in Romano Pontifice eligendo utatur, normis eiusdem superioris Constitutionis abrogatis, quae hisce Nostris praeceptis non congruant.

I. Sive Augusto Pontifice decumbente, sive eodem vita functo, nomini liceat in eius diaetis neque imagines obiectu lucis pingere, neque voces postea reddendas in magnetophonii taeniola imprimere. Si quis vero, Summo Pontifice defuncto, hoc genus imagines, probationis vel testimonii causa, imprimere cupiat, id petere a Cardinali Camerario S. R. E. poterit, qui tamen Summum Pontificem lucis obiectu referri nequaquam sinet, nisi pontificalibus vestibus indutum.

II. Translaticiis funeris caeremoniis persolutis, cunctaque fidelium multitudine a Petriano templo dimissa, exuviae Summi Pontificis per ianuam, quam a S. Martha appellant, in Cryptas Vaticanas inferantur, prosequentibus dumtaxat Cardinalibus Ordinum Capitibus, Cardinali Basilicae Petrianae Archiepiscopo, Cardinali qui fuit extremus a publicis Ecclesiae, notarius, et aliquot Canonicis Vaticanis. In Cryptis vero dum capularis capsula igne ferruminatur, praeter plumbarios, ii tantummodo adesse praesentes poterunt, quos modo diximus, et defuncti Summi Pontificis consanguinei.

III. Si quo tempore Summus Pontifex e vita discedit, Cardinalis Camerarius

które sã zupełnie nowe, ewentualnie, by dawne przepisy zostały zmienione, wtedy gdy nowe coś inaczej zarządza.

Po długim przeto i dojrzałym namyśle, z pełną świadomością, działając mocą najwyższej władzy apostolskiej wydajemy z własnej inicjatywy niniejsze pismo apostolskie, które będzie obowiązywało Kolegium kardynalskie przy wyborze Papieża, po opróżnieniu Stolicy Piotrowej. Tym samym odwołujemy te normy wspomnianej wyżej Konstytucji, które nie dadzą się pogodzić z wydanymi obecnie przez nas przepisami.

I. Nikomu nie wolno robić zdjęć Papieża w jego mieszkaniu, czy to w czasie choroby, czy też już po śmierci. Podobnie nie wolno nagrywać głosu Papieża na taśmie magnetofonowej. Jeśli ktoś pragnie po śmierci Papieża zrobić zdjęcia, mające służyć jako dowód lub świadectwo, będzie mógł o to prosić Kardynała Kamerlinga, któremu jednak nie wolno zezwolić na robienie zdjęć dopóki Papież nie zostanie ubrany w szaty pontyfikalne.

II. Po zakończeniu obrzędów pogrzebowych, gdy wierni opuszczają już bazylikę św. Piotra, szczątki doczesne Papieża przenosi się przez bramę św. Marty do watykańskich podziemi. W tym akcie uczestniczą tylko kardynałowie stojący na czele poszczególnych stopni kardynalskich, kardynał archiprezbiter bazyliki św. Piotra, kardynał, który pełnił ostatnio funkcję Sekretarza Stanu oraz kilku kanoników watykańskich. Natomiast w krypcie, podczas pieczętowania trumny mogą być obecne tylko wymienione wyżej osoby oraz krewni zmarłego Papieża.

III. Jeśli w chwili śmierci Papieża wakuje urząd kardynała Kamerlinga,

munus vacet, eum saerum Cardinalium Collegium, statutis servatis praescriptio- nibus, quam primum eligat. Sed ante- quam hoc fiat, Sacri Collegii Decanus eius interim agat partes, in commemo- rata Decessoris Nostri Constitutione Apostolica explanatas; (2) ac nulla inter- posita mora consilia capiat, quad res pra- esens suadeat.

IV. Placet Nobis ne inter habenden- dum Conclave, quod vocant, diaetarum Summi Pontificis privatatum ulla pars habitetur.

V. Aperte constare volumus, Praela- tos Clericos Reverendae Camerae Apostolicae, Sancta Sede vacante, sub ditione esse Cardinalis Camerarii.

VI. Formula iurisiurandi a Cardina- libus, iuxta praescriptum 12 (3) memo- ratae Constitutionis dandi, haec, quae sequitur, erit. Quam Cardinalis Decanus coram omnibus Cardinalibus iubebit a Praefecto Apostolicarum Caeremoni- arum elata voce legi:

Nos Episcopi, Presbyteri et Diaconi S. R. E. Cardinales promittimus, vovemus et iuramus, inviolate et ad unguem Nos omnes et singulos esse observaturos omnia quae continentur in Constitutione Summi Pontificis Pii Decimi Secundi, quae inci- pit verbis Vacantis Apostolicae Sedis, data die octavo decembris anno millesimo non- gesimo quadragésimo quinto, atque in Motu Proprio Summi Pontificis Ioannis Vigésimi Tertii, cuius initium est Summi Pontificis Electio. Item promittimus, vove- mus, et iuramus, quicumque nostrum Romanus Pontifex, Deo sic dis, ponente, erit electus, eum jura spiritualia et tempo- ralia – praesertim quae ad civilem Romani Pontificis principatum spectant – liberta- temque Sanctae Sedis integre ac strenue adserere atque tueri et, si opus fuerit, vindicare numquam esse destitutum.

Kolegium kardynalskie winno jak naj- szybciej obsadzić ten urząd, zachowując wydane w tej materii przepisy. Zanim jednak to nastąpi jego funkcje wypełnia Dziekan Kolegium, w sposób określony we wspomnianej już Konstytucji naszego poprzednika, podejmując bezzwłocznie konieczne zarządzenia, jakich domaga się bieżąca chwila.

IV. Jest naszą wolą, ażeby podczas konklawe nie były przez nikogo zamiesz- kiwane prywatne apartamenty Papieża.

V. W czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej Pałacy Kamery Apostolskiej podlegają Kardynałowi Kamerlingowi.

VI. Poniżej zamieszcza się formułę przysięgi, którą obowiązani są składać kardynałowie zgodnie z przepisem n. 12 wspomnianej wyżej Konstytucji. Na polecenie Dziekana Kolegium odczytuje ją głośno wobec wszystkich kardynałów Prefekt papieskich ceremonii.

My Biskupi, Prezbiterzy i Diakoni, Kardynałowie Kościoła Rzymskiego, przyrzekamy, ślubujemy i przysięgamy, że w sposób nienaruszony i dokładny zacho- wamy wszystkie postanowienia zawarte w Konstytucji Papieża Piusa XII, zaczy- nającej się od słów „Vacantis Apostolicae Sedis”, wydanej dnia 8 grudnia 1945 roku, jak również w Motu Proprio Papieża Jana XXIII, zaczynającego się od słów „Summi Pontificis electio”. Ponadto ślubu jemy, przyrzekamy i przysięgamy, że ktokolwiek z nas zostanie za zrządze- niem Bożym wybrany Papieżem, będzie szczerze i gorliwie strzegł praw duchow- ych i materialnych – zwłaszcza tych, które dotyczą cywilnego zwierzchnictwa Papieża – oraz wolności (niezależności) Stolicy Świętej, a jeśli zajdzie potrzeba nigdy nie przestanie ich bronić.

Praecipue autem promittimus et iuramus, Nos religiosissime et quoad omnes, etiam familiares seu Conclavistas nostros, secretum esse servaturos de iis omnibus, quae ad electionem Romani Pontificis quomodolibet pertinent, et de iis quae in Cardinalium Congregationibus, ante Conclave vel inter ipsum habitis, de hac re acta vel decreta sint, itemque de iis quae in Conclavi seu in loco electionis aguntur, scrutinium directe vel indirecte respicientibus, neque idem secretum quoquo modo violaturos, sive inter Conclave, sive etiam post novi Pontificis electionem, nisi peculiaris facultas aut certa venia ab eodem futuro Pontifice Nobis tributa fuerit; itemque nullo modo a quavis civili potestate, quovis nomine, munus proponendi Veto sive Exdusivam, etiam sub forma simplicis optationis, esse recepturos, neque ipsum hoc Veto, qualibet ratione Nobis cognitum, patefacturos, sive universo Cardinalium Collegio simul congregato, sive singulis purpuratis Patribus, sive scripto, sive ore, sive directe ac proxime, sive oblique ac per alios, sive ante Conclave sive inter ipsum; nullique interventui intercessioni, aliive cuilibet modo, quo laicae potestate cuiuslibet gradus et ordinis voluerint sese Pontificis electioni immiscere, auxilium vel favorem praestituros

Deinde singuli Cardinales dicent:

Et Ego N. Cardinalis N. spondeo, voveo, ac iuro.

Et imponentes utramque manum super Evangelium, adiungent:

Sic me Deus adiuret et haec Sancta Dei Evangelia.

W sposób szczególny zaś przyrzekamy i przysięgamy, że najsumienniejszy i w odniesieniu do wszystkich, również naszych domowników, czyli konklawistów, zachowamy tajemnicę odnośnie do tego wszystkiego, co dotyczy w jakimkolwiek sposób wyboru Papieża, jak również odnośnie do tego, co się dzieje lub zostanie postanowione na zebraniach kardynałów, odbywających się przed, albo w czasie Konklawe, a dotyczy bezpośrednio, ewentualnie pośrednio głosowania. Wspomnianej tajemnicy nie naruszamy ani podczas trwania Konklawe, ani po dokonaniu wyboru nowego Papieża, chyba że otrzymamy w tej sprawie specjalne upoważnienie lub zezwolenie przyszłego Papieża. Tak samo nie przyjmujemy od żadnej władzy świeckiej, w czymkolwiek imieniu, funkcji przedstawienia „veto”, czyli wykluczenia kogoś, nawet w formie zwykłej prośby. Nie przedstawimy też wspomnianego „veto”, znanego nam w jakimkolwiek sposób, czy to całemu Kolegium kardynalskiemu zebranemu w jednym miejscu, czy poszczególnym kardynałom, na piśmie lub ustnie, pośrednio lub bezpośrednio, ubocznie i przez innych, przed konklawe lub w czasie Konklawe. Nie udzielimy wreszcie pomocy ani wsparcia jakiegokolwiek interwencji, ingerencji czy innej formie, przez którą władza świecka jakiegokolwiek stopnia lub rodzaju chciałaby się mieszać do wyboru Papieża.

Następnie poszczególni kardynałowie dodają:

Ja N., kardynał N. przyrzekam, ślubuję i przysięgam.

Kładąc z kolei obydwie ręce na Ewangelię dodają:

Tak mi dopomóż, Panie Boże i ta Święta Ewangelia.

VII. Constitutionis eiusdem praescripto 41 (4) derogantes, illud in posterum ita sonare iubemus: Cardinales omnes et singuli valetudine non impediti, cum tertio pulsata per loca solita Conclavis campanula fuerit, ad scrutinium convenire debent.

VIII. De praescripto 43 (5) aliquid immutantes, illud ut sic concipiatur censemus: Cuilibet Cardinali in Conclavi liberum sit unum vel, si id petat a Cardinali S. R. E. Camerario, duos servientes in Conclave secum adducere: infirmis autem et graviter affectis a Cardinali S. R. E. Camerario una cum Cardinalibus Capitibus Ordinum tertius indulgeri potest.

IX. Praescriptum 44 (6) sic est emendandum: De qualitatibus Conclavistarum, quos integritate morum, singulari prudentia et sincera erga Sanctam Sedem religione oportet esse conspicuos. Cardinales ad id delegati ante ingressum in Conclave diligenter inquisitionem habere et eos approbare, ac post ingressum iisdem invigilare debent.

X. Praescriptum 45 (7) sic immutari iubemus: Conclavistae religiose iusiurandum dent, iuxta statutam formulam. Quam ob rem S. R. E. Camerarii erit cavere, ut ab ipsis iusiurandum quod supra commemoratum est, saltem una vel altera die ante ingressum in Conclave iuretur, postquam unusquisque eorum eiusdem iurisiurandi momentum ac formulae sententiam probe intellexerit.

Itaque una vel altera die ante ingressum in Conclave, coram S. Collegii

VII. Uchylając przepis zawarty w n. 41 Konstytucji Piusa XII, nadajemy mu na przyszłość następujące brzmienie:

Wszyscy i poszczególni kardynałowie – o ile nie są chorzy -obowiązani są po trzecim dzwonku przybyć na głosowanie.

VIII. Wprowadzając pewne zmiany w przepisie zawartym w n. 43, chcemy mu nadać następującą treść: Każdy z kardynałów może zabrać ze sobą do Konkławe jednego usługującego, a gdy poprosi o to Kardynała Kamerlinga, może zabrać nawet dwóch usługujących. Kardynałom chorym i bardzo słabym, jak również kardynałom stojącym na czele poszczególnych stopni, Kardynał Kamerling może zezwolić na zabranie także trzeciego usługującego.

IX. Przepis n. 44 tak winien być poprawiony: Gdy idzie o przymioty konklawistów, którzy mają się odznaczać dobrymi obyczajami, szczególną roztropnością i szczerą wiernością wobec Stolicy Apostolskiej – to specjalnie do tego delegowani kardynałowie powinni przed dopuszczeniem na Konkławe przeprowadzić w tej sprawie dokładne dochodzenie (badania), zatwierdzić konklawistów, a po wejściu na Konkławe, czuwać nad nimi.

X. Przepis n. 45 polecamy zmodyfikować w ten sposób: Konkławiści mają złożyć pobożnie przysięgę według przepisanej formuły. Z tej to racji będzie obowiązkiem Kardynała Kamerlinga dopilnować, by wymienieni złożyli wspomnianą wyżej przysięgę, przynajmniej na dzień lub dwa przed wejściem na Konkławe. Wcześniej należy im zwrócić uwagę na znaczenie tej przysięgi jak również dobrze ich zapoznać z treścią formuły.

Tak więc, na dzień lub dwa przed wejściem na Konkławe, przed Sekretarzem

Secretario, astante Apostolicarum Caeremoniarum Praefecto, ad rem delegati, Magistri Caeremoniarum omnesque Conclavistae ecclesiastici iuxta hanc formulam iusiurandum dabunt:

Ego.....
..... constitutus coram te
..... tactis sanctis
Dei Evangelis, promitto et iuro me inviolate servaturum esse secretum in omnibus et singulis, quae de novi Pontificis electione in Cardinalium Congregationibus acta vel decreta sint et in Conclavi seu in loco electionis agantur, scrutinium directe vel indirecte respicientia, quaeque omnia quovis modo cognoverim, adeo ut nee directe, nec indirecte, neque nutu, neque verbo, neque scriptis, vel alias quomodolibet, ipsum mihi violare liceat; itemque promitto et iuro me nullo modo in Conclavi usurum esse instrumentis quibuslibet ad vocem transmittendam vel recipiendam, vel ad imagines luce exprimendas quovis modo aptis, et hoc sub poena excommunicationis latae sententiae, Sedi Apostolicae reservata, si ab hoc praecepto discessum erit. Quod secretum accuratissime ac religiose servabo etiam post peractam novi Pontificis electionem, nisi ab eodem Pontifice peculiaris facultas aut certa venia mihi concessa fuerit.

Pariter promitto et iuro nullo modo a quavis civili potestate, quovis nomine, munus proponendi Veto seu Exclusivam, etiam sub forma simplicis optationis, esse recepturum, neque ipsum hoc Veto, qualibet ratione mihi cognitum, patefacturum, sive universo Cardinalium Collegio simul congregato, sive singulis Cardinalibus, sive scripto, sive ore, sive directe ac proxime, sive oblique ac per alios, sive ante ingressum in Conclave, sive inter ipsum; nullique interventui, intercessioni, aliive cuilibet

Kolegium, w obecności Prefekta Papieskich Ceremonii, specjalnie do tego delegowanym – Ceremoniarze i wszyscy konklawiści duchowni złożą przysięgę według następującej formuły:

Ja ..., stojąc przed tobą ..., dotknąwszy świętej Ewangelii przyrzekam i przysięgam, że w sposób nienaruszony zachowam tajemnicę odnośnie do wszystkich i poszczególnych spraw związanych z wyborem Papieża, które będą miały miejsce na zebraniach kardynałów lub na samym Konklawe, czyli w miejscu wyboru, a dotyczących bezpośrednio albo pośrednio głosowania. Niczego zaś cokolwiek się dowiem z tych rzeczy, nie wolno mi zdradzić ani bezpośrednio ani pośrednio, ani gestem, ani słowem, ani na piśmie, ani w jakikolwiek inny sposób. Podobnie przyrzekam i przysięgam, że w czasie Konklawe nie użyję żadnych instrumentów przeznaczonych do nadawania lub odbierania głosu, albo do robienia zdjęć – i to pod karą ekskomuniki, zaciąganej na mocy samego faktu, a zastrzeżonej Stolicy Apostolskiej, w razie naruszenia niniejszego zarządzenia. Tajemnicę tę zachowam najdokładniej i najściślej również po wyborze nowego Papieża, chyba że otrzymam od niego specjalne upoważnienie lub wyraźne zezwolenie.

Przyrzekam też i przysięgam, że nie przyjmę od jakiegokolwiek władzy świeckiej, w czymkolwiek imieniu obowiązku zgłoszenia „veto”, czyli wykluczenia (kogoś), nawet w formie zwykłego życzenia; ani też wspomnianego „veto”, o którym dowiedziałem się w jakikolwiek sposób, nie przedstawię, czy to całemu Kolegium kardynalskiemu zebranemu w jednym miejscu, czy też poszczególnym kardynałom, na piśmie lub ustnie, pośrednio lub bezpośrednio, ubocznie i przez

bet modo, quo laicae potestates cuiuslibet gradus et ordinis voluerint sese Ponti/icis electioni immiscere, auxilium vel favorera praestitutum.

Sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei Evangelia, quae propriis manibus tango.

Alii vero Conclavistae et inservientes e laicorum ordine iuxta hanc formulam iurabunt, in uniuscuiusque sermonem convertendam:

innych; przed wejściem na Konklawe lub w czasie Konklawe. Nie udzielię wreszcie pomocy ani wsparcia jakiegokolwiek interwencji, ingerencji czy innej formie, przez którą władza świecka jakiegokolwiek stopnia lub rodzaju chciałaby się mieszać do wyboru Papieża.

Tak mi dopomóż, Panie Boże i ta święta Ewangelia, której dotykam własną ręką.

Pozostali konklawiści świecy oraz inne osoby świeckie usługujące podczas Konklawe, składają przysięgę według zamieszczonej poniżej formuły, którą należy przełożyć na język narodowy, składającego przysięgę

(Uwaga: zamieszczony poniżej tekst przysięgi stanowi tylko przekład na język włoski przytoczonej powyżej przysięgi) – przyp. tłum.

Io..... stando dinanzi a toccando con le mie proprie mani i Santi Evangelii, prometto e giuro che osserverr rigoroso e inviolabile segreto su tutte e singole quelle cose, le quali in qualunque modo venissi a conoscere, circa l'elezione del nuovo Pontefice, trattate e definite nelle Congregazioni dei Cardinali, come pure nel Conclave o nel luogo dell'elezione, riguardanti direttamente o indirettamente gli scrutini, e che non violerr in alcun modo questo segreto, nh direttamente nh indirettamente, nh con parole nh con scritti, nh con segni, od in altra qualsiasi guisa; inoltre prometto e giuro di non usare nel Conclave di apparecchi radio, di telefono, microfono o di qualsivoglia altro strumento trasmittente o ricevente, e di non usare neppure di macchine fotografiche e cinematografiche, e cir non solo sotto pena di scomunica, riservata alla Sede Apostolica, e da incorrersi senz'altra dichiarazione col solo fatto della violazione del giurato segreto, ma pure sotto altre pene anche gravissime che la stessa Santit' Sua potr' infliggermi in caso di trasgressione. Il qual segreto io prometto e giuro che manterr coscienziosamente anche dopo avvenuta l'elezione del nuovo Pontefice, a meno che non mi venga su cir concessa dal medesimo Pontefice una espressa e speciale facolt' di parlare.

Parimenti prometto e giuro che non riceverr in nessuna maniera e da nessuna potest' civile, sotto qualsiasi pretesto, l'incarico di proporre il Veto o Esclusiva, anche sotto forma di semplice desiderio, e che non manifesterr questo Veto, in qualunque modo da me conosciuto, nh dinanzi a tutto il S. Collegio dei Cardinali riunito, nh ai singoli Cardinali, nh per iscritto, nh a voce, nh direttamente e prossimamente, nh indirettamente o per mezzo d'altri, nh prima dell'ingresso nel Conclave, nh esso durante, e che non presterr mai aiuto o favore a qualsiasi intervento, intercessione o altro modo qualsiasi col quale le autorità civili di qualunque grado ed ordine volessero immischiarsi nell'elezione del Romano Pontefice.

Così Dio mi aiuti e questi Santi Vangeli, che tocco con le mie mani.

XI. In locum alterius partis praescripti 53, (8) hanc reponi iubemus: Interim vero Officiales Conclavis et alii in Conclavi servientes, nisi iusiurandum supre imperatum iam dederint, quam primum illud iurare debent coram S. Collegii Secretario, astante Apostolicarum Caeremoniarum Praefecto, ad rem delegatis a Cardinali S.R.E. Camerario, coram quo antea et ab ipsis iusiurandum dandum est.

XII. Pro priore parte praescripti 60 (9) haec subicienda est: Volumus item ut epistulae, et cuiusvis generis scripta etiam typis edita, tum ad eos qui in Conclavi sunt, S. R. E. Cardinalibus exceptis tum praesertim e Conclavi ad eos, qui foris sunt, mitti nullatenus possint, nisi prius omnia et singula Secretarii S. Collegii, ac simul Praelatorum, qui ad custodiam Conclavi delegati sunt, examini et inspectioni subiciantur.

XIII. Ad praescriptum 61 (10) quod pertinet, illud ita renovamus: Praeterea omnibus Conclavistis severe praecipimus et mandamus ut secretum religiosissime servent quoad omnia, quae ad electionem Romani Pontificis pertineant, et quoad ea quae in Conclavi, seu in loco electionis agantur. Quapropter quaecumque directe vel indirecte secretum violare quomodolibet poterunt, sive verba, sive scripta, sive signa, sive alia quaevis, omnia vitare et cavere omnino tenentur; ita ut hanc legem violantes in excommunicationem latae sententiae incurrant Sedi Apostolicae reservatam.

XIV. Itidem Constitutionis praescriptum 62 (11) immutamus, cuius

XI. W miejsce części drugiej przepisu n. 53, polecamy zamieścić następującą treść: Jeśli pracownicy Konkławe lub inne osoby świadczące pomoc w czasie Konkławe, nie złożyły wcześniej nakazanej wyżej przysięgi, mają ją jak najszybciej złożyć wobec Sekretarza Kolegium, w obecności Prefekta Papieskich Ceremonii – delegowanych do tej czynności przez Kardynała Kamerlinga, przed którym sami wcześniej złożyli przysięgę.

XII. Zamiast pierwszej części przepisu n. 60 należy zamieścić tekst następujący: Zarządzamy także, ażeby listy, jak również wszelkiego rodzaju pisma, nawet drukowane, nie były przysyłane ani do tych, którzy znajdują się w obrębie Konkławe, z wyjątkiem kardynałów, ani zwłaszcza od tych, którzy są na Konkławe do osób znajdujących się na zewnątrz, jeśli wcześniej nie będą przejrane i zbadane przez Sekretarza Kolegium oraz przez Prałatów, delegowanych do strzeżenia Konkławe.

XIII. Gdy idzie o przepis n. 61 to modyfikujemy go w następujący sposób: Ponadto wszystkim konkławistom surowo nakazujemy i polecamy, aby najwierniej zachowali tajemnicę odnośnie do wszystkiego, co dotyczy wyboru Biskupa Rzymskiego i odnośnie do wszystkiego co się dzieje na Konkławe, czyli w miejscu wyboru. Z tej też racji są obowiązani bezwzględnie unikać tego wszystkiego, co mogłoby bezpośrednio lub pośrednio naruszyć w jakikolwiek sposób wspomnianą tajemnicę, a więc czy to słów, czy wypowiedzi pisemnych, gestów, czy też czegokolwiek innego. Gdyby zaś naruszyli ten przepis zaciągają tym samym karę ekskomuniki zarezerwowanej Stolicy Apostolskiej.

XIV. Przepis n. 62 Konstytucji zmieniamy w sposób następujący: Szczególnie

sententiam esse huiusmodi decernimus: Specialiter autem Cardinales prohibemus, ne suis familiaribus seu Conclavistis vel aliis quibusvis ea pandant, quae scrutinium directe vel indirecte respiciant, itemque quae in Cardinalium Congregationibus sive ante Conclave, sive inter ipsum habitis, de Pontificis electione acta vel decreta sint.

XV. Praescriptum 68 (12) ut novam hanc in posterum habeat formam statuimus:

Tertius et ordinarius modus, seu forma electionis Romani Pontificis est, quae vocatur per scrutinium. Qua in re plenissime confirmamus legem iam latam ac plura deinde saecula semper religiosissime servatam, qua nempe statutum, ut ad validam Romani Pontificis electionem requirantur duae saltem ex tribus partibus suffragiorum. Quodsi numerus Cardinalium praesentium in tres partes aequales dividi non possit, ad validitatem electionis Summi Pontificis alterum suffragium requiritur. Ut perspicuum est, si electus Pontifex in Conclavi est, et ipse debet in numero Cardinalium computari.

XVI. In praescripti 87 (13) locum, ut hoc reponatur decernimus: Omnibus et singulis Cardinalibus pro sancta oboedientia praecipimus, ut, ad secretum tutissime servandum, omne genus scripturas, quas de exitu uniuscuiusque scrutinii apud se habeant, vel Cardinali Camerario vel uni ex tribus Cardinalibus Ordinum Capitibus tradant; qui scripturas easdem in involucra inserent, sigillis ob signanda sive Cardinalis Camerarii sive trium Cardinalium Capitum Ordinum. Idem autem involucra in tabularium referent, in eoque diligenter

zaś zakazujemy kardynałom ujawniania swoim domownikom, czyli konklawistom, ewentualnie komukolwiek innemu tego wszystkiego, co bezpośrednio lub pośrednio dotyczy głosowania, jak również tego, co się działo lub zostało zdecydowane na kongregacjach kardynałów, odbywających się przed Konklawie lub po jego rozpoczęciu, a dotyczyło wyboru Papieża.

XV. Postanawiamy, że przepis n. 68 winien mieć obecnie następujące brzmienie:

Trzeci i zwyczajny sposób, czyli formę wyboru Biskupa Rzymskiego stanowi głosowanie. W tej sprawie w pełni potwierdzamy wydane już wcześniej prawo, które przez wiele już wieków było jak najwierniej przestrzegane, na mocy którego do ważnego wyboru Biskupa Rzymskiego wymaga się przynajmniej dwóch trzecich głosów. Gdyby liczba obecnych kardynałów nie była podzielna przez trzy, wtedy do ważnego wyboru Biskupa Rzymskiego konieczny jest jeszcze jeden dodatkowy głos. Jasną jest rzeczą, że gdy wybrany Papież znajduje się na Konklawie, to i on winien być włączony do liczby kardynałów, o której wyżej była mowa.

XVI. Zarządzamy, ażeby w miejsce dotychczasowego przepisu n. 87 zamieścić następujący: Wszystkim i poszczególnym kardynałom na mocy należnego posłuszeństwa polecamy, ażeby – mając na uwadze możliwie najbezpieczniejsze zachowanie tajemnicy – przekazali kardynałowi Kamerlingowi lub jednemu ze stojących na czele każdego z trzech stopni kardynalskich posiadane wszelkiego rodzaju zapiski dotyczące wyników poszczególnych głosowań. Ci, którzy otrzymali wspomniane zapiski włożą je do kasetki, która winna być opie-

sime servari curabunt; omnia potestati permittentes electi Summi Pontificis, cuius iniussu neque resignari neque legi poterunt.

XVII. Decernimus ut, expleto Conclavi, Cardinalis S. R. E. Camerarius relationem exaret, a Cardinalibus trium Ordinum Capitibus approbandam, quae suffragiorum exitum declaret in singulis sessionibus habitorum. Quae relatio, in tabulario asservanda, involucro claudetur consignato, quod a nullo resignari poterit, nisi Summus Pontifex id definite permiserit.

XVIII. Quod ad praescriptum 93 (14) attinet, eius posthac esse formulare volumus: Item prohibemus, ne quis, etsi Cardinalatus honore fulgeat, vivente Romano Pontifice et eo inconsulto, deliberare de ipsius Successoris electione, aut aliquod suffragium polliceri, vel hac de causa privatis conventiculis factis aliquid decernere audeat.

XIX. Praecipimus ut, postquam novus Summus Pontifex electus est, suamque is electionem assensu suo comprobavit. Conclave, quod ad canonicos effectus attinet (cf. praescriptum 58), finem habeat. Quam ob rem decernimus, ut nihil tunc impediat, quominus electum Summum Pontificem adire possint Antistites praepositi Consilio. publicis Ecclesiae negotiis procurandis, Pontificalis domus Praefectus, Praelatus ab epistulis Pont. Max. ad Principes et

czętowana pieczęcią bądź kardynała Kamerlinga, bądź też kardynałów stojących na czele poszczególnych trzech stopni kardynalskich. Wspomniani przekażą następnie kasetkę do archiwum i będą czuwać nad tym, aby była w nim pieczęlowanie przechowywana. Wszystkie tego rodzaju akta podlegają władzy wybranego Papieża, bez zezwolenia którego nie wolno ich ani odpieczętować ani czytać.

XVII. Zarządzamy, ażeby po zakończeniu Konklawe Kardynał Kamerling sporządził relację, potwierdzoną przez kardynałów stojących na czele poszczególnych trzech stopni kardynalskich, zawierającą wyniki głosowań na poszczególnych sesjach. Wspomniana relacja, zamknięta w zapieczętowanej kasetce powinna być przechowywana w archiwum. Nikomu nie wolno jej odpieczętować, bez wyraźnego zezwolenia Ojca świętego.

XVIII. Przepis zawarty w n. 93 modyfikujemy następująco: Zabramy też komukolwiek, również kardynałom, podejmowania za życia Papieża i bez porozumienia się z nim jakichkolwiek konsultacji, obiecywania głosów lub rozprawiania w tej sprawie na prywatnych zebraniach.

XIX. Zarządzamy, ażeby z chwilą wyboru nowego Papieża i wyrażenia przez niego zgody, zakończyło się Konclave co do kanonicznych jego skutków (por. przepis n. 58). Z tej racji postanawiamy, że do nowo wybranego Papieża mogą się udać przełożeni Urzędu Międzynarodowych spraw kościelnych, Prefekt Domu Papieskiego, Prałat od listów papieskich do książąt, jak również ci wszyscy, którzy z wybranym Papieżem winni załatwić bieżące sprawy.

quicumque cum electo Summo Pontifice agere de rebus debent, quae in praesentia opus erunt.

XX. Si defunctus Summus Pontifex de rebus suis deque litteris et tabulis privatis testamentum fecerit, suique testamenti curatorem designaverit, huius est, pro potestatibus sibi a testatore factis, ea statuere et exsequi, quae ad privata defuncti Pontificis, bona et scripta pertinent. Qui curator de negotiis a se gesti dispensatione electo dumtaxat Summo Pontifici rationem reddet.

Quaecumque vero a Nobis hisce Litteris motu proprio datis statuta sunt, ea omnia firma ac rata esse iubemus, contrariis quibuslibet non obstantibus, etiam peculiari mentione dignis.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die V mensis Septembris, anno MDCCCCLXII, Pontificatus Nostri quarto.

XX. Jeśli zmarły Papież rozporządził testamentem odnośnie do własnych rzeczy, prywatnych pism i obrazów, wyznaczając równocześnie wykonawcę testamentu, wtedy do tego ostatniego należy zgodnie z przyznaną mu przez testatora władzą – wydawanie poleceń i wykonanie tego wszystkiego, co dotyczy dóbr prywatnych i pism Papieża, Wykonawca testamentu obowiązany jest złożyć sprawozdanie z wykonania powierzonych mu sprawy jedynie Papieżowi.

Zatwierdzamy wszystko, co zostało zarządzone niniejszym naszym Pismem wydanym z własnej inicjatywy, odwołując jednocześnie wszelkie przeciwne zarządzenia, chociażby wymagały specjalnej wzmianki.

Dan w Rzymie, u świętego Piotra, dnia 5 września 1962 roku, w czwartym Naszego Pontyfikatu.

IOANNES PP. XXIII

(1) Cfr. Pii XII Pont. Max., Constitutio Apostolica **Vacantis Apostolicae Sedis**, 8 decembris 1945, A. A. S., XXXVIII (1946), pagg. 65–99.

(2) **Ibid.**, pag. 71.

(3) **Ibid.**, pag. 69.

(4) **Ibid.**, pag. 77.

(5) **Ibid.**, pag. 78.

(6) **Ibid.**

(7) **Ibid.**

(8) **Ibid.**, pag. 82.

(9) **Ibid.**, pag. 84.

(10) **Ibid.**

(11) **Ibid.**

(12) **Ibid.**, pag. 87.

(13) **Ibid.**, pag. 93.

(14) **Ibid.**, pag. 94.

5.

**Leteraē Apostolicā Motu Proprio datā
Patrum Cardinalium aetas ad maioris momenti munera exercenda statuitur
Pauli PP. VI**

„Ingravescentem aetatem”

* * *

Źródło: *Acta Apostolicæ Sedis*, LXII (1970), pp. 810–813. Tłumaczenie polskie za: PPK t. II, z. 1, n. 4516–4533.

* * *

Ingravescentem aetatem inter et aptitudinem ad quaedam maioris momenti officia, veluti Episcopi dioeciesani et parochi, implenda naturalis ratio intercedens a Concilio Oecumenico Vaticano II tractata est in Decreto a verbis *Christus Dominus* incipiente (Cf nn.21 et 31: AAS 58 (1966), p.683 et p.690); atque Nosmet ipsi, vota Patrum Concilii ad effectum deducentes, per Apostolicas Litteras *Ecclesiae Sanctae*, die VI mensis Augusti anno MCMLXVI motu proprio datas, Episcopos et parochos invitavimus, ut munere regendae dioecesis aut paroeciae non ultra expletum septuagesimum quintum annum sponte se abdicarent (Cf nn. 11 et 20, §3: AAS 58 (1966), p.763 et pp.768–769).

Eadem res ad aetatis annos spectans in Generali Ratione Romanae Curiae administrandae, vulgo *Regolamento Generale della Curia Romana* appellata, attingitur, quam die XXI mensis Februarii anno MCMLXVIII approbavimus edique iussimus, ubi statuitur, ut Officiales maiores et minores septuagesimo anno expleto, Praelati vero Superiores septuagesimo quinto anno inito de munere decedant (Cf art.101, § 1: AAS 60 (1968), p.161).

Nunc vero supremum Ecclesiae bounm videtur Nobis exposcere, ut ingra-

Powszechny Sobór Watykański II, w dekreście zaczynającym się od słów *Christus Dominus*, rozważył sprawę naturalnego powiązania zachodzącego między podeszłym wiekiem a zdolnością wypełniania ważniejszych urzędów, takich jak stanowisko biskupa diecezjalnego i proboszcza. Realizując życzenia Ojców Soboru Pismem Apostolskim *Ecclesiae Sanctae* wydanym z własnej inicjatywy w dniu 6 sierpnia 1966 r. Wezwaliśmy biskupów i proboszczów, aby “po przekroczeniu 75. roku życia” złożyli dobrowolnie zrzeczenie się funkcji kierowania diecezją lub parafią.

Tę samą sprawę dotyczącą wieku uwzględnia *Regulamin Ogólny Kurii Rzymskiej*, który zatwierdził i polecił promulgować w dniu 22 marca 1968 roku. Postanawia się tam, że urzędnicy wyżsi i niżsi po ukończeniu 70. roku życia, a prałaci przełożeni z chwilą rozpoczęcia 75. roku życia powinni ustąpić z zajmowanego stanowiska.

Sądzimy, że obecnie dobro Kościoła domaga się, aby rozważyć sprawę pode-

vescens aetas consideretur etiam quod ad praeclarum officium Cardinalium attinet, cui non semel peculiare curas impendimus. Re quidem vera est officium, cuius partes sunt speciali modo grave multumque prudentiae postulantes, sive propter singularem omnino coniunctionem cum summo Nostro munere ad totius Ecclesiae servitium pertinente, sive propter gravissimum momentum, quod, Sede Apostolica vacante, eidem officio pro universa Ecclesia accedit.

Itaque, omnibus diu et mature perpen-
sionis, semperque consiliis et precibus
cunctorum, sine discrimine, Patrum
Cardinalium in posterum etiam fiden-
tes, haec, quae sequuntur, statuimus:

I. Patres Cardinales sive Dicasteriis
Curiae Romanae (de quibus in art. 1
Rationis Generalis Romanae Curiae
seu *Regolamento Generale della Curia*
Romana agitur) sive ceteris perma-
nentibus Apostolicae Sedis et Civitatis
Vaticanae Institutis praepositi rogantur,
ut, cum septuagesimum quintum aetatis
annum expleant, qui, omnibus in unoqu-
oque casu rite consideratis, iudicabit, nun
renuntiationem statim accipere conveniat.

II. Patres Cardinales, cum octogesim-
um aetatis annum faciunt:

1) desinunt esse Membra Dicasterio-
rum Romanae Curiae ceterorumque
Institutorum, quae in superiore articulo
memorantur;

2) ius amittunt Romanum Pontifi-
cem eligendi atque adeo etiam ius
in Conclave ingrediendi. Si quis vero
Cardinalis inter Conclave octogesimum
aetatis annum compleat, iure Romanum
Pontificem eligendi frui hac vice pergit.

III. Quae superioribus articulis I et
II, n.1) statuuntur, vim obtinet etiam,

szłego wieku także w odniesieniu do
zaszczytnego urzędu kardynalskiego,
względem którego niejednokrotnie oka-
zywaliśmy naszą szczególną troskę. Jest
to stanowisko rzeczywiście szczególnie
ważne i wymagające wiele roztropno-
ści, czy to z względu na niezwykle ści-
śle powiązanie z Naszym posługiwaniem
w odniesieniu do całego Kościoła, czy
też ze względu na ten ważny niezmiennie
moment, że w czasie opróżnienia Stolicy
Apostolskiej ze stanowiskiem tym łączy
się troska o cały Kościół.

Tak więc po długim i dojrzałym
namyśle, wyrażając przy tym na przy-
szłość zaufanie do rad i prośb, płynących
od wszystkich bez wyjątku Kardynałów,
zarządzamy co następuje:

I. Kardynałowie, pełniący funkcję
przełożonych czy w Dykasteriach Kurii
Rzymskiej (o których mowa w art. 1
Ogólnego Regulaminu Kurii Rzymskiej), czy
też w innych stałych instytucjach Stolicy
Apostolskiej i Państwa Watykańskiego, pro-
szeni są, aby po ukończeniu 75. roku życia
złożyli dobrowolnie rezygnację z urzędu
na ręce Papieża. Ojciec św., rozważyw-
szy wszystko w każdym poszczególnym
wypadku, zdecyduje o tym czy jest rze-
czą wskazaną przyjąć od razu rezygnację.

II. Kardynałowie, kończąc 80. rok
życia:

1) przestają być członkami Dykaste-
riów Kurii Rzymskiej i innych Instytucji
wspomnianych w poprzednim artykule;

2) tracą prawo wyboru Papieża,
a więc także prawo wstępu na konklawe.
Gdy jednak jaki kardynał kończy 80. lat
w czasie trwania konklawe, posiada tym
razem prawo wyboru Papieża.

III. Postanowienia powyższych arty-
kułów I i II, n. 1) osiągają swoją moc
prawną nawet i wtedy, gdy jeszcze nie

cum quinquennium, de quo in art. 2, § 5 Constitutionis Apostolicae *Regimini Ecclesiae universae* agitur (Cf AAS 59 (1967), p.891), nondum est absolutum.

IV. Praescriptum art. II, qui supra dictus est, iis pariter Patribus Cardinalibus applicatur, qui, expleto octogesimo aetatis anno, pergant, in modum exceptionis, dioecesi alicui praeesse aut solum eius titulum, absque regendi munere, servare.

V. Patres Cardinales, licet octogesimum aetatis annum confecerint, Membra manent Sacri Collegii, ad ceteros omnes effectus quod attinet, et cuncta cetera iura et praerogativas cum Cardinalis officio coniuncta retinent, non excepta facultate participandi generales vel particulares Congregationes, quas, Sede Apostolica vacante, ante Conclavis initium haberi contingit.

VI. Quodsi propter extraordinaria rerum adiuncta accidit, ut Cardinalis S. R. E. Camerarius et Cardinalis Paenitentiarius Maior usque ad octogesimum aetatis annum in munere suo pergant versari, haec statuuntur:

1) si octogesimus annus compleitur tempore mortem Romani Pontificis praecedente, quo tamen utriusque successor nondum sit nominatus, aut tempore mortem eiusdem Romani Pontificis insequente et ante Conclavis initium, Casrum Collegium, Sede Apostolica vacante rite congregatum, successorem per suffragia eligit, qui in munere manebit usque ad electionem novi Summi Pontificis;

2) si autem octogesimus annus expletur inter conclave, munus ipso iure usque ad electionem novi Summi Pontificis prorogatur.

skończyło się pięciolecie, o którym mowa w art. 2, § 5 Konstytucji Apostolskiej *Regimini Ecclesiae universae*.

IV. Przepis art. II, przytoczony powyżej, odnosi się także do tych kardynałów, którzy skończywszy 80. rok życia, zatrzymują – na drodze wyjątku – rządy jakąś diecezją lub zachowują tylko jej tytuł, bez funkcji kierowania nią.

V. Po ukończeniu 80. roku życia kardynałowie pozostają członkami kolegium w odniesieniu do pozostałych skutków i zachowują wszystkie inne uprawnienia i prerogatywy związane ze stanowiskiem kardynała. Dotyczy to także możliwości uczestniczenia w zebraniach ogólnych lub partykularnych, jakie mogą mieć miejsce w czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej, jeszcze przed rozpoczęciem konklawe.

VI. Gdyby na skutek nadzwyczajnych okoliczności zdarzyło się, że kardynał Ś.K.Rz. Kamerling i Kardynał Penitencjarz zatrzymywali swoje funkcje aż do 80. roku życia, wtedy obowiązują następujące przepisy:

1) Jeżeli osiemdziesiąt lat ukończą w czasie poprzedzającym (bezpośrednio) śmierć Papieża, ale wtedy gdy nie zostali mianowani ich następcy, ewentualnie już po śmierci Papieża, lecz przed rozpoczęciem się konklawe, wtedy Kolegium Kardynałów zebrane prawnie w czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej, dokonuje wyboru następcy, który pozostanie na tym stanowisku aż do czasu wybrania nowego Papieża;

2) Gdy natomiast osiemdziesiąt rok życia kończą w czasie trwania konklawe, wtedy na mocy samego prawa ich funkcja jest przedłużona do czasu wyboru nowego Papieża.

VII. Si Decanus Sacri Collegii Conclavi non interest eo quod octogesimum aetatis annum confecit, eius muneris partibus in Conclavi fungitur Subdecanus aut, si hic etiam abest, alius ex antiquioribus Cardinalibus secundum generalem ordinem praecedendi.

VIII. Ratio similis ei, quae praecedente art.VII continetur, sequenda erit, si casus ferat, in exercendis muneribus, quae tribus Cardinalibus Ordinum Capitibus in Conclavi iure tribuuntur.

NORMA TEMPORARIA

Iis, qui nunc sunt Membra Sacri Collegii et octogesimum aetatis annum iam compleverunt quo die hae Litterae Apostolicae vigere incipient, pergere licebit, si id cupiant, interesse cum iure suffragii, Congregationibus plenariis et ordinariis Romanae Curiae Dicasteriorum.

Ea autem, quae per has Apostolicas Litteras decrevimus, a Kalendis Ianuariis anno MCMLXXI vigere incipient.

Quae igitur a Nobis hisce Litteris motu proprio datis decreta sunt, ea omnia rata ac firma esse iubemus, contrariis quibusvis, etiam specialissima mentione dignis, non obstantibus.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die XXI mensis Novembris, anno MCMLXX, Pontificatus, Nostri octavo.

VII. Jeżeli Dziekan Kolegium Kardynalskiego jest nieobecny na konklawe z tej racji, że ukończył 80 rok życia, wtedy jego funkcje w czasie konklawe wypełnia zastępca dziekana. Gdyby i ten ostatni był nieobecny, wtedy funkcję Dziekana wypełnia jeden z najstarszych kardynałów, zgodnie z ogólną zasadą pierwszeństwa.

VIII. Normę prawną zawartą w powyższym art. VII należy stosować i wtedy, gdy chodzi o wykonywanie w czasie konklawe funkcji przewidzianych przez prawo dla przewodniczących poszczególnych grup kardynałów.

Przepis przejściowy

Obecni członkowie Kolegium Kardynalskiego, którzy już ukończyli 80. rok życia mogą do dnia, w którym zaczną obowiązywać niniejsze Pismo Apostolskie, uczestniczyć – gdy tylko zechcą – i to z prawem głosu w zebraniach plenarnych i zwyczajnych Dykasteriów Kurii Rzymskiej.

Przepisy zawarte w niniejszym Piśmie Apostolskim zaczną obowiązywać 1 stycznia 1971 roku.

Co zaś zostało zarządzane tym naszym pismem wydanym z własnej inicjatywy otrzymuje moc prawną bez względu na przeciwne zarządzenia, chociażby wymagały najbardziej specjalnej formy odwołania.

Dan w Rzymie, u św. Piotra dnia 21 listopada 1970 roku, w ósmym naszego Pontyfikatu.

PAULUS PP. VI

Constitutio Apostolica
De Sede Apostolica vacante deque electione Romani Pontificis

„Romano Pontifici eligendo”

* * *

Źródło: *Acta Apostolicæ Sedis*, LXVII (1975), pp. 609–645. Tłumaczenie polskie za: PPK, t. VIII, z, 1, nn. 14447–14572.

* * *

Paulus Episcopus
Servus Servorum Dei
Ad perpetuam rei memoriam

* * *

Romano Pontifici eligendo, qui, ut Beati Petri in huius Urbis sede Successor, est Christi in terris Vicarius necnon Supremus Pastor atque visibile universalis Ecclesiae Caput, singulares curae semper impensae sunt, ac tanto negotio provide consulturn, ut legitima electio ac libertas eligentium in tuto collocarentur.

Ac revera saeculorum decursu Summi Pontifices hanc esse suam ipsorum praerogativam itemque suum ius et officium arbitrati sunt, ut electionem Successoris meliore, quo possent modo, sancirent, renitentes cunctis opinationibus eo tendentibus, ut, per institutorum ecclesiasticorum mutationes, ius auferretur, quo ipsi soli fruuntur, statuendi compositionem collegii eligentium et modum, quo horum munus exerceretur. Attamen huiusmodi electio, quamvis praecipua primitus inducta elementa, electionis episcoporum propria, servaret, gradatim progressionem cuidam obnoxia fuit, quae e constanti hac sollicitudine

Gdy idzie o **wybór Biskupa Rzymskiego**, który jako Następca świętego Piotra na stolicy tego Miasta jest Zastępcą Chrystusa na ziemi i Najwyższym Pasterzem oraz widzialną Głową Kościoła powszechnego – zawsze wyrażano szczególną troskę i odpowiednio zaradzano tego rodzaju sprawie, ażeby właściwie zabezpieczyć określony prawem wybór, jak również wolność wyborcom.

Rzeczywiście, w przeszłości Papieże uważali za własną prerogatywę oraz za swoje uprawnienie i obowiązek zabezpieczyć w możliwie najlepszy sposób wybór swego Następcy, przeciwstawiając się wszelkim tendencjom zmierzającym do tego, ażeby przez zmianę przepisów kościelnych zostało przekreślone przysługujące im prawo oznaczania składu kolegium wyborców oraz sposobu, w jaki mają wypełnić swoje zadanie. Chociaż omawiany tu wybór przejął początkowo elementy właściwe wyborowi biskupów, jednakże stopniowo zaczął podlegać pewnej ewolucji, dyktowanej ustawiczną troską, ażeby wyklu-

profecta est, ut haud legitimi interventus arcerentur ac iusta procedendi forma in tuto collocaretur.

In huius rei progressionem sensim partes praecipuae attributae sunt tribus maioribus ordinibus cleri Romani, qui constabant Episcopis, Presbyteris et Diaconis, Cardinalibus Sanctae Romanae Ecclesiae nuncupatis. Quorum quidem priores partes in Romano Pontifice eligendo definitae sunt per celebre Decretum *In nomine Domini*, quod Nicolaus II in Synodo Romana anno 1059 promulgavit (1). Deinde in Concilio Lateranensi III ab Alexandro III Constitutio *Licet de evitanda* anno 1179 edita est, qua certa et constanti ratione statuitur hanc electionem solummodo ad Collegium Cardinalium pertinere, qui Romanam Ecclesiam repraesentant, quavis aliorum participatione prorsus exclusa (2). Ex eo tempore omnis ulterior dispositio non alio spectavit, quam ut hic primarius modus electionis Romani Pontificis peragendae ad effectum deduceretur vel novis rerum condicionibus aptaretur.

E Romanae Ecclesiae traditione intellegitur etiam collegium, cui munus eligendi Pontificis mandatur, esse permanens et ita dispositum, ut, cum Sedem Apostolicam vacare contingerit, revera agere possit. Cum igitur etiamnum negari nequeat necessarium esse corpus eligentium antea constitutum nec nimis frequens membrorum numero, quod facile statimque possit convocari – quemadmodum temporibus et Ecclesiae et Summo Pontificatui difficilibus interdum evenit – fieri non licet, ut electores Pontificis, ipsa Sede Apostolica vacante, eligantur aut deputentur.

czyć bezprawną interwencję i zabezpieczyć słuszną formę postępowania.

We wspomnianym wyżej rozwoju główny udział otrzymały trzy grupy kleru rzymskiego, które obejmowały biskupów, prezbiterów i diakonów – zwanych kardynałami Świętego Kościoła Rzymskiego. Ich udział w wyborze Papieża po raz pierwszy został określony w sławnym Dekrecie „*In nomine Domini*” promulgowanym przez pap. Mikołaja II na synodzie rzymskim w 1059 roku. Następnie 11 roku 1179, na soborze Lateraneńskim III, pap. Aleksander III ogłosił konstytucję „*Licet de evitanda*”, która w sposób pewny i zdecydowany określiła, że wybór Papieża należy wyłącznie do Kolegium Kardynalskiego, które reprezentuje Kościół Rzymski, z całkowitym wykluczeniem udziału innych osób. Od tego momentu wszelkie dyspozycje w tej materii miały jedynie to na uwadze, ażeby ten pierwotny sposób dokonywania wyboru Biskupa Rzymskiego zabezpieczyć lub przystosować do nowych warunków.

Na podstawie tradycji Kościoła Rzymskiego można również stwierdzić, że kolegium, któremu zleca się zadanie wyboru Papieża, ma charakter stałej instytucji i posiada taką strukturę, żeby w razie opróżnienia Stolicy Apostolskiej mogło rzeczywiście przystąpić do działania. Ponieważ więc również obecnie jest rzeczą zrozumiałą, że konieczny jest zespół wyborców wcześniej ustanowiony, a także obejmujący niewielką liczbę członków, ażeby łatwo i natychmiast mógł być zwołany – co nieraz było aktualne w czasach trudnych dla Kościoła i Papieża – jest niemożliwe, by wyborcy Ojca świętego byli wybierani lub oznaczani dopiero w czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej.

Quapropter, etiam proximi Decessores Nostri vetus huius electionis institutum quoad res primarias atque praecipuas servaverunt eiusque usum in tuto collocarunt, simul vero id ad novas temporum condiciones accommodare ac perficere studuerunt. Id ipsum, ut exempla subiciamus, actum est a Pio XII, a quo plures Patres in Collegium Cardinalium adlecti sunt, qui magis magisque varias orbis catholici Ecclesias variasque nationes repraesentarent, et a Ioanne XXIII, qui numerum membrorum eiusdem Collegii auxit statuitque, ut omnes episcopali dignitate donarentur. (3)

Nosmet ipsi autem, qui hoc negotium iam aliquo modo attigimus quibusdam editis normis circa Sacrum Cardinalium Collegium, praesertim iis, quae Apostolicis Litteris Ingresscentem aetatem, motu proprio datis, continentur (4) recognoscenda esse arbitramur nonnulla ad electionem Pontificis pertinentia, ut praesenti rerum statui congruant et bono Ecclesiae respondeant, confirmantes tamen principium, ex quo secundum veterem traditionem electio Romani Pontificis est penes Ecclesiam Romanam, scilicet penes Sacrum Collegium Cardinalium, illam repraesentantium.

Quae cum ita sint, Nos, exempla Decessorum Nostrorum secuti, certa scientia ac matura deliberatione Nostra ac de Apostolicae potestatis plenitudine normas edere statuimus, quae hac Constitutione continentur, quam substitui volumus pro Constitutione *Vacantis Apostolicae Sedis* a Pio XII, die 8 mensis Decembris anno 1945 edita (5), et pro praescriptionibus, quas Ioannes XXIII promulgavit per Apostolicas Litteras *Summi Pontificis electio*, die 5 mensis Septembris anno 1962 motu proprio datas (6).

Z tej to racji również nasi bezpośredni Poprzednicy starożytne zarządzenie dotyczące wyboru Papieża, w podstawowych i zasadniczych elementach, zachowali i jego zastosowanie zabezpieczyli, starając się równocześnie dostosować je do współczesnych warunków oraz udoskonalić. Ażeby przytoczyć przykład, trzeba wskazać, że tak właśnie uczynił Pius XII, który włączył do Kolegium kardynalskiego wielu nowych Ojców, aby coraz bardziej reprezentowali różne kościoły świata – oraz Jan XXIII, który zwiększył liczbę członków tego Kolegium i zarządził, by wszyscy przyjmowali sakrę biskupią.

Omawianą tutaj sprawą zajęliśmy się już w jakiś sposób przez wydanie pewnych zarządzeń dotyczących Kolegium Kardynalskiego, a zawartych zwłaszcza w Piśmie Apostolskim wydanym z własnej inicjatywy „Ingresscentem aetatem”. Uważamy wszakże, że należy przystosować niektóre sprawy związane z wyborem Papieża, ażeby odpowiadały współczesnym warunkom i służyły dobru Kościoła – potwierdzając jednak zasadę, na podstawie której, zgodnie ze starożytną tradycją wybór Papieża należy do Kościoła Rzymskiego, czyli do reprezentującego go Kolegium Kardynalskiego.

Skoro tak sprawa wygląda – idąc w ślady naszych poprzedników – po dojrzałym namyśle, działając pełnią władzy apostolskiej, postanowiliśmy wydać normy zawarte w niniejszej Konstytucji. Chcemy, by one zastąpiły normy zawarte w Konstytucji Apostolskiej «*Vacantis Apostolicae Sedis*», wydanej przez Piusa XII w dniu 8 grudnia 1945 roku oraz przepisy promulgowane przez Jana XXIII Pismem Apostolskim wydanym z własnej inicjatywy „*Summi Pontificis electio*”, w dniu 5 września 1962 roku.

Pars I
De Sede Apostolica vacante

CAPUT I
**DE POTESTATE SACRI
CARDINALIUM COLLEGII SEDE
APOSTOLICA VACANTE**

1. Dum Sedes Apostolica vacat, regimen Ecclesiae est penes Sacrum Cardinalium Collegium dumtaxat circa negotia ordinaria et ea, quae differri nequeunt, et circa praeparationem earum omnium rerum, quae ad novi Pontificis electionem necessariae sunt, servatis modis et limitibus huius Nostrae Constitutionis.

2. Itaque Sacrum Collegium per hoc tempus nullam potestatem aut iurisdictionem habet in ea, quae ad Summum Pontificem, dum viveret, pertinebant ; sed ea omnia uni Pontifici futuro debent reservari. Quapropter invalidum et irritum esse decernimus quidquid potestatis aut iurisdictionis ad Romanum, dum vivit, Pontificem pertinentis – nisi quatenus in hac Nostra Constitutione expresse permittatur – coetus ipse Cardinalium duxerit exercendum.

3. Praeterea statuimus, ne Sacrum Cardinalium Collegium de iuribus Sedis Apostolicae Romanaeque Ecclesiae ullo modo disponere valeat, nedum de iis sive directe sive indirecte quidquam detrahat, quamvis agatur de componendis discidiis aut de persequendis factis adversus eadem iura, post obitum Pontificis perpetratis. Curae autem sit omnibus haec iura tueri.

4. Item leges a Romanis Pontificibus latas, Sede Apostolica vacante, non licet ullo modo corrigi vel immutari, neque

Część I
Opróżnienie Stolicy Apostolskiej

Rozdział I
**Władza Kolegium Kardynalskiego
w czasie opróżnienia Stolicy
Apostolskiej**

1. W czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej zarząd Kościołem przejmuje Kolegium Kardynalskie w zakresie spraw zwyczajnych oraz tych, których nie można odłożyć, jak również odnośnie do wszystkich spraw związanych w sposób konieczny z wyborem nowego Papieża – z zachowaniem jednak sposobu postępowania i ograniczeń, ustalonych w niniejszej Konstytucji.

2. Tak więc w czasie wakansu Kolegium Kardynalskie nie posiada żadnej władzy lub jurysdykcji w sprawach, które za życia Papieża do Niego należały. Wszystkie tego rodzaju sprawy powinny być zarezerwowane przyszłemu Papieżowi. Z tej racji stwierdzamy, że będzie nieważne i pozbawione mocy cokolwiek zostałoby załatwione przez Kolegium Kardynalskie w zakresie władzy i jurysdykcji należącej do Papieża za Jego życia – chyba, że na coś wyraźnie zezwala niniejsza Konstytucja.

3. Zarządzamy ponadto, Kolegium Kardynalskie nie może w żaden sposób dysponować w zakresie praw Stolicy Apostolskiej i Kościoła Rzymskiego, ani też ich, bezpośrednio lub pośrednio, ograniczać (zawężać), chociażby chodziło o załatwienie sporów lub dochodzenie faktów przeciwko wspomnianym prawom – zaistniałym po śmierci Papieża. Wszyscy natomiast winni się troszczyć o ochronę tych praw.

4. Również przepisy wydane przez Biskupów Rzymskich nie mogą być w czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej

quidquam iis addi vel dispensari circa partes earum, maxime eas, quae ad ordinandum negotium electionis Summi Pontificis pertinent. Si quid contra hoc praescriptum fieri vel attentari contigerit, id suprema Nostra auctoritate nullum et irritum declaramus.

5. Si quae autem dubia exoriantur circa sensum praescriptionum, quae hac Nostra Constitutione continentur, aut circa rationem, qua ad usum deduci eae debeant, edicimus ac decernimus penes Sacrum Cardinalium Collegium esse potestatem de his ferendi sententiam; propterea, eidem Sacro Cardinalium Collegio facultatem tribuimus interpretandi locos dubios vel in controversiam vocatos, statuantes, ut, si de eiusmodi vel similibus quaestionibus deliberari oporteat, excepto ipso electionis actu, satis sit, si maior congregatorum Cardinalium pars in eandem sententiam conveniat.

6. Pariter, cum negotium est expediendum, quod ex voto maioris congregatorum Cardinalium partis in aliud tempus nequeat differri, Sacrum Cardinalium Collegium secundum maioris partis sententiam agat.

CAPUT II DE CARDINALIUM CONGREGATIONIBUS

7. Tempore Sedis vacantis, usque ad ingressum in Conclave, duplex agatur Cardinalium, horumque tantummodo, Congregatio: altera generalis, seu totius Sacri Collegii, altera particularis. Congregationibus generalibus omnes Cardinales, legitime non impediti, interesse debent, vixdum de vacatione Apostolicae Sedis certiores facti sunt, concessa tamen facultate eas participandi aut non participandi Cardinalibus,

w jakikolwiek sposób poprawiane lub zmieniane, ani też nie wolno niczego do nich dodawać lub dyspensować, zwłaszcza tym, co dotyczy sprawy wyboru Papieża. Gdyby wbrew powyższemu zarządzeniu czegoś dokonano albo usiłowano dokonać, Naszą najwyższą władzą uznajemy to za nieważne.

5. Jeśliby jednak powstały jakieś wątpliwości co do treści przepisów zawartych w niniejszej Konstytucji, ewentualnie odnośnie do sposobu ich zastosowania – to postanawiamy, że do Kolegium Kardynalskiego należy władza wydawania decyzji w tych sprawach. Z tej to racji Kolegium Kardynalskiemu udzielamy władzy interpretowania punktów wątpliwych lub dyskusyjnych. Postanawiamy przy tym, że ile razy wypadnie rozstrzygać tego rodzaju lub podobne kwestie, wystarcza – z wyłączeniem jednak samego aktu wyboru – większość głosów obecnych na głosowaniu kardynałów.

6. Podobnie gdy chodzi o załatwienie sprawy, której zdaniem większości zebranych kardynałów nie da się, odłożyć na inny czas, Kolegium Kardynalskie działa zgodnie z tym, za czym opowiada się większość Ojców.

Rozdział II Zebrania Kardynałów

7. W czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej, aż do czasu wejścia na Konklawe, odbywają się podwójne zebrania samych tylko kardynałów: ogólne, czyli całego Kolegium i partykularne. W zebraniach ogólnych winni uczestniczyć wszyscy kardynałowie – którzy nie są prawnie od tego zwolnieni – od momentu otrzymania wiadomości o opróżnieniu Stolicy Apostolskiej. Nie muszą w nich uczestniczyć kar-

qui octogesimum aetatis annum impleverint.

Congregatio particularis constat Cardinali Sanctae Romanae Ecclesiae Camerario et tribus Cardinalibus, uno ex quoque ordine, sorte ductis inter eos omnes, qui iure Pontificem eligendi fruuntur ad normam n. 33 huiusce Constitutionis. Horum trium Cardinalium, qui Assistentes appellantur, officium tertio die post Conclavis ingressum omnino cessat, in eorumque locum, semper sortitione, tertio quolibet die tres alii succedunt. In ipso vero Conclavi res gravioris momenti a conventu Cardinalium electorum, si casus fert, decernuntur; negotia ordinaria a Congregatione particulari Cardinalium pergunt expediri. Cardinales in Congregationibus generalibus et particularibus, Sede vacante, suetam vestem talem nigram cum torulo et zona rubri coloris deferant.

8. In Congregationibus particularibus levioris tantum momenti negotia, in dies seu passim occurrentia, tractentur. Si quid vero gravioris ponderis et altioris indaginis fuerit, id ad Congregationem generalem deferri debet. Praeterea, quae in una Congregatione particulari decreta, persoluta aut denegata fuerint, nequeunt in alia abrogari, mutari aut concedi, sed id faciendi ius est tantum penes Congregationem generalem, ac quidem per pluralitatem seu maiorem partem suffragiorum.

9. Cardinalium Congregationes generales in Aedibus Apostolicis Vaticanis habeantur aut, si rerum adiuncta id postulent, in alio loco opportuniore, iudicio ipsorum Cardinalium. His praeest Decanus Sacri Collegii aut, eo absente,

dynałowie, którzy ukończyli 80 rok życia.

Zebranie partykularne obejmuje Kardynała Kamerlinga Kościoła Rzymskiego oraz trzech kardynałów, tj. po jednym z każdego stopnia, wybranych przez losowanie spośród tych, którzy zgodnie z postanowieniem zawartym w n. 33 obecnej Konstytucji, posiadają prawo wyboru Papieża. Funkcja wspomnianych wyżej trzech kardynałów, zwanych Asystentami, wygasa całkowicie, trzeciego dnia po wejściu na Konklawe, a na ich miejsce wchodzi każdego dnia trzech nowych, zawsze z zastosowaniem losowania. W razie potrzeby w czasie samego Konklawe sprawy ważniejsze rozstrzyga zespół kardynałów wyborców. Natomiast sprawy zwyczajne załatwia partykularne zebranie kardynałów. Na zebrania ogólne i partykularne odbywane w czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej, kardynałowie przywdziewają zwykłą sutannę czarną z obszyciem i pasem koloru czerwonego.

8. Na zebraniach partykularnych powinny być załatwiane sprawy mniejszej wagi, a więc takie, jakie przynosi dzień powszedni. Natomiast sprawy o większym znaczeniu i wymagające głębszego rozważenia powinny być przekazane zebraniu generalnemu. Następnie to, co zostało zadecydowane, rozwiązane lub odmówione na jednym zebraniu partykularnym, nie może być przez inne zebranie (partykularne) unieważnione, zmienione lub zezwolone. Jedynie zebranie ogólne ma prawo to uczynić i to większością głosów.

9. Zebrania ogólne kardynałów powinny się odbywać w Apostolskich budynkach Watykańskich, ewentualnie – gdyby tego wymagały okoliczności rzeczy – w innym bardziej dogodnym miejscu, zgodnie z osądem samych kar-

Subdecanus. Quodsi alteruter vel uterque propter completum octogesimum aetatis annum in Conclave non ingrediatur, conventui Cardinalium electorum, qui ibi, ad rationem numeri 7, forte agatur, praeest Cardinalis antiquior secundum generalem ordinem praecedendi.

10. Suffragia in Cardinalium Congregationibus, cum de rebus maioris momenti agitur, non ore sed secreto ferantur.

11. Congregationes generales, quae ingressum in Conclave praecedunt ideoque praeparatoriae appellantur, cotidie celebrari debent, ac quidem a die, quem Sanctae Romanae Ecclesiae Camerarius una cum tribus Cardinalibus in quoque ordine prioribus statuerit, etiam diebus, quibus exsequiae Pontificis defuncti celebrantur. Quod eo consilio fit, ut Cardinalis Camerarius sententiam Sacri Collegii possit exquirere, cum eo communicans illa, quae necessaria vel opportuna iudicaverit, utque singulis Cardinalibus facultas praebeatur mentem suam circa negotia occurrentia aperiri, de rebus dubiis explicationes petendi, res proponendi.

12. In primis Congregationibus generalibus huius Constitutionis pars prior, seu «De Sede Apostolica vacante», legenda est; qua perlecta, omnes Cardinales, qui adsunt, ius iurandum dare debent de observandis praescriptionibus, quae illa continentur, et de secreto servando. Hoc ius iurandum, quod praestandum est etiam Cardinalibus, qui, serius advenientes, eiusmodi Congregationibus postmodum intersunt, secundum hanc formulam a Cardinali Decano, ceteris Cardinalibus astantibus, legatur:

dynałów. Zebraniom tym przewodniczy Dziekan Kolegium, a w czasie jego nieobecności Wicedziekan. Jeśli któryś z nich lub obydwaj nie udają się na Konkławę z racji przekroczenia 80. roku życia, wtedy zebraniu kardynałów wyborców, odbywanemu tam zgodnie z postanowieniem zawartym w numerze 7 przewodniczy najstarszy z kardynałów – zgodnie z ogólną zasadą precedencji.

10. Gdy chodzi o sprawy większej wagi, to głosowanie na zebraniach kardynałów winno być tajne a nie ustne.

11. Zebrania ogólne poprzedzające Konkławę i dlatego zwane przygotowawczymi powinny się odbywać codziennie i to od dnia ustalonego przez Kardynała Kamerlinga Kościoła Rzymskiego wraz z trzema Kardynałami posiadającymi pierwszeństwo w każdej z trzech grup. Zebrania odbywają się także w dniach pogrzebu Papieża. Dzięki temu Kardynał Kamerling ma możliwość uzyskać zdanie Kolegium Kardynalskiego, zakomunikować mu to, co uzna za konieczne lub pożyteczne, a poszczególni kardynałowie otrzymują możliwość wypowiedzenia się na temat bieżących spraw, uzyskania wyjaśnień w sprawach wątpliwych, jak również zgłaszania pewnych wniosków.

12. Na pierwszych posiedzeniach ogólnych należy odczytać część pierwszą niniejszej Konstytucji, zatytułowaną: „Opróżnienie Stolicy Apostolskiej”. Następnie wszyscy obecni kardynałowie winni złożyć przysięgę, że zachowają odczytane przepisy oraz obowiązującą ich tajemnicę. Wspomniana przysięga ma być składana także przez tych kardynałów, którzy później przybywszy uczestniczą w tych zebraniach. Obowiązuje zamieszczona poniżej formuła, którą czyta Kardynał Dziekan w obecności pozostałych Ojców:

Nos Episcopi, Presbyteri et Diaconi Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales promittimus, vovemus et iuramus nos universos et singulos ad amussim observaturos esse cuncta, quae in Constitutione Apostolica Romano Pontifici eligendo Summi Pontificis Pauli VI continentur atque secreto contacturos esse religiose omnia, quae in Congregationibus Cardinalium, sive ante sive inter Conclave, circa quamlibet rem tractabuntur necnon ea, quae ad electionem Romani Pontificis quomodolibet pertinent.

Deinde singuli Cardinales dicent: *Et ego N. Cardinalis N. spondeo, voveo ac iuro. Et imponentes manum super Evangelium adiungent: Sic me Deus adiuvet et haec Sancta Dei Evangelia, quae manu mea tango.*

13. In una e proxime subsequentibus Congregationibus Cardinales, secundum ordinem rerum agendarum praestitutum, de iis discernere debent, quae ad Conclave inchoandum urgentiora sunt, id est:

a) Constituant diem, horam et modum, quo corpus defuncti Pontificis in Basilicam Vaticanam feratur, ibi obsequio fidelium exponendum;

b) Omnia paranda curent, quae necessaria sunt ad exsequias Pontificis defuncti, quae per novem dies continuos celebrentur; earumque initium praefiniant;

c) Duo nominent coetus, seu commissiones, trium Cardinalium, quarum prior designet eos, qui propter varia ministeria in Conclave ingrediantur et eum, qui his praesit, necnon accurate deliberet utrum forte aliquis conclavista sit admittendus, ad normam n. 45 huius Constitutionis; de quorum omnium qualitatibus antea diligenter inquireat.

My, Biskupi, Prezbiterzy oraz Diakoni, Kardynałowie świętego Kościoła Rzymskiego, przyrzekamy, ślubujemy i przysięgamy, że wszyscy i każdy z nas zachowamy dokładnie wszystko, co zarządza Konstytucja Apostolska Papieża Pawła VI „Romano Pontifici eligendo” oraz dochowamy tajemnicy odnośnie do wszystkiego, co będzie się działo na zebraniach Kardynałów, przed lub w czasie Konkławe, jak również odnośnie do spraw dotyczących w jakikolwiek sposób wyboru Papieża.

Następnie poszczególni kardynałowie mówią: *Ja N. Kardynał N. przyrzekam, ślubuję i przysięgam.* Kładąc potem rękę na Ewangelię dodaje: *Tak mi dopomóż Panie Boże i ta święta Boża Ewangelia, której dotykam moją ręką.*

13. Na najbliższym potem zebraniu, Kardynałowie – zgodnie z ustalonym wcześniej porządkiem – winni zdecydować o tym, co jest związane z rozpoczęciem Konkławe, a więc:

a) Mają określić dzień, godzinę i sposób przeniesienia ciała zmarłego Papieża do Bazyliki Watykańskiej i wystawienia go tam celem uczczenia przez wiernych;

b) Winni się zatroszczyć o przygotowanie wszystkiego, co jest konieczne do uroczystości pogrzebowych zmarłego Papieża, które mają trwać przez pełnych dziewięć dni. Powinni też ustalić ich początek;

c) Mają zamianować dwa zespoły czyli Komisje, złożone z trzech kardynałów. Pierwsza komisja wyznaczy tych którzy z racji wykonywania różnych funkcji wejdą na Konkławe oraz ich przewodniczącego, jak również zdecyduje, który z konklawistów ma być dopuszczony zgodnie z postanowieniem n. 45 niniejszej Konstytucji. Na temat

Altera vero commissio extruendum et claudendum Conclave cellasque disponendas curet;

d) Proponantur ab iis et approbentur expensae Conclavis;

e) Perlegant, si quae sint, documenta a defuncto Pontifice Sacro Cardinalium Collegio relicta;

f) Anulum Piscatoris et Sigillum plumbeum, sub quibus Litterae Apostolicae expediuntur, curent frangenda;

g) Cellas Conclavis sorte distribuant inter electores, nisi infirma valetudo alicuius electoris aliter suadeat;

h) Constituant diem et horam ingressus in Conclave.

CAPUT III

DE NONNULLIS OFFICIIS, SEDE APOSTOLICA VACANTE

14. Ad mentem Constitutionis Apostolicae, cuius initium est *Regimini Ecclesiae Universae*, omnes Cardinales Dicasteriis Romanae Curiae praepositi, ipseque Cardinalis Secretarius Status, occurrente morte Pontificis, a munere suo cessant, exceptis Sanctae Romanae Ecclesiae Camerario, Paenitentiario Maiore et Vicario Generali dioecesis Romanae, qui ordinaria negotia pergunt expedire, ea Sacro Cardinalium Collegio proponentes, quae ad Summum Pontificem essent referenda (7).

15. Quodsi munus Sanctae Romanae Ecclesiae Camerarii vel Paenitentiarii Maioris, quo tempore Pontifex diem obiit supremum vel ante Successoris electionem, vacare contingat, Sacrum Cardinalium Collegium quam primum eligere debet Cardinalem vel, si casus

przymiotów tych ostatnich należy przeprowadzić wcześniej wnikliwe badania. Druga zaś komisja winna się zatroszczyć o przygotowanie i zamknięcie Konklawy oraz poszczególnych pokojów.

d) Powinni zaproponować i zatwierdzić wydatki związane z Konklawą;

e) Mają przeczytać dokumenty – jeśli takie pozostały – zmarłego Papieża skierowane do Kolegium Kardynalskiego.

f) Jest ich obowiązkiem zatroszczyć się o zniszczenie pierścienia Rybaka i ołowianej pieczęci, używanych przy sporządzaniu pism apostolskich;

g) Powinni przez losowanie rozdzielić pomieszczenia między wyborców, chyba że względy zdrowotne doradzą co innego;

h) Mają ustalić dzień i godzinę wejścia na Konklawę.

Rozdział III

O niektórych urządach w czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej

14. W myśl Konstytucji Apostolskiej, zaczynającej się od słów „*Regimini Ecclesiae Universae*” z chwilą śmierci Papieża tracą swój urząd wszyscy kardynałowie przełożeni dykasteriów Kurii Rzymskiej, w tym również Kardynał Sekretarz Stanu, z wyjątkiem tylko Kamerlinga Kościoła Rzymskiego, Penitencjarza Wielkiego i Wikariusza generalnego diecezji rzymskiej, którzy w dalszym ciągu załatwiają sprawy zwyczajne przedstawiając Kolegium Kardynalskiemu jedynie to, co należałoby przedstawić Papieżowi.

15. Gdyby urząd Kamerlinga świętego Kościoła Rzymskiego lub Wielkiego Penitencjarza wygasł w dniu śmierci Papieża albo przed wyborem jego następcy, Kolegium Kardynalskie powinno jak najszybciej wybrać kardynała ewentualnie kardynałów, któ-

ferat, Cardinales, qui usque ad electionem novi Pontificis eiusmodi officia gerant. In singulis casibus memoratis, electio fit per secreta suffragia omnium Cardinalium, qui praesentes adsunt; quae suffragia feruntur ope schedularum, quas viri ecclesiastici a caerimoniis distribuant et colligant, necnon aperiant coram Sanctae Romanae Ecclesiae Camerario ac tribus Cardinalibus Assistentibus, si eligendus est Paenitentiarius Maior, sed coram praedictis tribus Cardinalibus ac Sacri Collegii Secretario, si eligendus est Camerarius. IS autem electus habendus est, et ipso facto omnibus facultatibus ad munus pertinentibus praeditus, in quem maior pars votorum seu suffragiorum convenerit. Quodsi forsitan suffragia paria fuerint, ille deputatus habeatur, qui fuerit ordine prior, aut, si eiusdem ordinis, qui prius in Sacrum Collegium adlectus. Donec Camerarius eligatur, eius partes gerit Decanus Sacri Collegii, qui sine mora decernere potest, prout rerum adiuncta suadeant.

16. Quodsi Vicarium Generalem dioecesis Romanae, Sede vacante, e vivis decedere contigerit, Vices Gerens, tunc in hoc officio constitutus, omnes et singulas habebit facultates, auctoritatem et potestatem, quae eidem Vicario ad officium ei creditum exercendum compete-bant quasque ipse Pontifex, occurrente vacatione Vicariatus, donec successorem Vicarium nominet, Vices Gerenti tribuere solet. Si vero etiam Vices Gerens deest aut impeditur, Episcopus Auxiliaris electione Primus eiusmodi officia exsequitur.

17. Cardinali Sanctae Romanae Ecclesiae Camerario, Sede Apostolica

rzy swoje funkcje będą spełniać aż do wyboru nowego Papieża, W poszczególnych, wspomnianych wyżej wypadkach wyboru dokonują wszyscy obecni kardynałowie w tajnym głosowaniu. Głosy oddają na kartkach, które rozdają i zbierają ceremoniarze. Kartki z głosami otwierają przed Kamerlingiem Świętego Kościoła Rzymskiego i trzema kardynałami Asystentami – gdy ma być wybierany Wielki Penitencjarz albo przed wspomnianymi trzema kardynałami i przed Sekretarzem Kolegium, gdy ma być wybrany Kamerling. Ten zaś ma być uznany za wybranego, i tym samym otrzymuje wszystkie uprawnienia związane z danym urzędem, kto otrzymał większą część głosów. Gdyby przypadkiem głosy były równe ten otrzymuje urząd kto należy do wyższego stopnia (w Kolegium kardynalskim), a w wypadku równych stopni ten, kto wcześniej został włączony do Kolegium Kardynalskiego. Do czasu wyboru Kamerlinga zastępuje go Dziekan Kolegium Kardynalskiego, który też od razu może – w razie potrzeby podejmować decyzje.

16. Jeśli w czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej umiera Wikariusz Generalny diecezji Rzymskiej, wtedyznaczony na jego miejsce zastępcaprzejmuje wszystkie i poszczególne uprawnienia oraz władze, jakie przysługiwały Wikariuszowi dla wykonywania powierzonego mu urzędu, a które sam Papież zwykł był udzielać Zastępcy do czasu zamianowania nowego wikariusza. Gdyby zaś nie było Zastępcy, o którym wyżej mowa, albo też został przeszkodzony, wtedy urząd przejmuje Biskup Pomocniczy – pierwszy gdy idzie o wybór na to stanowisko.

17. Do zadań Kardynała Kamerlinga Świętego Kościoła Rzymskiego w czasie

vacante, incumbit cura et administratio bonorum et iurium temporalium ipsius Sanctae Sedis, auxiliantibus tribus Cardinalibus, qui Assistentes appellantur, praehabitis semel circa leviora ac, singulis in casibus, circa graviora negotia suffragiis Sacri Collegii. Hinc ad Sanctae Romanae Ecclesiae Camerarium spectat, statim ac nuntium obitus Summi Pontificis a Praefecto Domus Pontificalis acceperit, Pontificis mortem iure recognoscere, astantibus Magistro Caerimoniarum Pontificalium, Praelatis Clericis Reverendae Camerae Apostolicae huiusque Secretario Cancellario, qui authenticum mortis actum conficiat; privatis eiusdem Pontificis aedibus sigilla apponere; ipsius obitum Cardinali in Urbe Vicario nuntiare, qui de re populum Romanum singulari edicto edocebit; ad Apostolicum Palatium Vaticanum accedere, ut huius possessionem capiat, necnon possessionem, sive per se sive per delegatum, utriusque Palatii ad Lateranum et ad Arcem Gandulfi, eorumque custodiam et regimen exerceat; statuere, auditis Cardinalibus, qui tribus ordinibus praesunt, ea omnia, quae pertinent ad sepulturam Pontificis, nisi forte is, dum vivebat, suam hac de re voluntatem manifestavit; ea omnia, nomine et consensu Sacri Collegii, curare, quae ad iura Apostolicae Sedis tuenda et ad huius administrationem recte gerendam rerum temporumque adiuncta suadebunt.

18. Cardinalis Paenitentiaris Maior, eiusque officiales, Sede vacante, ea agere et expedire valent, quae a Pio XI, Decessore Nostro, per Constitutionem

opróżnienia Stolicy Apostolskiej należy troska i zarząd dobrami oraz prawami doczesnymi Stolicy Apostolskiej. Korzysta przy tym z pomocy trzech kardynałów Asystentów. Do załatwiania spraw mniejszej wagi musi uzyskać jednorazowo, a do spraw ważniejszych każdorazowo upoważnienie Kolegium Kardynalskiego. Stąd Kardynał Kamerling powinien – zaraz po otrzymaniu od Prefekta Domu Papieskiego wiadomości o śmierci Papieża – stwierdzić prawnie śmierć Ojca świętego w obecności: Mistrza Papieskich Ceremonii, Duchownych Prałatów Kamery Apostolskiej, jej sekretarza Kanclerza, który też winien sporządzić autentyczny dokument śmierci; opieczętować prywatne pomieszczenia zmarłego Papieża; przekazać wiadomość o śmierci Kardynałowi Wikariuszowi Miasta, który specjalnym edyktem powiadomi o tym fakcie wiernych Rzymu; udać się do Apostolskiego Pałacu Watykańskiego, aby go objąć w posiadanie, a także – osobiście lub przez delegata – objąć obydwie pałace Laterańskie oraz zamek Gandolfo, aby je strzec i nimi zarządzać; zarządzić – po wysłuchaniu trzech kardynałów, którzy przewodniczą trzem stopniom kardynalskim, – odnośnie do wszystkich spraw związanych z pogrzebem Papieża, chyba że on sam wydał za życia rozporządzenia w tej sprawie; w imieniu i za zgodą Kolegium Kardynalskiego troszczyć się o wszystko, co dotyczy ochrony praw Stolicy Apostolskiej, jak również prawidłowego zarządzania dostosowanego do okoliczności rzeczy i czasu.

18. Kardynał Penitencjarz Wielki, jak również jego urzędnicy mogą w czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej wykonywać i załatwiać to wszystko, co zostało

Apostolicam *Quae Divinitus*, die 25 mensis Martii anno 1935 editam, definita sunt (8).

19. Decani autem Sacri Collegii erit, vixdum a Praefecto Domus Pontificalis de Pontificis morte fuerit edoctus, omnibus Cardinalibus hanc nuntiare, eosque convocare ad Congregationes Sacri Collegii agendas, necnon eos, qui iure fruuntur, ad Conclave suo tempore ingrediendum. Item Pontificis mortem is significabit Nationum Legatis seu Oratoribus ad Apostolicam Sedem publice missis, et iis, qui in iisdem Nationibus supremam obtinent auctoritatem.

20. Ut in Constitutione Apostolica, a verbis *Regimini Ecclesiae Universae* incipiente, cavetur, Substitutus Secretariae Status seu Papalis, Sede vacante, Officii moderamini consulit, de quo Sacro Cardinalium Collegio respondet (9).

21. Item Pontificiorum Legatorum munus et potestas, Sede vacante, non cessant.

22. Eleemosynarius quoque Sanctitatis Suae opera caritatis exercere pergit, et quidem eadem ratione qua, vivente Pontifice, solebat; est autem Sacro Cardinalium Collegio subiectus pendetque ex eo usque ad electionem novi Pontificis. Erit autem Sanctae Romanae Ecclesiae Camerarii mandatum, quod ad rem spectat, expedire.

23. Sede Apostolica vacante, universa civilis potestas Summi Pontificis circa regimen Civitatis Vaticanae ad Sacrum Cardinalium Collegium spectat; quod tamen decreta ferre non poterit, nisi urgente necessitate et pro tempore tantum vacationis Sedis, in posterum

określone przez naszego Poprzednika pap. Piusa XI w Konstytucji Apostolskiej „*Quae divinitus*”, wydanej w dniu 25 marca 1935 roku.

19. Dziekan Kolegium Kardynalskiego – skoro tylko zostanie powiadomiony przez Prefekta Papieskiego Domu o śmierci Papieża – przekazuje o tym wiadomość wszystkim kardynałom i zwołuje ich na zebrania Kolegium kardynalskiego. O śmierci Papieża powiadamia także tych, którzy mają prawo w swoim czasie wejść na Konklawe. Wreszcie wiadomość na ten temat przesyła zarówno legatom w poszczególnych krajach jak i osobom akredytowanym przy Stolicy Apostolskiej oraz tym, którzy kierują państwami przez nich reprezentowanymi.

20. Zgodnie z postanowieniem Konstytucji Apostolskiej „*Regimini Ecclesiae Universae*”, substytut Papieskiego Sekretariatu Stanu w czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej kieruje tym Dykasterium, będąc odpowiedzialny wobec Kolegium Kardynalskiego.

21. Również urząd i władza papieskich legatów nie wygasa w czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej.

22. Także Jałmużnik Jego Świątobliwości podejmuje dzieła miłosierdzia i to w takim zakresie jak za życia Papieża. Podlega jednak Kolegium Kardynalskiemu i jest od niego zależny do czasu wyboru nowego Papieża. Potrzebne jest wszakże polecenie Kamerlinga Świętego Kościoła Rzymskiego.

23. W czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej cała władza cywilna Papieża odnośnie do zarządzania Państwem Watykańskim należy do Kardynalskiego Kolegium. Może ono jednak wydawać zarządzenia tylko w razie nagłej konieczności. Mają one wtedy moc

valitura solummodo, si a novo Pontifice erunt confirmata.

CAPUT IV
DE SACRARUM
CONGREGATIONUM
AC TRIBUNALIUM CURIAE
ROMANAE
FACULTATIBUS SEDE
APOSTOLICA VACANTE

24. Sacras Congregationes, Sede Apostolica vacante, nullam potestatem habent in iis, quae Sede plena facere et expedire non possunt, nisi *facto verbo cum SS.mo* vel *ex Audientia SS.mi*, vel *vigore specialium et extraordinariorum facultatum*, quae a Romano Pontifice earundem Congregationum Praefectis vel Secretariis solent concedi.

25. Facultates vero ordinariae cuiusque Sacrae Congregationis, occurrente morte Pontificis, non cessant; verumtamen statuimus, ut Congregationes iis facultatibus solum ad gratias concedendas, quae minoris momenti sunt, utantur, negotia vero graviora vel in controversiam votata, quae in aliud tempus queant differri, futuro Pontifici omnino reserventur; quae si nullam moram admittant, a Sacro Cardinalium Collegio committi poterunt Cardinali, qui usque ab obitum Pontificis fuit Praefectus (10), ceterisque Cardinalibus eiusdem Dicasterii, cui ea Summus Pontifex defunctus probabiliter examinanda mandavisset, ut *per modum provisionis*, in eiusmodi rerum adiunctis, donec Pontifex eligatur, decernant ea, quae iuribus et traditionibus ecclesiasticis custodiendis ac tuendis aptiora missisque consentanea censuerint.

obowiązującą tylko w czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej; później zaś jedynie w wypadku zatwierdzenia ich przez nowego Papieża.

Rozdział IV
**Upewnienien Kongregacyj
i Trybunałów Kurii Rzymskiej
w czasie opróżnienia Stolicy
Apostolskiej**

24. W czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej Kongregacje Rzymskie nie posiadają żadnej władzy w odniesieniu tych spraw, które za życia Papieża mogły być załatwione w porozumieniu się z Papieżem albo na udzielonej przez go audiencji, albo na podstawie specjalnych i nadzwyczajnych uprawnien, których Ojciec święty zwykł udzielać Prefektom lub Sekretarzom Kongregacyj.

25. Nie ustają natomiast z chwilą śmierci Papieża upewnienien zwyczajne każdej Kongregacyj. Zarządzamy jednak żeby Kongregacje korzystały z tych uprawnien tylko w zakresie udzielania łask mniejszej wagi. Natomiast sprawy pomniejszych i podlegające dyskusji – jeśli można je odłożyć – należy bezwzględnie zarezerwować przyszłemu Papieżowi. Gdyby zaś chodziło o sprawy nie cierpiące zwłoki, to Kolegium Kardynalskie może je powierzyć Kardynałowi, który za życia Papieża pełnił funkcje Prefekta oraz pozostałym kardynałom tego Dykasterium któremu zmarły Papież prawdopodobnie zleciłby ich zbadanie – ażeby prowizorycznie w zaistniałych okolicznościach rzeczy, aż do czasu wyboru nowego Papieża, rozstrzygnęli to, co uznają za bardziej odpowiednie i zgodne, gdy idzie o strzeżenie i ochronę praw i tradycyj kościelnych.

26. *Supremum Tribunal Signaturae Apostolicae et Tribunal Satrae Romanae Rotae, Sede vacante, negotia sua exsequi pergunt secundum leges sibi proprias, servatis tamen iis, quae cann. C. I. C. 244 § 1 et 1603 § 2 praescripta sunt.*

CAPUT V DE EXSEQUIIS ROMANI PONTIFICIS

27. Romano Pontifice demortuo, Cardinales exsequias pro eius anima per novem dies continuos celebrabunt, iuxta *Ordinem exsequiarum Summi Pontificis vita functi*, qui, perinde ac *Ordo sacrorum rituum Conclavis*, ut pars complens huic Constitutioni adicitur.

28. Si tumulationem in Basilica Vaticana fieri contingit, authenticum eius instrumentum a Notario Capituli eiusdem Basilicae conficitur. Postea vero delegatus a Cardinali Camerario ac delegatus a Praefecto Domus Pontificalis separatim documenta perscribant, quae peractae tumulationis fidem faciant, prior coram Reverenda Camera Apostolica, alter coram Praefecto Domus Pontificalis.

29. Si Romanus Pontifex extra Urbem supremum obiit diem, Sacri Cardinalium Collegii est omnia disponere, quae necessaria sunt ad dignam ac decoram translationem exanimi corporis ad Vaticanam Basilicam Sancti Petri.

30. Summi Pontificis sive decumbentis sive vita functi in eius diaetis imaginem photographice exprimere nemini licet neque voces eius, postea reddendas, in magnetophonii taeniola imprimere. Si quis, Pontifice defuncto, eiusmodi imagines, probationis vel tes-

26. Najwyższy Trybunał Sygnatury Apostolskiej oraz Trybunał Roty Rzymskiej w czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej załatwiają sprawy w dalszym ciągu zgodnie z własnymi prawami, z zachowaniem jednak przepisów zawartych w kan. 244 § 1 oraz 1603 § 2 K.P.K.

Rozdział V Pogrzeb Biskupa Rzymskiego

27. Po śmierci Papieża Kardynałowie przez dziewięć ciągłych dni odprawiają za jego duszę nabożeństwa pogrzebowe, zgodnie z „Obrzędem pogrzebowym zmarłego Papieża”, który podobnie jak i „Obrzęd Konklawe” jest dołączony do niniejszej Konstytucji jako część uzupełniająca.

28. Jeśli pogrzeb Papieża odbywa się w bazylice Watykańskiej wtedy autentyczny dokument tego faktu jest sporządzany przez notariusza kapituły tejże bazyliki. Z kolei delegat Kardynała Kamerlinga oraz delegat Prefekta Domu Papieskiego przepisują oddzielnie sporządzony w ten sposób dokument. Tak dokonane odpisy stanowią dowód pochowania Papieża: jeden w Kancelarii Apostolskiej, drugi za wobec Prefekta Papieskiego Domu.

29. Gdy Papież zmarł poza Rzymem, wtedy do Kolegium Kardynalskiego należy zadysponowanie tym wszystkim, co jest konieczne do godnego przeniesienia ciała do bazyliki Watykańskiej Św. Piotra.

30. Nikomu nie wolno robić Papieżowi zdjęć w jego mieszkaniu, czy to w czasie choroby, czy też już po śmierci. Podobnie nie wolno nagrywać głosu na taśmie magnetofonowej. Jeśli ktoś pragnie po śmierci Papieża zrobić zdjęcia, mające stanowić dowód lub świadectwo,

timonii causa, photographice efficere cupiat, id a Cardinali Sanctae Romanae Ecclesiae Camerario petere debet, qui tamen Summi Pontificis imaginem luce exprimi non sinet, nisi pontificalibus vestibus induti.

31. Ante vel inter Conclave habendum, diaetarum Summi Pontificis nulla pars habitetur.

32. Si defunctus Summus Pontifex de rebus suis deque litteris ac tabulis privatis testamentum fecit suique testamenti curatorem designavit, huius est, pro potestate sibi a testatore facta, ea statuere et exsequi, quae ad privata eiusdem Pontificis bona et scripta pertinent. Qui curator de munere a se gesto uni novo Summo Pontifici rationem reddet.

Pars II

De electione Romani Pontificis

CAPUT I

DE ELECTORIBUS ROMANI PONTIFICIS

33. Ius eligendi Romanum Pontificem ad Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinales unite pertinet, iis, ad normam antea editae legis (11), exceptis, qui tempore ingrediendi in Conclave, octogesimum aetatis annum iam confecerunt. Maximus autem Cardinalium electorum numerus centum viginti ne excedat. Prorsus ergo excluditur quilibet cuiuspiam alius ecclesiasticae dignitatis aut laicae potestatis cuiusvis gradus et ordinis interventus.

34. Si quando contingat, ut Romanus Pontifex de vita decedat perdurante celebratione alicuius Concilii Generalis aut

wtedy musi się w tej sprawie zwrócić do Kardynała Kamerlinga Świętego Kościoła Rzymskiego, który jednak może zezwolić na robienie zdjęć dopiero wtedy, gdy Papież został już ubrany w szaty pontyfikalne.

31. Przed lub w czasie Konklawe nie wolno zamieszkiwać pomieszczeń zajmowanych za życia przez Papieża.

32. Jeśli zmarły Papież rozporządził testamentem odnośnie do własnych rzeczy, pism i prywatnych obrazów, wyznaczając jednocześnie wykonawcę testamentu, wtedy do tego ostatniego należy – zgodnie z przyznaną mu przez testatora władzą – wydawanie poleceń i wykonywanie tego wszystkiego co dotyczy prywatnych dóbr i pism Papieża. Wykonawca testamentu obowiązany jest złożyć sprawozdanie z wykonania powierzonej mu funkcji jedynie nowemu Papieżowi

Część II

Wybór Biskupa Rzymskiego

Rozdział I

Wyborcy Biskupa Rzymskiego

33. Wybór Biskupa Rzymskiego należy w sposób wyłączny do kardynałów Kościoła Rzymskiego, z wyłączeniem jednak tych, którzy zgodnie z wcześniej już wydanym prawem w chwili wejścia na Konklawe ukończyli 80. rok życia. Maksymalna liczba Kardynałów wyborców nie powinna przekraczać liczby 120. Całkowicie zaś wyklucza się udział jakichkolwiek innych godności kościelnych lub władzy świeckiej wszelkiego stopnia i rodzaju.

34. Gdyby śmierć Papieża nastąpiła w czasie trwania Soboru powszechnego albo Synodu Biskupów, czy to w Rzymie

Synodi Episcoporum, sive Romae sive in alio quovis orbis terrarum loco celebrantur, electio novi Pontificis a Cardinalibus electoribus, qui supra sunt dicti, unite et exclusive fieri debet, minime vero ab ipso Concilio aut Synodo Episcoporum. Quapropter acta, quae quomodocumque rationem electionis faciendae vel collegium electorum temerario ausu immutare praesumant, invalida et irrita declaramus. Quin immo ipsum Concilium aut Synodus Episcoporum, in quovis statu et quibusvis terminis exsistant, statim ab accepto certo nuntio demortui Pontificis, suspensa ipso iure intellegi debent. Itaque, nulla prorsus interiecta mora, cessare statim debent a quibuslibet conventibus, congregationibus, sessionibus et a quibusvis decretis seu canonibus vel conficiendis vel apparandis, sub poena nullitatis eorum; neque ob quamlibet causam, etiamsi gravissima et speciali mentione digna videtur, ulterius Concilio vel Synodo progredi licet, donec novus Pontifex canonice electus illa iterum assumi et continuari iusserit.

35. Nullus Cardinalis elector, cuiuslibet excommunicationis, suspensionis, interdicti aut alterius ecclesiastici impedimenti causa vel praetextu, a Summi Pontificis electione activa et passiva excludi ullo modo potest; quae quidem censurae, ad effectum huiusmodi electionis tantum, suspensae putandae sunt.

36. Sanctae Romanae Ecclesiae Cardinalis, postquam in Consistorio creatus et publicatus fuit, eo ipso statim ius eligendi Pontificis habet, licet biretum ei nondum sit impositum, neque anulus, Cardinalium proprius, traditus, neque suetum fidelitatis ius iurandum ipse dederit. Non tamen hoc iure fruuntur Cardinales canonice depositi aut qui,

czy też odbywanych w jakimkolwiek innym miejscu kuli ziemskiej – wybór nowego Papieża powinien być dokonany jedynie i wyłącznie przez kardynałów wyborców, o których wyżej była mowa, nie zaś przez Sobór lub Synod Biskupów. Z tej to racji ogłaszamy za nieważne i rozwiązane czynności, które by usiłowały w jakimkolwiek sposób zmienić postępowanie wyborcze albo kolegium wyborców. Owszem, sam Sobór czy Synod Biskupów – niezależnie od stadium na którym się znajduje – należy uznać za prawnie zawieszony od momentu otrzymania pewnej wiadomości o śmierci Papieża. Stąd wspomniane instytucje powinny natychmiast się powstrzymać od odbywania jakichkolwiek zebrań lub sesji, jak również od sporządzania lub przygotowywania dekretów czy kanonów i to pod sankcją ich nieważności. Nie wolno też dla jakiegokolwiek przyczyny – chociażby się wydawała bardzo ważna i specjalna – dalej kontynuować Soboru lub Synodu, dopóki nowy Papież wybrany kanonicznie nie nakaże ich podjąć i kontynuować.

35. Żaden kardynał wyborca nie może być wykluczony od czynnego lub biernego wyboru Papieża z racji jakiegokolwiek ekskomuniki, suspensy albo interdyktu, czy też innej przeszkody kościelnej. Wspomniane wyżej cenzury należy uznać za zawieszone tylko w odniesieniu do wyboru Papieża.

36. Kardynał Kościoła Rzymskiego wybrany i ogłoszony na Konsystorzu otrzymuje tym samym natychmiast prawo wyboru Papieża, chociażby nie nałożono mu jeszcze biretu ani pierścienia kardynalskiego lub nie złożył zwyyczajnej przysięgi wierności. Nie posiadają jednak tego prawa kardynałowie pozbawieni kanonicznie tej godności jak

consentiente Romano Pontifice, dignitati cardinalitiae renuntiaverunt. Praeterea non licet Sacro Cardinalium Collegio, Sede vacante, eos restituere et habilitare.

37. Praecipimus etiam, ut post Pontificis mortem Cardinales electores praesentes expectare debeant absentes per quindecim solidos dies, facta tamen Sacro Cardinalium Collegio potestate ingressus in Conclave per aliquot dies proferendi; ea tamen lege, ut, viginti diebus ad summum elapsis, Cardinales electores, quotquot praesentes adsint, in Conclave ingredi debeant et ad electionis negotium procedere.

38. Attamen Cardinales electores, si re integra supervenerint, id est antequam Ecclesiae sit de Pastore provisum, in electionis negotium eodem statu, quo ipsum invenerint, admittantur.

39. Omnes autem Cardinales electores, a Decano aut ab alio Cardinali, illius nomine agente, ad novi Pontificis electionem advocati, obligatione tenentur, ac quidem ex virtute sanctae oboedientiae, convocationis nuntio obtemperandi et ad locum sibi designatum pro electione se conferendi, nisi infirmitate vel alio gravi impedimento, a Sacro Cardinalium Collegio agnoscendo, detineantur.

40. Si quis vero Cardinalis, ius suffragii habens, in Conclave ingredi noluerit aut, ingressus, sine manifesta infirmitatis causa, iure iurando medicorum necnon a maiore parte electorum approbata, exiverit, tunc, ipso minime expectato neque in eiusdem electionis negotium iterum admissio, per ceteros ad eligendum Summum Pontificem libere procedatur. Quodsi, infirmitate superveniente, aliquis Cardinalis elector e Conclavi exire cogatur, poterit, eius suffragio non requi-

również ci, którzy za zgodą Papieża zrzekli się kardynalatu. W czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej Kolegium kardynalskiemu nie wolno wspomnianym wyżej przywracać utraconych praw.

37. Zarządzamy także, aż by po śmierci Papieża obecni już elektorzy czekali na nie obecnych przez 15 dni, upoważniając jednak Kolegium kardynalskie do przedłużenia o kilka dni wejścia na Konkławę. Jednakże po upływie maksymalnie 20 dni, wszyscy obecni kardynałowie wyborcy powinni wejść na Konkławę i przystąpić do wyboru Papieża.

38. Jednakże Kardynałowie wyborcy, którzy przybyli jeszcze przed zakończeniem wyboru Papieża, winni być dopuszczeni do wyborów, w tym stanie jaki zastali.

39. Wszyscy zaś kardynałowie wyborcy, wezwani do wyboru Papieża przez Dziekana lub innego Kardynała działającego w jego imieniu, obowiązani są i to na podstawie świętej cnoty posłuszeństwa, podporządkować się wezwaniu i udać się do miejsca wyznaczonego dla dokonania wyboru, chyba że powstrzymuje ich choroba albo inna poważna przeszkoda, uznana przez Kolegium Kardynalskie.

40. Gdyby któryś z kardynałów posiadający prawo głosu nie chciał wejść na Konkławę, albo wszedłszy opuścił ją bez wyraźnych objawów choroby, potwierdzonej przysięgą lekarzy, jak również przez większą część wyborców, wtedy bez oczekiwania na niego – i nie dopuszczając go później znowu do wyborów – pozostali wyborcy kontynuują wybór Papieża. Gdyby kardynał wyborca zmuszony był opuścić Konkławę na skutek choroby, wolno – nie żądając od niego

sito, ad electionem procedi; sed si is ad Conclave, post sanitatem sibi restitutam aut ante, redire voluerit, rursus admitatur. Si quis etiam Cardinalis aliam ob gravem causam, a maiore parte electorum comprobata, e Conclavi egressus fuerit, poterit, dum id celebratur, eodem reverti.

CAPUT II DE CONCLAVI DEQUE IIS, QUI HUIUS PARTEM HABENT

41. Electio Summi Pontificis fieri debet in Conclavi, quod ex more in Aedibus Vaticanis vel, ob peculiarias causas, alio in loco constituitur, postquam clausum est, sublata tamen nullitate electionis, a Gregorio XV vel alio quovis decreto pontificio hac de re statuta.

42. Conclave ita accipitur, ut certa ac definita loca, quasi sacrum recessum, comprehendat, ubi, Spiritus Sancti lumine invocato, Cardinales electores Summum Pontificem eligunt, et ubi iidem ceterique officiales et ministri necnon, si qui sint, conclavistae die noctuque commorantur usque ad peractam electionem, absque ulla consuetudine cum extraneis personis et rebus, secundum modum et normas, quae sequuntur.

43. Praeter Cardinales electores, in Conclave ingredientur Secretarius Sacri Cardinalium Collegii, qui munere fungitur Secretarii Conclavis; Vicarius Generalis Romani Pontificis pro Civitate Vaticana cum uno vel pluribus, ad Sacri Cardinalium Collegii arbitrium, adiu-

głosu – prowadzić dalej wybór. Jeśliby jednak chciał on – po wyzdrowieniu lub przed wyzdrowieniem – powrócić na Konklawę, należy go ponownie wpuścić. Podobnie może powrócić na Konklawę w czasie jego trwania kardynał wyborca, który wyszedł na skutek innej poważnej przyczyny, uznanej przez większą część wyborców.

Rozdział II Konklawe i jego uczestnicy

41. Wybór Papieża winien się odbyć w Konklawie, które zwyczajowo jest przygotowywane w pomieszczeniach Watykańskich albo – na skutek szczególnych przyczyn – w innym miejscu z chwilą jego odosobnienia (zamknięcia). Zostaje jednak odwołana klauzula zastrzegająca (w przeciwnym razie) nieważność wyboru – ustanowiona bądź przez Grzegorza XV, bądź też innym papieskim zarządzeniem.

42. Konklawe jest rozumiane w ten sposób, że obejmuje pewne określone miejsca, jakby święte odosobnienie, w którym po wezwaniu światła Ducha świętego, Kardynałowie wyborcy dokonują wyboru Ojca świętego i w którym wspomniani wyborcy oraz urzędnicy, jak również konklawiści (jeśli tacy są) zamieszkują dzień i noc aż do czasu dokonania wyboru – nie utrzymując żadnego kontaktu z pozostającymi na zewnątrz osobami i rzeczami, zgodnie ze sposobem i normami, niżej przedstawionymi.

43. Oprócz kardynałów wyborców na Konklawę powinni wejść Sekretarz Kardynalskiego Kolegium, który pełni funkcję Sekretarza Konklawi; Wikariusz Generalny Biskupa Rzymskiego na Państwo Watykańskie wraz z jednym lub kilkoma – według uznania

toribus in officio sacristiae; Magister Caerimoniarum Pontificalium cum viris a caerimoniis pontificalibus, qui muneribus sibi propriis vacent. Insuper fas est Cardinali Decano vel Cardinali, qui eius vices gerit, virum ecclesiasticum secum ferre qui sibi assistat.

44. Adsint praeterea nonnulli religiosi sacerdotes, ita ut copia sit peragendi confessiones praecipuis linguis; duo medici, quorum alter sit chirurgus, alter rei medicae generali deditus cum uno vel duobus ministris aegrotorum; Architectus Conclavis ac duo rei technicae periti (cfr. nn. 55 et 61): qui omnes a maiore parte Cardinnlium, Sanctae Romanae Ecclesiae Camerario tribusque Cardinalibus, qui Assistentes dicuntur, proponentibus, eligantur. His addantur alii, numero congruenti, qui Conclavis necessitatibus inserviant, a coetu seu commissione Cardinalium ad hoc instituta, de qua in n. 13 c, nominati.

45. Cardinalibus electoribus non licet conclavistas seu privatos ministros sibi inservientes, neque clericos neque laicos, secum adducere. Solum peculiari in casu et ad modum exceptionis, gravi de causa affectae valetudinis, id permitti poterit. Tunc vero petitionem expressam et causas exhibentem Cardinali Camerario porrigant, qui rem ad coetum seu commissionem Cardinalium, ad hoc institutam, deferat, cuius est de ea decernere, et, si postulationi concedendum esse arbitretur, summa cum diligentia cognoscere de qualitatibus personarum, ad huiusmodi officium propositarum.

Kardynalskiego Kolegium – pomocnikami zakrystianami; Mistrz Papieskich Ceremonii razem z ceremoniarzami papieskimi, którzy będą wykonywać właściwe im funkcje. Ponadto wolno Dziekanowi Kolegium lub jego zastępcy dobrać sobie duchownego asystenta.

44. Ponadto powinno być kilku kapłanów zakonnych, ażeby mogli przyjmować spowiedź w głównych językach; dwóch lekarzy, z których jeden ma być chirurgiem, drugi zaś lekarzem ogólnym – wraz z jednym lub dwoma pomocnikami służby zdrowia; Architekt Konklawe i dwóch fachowców technicznych (por. nn. 55 i 61): wszyscy wymienieni po winni być wybrani przez większość kardynałów, na wniosek Kamerlinga Kościoła Rzymskiego oraz trzech Kardynałów Asystentów. Do nich należy dołączyć innych, w odpowiedniej liczbie, którzy zaradzą potrzebom Konklawe – mianowanych przez ustanowioną w tym celu komisję kardynałów o której mowa w n. 13 c.

45. Kardynałom wyborcom nie wolno wprowadzać konklawistów czyli osób prywatny usługujących im, ani duchownych ani świeckich. Jedynie w szczególnym wypadku i na sposób wyjątku, gdy tego domaga się poważna przyczyna zdrowotna, wolno na to zezwolić. W takiej sytuacji zainteresowany winien przedstawić Kardynałowi Kamerlingowi wyraźną prośbę z uzasadnieniem. Kardynał Kamerling przedstawia sprawę specjalnie powołanej Komisji Kardynałów, do których należy decyzja w tej sprawie. Jeśli Komisja uzna, że należy zadość uczynić przedstawionej prośbie, wtedy z największą pilnością trzeba przeprowadzić badanie odnośnie do przymiotów osób zaproponowanych do wypełnienia wspomnianej funkcji.

46. Omnes officiales et ministri Conclavis, sive ecclesiastici sive laici, et, si qui sint, conclavistae, Sanctae Romanae Ecclesiae Camerario curante, ius iurandum dent, latino vel alio sermone, postquam unusquisque eorum probe intellexit momentum eiusdem iuris iurandi atque formulae sententiam. Itaque, uno vel altero die ante ingressum in Conclave, coram eiusdem Conclavis Secretario et Magistro Caerimoniarum Pontificalium, ad rem delegatis ab eodem Camerario, coram quo et ipsis est antea ius iurandum dandum: hanc formulam, pro rei opportunitate in varios sermones conversam, pronuntiabunt:

Ego N.N. promitto et iuro me inviolate servaturum esse secretum in omnibus et singulis, quae de novi Pontificis electione in Cardinalium Congregationibus acta vel decreta sint et in Conclavi seu in loco electionis agantur, scrutinium directe vel indirecte respicientia, et omnia, quae quovis modo cognoverim, adeo ut nec directe, nec indirecte, neque nutu, neque verbo, neque scriptis, vel alias quomodolibet ipsum mihi violare liceat; itemque promitto et iuro me nullo modo in Conclavi usurum esse instrumentis quibuslibet ad vocem transmittendam vel recipiendam, vel ad imagines exprimendas quovis modo aptis, et hoc sub poena excommunicationis latae sententiae, Apostolicae Sedi specialissimo modo reservatae, si ab hoc praecepto discesserim. Quod secretum accuratissime et religiosissime servabo etiam post peractam novi Pontificis electionem, nisi ab eodem Pontifice peculiaris facultas aut certa venia mihi concessa fuerit.

46. Kamerling Świętego Kościoła Rzymskiego winien zatroszczyć się o to, ażeby wszyscy urzędnicy oraz osoby usługujące na Konklawe zarówno duchowni jak i świeccy złożyły przysięgę w języku łacińskim lub innym nowożytnym. Wcześniej ma każdy dobrze uświadomić sobie ważność tego aktu i zapoznać się z treścią formuły przysięgi. Z tej to racji na dzień albo dwa przed wejściem na Konklawe wyżej wymienieni składają przysięgę przed Sekretarzem Konklawe i Mistrzem Papieskich Cereemonii, delegowanym do tego przez Kardynała Kamerlinga – przed którym sami wcześniej składają przysięgę – według zamieszczonej poniżej formuły, którą w razie potrzeby przekłada się na inne języki:

Ja N.N. przyrzekam i przysięgam, że w sposób nienaruszony zachowam tajemnicę odnośnie do wszystkich i poszczególnych spraw związanych z wyborem Papieża, które będą miały miejsce na zebraniach Kardynałów oraz w ogóle na Konklawe a dotyczących bezpośrednio lub pośrednio głosowania. Nic zaś czegokolwiek się dowiem nie wolno mi zdradzić, bezpośrednio ani pośrednio ani gestem, ani słowem, ani pismem, ani w jakikolwiek inny sposób. Podobnie przyrzekam i przysięgam, że w czasie Konklawe nie użyję w żaden sposób jakichkolwiek instrumentów, służących do przekazywania lub utrwalania głosów albo obrazów i to pod karą ekskomuniki strzeżonej w sposób najbardziej specjalny Stolicy Apostolskiej w razie naruszenia powyższego zarządzenia. Niniejszą tajemnicę zachowam najdokładniej i najściślej, również po wyborze nowego Papieża, chyba że otrzymam on niego specjalne upoważnienie lub wyraźne ze zezwolenie.

Pariter promitto et iuro me nulli interventui, intercessioni aliive cuiuslibet modo, quo civiles potestates cuiuslibet ordinis et gradus, vel quivis hominum coetus vel personae voluerint sese electioni Pontificis immiscere, auxilium vel favorem praestaturum.

Sic me Deus adiuvet et haec sancta Dei Evangelia, quae manu mea tango.

47. *Officiales vero et quicumque alii ministri ex ordine laicorum, qui e Conclavi ex causa tantum manifestae et notabilis infirmitatis, a medicis iure iurando probatae, ac de consensu, a Cardinali Camerario tribusque Cardinalibus Assistentibus eorum onerata conscientia dato, egressi fuerint, nullo modo reverti possunt; sed, si necessitas ferat, alii eodem tempore, quo infirmi exierint, legitime approbati et admissi ac iuris iurandi religione iam astricti, illorum loco ingredi poterunt.*

48. *Si quem Cardinalem electorem, qui conclavistam secum duxit, in ipso Conclavi vita fungi contingat, idem conclavista statim inde exire debet, neque ad alterius Cardinalis electoris famulatum in eodem Conclavi assumi potest.*

CAPUT III

DE INGRESSU IN CONCLAVE

49. *Exsequiis defuncti Pontificis rite persolutis et Conclavi interim apparato, Cardinales electores, die constituto in Basilicam Vaticanam Sancti Petri, vel alio pro temporis et loci opportunitate, conveniunt, ubi ea fiant, quae in Ordine sacrorum rithum Conclavis statuta sunt. Statim post rem divinam mane peractam vel, si opportunius visum fuerit, tempore postmeridiano eiusdem diei, ingressus fit in Conclave. Cum ad sacellum seu capellam advenerint, oratione conve-*

Przyrzekam też i przysięgam, że nie udzielię i pomocy lub poparcia interwencji lub jakiegokolwiek inne r sposobowi, przez który jakiegokolwiek władze świeckie, zespoły lub poszczególne osoby chciałyby się mieszać do wyboru Papieża.

Tak mi dopomóż, Panie Boże i ta święta Boża Ewangelia, której dotykam moją ręką.

47. Urzędnicy świeccy oraz inni świeccy usługujący, którzy opuszczają Konklawe jedynie z racji wyraźnej i poważnej choroby, potwierdzonej przysięgą przez lekarzy oraz za zgodą Kardynała Kamerlinga i trzech Kardynałów Asystentów – nie mogą w żadnym wypadku z powrotem powrócić. Natomiast, jeśli przynagła konieczność mogą na ich miejsce wejść inni prawnie zatwierdzeni i dopuszczeni, po złożeniu przysięgi.

48. Jeśli któryś z kardynałów wyborców, zabrawszy z sobą konklawistę umiera w czasie Konklawe, wtedy wspomniany konklawista winien natychmiast opuścić Konklawe i nie może być na tym samym Konklawe dobrany do pomocy innemu Kardynałowi wyborcy.

Rozdział III

Wejście na Konklawe

49. Po zakończeniu uroczystości pogrzebowej zmarłego Papieża i przygotowaniu tymczasem Konklawe, Kardynałowie wyborcy zbierają się w oznaczonym dniu w Bazylice Watykańskiej świętego Piotra, ewentualnie – gdy tak dogodniej z racji czasu i miejsca – w innym miejscu, gdzie odbywa się obrzęd przepisany w „Porządku obrzędów Konklawe”. Zaraz po odprawieniu nabożeństwa w godzinach porannych lub – gdy się to wyda bardziej odpowiednie – w godzinach

nienti recitata et intimato extra omnes e sacello, praesentis Constitutionis pars altera, seu «De electione Romani Pontificis», legatur, ac deinde omnes Cardinales electores ius iurandum dent secundum formulam sequentem, quae a Decano aut a Cardinali, qui ordine et aetate sit Primus, elata voce recitetur:

Nos omnes et singuli in hoc Conclavi existentes Cardinales electores promittimus, vovemus et iuramus inviolate et ad unguem Nos univevros et singulos esse observaturos omnia, quae continentur in Constitutione Apostolica Summi Pontificis Pauli VI, quae a verbis Romano Pontifici eligendo incipit, data die 1 mensis octobris anno 1975. Item promittimus, vovemus et iuramus, quicumque nostrum Romanus Pontifex, Deo sic disponente, erit electus, eum spiritualia et temporalia iura libertatemque Sanctae Sedis integre ac strenue asseyere atque tueri et, si opus fuerit, vindicare numquam esse destitutum. Praecipue autem promittimus et iuramus Nos religiosissime et quoad cunctos, etiam conclavistas nostros, si qui sint, secretum esse servaturos de iis omnibus, quae ad electionem Romani Pontificis quomodo libet pertinent, et de iis, quae Conclavi seu in loco electionis aguntur, scrutinium directe vel indirecte respicientibus, neque idem secretum quoquo modo violaturos sive inter Conclave, sive etiam post novi Pontificis electionem, nisi peculiaris facultas aut certa venia ab eodem futuro Pontifice nobis tributa fuerit; itemque nullo modo a quavis civili potestate, quovis nomine, munus proponendi veto seu exclusivam, etiam sub forma simplicis optationis, esse recepturos, neque ipsum

popołudniowych tego samego dnia, następuje wejście do Konkławe. Po przyjeździe do kaplicy i odmówieniu odpowiedniej modlitwy oraz po oznajmieniu „extra omnes” z kaplicy należy odczytać drugą część niniejszej Konstytucji, zatytułowaną: „Wybór Papieża”. Następnie wszyscy kardynałowie wyborcy składają przysięgę według zamieszczonej poniżej formuły, którą głośno recytuje Dziekan lub kardynał najstarszy stopniem i wiekiem:

My, wszyscy razem i każdy z osobna, Kardynałowie wyborcy obecni na niniejszym Konkławe, przyrzekamy, ślubujemy i przysięgamy, że w sposób nienaruszony i dokładny zachowamy wszystkie postanowienia zawarte w Konstytucji Apostolskiej papieża Pawła VI, zaczynającej się od słów: „Romano Pontifici eligendo”, wydanej w dniu 1 października 1975 roku. Następnie przyrzekamy i przysięgamy, że ktokolwiek z nas zostanie za zrządzeniem Bożym wybrany Papieżem, będzie szczerze i gorliwie uznawał i strzegł praw duchowych i materialnych oraz wolności (niezależności) Stolicy Apostolskiej, a jeśli zajdzie potrzeba nie przestanie ich nigdy bronić. Szczególnie też przyrzekamy i przysięgamy, że najsumienniej i w odniesieniu do wszystkich, nawet naszych konklawistów, jeśli takich posiadamy, zachowamy tajemnicę w tym wszystkim, co dotyczy w jakikolwiek sposób wyboru Papieża oraz odnośnie do tego, co się dzieje na Konkławe, czyli w miejscu wyboru, a dotyczy bezpośrednio lub pośrednio głosowania. Wspomnianej tajemnicy nie naruszymy ani na Konkławe ani po wyborze nowego Papieża, chyba że otrzymamy specjalne upoważnienie lub zezwolenie od przyszłego Papieża. Tak samo nie przyjmujemy od żadnej władzy świeckiej, w czymkol-

veto, qualibet ratione nobis cognitum, patefacturos; nullique interventui, intercessioni alique cuilibet modo, quo auctoritates saeculares cuiuslibet ordinis et gradus, vel quivis hominum coetus vel personae voluerint sese Pontificis electioni immiscere, auxilium vel favorem praestatueros.

Deinde singuli Cardinales electores dicant:

Et ego N. Cardinalis N. spondeo, voveo ac iuro, et imponentes manum super Evangelium, adiungant: Sic me Deus adiuvet et haec Sancta Dei Evangelia, quae manu mea tango.

Postmodum Cardinalis Decanus aut Cardinalium Primus ordine et aetate praesentes brevi sermone et convenientibus verbis hortatur ad electionis negotium rite et recta intentione peragendum, ad unum bonum Ecclesiae universalis attendendo.

50. Quibus omnibus absolutis, Praefectus Domus Pontificalis, Delegatus Specialis Pontificiae Commissionis pro Civitate Vaticana et Praefectus Pontificiae Helvetiorum Cohortis, quibus vi huius Constitutionis custodia Conclavis committitur, ius iurandum secundum formulam praescriptam* coram Cardinali Decano aut primo Cardinalium ac praesentibus cunctis Cardinalibus electoribus. Idem praesentent Praelati Clerici Reverendae Camerae Apostolicae, Protonotarii Apostolici de numero participantium et Auditores S. R. Rotae, quibus custodia ac vigilantia rerum transvehendarum, id est quae in Conclave inducuntur aut inde emittuntur, concreditur. Quos viri a caerimoniis pontificiis hac in re adiuvant.

wiek imieniu propozycji przedstawienia „veto”, czyli wykluczenia kogoś, nawet w formie zwykłej prośby, ani też nie ujawnimy (wypowiemy) samego „veto”, znanego nam w jakikolwiek sposób. Wreszcie, nie udzielimy pomocy ani wsparcia jakiegokolwiek interwencji, przez którą władza świecka lub zespół ludzi, czy też osoba pojedyncza, chciałyby się mieszać do wyboru Papieża.

Następnie poszczególni kardynałowie wyborcy dodają:

Ja N., kardynał N. przyrzekam, służę i przysięgam – i kładąc rękę na Ewangelię dodają: Tak mi dopomóż, Panie Boże i ta święta Boża Ewangelia, której dotykam moją ręką.

Następnie Kardynał Dziekan, albo pierwszy z kardynałów stopniem i wiekiem, zwraca się do obecnych z krótkim przemówieniem i w odpowiednich słowach upomina, aby w sposób właściwy i ze szczerą intencją podjęli dzieło wyboru, mając na uwadze tylko dobro Kościoła powszechnego.

50. Z kolei Prefekt Domu Papieskiego, Delegat Specjalny Papieskiej Komisji dla Państwa Watykańskiego oraz Prefekt Gwardii Szwajcarskiej, którym na mocy niniejszej Konstytucji zleca się strzeżenie Konklawe, składają przysięgę według przepisanej formuły przed Kardynałem Dziekanem lub pierwszym z kardynałów, w obecności wszystkich kardynałów wyborców. Taką samą przysięgę winni złożyć duchowni prałaci Kamery Apostolskiej, rzeczywiście protonotariusze apostolscy oraz Audytorzy Roty Rzymskiej – którym zleca się troskę i pieczę o rzeczy ruchome, tj. przynoszone i wynoszone z Konklawe. Będą ich w tym wspomagać papiescy ceremoniarze.

51. His expletis, omnes Cardinales electores ad cellas, inter ipsos distributas, devertunt, exceptis Cardinali Camerario ac tribus Cardinalibus Assistentibus, qui in sacello manent, ut ad clausuram Conclavis procedant Interim vero officiales Conclavis ceterique ministri ius iurandum supra descriptum, nisi id iam praestiterint, quam primum dent coram Secretario Conclavis ac Magistro Caerimoniarum Pontificalium, ad rem delegatis a Sanctae Romanae Ecclesiae Camerario.

52. Denique, postquam, iussu Cardinalis Decani aut Cardinalium primi, opportunum signum datum fuerit, Camerarius ac tres Cardinales Assistentes una cum Caerimoniarum Pontificalium Magistro, cum ceteris viris a caerimoniis, Architecto Conclavis et duobus rei technicae peritis loca perquirant, ne quis ex iis, qui esse in Conclavi vetantur, intus maneat. Quam ob rem etiam recognitio fiat ministrorum Conclavis, non exceptis conclavistis, qui forte Cardinalibus electoribus inserviant, ne quis extraneus inter eos se insinuet; ad quam recognitionem faciendam hi omnes in sacellum iubeantur intrare, ubi nominatim recensentur.

53. Conclave, eodem tempore quo intus, etiam extra, inquisitione diligenter peracta, claudatur a Praefecto Domus Pontificalis, a Delegato Speciali Pontificiae Commissionis pro Civitate Vaticana et a Praefecto Pontificiae Helvetiorum Cohortis, astante Decano Praelatorum Clericorum Reverendae Camerae Apostolicae cum Secretario Cancellario, per Cardinalem Sanctae

51. Po zakończeniu opisanych poprzednio czynności wszyscy kardynałowie wyborcy udają się do przydzielonych im pokojów, z wyjątkiem kardynała Kamerlinga i trzech kardynałów Asystentów, którzy pozostają w kaplicy, aby przystąpić do zrobienia klauzury Konklawe. Tymczasem urzędnicy Konklawe i inni świadczący pomoc – o ile jeszcze tego nie uczynili – składają wspomnianą poprzednio przysięgę wobec Sekretarza Konklawe i Mistrza Papieskich Ceremonii delegowanych do tego przez Kardynała Kamerlinga.

52. Wreszcie, na odpowiedni znak, dany przez Kardynała Dziekana lub przez pierwszego z kardynałów, Kamerling oraz trzech kardynałów Asystentów wraz z Mistrzem Papieskich Ceremonii, pozostałymi ceremoniarzami, Architektem Konklawe i dwoma fachowcami technicznymi przeszukują wszystkie miejsca, ażeby wewnątrz nie pozostał nikt z tych, którym zabronione jest przebywanie w Konklawe. Z tej racji należy też sprawdzić wszystkich usługujących w Konklawe, nie wyłączając konklawistów, jeśli tacy usługują kardynałom wyborcom – ażeby między nimi nie ukrył się nikt obcy. Dla dokonania tego sprawdzenia należy wszystkich wspomnianych wyżej wezwać do kaplicy i tutaj imiennie ich wywoływać dla sprawdzenia.

53. Po dokładnym przeszukaniu, Konklawe zostaje zarówno od wewnątrz jak i od zewnątrz zamknięte przez Prefekta Domu Papieskiego, przez Delegata Specjalnego Papieskiej Komisji dla Państwa Watykańskiego i przez Prefekta Papieskiej Gwardii Szwajcarskiej, w obecności Dziekana, Duchownych Prałatów Apostolskiej Kamery wraz z Sekretarzem Kanclerzem, wyzna-

Romanae Ecclesiae Camerarium deputato, cum viris a caerimoniis et architectis. Claves autem eidem Delegato Speciali Pontificiae Commissionis pro Civitate Vaticana assignentur.

54. Utriusque peractae clausurae instrumentum singillatim conficiatur, unum a Magistro Caerimoniarum Pontificalium, a Secretario Conclavis necnon ab ipso Magistro Caerimoniarum, notarii munus gerente, subsignandum, testibus adhibitis duobus viris a caerimoniis; alterum ab aliquo e Praelatis Clericis Reverendae Camerae Apostolicae simul cum Secretario Cancellario, a Cardinali Sanctae Romanae Ecclesiae Camerario deputatis, ac quidem in sede officii Delegati Specialis Pontificiae Commissionis pro Civitate Vaticana, subscribentibus Praefecto Domus Pontificalis, ipso Delegato Speciali et Praefecto Pontificiae Helvetiorum Cohortis.

CAPUT IV

DE SECRETO SERVANDO CIRCA EA OMNIA, QUAE IN CONCLAVI AGUNTUR

55. Cardinalis Camerarius atque tres Cardinales pro tempore Assistentes obligatione tenentur vigilandi diligenter, omnia loca saepe, per se vel per alias, visitando, ne Conclavis clausura ullo modo violetur. In huiusmodi visitatione semper adsint et duo rei technicae periti, qui, si casus fert, aptis inventis usi, quae nostra aetas invexit, de instrumentis n. 61 recensitis inquirent. Si quid tale deprehensum fuerit, auctores e Conclavi expellantur gravibusque poenis plectantur futuri Pontificis arbitrio.

czonym przez Kardynała Kamerlinga Świętego Kościoła Rzymskiego oraz ceremoniarzami i architektami. Klucze zostają przekazane wspomnianemu wyżej Specjalnemu Delegatowi Papieskiej Komisji dla Państwa Watykańskiego.

54. Dokument świadczący o wykonaniu jednej i drugiej klauzury ma być sporządzony osobno: jeden przez Mistrza Papieskich Ceremonii i przez Sekretarza Konklawe – podpisany przez wspomnianego wyżej Mistrza Ceremonii, pełniącego funkcję Notariusza, poświadczony przez dwóch ceremoniarzy występujących w charakterze świadków; drugi zaś przez jednego z duchownych prałatów Kamery Apostolskiej razem z Notariuszem Kanclerzem, wyznaczonych przez Kardynała Kamerlinga świętego Kościoła Rzymskiego, w siedzibie urzędu Specjalnego Delegata Papieskiej Komisji dla Państwa Watykańskiego – podpisany przez Prefekta Papieskiego Domu, wspomnianego wyżej Specjalnego Delegata, oraz przez Prefekta Papieskiej Gwardii Szwajcarskiej.

Rozdział IV

Zachowanie tajemnicy odnośnie do wszystkiego co się dzieje na konklawe

55. Kardynał Kamerling oraz trzech Kardynałów Asystentów mają obowiązek czuwać pilnie, aby nie została naruszona w żaden sposób klauzura Konklawe. W tym celu powinni sami lub przez innych często odwiedzać wszystkie miejsca. Podczas wspomnianego wyżej nawiedzania winni być zawsze obecni dwaj fachowcy techniczni, którzy posługując się w razie potrzeby nowoczesnymi aparatami poszukują instrumentów, o których mowa w n. 61. Jeśliby coś takiego znaleziono winnych należy

56. Clauso Conclavi, nemo ad colloquium cum Cardinalibus electoribus vel aliis Conclavis partem habentibus admittatur, nisi praesentibus Praelatis, quibus Conclavis custodia est commissa, et nisi voce elata et sermone intellegibili loquantur. Si quis forte in Conclave clam ingrediatur, omni honore, gradu, officio et beneficio ecclesiastico ipso facto privatus existat aut pro personae conditione congruis poenis subiciatur.

57. Statuimus item, ne epistolae et cuiusvis generis scripta, etiam typis edita, tum ad eos, qui in Conclavi sunt, Cardinalibus electoribus non exceptis, tum praesertim e Conclavi ad eos, qui foris sunt, ullo modo mittantur, nisi prius omnia et singula Secretarii Conclavis ac simul Praelatorum, ad custodiam Conclavis delegatorum, examini subiciantur. Ab hac tamen regula excipitur litterarum commercium, quod liberum erit et expeditum inter Tribunal Sacrae Paenitentiariae et Cardinalem Paenitentiarium Maiorem, in Conclavi degentem; quae quidem litterae, sigillo officii munitae, nulli examini et inspectioni erunt obnoxiae.

Nominatim praeterea interdicimus, ne diaria vel commentarii periodici in Conclave et extra Conclave mittantur.

58. Qui Conclavi quoquo modo deserviunt, quaecumque directe vel indirecte secretum violare quomodolibet poterunt – sive verba, sive scripta, sive Signa, sive alia quaevis – omnino vitare et cavere

wydalić z Konklawe i mają być obłożeni poważnymi karami według uznania przyszłego Papieża.

56. Z chwilą zamknięcia Konklawe nikt nie może być dopuszczony na rozmowę z kardynałami wyborcami lub innymi osobami znajdującymi się w Konklawe inaczej, jak tylko w obecności Prałatów, którym zlecono strzeżenie Konklawe, przy czym rozmowa musi być prowadzona głośno i w zrozumiałym języku. Gdyby ktoś przypadkiem potajemnie wszedł do Konklawe na mocy samego prawa zostaje pozbawiony godności, stopnia, urzędu i beneficjum kościelnego, ewentualnie – uwzględniając pozycję osoby – ma być obłożony odpowiednimi karami.

57. Postanawiamy również, żeby listy lub jakiegokolwiek rodzaju pisma, nawet drukowane, kierowane zarówno do tych, którzy są na Konklawe, nie wyłączając Kardynałów wyborców, jak i zwłaszcza wysyłane z Konklawe na zewnątrz, nie przechodziły inaczej, jak tylko po dokładnym zbadaniu ich przez Sekretarza Konklawe i Prałatów wyznaczonych do strzeżenia Konklawe. Wyjątek od tej reguły stanowi wymiana listów dokonywana między Trybunałem Świętej Penitencjarii i Kardynałem Wielkim Penitencjarzem, przebywającym w Konklawe. Wspomniane wyżej listy, naznaczone pieczęcią urzędu, nie podlegają żadnemu badaniu lub wglądowi.

Ponadto imiennie zakazujemy przekazywania do Konklawe lub wysyłania z niego dzienników lub periodyków.

58. Ci, którzy w jakikolwiek sposób świadczą swoją pomoc w obrębie Konklawe, mają bezwzględnie unikać wszystkiego, co bezpośrednio lub pośrednio mogłoby naruszyć tajemnicę

debent, sub poena excommunicationis latae sententiae, Sedi Apostolicae reservatae.

59. Specialiter autem Cardinalibus electoribus interdiciamus, ne ministris, quos forte secum adduxerint, aut aliis quibusvis ea pandant, quae scrutinium directe vel indirecte respiciant, itemque ea, quae a Cardinalium Congregationibus sive ante Conclave sive inter ipsum habitis, de Pontificis electione acta vel decreta sint.

60. Insuper praecipimus Cardinalibus electoribus, graviter onerata ipsorum conscientia, ut secretum huiusmodi servant etiam post peractam novi Pontificis electionem, memores id nullo modo violari licere, nisi ab eodem Pontifice peculiaris et expressa ad hoc facultas concessa fuerit. Quod praeceptum extendi volumus ad ceteros omnes, qui Conclavis partem habuerunt, si quid forte, bona vel mala fide, de iis, quae in Conclavi gesta sint, cognoverint.

61. Denique, ut Cardinales electores cavere possint ab aliorum imprudentia necnon ab insidiis, quas facultati suo ipsorum utendi iudicio et libertati decernendi fortasse parari contingat, omnino interdiciamus, ne in Conclave introducantur, sub quocumque praetextu, nec, si ibi forte iam exstent, adhibeantur quodlibet genus instrumenta vocibus vel imaginibus mechanice imprimendis, reddendis, transmittendis.

CAPUT V DE ELECTIONIS FORMA

62. Mane, postridie clausum Conclave, ac post signum datum, Cardinales electores, qui infirmitate non impedian-

– a vię słów, pism, znaków itp. – i to pod groźbą ekskomuniki zastrzeżonej Stolicy Apostolskiej, zaciąganej siłą faktu (latae sententiae).

59. W sposób specjalny zakazujemy Kardynałom wyborcom przekazywania usługującym im osobom wiadomości dotyczących bezpośrednio lub pośrednio głosowania, jak również tego, co działo się lub było postanowione odnośnie do wyboru Papieża na zebraniach kardynałów, odbywanych przed, ewentualnie w czasie Konklawe.

60. Nakazujemy ponadto Kardynałom wyborcom, obciążając poważnie ich sumienie, ażeby wspomnianą wyżej tajemnicę zachowali również po dokonaniu wyboru nowego Papieża, pamiętając o tym, iż nie wolno jej w żaden sposób naruszać bez uzyskania specjalnego i wyraźnego na to zezwolenia wybranego Papieża. Ten nakaz rozciągamy na wszystkich, którzy przebywając w obrębie Konklawe dowiedzieli się – działając w dobrej lub złej wierze – czegoś dotyczącego wyboru Papieża (Konklawe).

61. Mając wreszcie na uwadze ochronę kardynałów wyborców przed nieroztropnością innych osób, jak również pewnym podstępem z ich strony – co byłoby aktualne gdyby pozostawić kardynałom osąd co do użycia i możliwość decydowania w tej materii – bezwzględnie zakazujemy zabierania na Konklawe pod jakimkolwiek pretekstem lub korzystania z zainstalowanych tam (w Konklawe) instrumentów do utrwalania, odtwarzania i przesyłania głosu i obrazu.

Rozdział V Forma wyboru

62. Rano nazajutrz po zamknięciu Konklawe, na dany znak, Kardynałowie wyborcy, nie przeszkodzeni chorobą,

tur, ad designatum sacellum conveniunt, ubi Eucharisticum Sacrificium concelebrant vel ei assistunt. Re divina peracta et Spiritu Sancta invocato, statim ad electionem proceditur, quae uno tantum ex tribus, qui infra ponuntur, modis sive formis est facienda; alioquin electio irrita et nulla est habenda, firmis iis, quae numero 76 statuuntur.

63. Primus modus est, qui quasi *per acclamationem seu inspirationem* vocatur, cum scilicet Cardinales electores, veluti afflati Spiritu Sancta, aliquem unanimiter et viva voce, libere ac sponte, Summum Pontificem proclamant. Haec vero forma adhiberi potest solum in Conclavi eoque clauso, ac fieri debet per verbum *eligo*, modo intelligibili enuntiatum aut scripto expressum, si quis id enuntiare non valeat. Requiritur insuper, ut haec forma electionis communiter ab omnibus et singulis Cardinalibus electoribus, in Conclavi praesentibus, iis etiam, qui ob infirmitatem in cellis detinentur, nullo dissentiente, accipiatur, cauto etiam, ne ullus specialis tractatus circa nomen personae eligendae praecesserit. Si quis ergo e Cardinalibus electoribus, exempli causa, sponte ac nullo praecedente speciali tractatu, dicat: «Eminentissimi Patres, perspecta singulari virtute et probitate Rev. mi N. N. iudico illum eligendum esse in Romanum Pontificem, et hoc ipso tempore ego ipsum eligo in Papam»; ac deinde ceteri Patres, nullo excepto, primi sequentes sententiam, eodem verbo *eligo*, intelligibili voce prolato, aut, si quis non potest, scriptis expresso, eundem virum, de quo nullus specialis tractatus praecessit, communiter eligant, ipse N. N. est canonice electus secundum hanc electionis formam.

udają się do wyznaczonej kaplicy, gdzie koncelebrują Ofiarę Eucharystyczną lub w niej uczestniczą. Po Mszy Świętej i po wezwaniu Ducha Świętego zaraz rozpoczyna się głosowanie. Należy zastosować jeden z trzech przedstawionych poniżej sposobów głosowania. W przeciwnym razie wybór trzeba uznać za pozbawiony mocy i nieważny, z zachowaniem postanowień zawartych w numerze 76.

63. Pierwszy sposób wyboru nazywa się przez „aklamację”, czyli przez swego rodzaju „natchnienie”. Dokonuje się on wtedy, gdy wszyscy kardynałowie wyborcy, jak gdyby natchnieni Duchem Świętym, jednogłośnie i żywym słowem, w sposób wolny i spontaniczny, proklamują kogoś Papieżem. Ta forma wyboru może mieć zastosowanie tylko na Konklawe i to po jego zamknięciu i winna być wyrażona słowem „wybieram” – wypowiedzianym głośno lub napisanym, gdy ktoś nie może mówić. Wymaga się ponadto, ażeby ta forma wyboru została przyjęta wspólnie przez wszystkich i poszczególnych kardynałów wyborców, obecnych na Konklawe, włączając w to również tych, którzy z racji choroby pozostają w pokojach – przy żadnym głosie sprzeciwu. Zastrzega się ponadto, żeby wcześniej nie miał miejsca żaden układ co do nazwiska wybieranej osoby. Jeśliby zatem np. któryś z kardynałów wyborców, spontanicznie i bez żadnego specjalnego wcześniejszego porozumiewania się powiedział: „Najdostojniejsi Ojcowie, biorąc pod uwagę szczególną cnotę i prawość Kardynała N.N. sądzę że należy go wybrać na Biskupa Rzymskiego i dlatego w tym momencie ja wybieram go Papieżem” – a do tego oświadczenia dołączyli się następnie pozostali Ojcowie, bez żadnego wyjątku, idąc za

64. Secundus modus est qui dicitur *per compromissum*, cum videlicet in peculiaribus rerum adiunctis Cardinales electores quibusdam ex ipsorum coetu eligendi potestatem committunt, qui loco omnium Pastori Ecclesiae catholicae provideant. Hoc etiam in casu omnes et singuli Cardinales electores in Conclavi clauso praesentes, nullo ipsorum dissentiente, compromissum facere statuantes, quibusdam Patribus, qui sint numero impari, saltem novem vel summum quindecim, electionem concredunt; et huic, exempli gratia allatae, formulae subscribunt: «In nomine Domini, Amen. Anno etc., mense etc., die etc., nos omnes et singuli in hoc Conclavi existentes Cardinales electores (singulatim omnes nominentur) decrevimus ac decernimus ad electionem *per compromissum* procedere; ideoque concorditer et unanimiter, nullo discrepante, eligimus compromissarios Em. mos Patres N. N., N. N., quibus damus plenam facultatem et potestatem providendi de Pastore Sanctae Romanae Ecclesiae sub hac forma, videlicet . . . ». Hic necesse est, ut Cardinales electores compromittentes dilucide exprimant modum ac formam, secundum quam compromissarii eligere debeant, et quid requiratur, ut electio sit valida, ut puta, utrum prius proponere debeant toti electorum collegio personam, quam eligere volunt, an vero absolute debeant electionem peragere; an omnes compromissarii convenire debe-

zdaniem pierwszego i wypowiadając głośno słowo „wybieram”, albo – gdy ktoś nie może mówić – pisząc je na kartce, wtedy owego męża, co do którego nie było wcześniej żadnej specjalnej umowy, wspólnie wybierają. On też N.N. zostaje kanonicznie wybrany z zastosowaniem pierwszej formy.

64. Drugi sposób wyboru stanowi tzw. kompromis, kiedy to mianowicie, na skutek szczególnych okoliczności rzeczy, kardynałowie wyborcy powierzają tylko niektórym z ich grona władzę wyboru, ażeby oni zamiast nich wszystkich wybrali Pasterza Kościoła powszechnego. Również i w tym wypadku wszyscy i poszczególni kardynałowie wyborcy obecni na Konklawe po jego zamknięciu – bez żadnego głosu sprzeciwu – zamierzając wybrać formę kompromisu, powierzają wybór kilku ojcom, w liczbie nieparzystej: przynajmniej dziewięciu lub najwyżej piętnastu. W tym to celu podpisują np. przytoczoną poniżej formułę: „W imię Pańskie. Amen. Dnia itd. miesiąca itd., roku itd. my wszyscy i pojedynczy obecni na Konklawe kardynałowie wyborcy (wymienia się wszystkich pojedynczo) postanawiamy i zarządzamy zastosować wybór przez kompromis. Z tej to racji, zgodnie i jednomyślnie, bez żadnego głosu sprzeciwu wybieramy na kompromisariuszy następujących Kardynałów N. N., N. N., którym dajemy pełną władzę dokonania wyboru Pasterza świętego Kościoła Rzymskiego w tej formie, a mianowicie...” Jest rzeczą konieczną, ażeby kardynałowie wyborcy ustanawiający kompromisariuszy jasno określili sposób i formę, według których kompromisariusze winni dokonać wyboru oraz sprecyzowali co jest wymagane do ważności wyboru. A więc np., czy powinni najpierw przedstawić

ant in unam personam, an satis sit, si duae partes e tribus in unam concordent; an debeant eligere aliquem de collegio electorum vel etiam aliquem extra collegium, et alia his similia. Addendum est etiam tempus, in quod Cardinales electores ipsi volunt compromissarios potestatem eligendi habere; et postea haec vel similia verba subiungantur : «Et promittimus nos illum pro Romano Pontifice habituros, quem compromissarii secundum praedictam formam duxerint eligendum».

Huiusmodi mandato una cum praescriptionibus, de quibus supra, accepto, compromissarii in locum separatum et clausum se conferunt, et quo liberius inter se loqui possint, aperte protestentur se non intendere per quamcumque prolationem verborum suum consensum dare, nisi in scriptis illum expresse ponant. Facta demum per compromissarios electione, secundum formam iis praescriptam, et in Conclavi promulgata, hoc modo electus est canonicus et verus Papa.

65. Tertius et ordinarius modus seu forma electionis Romani Pontificis est ea, quae vocatur *per scrutinium*. Qua in re plenissime confirmamus legem olim latam ac deinde religiose servatam, qua statuitur, ut ad validam Romani Pontificis electionem requirantur duae ex tribus partibus suffragiorum; simulque normam, a Pio XII, Decessore Nostro, editam, vim obtinere volumus, qua praescribitur, ut duabus ex tribus suffragiorum partibus semper unum addatur suffragium (12).

66. Scrutinii autem ritus tres continent actiones, quarum prima, quae

calemu collegium wyborców osobę, którą zamierzają wybrać, czy też w sposób absolutny mogą dokonać wyboru; czy wszyscy compromissariusze winni się zgodzić na jedną osobę, czy też wystarczy dwie trzecie głosów; czy powinni wybrać kogoś z collegium wyborców, czy też mogą wybrać osobę spoza collegium itp. Należy także określić czas, na jaki kardynałowie wyborcy przekazują władzę compromissariuszom. Na końcu dołącza się taką lub podobną formułę: „Przyrzekamy, że uznamy Biskupem Rzymskim tego, którego compromissariusze wybiorą, z zachowaniem przedstawionej powyżej formy”.

Otrzymawszy zlecenie wraz z dodatkowymi wskazaniem, o którym wyżej była mowa, compromissariusze udają się do miejsca oddzielnego i zamkniętego. Ażeby zaś mogli swobodniej między sobą rozmawiać, otwarcie winni oświadczyć, że nie zamierzają wyrażać swojej zgody słownie, lecz tylko w sposób wyraźny na piśmie. Po dokonaniu wyboru przez compromissariuszy, zgodnie z przepisaną dla nich formą, i ogłoszeniu go na Konklawe, tym sposobem zostaje wybrany kanoniczny i prawdziwy Papież.

65. Trzeci i zwyczajny sposób czyli forma wyboru Papieża stanowi głosowanie. W tej sprawie w pełni potwierdzamy prawo kiedyś wydane, a później dokładnie zachowywane, na mocy którego do ważnego wyboru Biskupa Rzymskiego wymaga się dwóch trzecich głosów. Jednocześnie potwierdzamy normę wydaną przez naszego Poprzednika, pap. Piusa XII, na podstawie której do dwóch trzecich głosów należy zawsze dołączyć jeszcze jeden głos.

66. Obrzęd głosowania obejmuje trzy czynności, z których pierwsza,

antescrutinium potest appellari, complectitur: 1) praeparationem ac distributionem schedularum, quae fit per viros a caerimoniis, qui saltem duas vel tres earum singulis Cardinalibus electoribus tradunt; 2) extractionem, sorte ducta inter omnes Cardinales electores, trium scrutatorum et trium deputatorum pro votis infirmorum, qui brevitatis gratia infirmarii appellantur, necnon trium recognitorum; quae actio fit publice ab ultimo Cardinali Diacono, qui nomina novem ad haec officia deputandorum ex ordine extrahit; 3) schedularum scriptionem, quae ab unoquoque Cardinali electore fieri debet secreto, qui quidem nomen eligendi eo modo, quantum fieri potest, exaret, ut manus scribentis facile cognosci non possit, et caveat, ne plura nomina in schedula scribat, quia suffragium esset nullum; 4) schedularum complicationem, quae fit in medio cuiusque schedulae, ita ut schedula ipsa fere ad latitudinem pollicis redigatur.

67. In hac scrutinii actione hae normae prae oculis habeantur: a) forma schedulae debet esse rectiangularis, id est altera parte latior quam longior, in medio autem anterioris eius partis haec verba, si fieri potest typis impressa, contineat: *Eligo in Summum Pontificem...*, in parte vero inferiore a medio liberum sit spatium, ubi electi nomen inscribatur; schedula ergo sic disposita est, ut ambae partes complicantur; b) quodsi in extractione scrutatorum, infirmariorum et recognitorum extracta fuerint nomina Cardinalium electorum, qui ob infirmitatem aliudve impedimentum muneribus praedictis fungi non possint, nomina aliorum, qui non sint impediti, illorum loco extrahantur. Tres, quorum nomina prius extracta fuerint, officium gerent scrutatorum, qui secundo,

poprzedzająca głosowanie obejmuje: 1) przygotowanie i rozdanie kartek, co czynią ceremoniarze, wręczając każdemu z kardynałów wyborców przynajmniej dwie lub trzy kartki, 2) wyciąganie, czyli losowanie spośród wszystkich kardynałów wyborców trzech skrutatorów, oraz trzech wyznaczonych do zbierania głosów od chorych kardynałów – zwanych tu w skrócie infirmarzami i trzech sprawdzających głosy; czynność ta jest dokonywana publicznie przez ostatniego z kardynałów diakonów, który wyciąga dziewięć nazwisk osób przewidzianych do wspomnianych poprzednio funkcji; 3) wypełnienie kartek, co winno być dokonywane sekretnie przez każdego z kardynałów wyborców i wedle możliwości w ten sposób, aby nie można było poznać pisma; należy przy tym uważać, by nie pisać więcej niż jednego nazwiska, ponieważ wtedy głos jest nieważny; 4) składanie kartki na pół, tak że osiąga ona prawie szerokość dużego palca (kciuka).

67. W tej czynności stanowiącej wstępną część głosowania, należy mieć na uwadze następujące normy: a) kartka winna mieć kształt trójkąta prostokątnego, tj. jedną częścią szerszą niż dłuższą; wewnątrz, na środku powinna zawierać – wedle możliwości drukowane – słowa: „Wybieram na Papieża...”; poniżej ma być część wolna dla wpisania nazwiska elekta; tak więc kartka powinna być wykonana w ten sposób, ażeby obie części się składały; b) jeśli w czasie losowania skrutatorów, wyznaczonych do zbierania głosów od chorych kardynałów i do sprawdzania głosów zostaną wyciągnięte nazwiska chorych kardynałów lub takich, którzy na skutek innych racji nie mogą wykonywać wspomnianych funkcji, należy w ich miejsce wyciągnąć nazwiska innych kardynałów, którzy

munus infirmariorum, qui tertio, reognitorum munus obibunt; c) dum suffragia feruntur, Cardinales electores soli in sacello esse debent; quocirca, statim postquam schedulae distributae sunt et antequam electores in iis scribere incipiant, Secretarius Conclavis, Magister Caerimoniarum Pontificalium et viri a caerimoniis ex aula exire debent. Quibus egressis, ultimus Cardinalis Diaconus ianuam claudat, quam aperiat iterumque claudat, quoties necessarium est, veluti cum infirmarii ad suffragia infirmorum colligenda exeunt ac deinde in sacellum revertuntur.

68. Secunda actio, quae vere proprieque dicitur scrutinium, complectitur: 1) positionem schedularum in urnam; 2) schedularum mixtionem ac numerationem; 3) scrutinii publicationem. Unusquisque Cardinalis elector, ordine praecedendi servato, schedulam, postquam eam scripsit et complicavit, elevata manu, ita ut videri possit, ad altare deferat, apud quod sunt scrutatores, et in quo est urna disco cooperta, ad schedulas recipiendas. Ibi genuflexus, Cardinalis elector aliquantulum oret; deinde surgens, elata voce iuret in hanc formam: *Testor Christum Dominum, qui me iudicaturus est, me eum eligere, quem secundum Deum Ludico eligi debere.* Post haec schedulam in disco ponat et per hunc in urnam ingerat, quo facto ad altare inclinet et ad suum locum revertatur. Si vero aliquis Cardinalis elector ex iis, qui in sacello praesentes adsunt, ad altare ob infirmam valetudinem pergere nequit, ultimus scrutator ad eum accedit; et elector ille, praedicto iure iurando dato, schedulam complicatam eidem scru-

nie mają przeszkód. Trzech, których nazwiska najpierw zostaną wylosowane będą pełnili funkcję skrutatorów, trzech następnych otrzyma funkcje zbierania głosów od chorych wyborców, wreszcie trzech ostatnich będzie sprawdzać głosy; c) w czasie wypełniania kartek do głosowania, kardynałowie wyborcy powinni sami tylko być w kaplicy; z tej racji zaraz po rozdaniu kartek a przed rozpoczęciem wypełniania ich przez wyborców, pomieszczenie winni opuścić Sekretarz Konkławe, Mistrz Ceremonii Papieskich oraz ceremoniarze. Po ich wyjściu ostatni z kardynałów diakonów zamyka drzwi, które znowu otwiera i zamyka, gdy trzeba odebrać głosy od chorych wyborców.

68. Druga czynność, która stanowi głosowanie we właściwym tego słowa znaczeniu, obejmuje: 1) złożenie kartek do urny; 2) zmieszanie kartek i liczenie ich; 3) ogłoszenie wyników głosowania. Zachowując precedencję, każdy z kardynałów wyborców – po wypełnieniu i złożeniu kartki niesie do ołtarza swój głos w ręce podniesionej w ten sposób, by była widoczna. Na ołtarzu znajduje się urna nakryta pateną, przewidziana do składania głosów. Przy urnie stoją skrutatorzy. Podszedłszy do ołtarza kardynał wyborca klęka i chwilę się modli. Powstawszy następnie, wypowiada głośnie następującą formułę przysięgi: „Wzywam na świadka Chrystusa Pana, który będzie mnie sądził, że wybieram tego, którego – jak sądzę w obliczu Boga – wybrać powinienem”. Po tych słowach kładzie kartkę na patenie, którą następnie przechyla, tak że kartka wpada do kielicha. Po wykonaniu tej czynności czyni ukłon przed ołtarzem i wraca na swoje miejsce. Jeśli w kaplicy znajduje się jakiś kardynał wyborca, który z powodu

tatori tradit, qui eam palam ad altare defert, et sine oratione et iure iurando in disco ponit, et per eum in urnam mittit.

69. Si autem aliqui Cardinales electores infirmi sunt in cellis suis, tres infirmarii ad eos accedunt cum capsula, in cuius parte superiore sit foramen, per quod schedula complicata possit in eam immitti; quam capsulam antequam scrutatores infirmariis tradant, palam aperiant, ut ceteri electores possint eam vacuam conspiciere, deinde claudant et clavem super altare ponant. Hinc infirmarii cum capsula clausa et congruenti numero schedularum in parvo disco collocatarum ad unumquemque infirmum accedunt; qui acceptam schedulam secreto scribat, complicit et, dato antea iure iurando praedicto, in capsulam per foramen mittat. Quodsi quis infirmus scribere non valeat, unus e tribus infirmariis aut alius Cardinalis elector, ab infirmo deputatus, praestito de secreto servando in manibus ipsorum infirmariorum iure iurando, praedicta faciat. Quibus peractis, infirmarii capsulam in sacellum portent, quam scrutatores aperiant et schedulas, quae in ea continentur, numerent; et tot repertas, quot sunt infirmi, singillatim in disco ponant, et per hunc simul omnes in urnam immittant. Ne autem scrutinii actio nimis protrahatur, infirmarii poterunt proprias schedulas statim post primum Cardinalium conficere et in urna ponere, deinde, dum ceteri electores scrutinium agunt, ad infirmos pergere ad accipienda eorum vota eo modo, qui supra est dictus.

choroby nie może podejść do ołtarza, wtedy podchodzi do niego ostatni skrutator. Wspomniany wyborca, wypowiada najpierw słowa przysięgi, o której wyżej, a następnie podaje głos (złożoną kartkę) skrutatorowi, który trzymając ją w górze niesie do ołtarza i wrzuca do urny, pomijając modlitwę i przysięgę.

69. Jeśli jacyś z kardynałów wyborców z racji choroby pozostają w swoich pokojach, udaje się do nich trzech infirmarzy ze szkatułą posiadającą w górnej części otwór, przez którą można włożyć złamaną na pół kartkę. Przed pokazaniem szkatuły infirmarzom, skrutatorzy otwierają ją tak, aby wszyscy wyborcy mogli zobaczyć, że jest pusta. Następnie skrutatorzy zamykają szkatułę i klucz kładą na ołtarzu. Z kolei infirmarze zabierają zamkniętą szkatułę oraz odpowiednią ilość kartek do głosowania i udają się do każdego z chorych wyborców. Każdy z nich wypełnia kartkę z zachowaniem tajemnicy, składa ją i po przysiędze, o której była mowa, wpuszcza do szkatuły. Gdyby któryś z chorych kardynałów nie mógł pisać, wtedy jeden z trzech infirmarzy albo inny z kardynałów wyborców, wyznaczony przez chorego kardynała – złożywszy najpierw przysięgę na ręce infirmarzy o zachowaniu tajemnicy – wykonuje wspomniane czynności. Następnie infirmarze przynoszą szkatułę do kaplicy. Tutaj otwierają ją skrutatorzy i liczą znajdujące się w niej kartki. Gdy ich cyfra zgadza się z liczbą chorych kardynałów, kładą pojedynczo kartki na patenę i przechylając później wrzucają razem wszystkie głosy do urny. Aby w tym wypadku głosowanie nie przedłużało się zbyt długo, infirmarze mogą oddać swoje głosy zaraz po pierwszym z kardynałów. Potem zaś, w czasie trwania głosowania, udają się do cho-

70. Postquam omnes Cardinales electores schedulas suas in urnam immiserunt, Primus scrutator hanc pluries agitet, ut schedulae permisceantur; quo facto, ultimus scrutator statim eas numeret, unamquamque schedulam singillatim ex urna palam sumens et in vase vacuo, ad hoc apparato, deponens. Quodsi schedularum numerus non respondeat numero electorum, omnes comburendae sunt, et iterum, id est altera vice, ad suffragia ferenda procedatur; si vero schedularum numerus numero electorum respondet, subsequitur publicatio scrutinii, quae hoc modo fit.

71. Scrutatores ad mensam ante altare positam sedent: quorum primus unam schedulam accipit, explicat et, viso in ea electi nomine, eam secundo scrutatori tradit, qui, pariter electi nomine perspecto, eandem schedulam tradit tertio, qui illam elata et intellegibili voce legit, ut omnes electores praesentes suffragium annotare possint in folio ad hoc apparato. Notat autem et ipse nomen e schedula recitatum. Quodsi in scrutinii publicatione scrutatores inveniant duas schedulas ita complicatas, ut ab uno tantum datas fuisse appareat, siquidem unus et idem in utraque electus fuerit, schedulae praedictae pro uno suffragio habeantur; si vero diversa ibi inscripta sint nomina, neutrum suffragium est validum; scrutinium tamen ipsum neutro in casu vitatur.

Peracta scrutinii publicatione, suffragia a scrutatoribus secundum nomina

rych, by odebrać od nich głosy w opisany poprzednio sposób.

70. Po włożeniu do urny kartek przez wszystkich kardynałów wyborców, pierwszy skrutator potrząsa urną kilkakrotnie, aby kartki się wymieszamy. Z kolei ostatni skrutator przystępuje natychmiast do liczenia głosów. W tym celu, na oczach wszystkich, wyjmuje pojedynczo kartki z urny i wkłada je do pustego naczynia, specjalnie przygotowanego. Jeśliby ilość kartek nie zgadzała się z liczbą wyborców, wszystkie kartki należy spalić i przystąpić do ponowienia głosowania. Gdy natomiast ilość kartek odpowiada liczbie wyborców, wtedy następuje ogłoszenie głosowania w przedstawiony poniżej sposób.

71. Skrutatorzy siedzą przy mense ołtarza. Pierwszy z nich bierze jedną kartkę, rozwija i zobaczywszy na niej nazwisko elekta, podaje kartkę drugiemu skrutatorowi, który przeczytawszy również nazwisko elekta, przekazuje kartkę trzeciemu skrutatorowi, który odczytuje głośno i wyraźnie zamieszczone na niej nazwisko w ten sposób, aby wszyscy wyborcy mogli odnotować głos na rozdanych im kartach. Również sam skrutator zapisuje odczytane z kartki nazwisko. Gdyby w czasie ogłaszania głosowania skrutatorzy znaleźli dwie kartki tak złożone, że jest rzeczą pewną, iż były wrzucone przez jednego wyborcę, wtedy sprawę należy rozstrzygnąć następująco. Jeśli na obydwu kartkach wypisano to samo nazwisko, obydwie kartki trzeba uznać za jeden głos. Gdy natomiast wypisano różne nazwiska, żaden z głosów nie jest ważny. Jednakże samo głosowanie zarówno w pierwszym jak w drugim wypadku jest ważne.

Po publikacji głosowania, poszczególne głosy zostają posortowane w ten

illorum, qui ea obtinuerunt, in unam summam redigantur et in folio separato notentur.

Ultimus vero scrutator singulas schedulas, postquam eas perlegit, eo loco, ubi est verbum *eligo*, acu cum filo perforat et in hoc ipsum inserit, quo cautius conserventur. Finita nominum lectione, fili capita nodo iunguntur et schedulae omnes, ita colligatae, in urna vacua vel in mensae parte ponuntur.

72. Sequitur tertia et postrema actio, quae *Post-scrutinium* appellatur quaeque complectitur: 1) numerationem suffragiorum; 2) eorum recognitionem; 3) schedularum combustionem.

Scrutatores in unam summam redigunt suffragia, quae quilibet obtinuit, et si nemo ad duas partes suffragiorum, uno addito, pervenerit, non est electus Papa in illo scrutinio; si quis vero duas partes ex tribus, uno insuper addito, acceperit, electio Romani Pontificis habetur estque canonice valida.

Recognitiones, sive electio secuta est, sive non, inspicere debent tam schedulas scrutinii, quam suffragiorum annotationes factas per scrutatores, ut constet, an iidem accurate et fideliter muneri suo satisfecerint.

Statim post recognitionem omnes schedulae comburantur, antequam Cardinales electores ex aula discedant, a scrutatoribus adiuvantibus Secretario Conclavis et viris a caerimoniis, interim accessitis ab ultimo Cardinali Diacono. Si tamen secundum scrutinium statim sit agendum, schedulae primi scrutinii solum in fine, una cum schedulis secundi scrutinii, comburantur.

sposób, żeby oddane na te same nazwiska znalazły się na osobnych kartach.

Ostatni ze skrutatorów, po odczytaniu każdego głosu, przebija go igłą z nawleczoną nitką w miejscu, gdzie znajduje się słowo „eligo”, i nawleka na nitkę, dzięki czemu wszystkie razem się trzymają. Po odczytaniu wszystkich nazwisk, zawiązuje się końce nitki i połączone w ten sposób kartki kładzie do pustej urny albo na mense ołtarza.

72. Następuje trzecia i ostatnia czynność głosowania („post-scrutinium”), która obejmuje: 1) obliczanie głosów (oddanych na poszczególnych wyborców); 2) ich weryfikację i 3) spalenie kartek.

Skrutatorzy podsumowują głosy, jakie otrzymał każdy z kandydatów. Jeśli żaden nie otrzymał dwóch trzecich głosów plus jeden, wtedy w danym głosowaniu nie wybrano Papieża. Gdy natomiast ktoś otrzymał dwie trzecie głosów plus jeden, wtedy nastąpił wybór Papieża kanonicznie ważny.

Wyznaczeni do sprawdzania głosów wykonują swoją funkcję zarówno wtedy, gdy dokonano wyboru, jak i wtedy gdy on nie nastąpił. Obowiązani są mianowicie przejrzeć kartki do głosowania oraz poczynione przez skrutatorów zapisy, aby ustalić, czy skrutatorzy dobrze wypełnili swoje obowiązki.

Zaraz po sprawdzeniu głosów należy spalić wszystkie kartki, zanim kardynałowie wyborcy opuszczą pomieszczenie. Czynność tę wykonują skrutatorzy przy pomocy Sekretarza Konklawe i ceremoniarzy wezwanych w międzyczasie przez ostatniego z kardynałów diakonów. Jeśli jednak ma zaraz nastąpić drugie głosowanie, wtedy kartki pierwszego głosowania winny być spalone razem z kartkami drugiego głosowania.

73. Omnibus et singulis Cardinalibus electoribus praecipimus, ut, ad secretum tutius servandum, omne genus scripturas, quas de exitu uniuscuiusque scrutinii apud se habeant, Cardinali Camerario vel uni e tribus Cardinalibus Assistentibus una cum schedulis comburendas tradant.

Decernimus insuper, ut completo Conclavi Cardinalis Sanctae Romanae Ecclesiae Camerarius relationem exaret, a tribus quoque Cardinalibus Assistentibus approbandam, quae suffragiorum exitum declaret in singulis sessionibus latorum. Quae relatio, in tabulario asservanda, involucro claudatur obsignato, quod a nullo resignari poterit, nisi Summus Pontifex id definite permiserit.

74. Confirmantes ea, quae Decessores Nostri S. Pius X (13) et Pius XII (14) statuerunt, praescribimus, ut sive mane sive vespere, post completum scrutinium, si quidem in eo secuta non sit electio, Cardinales electores statim ad novum scrutinium peragendum procedant, in quo rursus suffragia ferant, iis, quae in primo scrutinio lata sunt, minime computatis. Hoc in secundo scrutinio omnes ritus servantur ut in primo, ita tamen ut electores non teneantur obligatione novum dandi ius iurandum neque novos eligendi scrutatores, infirmarios et recognitores; sed quae in primo scrutinio quoad haec praestita sunt, sine renovatione valeant etiam pro secundo.

75. Haec omnia, quae de scrutinii ritibus sunt exposita, servanda erunt

73. Mając na uwadze bezpiecziej-
sze zachowanie tajemnicy, nakazujemy
wszystkim i poszczególnym kardyna-
łom, ażeby wszelkiego rodzaju zapiski
dotyczące wyników każdego głosowania
przekazali Kardynałowi Kamerlingowi
lub jednemu z trzech kardynałów
Asystentów, by zostały spalone wraz
z kartkami.

Zarządzamy ponadto, ażeby po zakoń-
czeniu Konklawe, Kardynał Kamerling
Świętego Kościoła Rzymskiego spo-
rządził – protokół poświadczony także
przez trzech kardynałów Asystentów.
Należy w nim zaznaczyć wynik głoso-
wania podczas poszczególnych sesji.
Wspomniany wyżej protokół, który
winien być przechowywany w archi-
wum, ma być umieszczony w futerale
opieczętowanym. Nikomu nie wolno go
wyjmować, o ile nie zezwoli na to wyraż-
nie Ojciec Święty.

74. Potwierdzając postanowienie
Naszych Poprzedników św. Piusa X oraz
Piusa XII, zarządzamy, ażeby zarówno
rano jak i wieczorem, po głoso-
waniu, na którym nie dokonano wyboru,
Kardynałowie wyborcy przystępo-
wali natychmiast do nowego głoso-
wania. Należy na nim ponownie oddawać
głosy, nie licząc w żadnym wypadku
tych, które były oddane w pierwszym
głosowaniu. Na tym drugim głosowaniu
trzeba zachować formalności stosowane
w pierwszym, z tym jednak, że wyborcy
nie są obowiązani na nowo przysięgać,
ani też nie muszą ponownie wybierać
skrutatorów, infirmarzy i sprawdzają-
cych głosy, lecz wszystko, czego w tej
sprawie dokonano w pierwszym gło-
sowaniu zachowuje swoją moc także
w odniesieniu do drugiego głosowania.

75. Wszystko, co wyżej przedsta-
wiono na temat obrzędu głosowania

diligenter Cardinalibus electoribus in omnibus scrutiniis, quae singulis diebus peragi debent mane et post meridiem, peractis sacris ritibus seu precationibus, de quibus in memorato *Ordine sacrorum rituum Conclavis* agitur.

76. Quodsi contingat, ut Cardinales electores cum difficultate de persona eligendi concordia ineant consilia, tunc per tres dies scrutiniis secundum formam supra descriptam (n. 65 et sq.) frustra peractis, scrutinia ipsa tempore summum unius diei intermittuntur, ut preces Deo admoveantur, electores inter se libere colloquantur fiatque per Cardinalem primum ex ordine Diaconorum brevis adhortatio spiritalis. Post quae, scrutinia secundum eandem formam exsequenda resumuntur; quae, nisi electio interveniat, sint septem. Dehinc rursus intervallum interponitur, ut precationi, colloquio et adhortationi, per Cardinalem primum ex ordine Presbyterorum faciendae, sit locus. Demum septem, si casus fert, scrutinia secundum praedictam formam peraguntur; quae si ad irritum ceciderint, denuo orationes ad Deum fundantur, colloquia serantur, adhortatio a Cardinali primo ex ordine Episcoporum electoribus adhibeatur. Tunc Cardinalis Sanctae Romanae Ecclesiae Camerarius eosdem electores cōsulat de modo procedendi. Ne recedatur a consueta ratione, qua duae et tribus partibus suffragiorum, uno addito, ad efficax scrutinium requiruntur, nisi omnes Cardinales electores unanimiter, id est nullo excepto, de alia ratione consentiant, quae in compromisso (cfr. n. 64) aut in maioritate absoluta, uno addito, suffragiorum consistit, vel in electione, quae circa duos tantum vertatur, qui in scrutinio proxime prae-

winno być dokładnie zachowane przez Kardynałów wyborców we wszystkich głosowaniach, jakie w poszczególnych dniach mają miejsce rano i po południu, łącznie z modłami, o których mowa we wspomnianym już „Obrzędzie Konklawe”.

76. Jeśli się zdarzy, że kardynałowie wyborcy z trudnością osiągają zgodność co do osoby wybieranej, wtedy po trzech dniach bezowocnych głosowań odbywanych według przepisanej wyżej formy (n. 65 nn.) przerywa się głosowania na okres najwyżej jednego dnia, ażeby zanieść modły do Boga, a wyborcom dać możliwość swobodnego porozmawiania. W tym dniu ma wygłosić adhortację duchowną pierwszy ze stopnia kardynałów diakonów. Po wspomnianym dniu należy przystąpić do głosowań według tej samej formy. Jeżeli nie dokonano wyboru kolejnych głosowań ma być siedem. Potem znowu następuje przerwa na modlitwę, rozmowę i adhortację, którą głosi kardynał pierwszy ze stopnia prezbiterów. Z kolei, gdy zachodzi potrzeba znowu odbywa się siedem głosowań według tej samej formy. Gdyby były nie skuteczne, znowu następuje przerwa na modlitwę, rozmowę i adhortację, którą głosi kardynał pierwszy ze stopnia biskupów. Wtedy też Kardynał Kamerling Kościoła Rzymskiego naradza się z wyborcami na temat dalszego sposobu postępowania. Nie należy odstępować od tradycyjnej formy, w której wymaga się aż do skutku dwóch trzecich głosów plus jeden, chyba że kardynałowie wyborcy jednogłośnie, czyli bez żadnego wyjątku, zgodzą się na inny sposób postępowania. A więc mogą się zgodzić na kompromis (por. n. 64) albo na zastosowanie większości głosów tylko absolutnej plus jeden, ewentualnie

cedenti maiorem partem suffragiorum acceperunt.

77. Quodsi electio aliter celebrata fuerit, quam uno e tribus modis, qui supra sunt dicti (cfr. nn. 63 sqq.), aut non servatis condicionibus pro unoquoque illorum praescriptis, electio eo ipso est nulla et invalida (cfr. n. 62) absque ulla declaratione, et ita electo nullum ius tribuit.

78. Quae de actis electionem praecedentibus et de ipsa Romani Pontificis electione hactenus dicta sunt, ea omnia servanda esse declaramus, etiam si vacationem Sedis Apostolicae per renuntiationem Summi Pontificis occurrere contingat.

CAPUT VI DE IIS, QUAE SERVANDA VEL VITANDA SUNT IN ELECTIONE ROMANI PONTIFICIS

79. Nos quoque, ut Decessores Nostri, reprobamus atque damnamus in electione Romani Pontificis detestabile crimen simoniae, et omnes huius criminis reos poena excommunicationis latae sententiae innodamus, confirman-tes tamen pariter praescriptionem S. Pii X, Decessoris Nostri, ex qua sublata est irritatio electionis simoniacae, a Iulio II vel alio quovis decreto pontificio statuta, ne hac de causa valor electionis Romani Pontificis impugnetur (15).

80. Item Decessorum praescripta confirmantes, prohibemus, ne quis, quamvis Cardinalatus dignitate praeditus sit, vivente Romano Pontifice eoque inconsulto, deliberare de ipsius successoris electione, aut aliquod suffragium pol-

zadecydują, że głosowanie odbędzie się tylko na tych dwóch kandydatów, którzy w bezpośrednio poprzedzającym głosowaniu otrzymali najwięcej głosów.

77. Gdyby inaczej dokonano wyboru, niż to przewiduje jeden z trzech przedstawionych wyżej sposobów (por. nn. 63 nn.) albo nie zachowawszy warunków przepisanych dla każdego z nich, wtedy tym samym wybór jest nieważny (por. n. 62) bez konieczności żadnych wyjaśnień i wybranemu w ten sposób nie daje żadnego prawa.

78. Wyjaśniamy, że wszystko, co tutaj postanowiono odnośnie do czynności poprzedzających wybór Biskupa Rzymskiego oraz do samego wyboru winno być zachowane także i wtedy, gdyby Stolica Apostolska została opróżniona przez zrzeczenie się Papieża.

Rozdział VI Co należy zachować lub czego należy unikać przy wyborze Biskupa Rzymskiego

79. Podobnie jak nasi poprzednicy, również i My odrzucamy i potępiamy w wyborze Papieża szkaradne przestępstwo symonii, a wszystkich winnych tego przestępstwa okładamy karą ekskomuniki zaciąganej siłą faktu. Jednakże równocześnie potwierdzamy przepis św. Piusa X, Naszego Poprzednika, znoszący klauzulę nieważności wyboru symoniackiego ustanowioną przez Juliusza II lub innym papieskim dekretem, ażeby z tej racji nie podważano ważności wyboru Biskupa Rzymskiego.

80. Również potwierdzając przepisy poprzedników zabramy, aby ktokolwiek, nawet kardynał, za życia Papieża i bez porozumienia się z nim, podejmował jakieś konsultacje na temat wyboru następcy, obiecywał oddać głos lub

liceri, aut hac de causa, privatis conventiculis factis, quidquam decernere audeat.

81. Item, quae Decessores Nostri sanxerunt, ut omnis externus interven-tus in electione Summi Pontificis remo-veretur, ea confirmata volumus. Quam ob rem, iterum ex virtute sanctae obo-edientiae et sub poena excommunicatio-nis latae sententiae omnibus et singulis Cardinalibus electoribus, praesentibus et futuris, pariterque Secretario Conclavis atque ceteris Conclavis partem habenti-bus, interdicens, ne, quovis praetextu, a quavis civili potestate munus recipiant *veto seu exclusivam*, uti vocant, etiam sub forma simplicis desiderii, proponendi, neve hoc ipsum *veto* patefaciant sive uni-verso electorum collegio simul congre-gato, sive singulis electoribus, sive scripto sive ore, sive directe ac proxime, sive oblique et per alios, sive ante Conclave sive ipso perdurante. Quam prohibitio-nem extendi volumus ad omnes inte-rventus, intercessionem, optata, quibus auctoritates saeculares cuiuslibet ordinis et gradus, vel quivis hominum coetus vel personae voluerint sese Pontificis elec-tioni immiscere.

82. Cardinales electores praeterea abstineant ab omnibus pactionibus, conventionibus, promissionibus ali-que quibusvis obligationibus, quibus astringi possint ad suffragium cuidam vel quibusdam dandum aut non dan-dum. Quae omnia, si reapse interven-e-rint, etiam iure iurando adiecto, nulla et irrita esse, neque ea observandi obli-gatione quemquam teneri decernimus; contra facientes vero iam ex hoc tempore poena excommunicationis latae senten-tiae innodamus. Vetare tamen non intel-ligimus, ne per tempus Sedis vacantis de

cokolwiek na ten temat rozprawiał na prywatnych zebraniach.

81. Pragniemy także potwierdzić to, co zarządzili nasi poprzednicy w zakresie wykluczenia w wyborze Papieża jakiej-kolwiek zewnętrznej interwencji. Z tej to racji ponownie, na podstawie świętej cnoty posłuszeństwa i pod karą eksko-muniki zaciąganej siłą faktu zabraniamy wszystkim i poszczególnym kardyna-łom, obecnym i w przyszłości miano-wanym, a także Sekretarzowi Konklawe i pozostałym osobom mającym udział w Konklawe – przyjmowania od jakiej-kolwiek władzy cywilnej zadania zgłosze-nia weta czyli tzw. ekskluzywy (wyłącze-nia), nawet w formie zwykłego życzenia. Wspomniane weto zabraniamy zgłaszać zarówno wobec całego zgromadzonego kolegium wyborców jak i wobec poje-dynczych wyborców, zarówno na piśmie jak i ustnie, zarówno bezpośrednio jak i przez kogoś, zarówno przed Konklawe jak i w czasie jego trwania. Wspomniany zakaz pragniemy rozciągnąć na wszel-kiego rodzaju interwencje, prośby, czy życzenia, przez które jakiegokolwiek rodzaju władza świecka, zespoły osób lub pojedyncze osoby – chciałyby się mieszać do wyboru Papieża.

82. Kardynałowie wyborcy winni ponadto powstrzymać się od wszelkiego paktowania, umawiania czy składania obietnic albo podejmowania innych zobowiązań, w zakresie oddania lub nie oddania na kogoś lub na pewne osoby głosu. Gdyby coś z tych rzeczy naprawdę się zdarzyło, nawet z dołączeniem przy-sięgi, postanawiamy, że jest to nieważne i rozwiązane, ani też nie nakłada na nikogo żadnego zobowiązania. Na tych zaś, którzy to czynią nakładamy od tego momentu (tzn. od chwili zaistnienia faktu) karę ekskomuniki zaciąganej na

electione sententiae invicem communicentur.

83. Pariter Cardinalibus interdici-mus, ne ante electionem capitula confi-ciant seu quaedam communi consensu statuunt, ad quorum observantiam se astringant, si ad Pontificatum assu-mantur; quas item promissiones, si re vera intervenerint, etiam iure iurando adiecto, nullas et irritas declaramus.

84. Iisdem denique, quibus Decesso-res Nostri, vocibus Cardinales electores vehementer hortamur, ut in eligendo Pontifice, nulla propensione animi vel aversione ducti, nullius gratia aut obse-quo inclinati, non interventu persona-rum auctoritate gravium, vel coetuum impulsione quadam urgentium, vel suasionem utentium instrumentis com-municationis socialis, non vi vel metu vel aura populari moti, sed unite Dei gloriam et Ecclesiae bonum prae ocu-lis habentes, divino auxilio implorato, in eum suffragia conferant sua, quem uni-versali Ecclesiae fructuose utiliterque regendae prae ceteris idoneum iudica-verint.

85. Dum Conclave celebratur, Eccle-sia singulari prorsus modo cum sacris Pastoribus et praecipue cum Cardinalibus electoribus Summi Pontificis coniungi-tur, atque a Deo novum Caput veluti donum eius bonitatis et providentiae implorat. Perinde enim ac prima christia-norum communitas, de qua in Actibus Apostolorum agitur (16), ita universa Ecclesia, spiritualiter congregata cum Maria, Matre Iesu, unanimiter perseve-ret oportet in oratione; quo fit, ut electio

mocy samego prawa. Nie chcemy jed-nak w ten sposób zabronić jakiegokol-wiek wymiany zdań na temat wyboru Papieża w czasie opróżnienia Stolicy Apostolskiej.

83. Zabramiamy również kardynałom, sporządzania przed wyborem postanowień czyli podejmowania wspól-nych zobowiązań, którymi byłiby zwią-zani w wypadku wybrania ich Papieżem. Gdyby takie obietnice rzeczywiście miały miejsce i były nawet potwierdzone przy-sięgą, ogłaszamy je za nieważne i roz-wiązane.

84. Wreszcie, powtarzając słowa naszych Poprzedników usilnie napo-minamy kardynałów wyborców, ażeby w wyborze Papieża nie ulegali jakie-muś przywiązaniu do kogoś lub nie-chęci, czyjejsz życzliwości lub uległo-sci komuś, wpływowi osób cieszących się autorytetem, pewnemu naciskowi zespołu nalegających lub posiadających środki społecznego przekazu, naciskowi lub bojaźni, ani też nie dali się ponieść chęci szukania popularności – lecz mając na uwadze jedynie chwałę Bożą i dobro Kościoła, wezwawszy pomocy Bożej, gło-sowali na tego, którego uznają za bardziej odpowiedniego od innych do owocnego i pożytecznego kierowania Kościołem powszechnym.

85. Gdy odbywa się Konklawe, Kościół w szczególny sposób łączy się z Pasterzami i głównie z Kardynałami wyborcami Papieża i wyprasza u Boga nową Głowę, jakby dar Jego dobroci i Opatrzności. Stąd, podobnie jak pierw-sza wspólnota chrześcijańska, o któ-rej mowa w Dziejach Apostolskich, tak cały Kościół zgromadzony duchowo z Maryją, Matką Jezusa, winien trwać jednomyślnie na modlitwie. W ten sposób wybór nowego Papieża prze-

novi Pontificis non sit quiddam disiunctum a populo Dei et ad solum electorum pertinens collegium, sed quasi quaedam actio totius Ecclesiae. Quapropter statuimus, ut in omnibus urbibus ceterisque locis, saltem insignioribus, ubi primum nuntius obitus Pontificis pervenerit et postquam exsequiae sollemniter pro eo celebratae sint, humiles assidueque preces ad Dominum fundantur, ut ipse electorum animos illuminet et in eligendo tam concordēs efficiat, ut provisionem celerem, unanimam et utilem, prout animarum salus exigit et totius orbis catholici bonum requirit, fieri contingat.

86. Eum vero, qui electus fuerit, rogamus, ne muneris gravitate deterrius, ab eodem subeundo se retrahat, sed ut potius divinae voluntatis consilio se humiliter subiciat. Deus enim, qui onus imponit, manum etiam supponit, ne ei ferendo sit impar; quippe qui sit oneris auctor, ipse est etiam administrationis adiutor; et ne sub magnitudine muneris succumbat infirmus, dat virtutem, qui contulit dignitatem.

CAPUT VII DE ACCEPTIONE ET PROCLAMATIONE ELECTIONIS NECNON DE CORONATIONE NOVI PONTIFICIS

87. Post electionem canonice factam, ab ultimo Cardinali Diacono accitis in Conclavis aulam Secretario Conclavis, Magistro Caerimoniarum Pontificalium atque viris a caerimoniis, consensus electi per Cardinalem Decanum aut Cardinalium primum ordine et aetate, nomine totius collegii electorum, his

staje być czymś oddzielnym od Ludu Bożego i należącym wyłącznie do kolegium wyborców, lecz staje się działaniem całego Kościoła. Mając to na uwadze postanawiamy, ażeby we wszystkich miastach oraz innych miejscowościach, przynajmniej ważniejszych, skoro tylko dotrze wiadomość o śmierci Papieża i podczas sprawowanych za niego uroczystych nabożeństw pogrzebowych, zanoszono pokorne i ustawiczne modły do Pana, by On sam oświecił umysły wyborców i sprawił tą jednomysłność w wyborze, dzięki której można będzie dokonać szybkiego, jednomyslnego i korzystnego wyboru, jak tego wymaga zbawienie dusz i dobro całego świata katolickiego.

86. Tego zaś, który zostanie wybrany prosimy, ażeby nie uchylał się od podjęcia obowiązku, mając na uwadze jego wielkość, lecz raczej z pokorą poddał się zrządzeniu Bożej Opatrzności. Pan Bóg bowiem, który nakłada ciężar, podaje także rękę, aby można go było unieść. Ten przecież, kto jest sprawcą włożenia ciężaru, jest również wspomożycielem w jego dźwiganium. On też daje siłę, aby nie upadł pod naciskiem ciężaru ten, kogo obdarzył godnością.

Rozdział VIII Przyjęcie i ogłoszenie wyboru oraz koronacja nowego Papieża

87. Po dokonaniu kanonicznego wyboru i wezwaniu przez ostatniego z kardynałów diakonów do pomieszczenia Konklawe Sekretarza Konklawe, Mistrza Papieskich ceremonii oraz ceremoniarzy – Kardynał Dziekan lub najstarszy z kardynałów stopniem i wiekiem, w imieniu całego kolegium wyborców,

verbis requiratur: *Acceptasne electionem de te canonice factam in Sztmmum Pontificem?* Statimque, post consensum declaratum, electus interrogetur: *Quo nomine vis vocari?* Tunc per Magistrum Caerimoniarum Pontificalium, munere notarii fungentem, testibus adhibitis duobus viris a caerimoniis, instrumentum de acceptione novi Pontificis et de nomine ab eo assumpto conficitur.

88. Post acceptionem, electus qui episcopali ordinatione iam pollet, est ilico Romanae Ecclesiae Episcopus simulque verus Papa, et Caput Collegii Episcopalis; idemque actu plenam et supremam potestatem in universam Ecclesiam acquirit atque exercere potest. Quodsi electus caractere episcopali careat, statim ordinatur Episcopus.

89. Deinde, actis de more agendis, iuxta *Ordinem sacrorum rituum Conclavis*, Cardinales electores, secundum statutas rationes, accedunt ut electo Summo Pontificis obsequium et oboedientiam exhibeant. Quo actu completo, gratiae Deo persolvuntur, ac deinde populo exspectanti a primo Cardinalium Diaconorum novus Pontifex annuntiatur, qui subinde Apostolicam Benedictionem *Urbi et Orbi* impertit. Si electus caractere episcopali careat, obsequium et oboedientia eidem praebentur et nuntius populo perfertur tantum postquam ipse ordinatus Episcopus est.

90. Si autem electus extra Conclave degit, normae sunt observandae, quae in praedicto Ordine sacrorum rituum Conclavis continentur. Episcopalis ordinationis Summi Pontificis electi, qui nondum sit Episcopus, de qua in nn. 88 et

pyta wybranego o zgodę, zwracając się do niego z następującymi słowami: „Czy zgadzasz się na kanonicznie dokonany wybór Ciebie na Papieża?”. Zaraz, po wyrażeniu zgody, pyta dalej: „Jakie imię przyjmujesz?”. Następnie Mistrz Papieskich ceremonii, działając jako notariusz, dobierając sobie dwóch ceremoniarzy w charakterze świadków, sporządza dokument wyrażenia zgody przez nowego Papieża i obrania sobie imienia.

88. Po wyrażeniu zgody na wybór, elekt posiadający sakrę biskupią, staje się w tym momencie Biskupem Kościoła Rzymskiego i równocześnie prawdziwym Papieżem oraz Głową Kolegium Biskupiego. Otrzymuje też on i może wykonywać pełną i najwyższą władzę w odniesieniu do Kościoła powszechnego. Gdyby elekt nie posiadał sakry biskupiej winien być natychmiast wyswięcony na biskupa.

89. Następnie, po wykonaniu zgodnie ze zwyczajem czynności przewidzianych w *Obrzędzie Konkawe*, Kardynałowie wyborcy, według ustalonego sposobu podchodzą do wybranego Papieża dla wyrażenia czci i posłuszeństwa. Po tej czynności zanoszą się modły dziękczynne do Boga, a następnie pierwszy z kardynałów diakonów ogłasza zebranemu ludowi wybór nowego Papieża, który też zaraz udziela Apostolskiego Błogosławieństwa Miastu i Światu.

Jeśli elekt nie posiada sakry biskupiej, wtedy wyraża się mu cześć i posłuszeństwo, ale ośłoszenie ludowi następuje dopiero wtedy, gdy otrzyma sakrę biskupią.

90. Gdy elekt przebywa poza Konklawe, należy zachować przepisy zawarte we wspomnianym wyżej *Obrzędzie Konklawe*.

Udzielenie sakry biskupiej nowo wybranemu Papieżowi, który nie jest

89 mentio habetur, fit de more Ecclesiae a Decano Sacri Cardinalium Collegii aut, si hic abest, a Subdecano aut, si hic etiam impeditur, ab antiquiore Cardinali Episcopo.

91. Decernimus, ut statim postquam novus Summus Pontifex electus sit suamque electionem assensu suo comprobaverit et, si caractere episcopali forte careat, postquam ordinatus sit Episcopus (cfr. nn. 88 et 89), Conclave, quod ad canonicos effectus, de quibus in n. 56, attinet, finem habeat. Quam ob rem statuimus, ut tunc electum Summum Pontificem adire possint Substitutus Secretariae Status seu Papalis, Secretarius Consilii pro Publicis Ecclesiae Negotiis, Pontificalis Domus Praefectus et quicumque cum electo Pontifice agere de rebus debent, quae in praesentia opus sunt.

92. Pontifex demum per Cardinalem Protodiaconum coronatur et, intra congruum tempus, Patriarchalis Archibasilicae Lateranensis possessionem ritu praescripto capit.

Has igitur normas, omnibus rebus graviter consideratis et perpensis, statuimus et praescribimus; atque abrogatas declarantes, ut supra cautum est, Constitutiones et Ordinationes Apostolicas hac de re a Romanis Pontificibus editas, hanc Nostram Constitutionem plane efficacem esse et fore volumus, adeo ut quae per eam exposita ac decreta sunt, ab illis omnibus, ad quos res pertinet, religiose servantur atque adeo vim suam obtineant, contrariis quibusvis nihil obstantibus, etiam specialissima mentione dignis. Si quis autem, sciens vel insciens, secus egerit ac Nos ediximus, id prorsus irritum atque inane haberi iubemus.

jeszcze biskupem, o czym mowa w nn. 88 i 89, należy zgodnie z praktyką Kościoła, do Dziekana Kolegium Kardynalskiego, a gdy jest on nieobecny do Wicedziekana; gdyby zaś i ten miał przeszkodę – do najstarszego kardynała biskupa.

91. Zarządzamy, aby z chwilą wyboru nowego Papieża i wyrażenia przez niego zgody, a gdyby nie posiadał sakry biskupiej z chwilą wyświęcenia go na biskupa (por. nn. 88 i 89) zakończyło się Konklawe co do kanonicznych skutków, o których mowa w n. 56. Z tej racji postanawiamy, że do nowo wybranego papieża mogą się udać: Substytut Papieskiego Sekretariatu Stanu, Sekretarz Urzędu Międzynarodowych Spraw Kościelnych, Prefekt Domu Papieskiego, jak również ci wszyscy, którzy z wybranym Papieżem winni załatwiać bieżące sprawy.

92. Nowo wybrany Papież jest koronowany przez Kardynała Protodiakona i w odpowiednim czasie – zgodnie z przepisany obrzęd – obejmuje Patriarchalną Archibazylikę Laterańską.

Rozważywszy wszystko poważnie, ustanawiamy i zarządzamy przedstawione powyżej normy. Odołując zaś – co już wyżej zostało powiedziane – Konstytucje i zarządzenia apostolskie wydane przez Papieża w tej materii, chcemy aby niniejsza nasza Konstytucja posiadała obecnie i w przyszłości pełną moc prawną. Tak więc zawarte w niej postanowienia mają być przez wszystkich zainteresowanych święcie zachowywane, bez względu na jakiegokolwiek przeciwnie zarządzenia, choćby wymagały (przy odwołaniu) najbardziej specjalnej wzmianki. Gdyby zatem ktoś – świadomie lub nieświadomie – działał wbrew temu, co tutaj postanowiliśmy, nakazujemy uznać to za nieważne i pozbawione mocy prawnej.

Datum Romae, apud Sanctum Petrum, die 1 mensis Octobris anno MCMLXXV Pontificatus Nostri tertio decimo.

Wydana w Rzymie, u świętego Piotra, dnia 1 października 1975 roku, w trzynastym naszego pontyfikatu.

PAULUS PP. VI

- (1) Cfr. GRATIANI *Decr.*, Dist. 23, c. 1
 - (2) Cfr. MANSI, *Conciliorum amplissima collectio*, t. XXIII, 217–218
 - (3) Cfr. *Cum Gravissima*: AAS 54, 1962, pp. 256–258
 - (4) Cfr. AAS 62, 1970, pp. 810–813
 - (5) Cfr. Ibid. 38, 1946, pp. 65–99
 - (6) Cfr. Ibid. 54, 1962, pp. 632–640
 - (7) Cfr. *Regimini Ecclesiae Universae*, *Proemium* ei n. 2, 55: AAS 59, 1967, pp. 889 et 891
 - (8) Cfr. *Quae Divinitus*, 12: AAS 27, 1935, pp. 112 s.
 - (9) Cfr. *Regimini Ecclesiae Universae*, 19, S 2: AAS 59, 1967, p. 895
 - (10) Cfr. *Regimini Ecclesiae Universae*, *Proemium*: AAS 59, 1967, p. 889
 - (11) Cfr. *Ingravescentem Aetatem*, 11, 2: AAS 62, 1970, p. 811
 - * Formula iurisiurandi praestandi a Secretario Conclavis et a Magistro Caerimoniarum Pontificalium: *Ego N.N., tactis per me sanctis Dei Bvangeliis, promitto ac iuro me fideliter servaturum esse omnia et singula, quae a Sarro Collegio Cardinalium decreta sint, ac diligenter religioseque officio meo esse Juncturum. Pariter promitto ac iuro me inviolabile servaturum secretum in omnibus et singulis . . . sequitur textus formulae iurisiurandi ab officialibus Conclavis praestandi, quae supra relata est)*
 - * Formula iurisiurandi: *Ego N.N. promitto ac iuuo officio meo diligente? ac religiose esse functurum, secundum noymas a Summis Pontificibus statutas et Qraescripta Sacri Collegii Cavdinalium. Sic me Deus adiuvet et haec Sancta Dei Evangelia, quae manu mea tango.*
 - (12) Cfr. *Vacantis Apostolicae Sedis*, 68: AAS 38, 1946, p. 87
 - (13) Cfr. *Vacante Sede Apostolica*, 76: *Pii X Pontificis Maximi Acta*, III, pp. 280–281
 - (14) Cfr. *Vacantis Apostolicae Sedis*, 88: AAS 38, 1946, p. 93
 - (15) Cfr. *Vacante Sede Apostolica*, 79: *Pii X Pontificis Maximi Acta*, III, p. 282
 - (16) Cfr. *Act.* 1, 14
-

Bibliografia selektywna



I. Dokumenty i materiały

1. Ważniejsze akty papieskie

Const. Ap. *Pastor Bonus*, AAS LXXX [1988] pp. 841–912;
Const. Ap. *Romano Pontifici eligendo*, AAS LXVII [1975] pp. 609–645;
Const. Ap. *Universi Dominici Gregis*, AAS LXXXVIII [1996] pp. 305–343;
Const. Ap. *Vacante Sede Apostolica*, Pii X P.M. *Acta*, III, pp. 239–288;
Const. Ap. *Vacantis Apostolicae Sedis*, AAS XXXVIII [1946] pp. 64–99);
Deklaracja papieża Benedykta XVI o rezygnacji z posługi Biskupa Rzymskiego, „Osservatore Romano” 12.02.2013 r.;
Legge fondamentale dello Stato della Città del Vaticano, AAS Suppl., 2000, nr XVIII, pp. 75–83;
Legge fondamentale N. I della Città del Vaticano, emanata da Pio XI, AAS Suppl. I [1929], pp. 1–4;
Motu Proprio Constitutione Apostolica, AAS IC [2007] pp. 776–777;
Motu Proprio Cum proxime, AAS XIV [1922] pp. 145–146;
Motu Proprio Ingravescentem aetatem, AAS LXII [1970] pp. 810–813;
Motu Proprio Normas nonnullas, „Osservatore Romano” 25.02.2013 r.³²³;
Motu Proprio Summi Pontificis electio, AAS LIV [1962] pp. 632–640;
Ordo Exequiarum Romani Pontificis, Città del Vaticano 2000;
Ordo Rituum Conclavis, Città del Vaticano 2000;
Regolamento generale della Curia Romana, AAS LXXXIV [1992] pp. 202–267;

2. Wydawnictwa źródłowe

Acta Apostolicae Sedis: commentarium officiale [AAS], 1909–2007;
Acta Apostolicae Sedis. Supplemento per le leggi e disposizioni dello Stato della Città del Vaticano [AAS Suppl.], 1929, 2000;
Annuario Pontificio 2012, Città del Vaticano 2012;
Arrieta J.I., Canosa J., Miñambres J., *Legislazione sull'Organizzazione Centrale della Chiesa*, Milano 1997;

³²³ „Hoc documentum cum in actis diurnis *L'Osservatore Romano* evulgabitur, statim vigere incipiet”.

- Baron A., Pietras H. (opr.), *Dokumenty soborów powszechnych. Tekst grecki, łaciński, polski*, Kraków 2002;
- Bullarium Romanum*, I-XXIII, Torino 1845-1872;
- Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*. Kodeks Kanonów Kościołów Wschodnich promulgowany przez Papieża Jana Pawła II, (tłum.) ks. L. Adamowicz, M. Dyjakowska³²⁴, Lublin 2002;
- Codex Iuris Canonici Auctoritate Ioannis Pauli PP. II promulgatus*. Kodeks Prawa Kanonicznego. Przekład polski zatwierdzony przez Konferencję Episkopatu, Warszawa 1983;
- Codex Iuris Canonici Pii X Pontificis Maximi iussu digestu Benedicti XV auctoritate promulgatus*, Romae 1917;
- Jakubowski W., Solarczyk M., *Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego. Wybrane zagadnienia instytucjonalne*, Warszawa 2002, cz. IV *Dokumenty i materiały*;
- Lector L., *Le conclave*, Paris 1894;
- Pii X P.M. Acta*, III, Roma 1908;
- Pito O.V. (red.), *Commento alla Pastor Bonus e alle norme sussidiare della Curia Romana*, Città del Vaticano 2003;
- Podstawowe akty ustrojowe Państwa Miasta Watykańskiego*, oprac. W. Jakubowski, Pułtusk-Warszawa 2004;
- Posoborowe prawodawstwo kościelne (dokumenty prawno-liturgiczne)*, t. 1-12, Warszawa 1968-1983;
- Schulz W., *Leggi e disposizioni usuali dello Stato della Città del Vaticano*, t. I-II, Roma 1981-1982;
- Sede Apostolica vacante (storia-legislazione-riti-luoghi e cose)*, Città del Vaticano 2005;
- Sede vacante i konklawe w 2005 roku*, [w:] Jakubowski W., *O Roma felix. Geneza, specyfika i przeobrażenia instytucji politycznych Państwa Miasta Watykańskiego*, Warszawa 2005, aneks I;
- Sobór Watykański Drugi. Konstytucje, dekryty, deklaracje. Tekst łacińsko-polski*, Paris 1967;
- Ustrój hierarchiczny Kościoła. Wybór źródeł*, (red.) W. Kacprzyk, M. Sitarz, Lublin 2006;

II. Artykuły i opracowania

- Allen J.A., *Konklawe. Strategie, uczestnicy i przebieg wyborów następnego papieża*, Warszawa 2004;
- Arrieta J.I., Canosa J., Miñambres J., *Legislazione sull'Organizzazione Centrale della Chiesa*, Milano 1997;
- Bonnet P.A., *La natura del potere nella Curia Romana*, [w:] *La Curia Romana nella Cost. Ap. "Pastor Bonus"*, Città del Vaticano 1990;
- Cardia C., *Il governo della Chiesa*, Bologna 2002;
- Cardia C., *La nuova legge fondamentale dello Stato della Città del Vaticano. Il rapporto tra potestà legislativa e potestà esecutiva*, „*Ius Ecclesiae*”, 2001;
- Corbellini G., *Riflessioni sulla legislazione dello Stato della Città del Vaticano*, [w:] Pito O.V. (red.), *Commento alla Pastor Bonus e alle norme sussidiare della Curia Romana*, Città del Vaticano 2003;
- d'Avack P.A., *Lo Stato della Città del Vaticano come figura giuridica di stato ierocratico*, Ferrara 1936;

³²⁴ Autorzy indeksu: ks. L. Adamowicz, M. Lewandowski. Indeks do tekstu łac. CCEO został wydany jako oddzielna pozycja: I. Žižek, *Index analiticus Codicis Canonum Ecclesiarum Orientalium*, Roma 1992; uzup. I. Žižek, *Aggiunte All'indice analitico del Codex Canonum Ecclesiarum Orientalium*, „*Orientalia Christiana Periodica*”, 60 (1994), s. 635–639.

- Del Re N. (red.), *Mondo Vaticano. Passato e presente*, Città del Vaticano 1995 [ed. niem. *Vatikan Lexikon*, München 1998];
- Del Re N., *La Curia Romana. Lineamenti storico-giuridici*, Città del Vaticano 1998;
- Denzler G., *Das Papsttum. Geschichte und Gegenwart*, München 1997;
- Der Staat der Vatikanstadt, der Heilige Stuhl und die Römische Kurie in den Schriften von Winfried Schulz: Franz X. Walter zur Vollendung des 70. Lebensjahres Winfried Schulz*, Frankfurt a. M. 1999;
- Finocchiaro F., *Diritto ecclesiastico*, Bologna 2003;
- Fischer-Wollpert R., *Leksykon papieży*, Kraków 1990;
- Ghirlanda G., *La costituzione gerarchica della Chiesa*, Roma 2003;
- Grigis I., [Komentarz do norm UDG], www.conclave.name
- Jakubowski W., *O Roma felix. Geneza, specyfika i przeobrażenia instytucji politycznych Państwa Miasta Watykańskiego*, Warszawa 2005;
- Jakubowski W., *Sedisiwakancja i wybór papieża w ustawodawstwie Jana Pawła II*, „Rocznik Nauk Politycznych”, 2004;
- Jakubowski W., *Wprowadzenie do „Traktatu Laterańskiego” i „Ustawy Zasadniczej”*, Jakubowski W. (opr.), *Podstawowe akty ustrojowe Państwa Miasta Watykańskiego*, Pułtusk-Warszawa 2004;
- Jakubowski W., Solarczyk M., *Organizacja Kościoła Rzymskokatolickiego na ziemiach polskich od X do XXI wieku*, Warszawa-Olsztyn 2011;
- Jakubowski W., Solarczyk M., *Ustrój Kościoła Rzymskokatolickiego. Wybrane zagadnienia instytucjonalne*, Warszawa 2002;
- Kasprzak K., *Kardynał Kamerling Świętego Kościoła Rzymskiego. Urząd, historia, zadania*, Lublin 2007;
- Knowles M.D., Obolensky D., *Historia Kościoła*, Warszawa 1988;
- Kramer von Reisswitz C., *Die Papstmacher. Die Kardinäle und das Konklave*, München 2001;
- La Rocca O., *Il conclave. Le procedure, i protagonisti, la storia, le curiosità*, Milano 2005;
- Majer P., «*Universi Dominici Gregis*». *La nueva normativa sobre la elección del Romano Pontífice*, „*Ius canonicum*”, XXXVI, 1996, nr 72;
- Mathis A., *Il pontefice Benedetto IX*, Roma 1916;
- Melloni A., *Das Konklave. Die Papstwahl in Geschichte und Gegenwart*, Freiburg-Basel-Wien 2002;
- Miñambres J., *Cost. Ap. Universi Dominici Gregis commento di J. Miñambres*, Arrieta J.I., Canosa J., Miñambres J., *Legislazione sull'Organizzazione Centrale della Chiesa*, Milano 1997;
- Ottaviani A., *Institutiones iuris publici ecclesiastici*, vol. I-II, Città del Vaticano 1958;
- Piazzoni A.M., *Storia delle elezioni pontificie*, Casale Monferrato 2003;
- Pito O.V. (red.), *Commento alla Pastor Bonus e alle norme sussidiarie della Curia Romana*, Città del Vaticano 2003;
- Poupard P., *Papież*, Kraków 2000;
- Reese T., *Watykan od wewnątrz. Polityka i organizacja Kościoła katolickiego*, Warszawa 1999;
- Rossi A., *Il Collegio Cardinalizio*, Città del Vaticano 1990;
- Sede Apostolica vacante (storia-legislazione-riti-luoghi e cose)*, Città del Vaticano 2005;
- Sitarz M., *Procedura zarządzania Kościołem w sytuacjach nadzwyczajnych*; [w:] *Teka Kom. Praw. – OL PAN*, 2010;
- Sitarz M., *Przeszkoda w działaniu i wakacje stolicy biskupiej. Komentarz do kan. 412–430*, [w:] *Komentarz do Kodeksu Prawa Kanonicznego. Księga II. Lud Boży, część I. Wierni Chrześcijanie; Część II. Ustrój hierarchiczny Kościoła*, J. Krukowski (red.), t. II/1, Poznań 2005;
- Sitarz M., Wiśniewski P., *Wybór Biskupa Rzymu*, [w:] *Mezglewski A., Stanisław P., Warchałowski K. (red.), Studia z prawa wyznaniowego*, t. 4, Lublin 2002;

Solarczyk M., *75-lecie Państwa Miasta Watykańskiego*, „Warszawskie Studia Teologiczne”, 2004;
 Spinelli L., *La vacanza della Sede Apostolica dalle origini al Concilio tridentino*, Milano 1955;
 Szafronowski E., *Kuria Rzymska. Studium historyczno-kanoniczne*, Warszawa 1981;
 Szafronowski E., *Podręcznik prawa kanonicznego*, Warszawa 1985;
 Urbaniak K., *System wyborczy na urząd papieża w świetle Konstytucji Apostolskiej „Universi Dominici Gregis”*, [w:] Górowska B. (red.), *Przestrzeń polityki i spraw wyznaniowych*, Warszawa 2004;
 Walczak R., *Sytuacja prawna Kościoła w okresie sede vacante*, „Teologia i Człowiek”, 2004, nr 3;
 Wójcik J., *Projekt rozszerzenia kolegium wyborców papieża*, „Prawo Kanoniczne”, 1975, nr 1–2;

The Vacancy of the Holy See in 2013. Chosen Constitutional and Historical Issues*

The Part I of this text is a synthetic analysis of the subject-matter regarding *Sede vacante* and the election of a new pope in the current ecclesiastical law. The Part presents the outlined genesis of the institution of Conclave, powers of the Roman Curie and The College of Cardinals, as well as the legal status of the Holy See and the State of Vatican City during a papal vacancy. It discusses in detail current procedure of papal election including changes in the voting system. Appendix to Part I contains the list of Polish electors of the Bishop of Rome in the years 1493-2013.

The Part II is composed of basic legal acts which normalise the subject-matter of the vacancy in the Holy See in 2013. Therefore, the Section I presents Apostolic Constitution of the Blessed John Paul II *Universi Dominici Gregis* (consolidated text) and its amendment *Motu Proprio Normas nonnullas* of Pope Benedic XVI, as well as *Declaratio* of resignation. The Section II discusses legal acts of the years 1904-1975 referred to by the ecclesiastical legislator in the *Universi Dominici Gregis* Constitution. At the same time, they are a testimony of an interesting evolution of the constitutional thought of the Holy See in this matter.

* Tłumaczenie: Ewa Ciesielska.

Sede Apostolica vacante nel 2013. Aspetti specifici del sistema e della storia*

La prima parte del libro contiene un'analisi sintetica del problema della Sedevacante e dell'elezione del Papa in base al diritto canonico. Viene presentata la genesi dell'istituzione del Conclave, i compiti della Curia Romana, del Collegio dei Cardinali e lo status della Santa Sede e dello Stato della Città del Vaticano al momento della Sedevacante. Viene discusso in dettaglio il processo dell'elezione del Papa, compreso il sistema di voto. La prima appendice contiene un elenco di elettori polacchi del Vescovo di Roma negli anni 1439-2013.

La seconda parte analizza le norme di base per la Sedevacante del Pontefice Romano nel 2013. Il capitolo I è dedicato alla Costituzione Apostolica del Beato Giovanni Paolo II *Universi Dominici Gregis* (testo consolidamento), Motu Proprio *Normasnonnullas* del Benedetto XVI e la dichiarazione della dignità pontificia. Il capitolo II contiene le norme 1904-1975, a cui si riferisce il legislatore della chiesa nella Costituzione *Universi Dominici Gregis*. Queste sono una testimonianza di un'interessante evoluzione del pensiero del sistema della Santa Sede in merito.

* Tłumaczenie: Maciej Krzysztozek.